

**DZIAŁALNOŚĆ
PAŃSTWOWEJ KOMISJI AKREDYTACYJNEJ
W LATACH 2008–2011
III KADENCJA**

**DZIAŁALNOŚĆ
PAŃSTWOWEJ KOMISJI AKREDYTACYJNEJ
W LATACH 2008–2011**

III KADENCJA

Warszawa 2012

Opracowanie koncepcji i redakcja publikacji
Barbara Wojciechowska

Projekt okładki
Barbara Kuropiejska-Przybyszewska

Skład i łamanie
OFI, Warszawa

© Copyright by Polska Komisja Akredytacyjna, Warszawa 2012

ISBN

Na zlecenie Polskiej Komisji Akredytacyjnej
Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR
www.aspra.pl

Spis treści

Wstęp

Autor: mgr inż. Barbara Bryzek 7

Rozdział I.

Podstawowe informacje o Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej 11

1. Zadania Komisji w świetle znowelizowanej ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym
Autor: mgr Grzegorz Laskowski 11
2. Skład i organizacja pracy Komisji
Autor: mgr Hanna Chrobak-Marszał 24
3. Wdrażanie postanowień znowelizowanej ustawy 30
 - 3.1. Kryteria oceny programowej i instytucjonalnej
Autor: prof. dr hab. Danuta Strahl 30
4. Biuro Komisji
Autor: mgr Hanna Chrobak-Marszał 32

Rozdział II.

Działalność Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej w liczbach w III kadencji ze szczególnym uwzględnieniem roku 2011/37

1. PKA w liczbach – analiza i ocena wyników
Autor: prof. dr hab. Danuta Strahl
Statystyka: mgr Karolina Martyniak 37
2. Działalność Zespołów Kierunków Studiów Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej w 2011 roku. Analiza, ocena wyników, wnioski 52
 - 2.1 Zespół Kierunków Studiów Humanistycznych
Autor: prof. dr hab. Andrzej Staniszewski 52
 - 2.2 Zespół Kierunków Studiów Przyrodniczych
Autor: prof. dr hab. Andrzej Stefan Górniak 52
 - 2.3 Zespół Kierunków Studiów Matematyczno-Fizyczno-Chemicznych
Autor: prof. dr hab. Zenon Łukaszewski 57
 - 2.4 Zespół Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych
Autor: prof. dr hab. Bogdan Józef Wosiewicz 60
 - 2.5 Zespół Kierunków Studiów Medycznych
Autor: prof. dr hab. Tadeusz Laudański 68

2. 6	Zespół Kierunków Studiów Wychowania Fizycznego <i>Autor: prof. dr hab. Sławomir Drozdowski</i>	73
2. 7	Zespół Kierunków Studiów Technicznych <i>Autor: prof. dr hab. inż. Krzysztof Kędzior</i>	75
2. 8	Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych <i>Autorzy: prof. dr hab. Danuta Strahl, mgr Hanna Chrobak-Marszał</i>	76
2. 9	Zespół Kierunków Studiów Społecznych i Prawnych <i>Autor: dr hab. Tadeusz Bodio</i>	92
2. 10	Zespół Kierunków Studiów Artystycznych <i>Autor: prof. Joachim Pichura</i>	98
2. 11.	Zespół Kierunków Studiów Wojskowych <i>Autor: prof. dr hab. Czesław Flanek</i>	104
3.	Ocena wpływu działalności PKA na budowanie kultury jakości w uczelniach na podstawie wyników ocen i opinii wydanych w poszczególnych latach III kadencji oraz na tle wyników uzyskanych w I i II kadencji <i>Autor: prof. dr hab. Danuta Strahl</i>	106

Rozdział III.

Wewnętrzne systemy zapewnienia jakości kształcenia w szkołach wyższych z perspektywy oceny Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej w III kadencji

Autor: prof. dr hab. Marek Lisiński 111

Rozdział IV.

Zasady budowy procesu kształcenia w kontekście Krajowych Ram Kwalifikacji

Autor: dr hab. Krzysztof Szewior 121

Rozdział V.

Zewnętrzna ocena działalności Państwowej/ Polskiej Komisji Akredytacyjnej w świetle badań ankietowych

Autor: prof. dr hab. Andrzej Stefan Górniak 139

Rozdział VI.

Współpraca krajowa i międzynarodowa Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej

Autor: dr hab. Mieczysław W. Socha, mgr Łukasz Łukomski 149

Podsumowanie

Autor: mgr inż. Barbara Bryzek. 163

Wstęp

Autor: mgr inż. Barbara Bryzek

Rok 2011, dziesiąty rok pracy Państwowej, a od 1.10.2011 r. Polskiej Komisji Akredytacyjnej i ostatni w III kadencji jej działalności, zamknął pewien etap w historii trwających od 1990 r. przemian dokonywanych w obszarze szkolnictwa wyższego, otwierając kolejny, w którym i zasadniczy sposób zmieniły się uwarunkowania prawne prowadzonego kształcenia, formalne wyznaczniki stanowiące podstawę działań podejmowanych przez Komisję.

W latach dziewięćdziesiątych rozpoczął się proces, którego najważniejszym celem wydawało się być upowszechnienie kształcenia na poziomie studiów wyższych, czemu służyć miała wprowadzona ustawą o szkolnictwie wyższym możliwość tworzenia uczelni niepublicznych i kształcenia na płatnych studiach niestacjonarnych. **Liczba uczelni z 92 (z KUL) w 1989 r.**, w których kształciło się ponad 350 tys. studentów, **wzrosła do 324 w 2000 r.** a liczba studentów – do ponad 1.5 mln, w tym ponad 1.1 mln kształciło się w 116 publicznych szkołach wyższych, a ok. 470 tys. w 208 niepublicznych. **W 2005 r. było już 446 szkół wyższych** i ponad 1.9 mln studentów – ponad 1.3 mln w 130 uczelniach publicznych, a ok. 600 tys. w 316 niepublicznych. **W 2010 r. funkcjonowało 469 uczelni**, w których studiowało ponad 1.8 mln studentów, w tym ponad 1.2 mln w 133 publicznych, pozostali (ok. 600 tys.) w 336 niepublicznych. W systemie studiów niestacjonarnych kształciło się w 2000 r. ok. 900 tys., w 2005 r. – ok. 1 mln., a w 2010 r. – ok. 900 tys. osób.

Gwałtowny wzrost liczby szkół wyższych, a co za tym idzie i liczby studentów, spowodował konieczność wprowadzenia mechanizmów pozwalających na kontrolę jakości kształcenia – pierwszym i mającym fundamentalne znaczenie krokiem była zmiana ustawy o szkolnictwie wyższym sankcjonująca powstanie Państwowej Komisji Akredytacyjnej, która rozpoczęła działalność od 1 stycznia 2002 r. Komisja zapoczątkowała proces badania jakości kształcenia we wszystkich uczelniach, a wyniki przeprowadzanych ocen dostarczały ministrowi nadzorującemu szkolnictwo wyższe pogłębionych danych o stanie rozwijającej się tak dynamicznie sfery, w tym szkolnictwa niepublicznego. Komisji dały wiedzę o stanie materii, której jakość, o czym zapomina się w obowiązującym dziś modelu świata „tu i teraz”, ma jednak decydujące znaczenie dla jakości życia kolejnych pokoleń. PKA rozpoczęła wówczas również weryfikację spełniania warunków do tworzenia szkół wyższych, a także uruchamiania nowych kierunków i poziomów studiów przez podstawowe jednostki organizacyjne, niemające własnego, mierzonego posiadanymi uprawnieniami

do nadawania stopni naukowych, zaplecza kadrowego i naukowego, które pozwoliłoby na samodzielną ocenę możliwości dydaktycznych i decydowanie o rozpoczęciu kształcenia.

Najistotniejszym celem działań podejmowanych w obszarze szkolnictwa wyższego stało się zapewnienie właściwej (docelowo – wysokiej) jakości kształcenia. Dokonywany od 2005 r., po wprowadzeniu w życie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i przepisów sformułowanych na jej podstawie, wyraźny zwrot od ilościowego do jakościowego podejścia do kształcenia na poziomie studiów wyższych, był związany również z wynikami działalności Komisji, potwierdzającymi potrzebę podjęcia zdecydowanych, systemowych działań w tym zakresie. Rozporządzeniem w sprawie standardów kształcenia z 2007 r. uczelnie zostały zobligowane m.in. do tworzenia wewnętrznych systemów zapewnienia jakości kształcenia, prawodawcy wyszli bowiem ze wszech miar słusznego założenia, że jedynie sprawne i kompleksowe mechanizmy kontrolne funkcjonujące w uczelni mogą w pełni efektywnie wpływać na doskonalenie jakości kształcenia, a także szybko reagować na wszystkie czynniki mogące tę jakość obniżyć. Ponadto zdecydowanie większą uwagę skoncentrowano na celach i efektach kształcenia, które musiały być określane zarówno w sylwetce absolwenta, jak i w sylabusach poszczególnych przedmiotów realizowanych w ramach programu danego kierunku studiów.

Zadaniem Komisji, szczególnie ważnym na początku III kadencji, stało się czuwanie nad tym procesem, nad prawidłowością działań podejmowanych przez uczelnie, a wielokrotnie także przekonywanie o zasadności budowania wewnętrznych systemów i ich wdrażanie w jednostkach organizacyjnych uczelni. Kolejnym etapem weryfikowania przez Komisję wewnętrznej pracy jednostek nad stworzeniem mechanizmów zapewniających kształcenie dobrej jakości, było przede wszystkim badanie kompleksowości i wyników funkcjonowania tych systemów. Z pewnym zaskoczeniem niejednokrotnie stwierdzano nadal trudności jednostek w zdefiniowaniu wszystkich obszarów, które powinny zostać nimi objęte, a także ciągle zbyt małe zainteresowanie działaniem i skutecznością wewnętrznych systemów zapewnienia jakości kształcenia ze strony tych, którzy wysoką jego jakością powinni być żywotnie zainteresowani – studentów i pracodawców. Zatem w III kadencji, poza prowadzeniem działań wynikających z podstawowych kompetencji Komisji (ocena jakości kształcenia na kierunkach studiów, opiniowanie wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia tego kształcenia) istotną jej rolą w bardzo wielu przypadkach było również uświadamianie, jak ważna jest kompleksowość i efektywność wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia (poprzez wskazywanie obszarów, których nie obejmował lub w których nie działał właściwie, bowiem wcześniej nie zdiagnozował stwierdzonych w trakcie wizytacji zespołów PKA uchybień), a także aktywny udział wszystkich beneficjentów kształcenia w procesie zapewnienia jego jakości. Komisja zwracała również uwagę na potrzebę badania przez uczelnie sprawności tych systemów i konieczność ich doskonalenia.

Lata 2008–2011 to również czas rozwijania współpracy międzynarodowej i wytrwałego dążenia do uzyskania znaczącej pozycji w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego W tym okresie PKA, po poddaniu się zewnętrznemu przeglądowi jej działalności, dokonanej przez międzynarodowy zespół ekspertów uzyskała status agencji działającej zgodnie z kodeksem dobrych praktyk oraz standardami przyjętymi w EOSW i została pełnym członkiem najważniejszego stowarzyszenia europejskich agencji akredytacyjnych – European Association for Quality Assurance in Higher Education oraz została wpisana do European Quality Assurance Register for Higher Education. Aktywnie uczestniczyła w pracach innych międzynarodowych gremiów, których jest członkiem, zawarła umowy o wzajemnej współpracy z kilkoma zagranicznymi agencjami akredytacyjnymi, a członkowie Komisji uczestniczyli jako eksperci w pracach zespołów oceniających jakość kształcenia w innych krajach. III kadencja to okres, w którym Komisja szczególną uwagę zwróciła na proces doskonalenia jakości i przejrzystości własnego działania, doskonaląc przepisy wewnętrzne, stosowane procedury, standardy i kryteria oceny, a także ustanawiając Kodeks Etyki PKA i powołując Zespół do spraw Etyki czuwający, aby wszyscy zaangażowani w działalność Komisji przestrzegali zasad zawartych w tym Kodeksie. Na stronie internetowej Komisji zaczęto publikować raporty z wizytacji przeprowadzanych podczas oceny jakości kształcenia.

Tło intensywnych prac Komisji w **III kadencji (4187 dokonanych ocen i rozpatrzonych wniosków)** stanowiła ogólnospołeczna dyskusja nad założeniami reformy sfery szkolnictwa wyższego i nauki, która przerodziła się w konsultacje dotyczące projektów aktów prawnych, a zakończyła w okresie od marca do października 2011 r., gdy zostały one uchwalone i wprowadzone w życie. PKA z pełnym zaangażowaniem włączyła się w ten proces czerpiąc z wieloletnich doświadczeń, wskazując twórcom koncepcji i projektów, czasem z pozytywnym skutkiem, nieprawidłowości, niespójności i braki oraz proponując stosowne zmiany. Należy ze smutkiem podkreślić, że negatywny wpływ na jakość stanowionego prawa ma brak praktykowanych niegdyś w procesie jego tworzenia tzw. konferencji uzgodnieniowych, podczas których nieuwzględnione przez autorów projektów uwagi i propozycje zgłoszone w trakcie konsultacji, były dyskutowane z ich autorami, dając im nie tylko możliwość szerszego uzasadnienia opinii, ale także wiedzę o ostatecznym kształcie przepisów. Dlatego też Komisja oczekiwała z niepokojem najpierw na zmianę ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, a po jej ogłoszeniu, gdy okazało się, iż nie zawiera przepisów przejściowych dotyczących działalności Komisji (poza regulacją kwestii wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia studiów wyższych złożonych przed wejściem w życie ustawy nowelizacyjnej), również na przepisy wykonawcze, bowiem ich ostateczny kształt determinował brzmienie Statutu PKA i innych regulacji wewnętrznych Komisji, stanowiących podstawy jej działania.

Ustawodawca uznał, że sfera szkolnictwa wyższego jest przygotowana na kolejny krok ewolucyjnych zmian – wzrost autonomii uczelni poprzez

m.in. uwolnienie ich ze sztywnego gorsetu wymagań dotyczących tworzenia kierunków studiów o określonych nazwach i standardach kształcenia (sprecyzowane zostały tylko ramy kwalifikacji, stanowiące podstawę do opracowania efektów kształcenia, będących obecnie osią procesu kształcenia, jedynie dla kilkunastu kierunków określono nazwy i standardy kształcenia albo wzorcowe efekty kształcenia), a także zwiększenie ich odpowiedzialności za jakość kształcenia poprzez wprowadzenie oceny instytucjonalnej możliwej w jednostkach, które uzyskały pozytywną ocenę jakości kształcenia na większości prowadzonych kierunków studiów, mających sprawnie i skutecznie działający wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia.

Komisja już od 1 października 2011 r. musiała rozpocząć działanie zgodnie z nowymi kompetencjami. Rozporządzenia określające ogólne warunki ocen programowej i instytucjonalnej oraz prowadzenia kształcenia na studiach wyższych, mające fundamentalne znaczenie dla sformułowania zarówno przepisów Statutu PKA jak i szczegółowych warunków dokonywania ocen, ich kryteriów oraz obowiązujących procedur, a zatem wszystkich regulacji niezbędnych do podjęcia pracy przez Komisję w nowych warunkach prawnych, zostały ogłoszone dopiero na początku roku akademickiego 2011/2012, zatem pomimo poczynienia pewnych przygotowań, z uwagi na utrzymanie części zapisów wcześniej kontestowanych przez Komisję oraz wprowadzenie nowych, których nie było w uzgadnianych projektach, pełne dostosowanie się Komisji do zmiany prawa nie mogło nastąpić równoległe z wprowadzeniem tych przepisów, co m.in. ograniczyło dokonywanie ocen jakości kształcenia. Ponadto daleko idąca zmiana warunków tworzenia kierunków studiów spowodowała, iż pierwsze po nowelizacji przepisów wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia wpłynęły do Komisji dopiero w drugiej połowie grudnia 2011 r. Pomimo to, zapoznając się z niniejszym opracowaniem uważny czytelnik dostrzeże, iż w III kadencji znacząco wzrosła średnia liczba rocznie dokonywanych przez PKA ocen (z 327 w I i 447 w II do 580 w III kadencji), natomiast liczba zaopiniowanych wniosków była niższa niż w I kadencji, ale wzrosła w stosunku do liczby rozpatrzonych w II kadencji (odpowiednio 683, 436 i 467).

Przypomnienie o zewnętrznych uwarunkowaniach funkcjonowania Komisji, związanych z przemianami zachodzącymi w systemie szkolnictwa wyższego, wynikającymi przede wszystkim z ewolucji stymulowanej znaczącymi zmianami przepisów prawa oraz coraz silniej czynnikami demograficznymi, ma na celu zwrócenie uwagi czytelnika na ich wpływ na wyniki prac Komisji opisanie na dalszych stronach niniejszej publikacji.

Rozdział I.

Podstawowe informacje o Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej

1. Zadania Komisji w świetle znowelizowanej ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

Autor: mgr Grzegorz Laskowski

Od 1 stycznia 2002 r., a zatem od momentu utworzenia Państwowej Komisji Akredytacyjnej na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2001 r. o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym, ustawy o wyższych szkołach zawodowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 4 poz. 33), zasadniczo nie wprowadzano do unormowań prawnych zmian, które rzutowałyby znacząco na kształt Komisji. Poszerzono natomiast zakres zadań powierzanych PKA.

Na skutek utracenia mocy przez ustawę z dnia 31 marca 1965 r. o wyższym szkolnictwie wojskowym (Dz. U. z 1992 r. Nr 10, poz. 40, z późn. zm.), ustawę z dnia 26 czerwca 1997 r. o wyższych szkołach zawodowych (Dz. U. Nr 96, poz. 590, z późn. zm.) i ustawę z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 65, poz. 385, z późn. zm.) oraz zmiany w ustawie z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2002 r. Nr 7, poz. 58, z późn. zm.) i w ustawie z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z 2002 r. Nr 147, poz. 1230, z późn. zm.), a także wejście w życie ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.) i wydanych na jej podstawie aktów wykonawczych, zmianom ulegał sposób realizacji zadań (np. wynikający ze zmiany warunków prowadzenia studiów) i okresowe obowiązki (np. opiniowanie zaszeregowania specjalności do kierunku). Istotną nowością dotyczącą samej Komisji, a wynikającą ze zmiany unormowań w 2005 r., było utworzenie 28 lutego 2007 r., Zespołu Kierunków Studiów Wojskowych i objęcie kompetencjami Komisji uczelni podlegających dotychczas ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.

Komisja, w wyniku doskonalenia immanentnych procedur oraz formułowania wewnętrznych przepisów i współpracę z otoczeniem opracowała szczegółowe standardy i kryteria oceny jakości kształcenia.

Przewodniczący uzyskał możliwość powołania pełniącej funkcje opiniodawczo-doradcze Rady Konsultacyjnej, w której skład mogą wcho-

dzić byli przewodniczący Komisji, przedstawiciele Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Konferencji Rektorów Zawodowych Szkół Polskich i organizacji pracodawców oraz przedstawiciele i eksperci zagranicznych agencji akredytacyjnych, posiadający dużą wiedzę i doświadczenie w zakresie oceny jakości kształcenia oraz zarządzania szkołami wyższymi. Ponadto, w celu realizacji konkretnych zadań np. ustalania kryteriów oceny jakości kształcenia czy prowadzenia polityki informacyjnej i budowania relacji z otoczeniem, Przewodniczący Komisji utworzył zespoły robocze.

Nie można również nie wspomnieć o utworzonym na posiedzeniu plenarnym PKA w dniu 22 stycznia 2009 r., pięcioosobowym Zespole do spraw Etyki, który stoi na straży przestrzegania Kodeksu Etyki uchwalonego na posiedzeniu plenarnym Komisji w dniu 16 października 2009 r. i określającego zasady etycznego postępowania członków i ekspertów Komisji oraz zakres odpowiedzialności za ich naruszenie.

Opis zmian, które wprowadzono ustawą z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz. 455) warto rozpocząć od analizy organizacji samej Komisji, aby następnie móc wskazać nowe zadania, zmiany w dotychczasowych oraz te, które nie będą już należały do jej kompetencji. Warto zwrócić uwagę również na nowe uprawnienia PKA.

Pierwsza ze zmian to oczywiście zmiana nazwy. Dotychczasowa Państwowa Komisja Akredytacyjna stała się Polską Komisją Akredytacyjną. Ponadto, Komisję określono jako instytucję działającą niezależnie na rzecz doskonalenia jakości kształcenia, która w swoich pracach kieruje się zasadą rzetelności, bezstronności i przejrzystości oraz dążeniem do wyrównywania udziału kobiet i mężczyzn w jej pracach. Obecnie powołując członków Komisji, minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego uwzględnia wymóg reprezentowania w składzie Komisji przedstawicieli wszystkich obszarów kształcenia oraz zapewnia co najmniej 30% udział kobiet w jej składzie.

Komisja współpracuje z krajowymi i międzynarodowymi instytucjami i organizacjami działającymi w obszarze szkolnictwa wyższego, w szczególności z tymi, których przedmiotem działania jest ocena jakości kształcenia i akredytacja.

Członkostwa w Komisji nie można łączyć z członkostwem w: Radzie Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów, Radzie Głównej Instytutów Badawczych oraz Komitecie Ewaluacji Jednostek Naukowych. Członkiem nie może być również osoba będąca założycielem uczelni niepublicznej lub pełniący funkcję: rektora, prorektora lub kierownika podstawowej jednostki organizacyjnej uczelni; kanclerza uczelni; dyrektora instytutu naukowego Polskiej Akademii Nauk; dyrektora instytutu badawczego; prezesa lub wiceprezesa Polskiej

Akademii Nauk; prezesa lub wiceprezesa Polskiej Akademii Umiejętności; dyrektora Narodowego Centrum Badań i Rozwoju lub Narodowego Centrum Nauki. Ta sama osoba może pełnić funkcję członka Komisji nie dłużej niż przez dwie następujące po sobie kadencje. W przypadku zaprzestania spełniania, którego ze wskazanych warunków, Przewodniczący Komisji stwierdza wygaśnięcie mandatu członka Komisji.

Zwiększeniu uległa minimalna i maksymalna liczba członków Komisji. Dotychczas mogła ona liczyć nie mniej niż sześćdziesięciu i nie więcej niż osiemdziesięciu członków. Obecnie – nie mniej niż siedemdziesięciu i nie więcej niż dziewięćdziesięciu członków. Wprowadzono również ograniczenie, zgodnie z którym kandydaci na członków Komisji nie mogą mieć w dniu rozpoczęcia kadencji więcej niż siedemdziesiąt lat. Do członków oraz ekspertów Komisji stosuje się odpowiednio przepisy art. 24 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071, z późn. zm.)¹. Wyłączenia członka Komisji lub eksperta dokonuje przewodniczący Komisji.

W związku z pojawieniem się w Komisji reprezentantów organizacji pracodawców, skład prezydium uzupełniono o ich dwóch przedstawicieli.

Na podstawie przepisów obowiązujących do 30 września 2011 r., w Komisji działało 11 określonych ustawą zespołów kierunków studiów. Każdy z nich tworzyło co najmniej pięciu członków Komisji będących przedstawicielami grupy kierunków studiów, w tym co najmniej trzech posiadających tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy doktora habilitowanego w dziedzinach lub dyscyplinach naukowych związanych z daną grupą kierunków studiów. Powołując członków Komisji, minister uwzględniał dotychczas wymóg reprezentowania w składzie Komisji przedstawicieli grup kierunków studiów zgodnie z ustawowo określonymi zespołami.

¹ Art. 24. § 1. Pracownik organu administracji publicznej podlega wyłączeniu od udziału w postępowaniu w sprawie:

- 1) w której jest stroną albo pozostaje z jedną ze stron w takim stosunku prawnym, że wynik sprawy może mieć wpływ na jego prawa lub obowiązki,
- 2) swego małżonka oraz krewnych i powinowatych do drugiego stopnia,
- 3) osoby związanej z nim z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli,
- 4) w której był świadkiem lub biegłym albo był lub jest przedstawicielem jednej ze stron, albo w której przedstawicielem strony jest jedna z osób wymienionych w pkt 2 i 3,
- 5) w której brał udział w niższej instancji w wydaniu zaskarżonej decyzji,
- 6) z powodu której wszczęto przeciw niemu dochodzenie służbowe, postępowanie dyscyplinarne lub karne,
- 7) w której jedną ze stron jest osoba pozostająca wobec niego w stosunku nadrzędności służbowej.

§ 2. Powody wyłączenia pracownika od udziału w postępowaniu trwają także po ustaniu małżeństwa (§ 1 pkt 2), przysposobienia, opieki lub kurateli (§ 1 pkt 3).

§ 3. Bezpośredni przełożony pracownika jest obowiązany na jego żądanie lub na żądanie strony albo z urzędu wyłączyć go od udziału w postępowaniu, jeżeli zostanie uprawdopodobnione istnienie okoliczności nie wymienionych w § 1, które mogą wywołać wątpliwość co do bezstronności pracownika.

§ 4. Wyłączony pracownik powinien podejmować tylko czynności nie cierpiące zwłoki ze względu na interes społeczny lub ważny interes stron.

Zespoły Komisji powołanej z początkiem 2012 r. działają w ramach obszarów kształcenia określonych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych (Dz. U. Nr 179, poz. 1065). Jak wspomniano, powołując członków Komisji minister uwzględnił wymóg reprezentowania w jej składzie przedstawicieli wszystkich obszarów kształcenia. Zespoły, zgodnie ze zmienionym Statutem Komisji, powołuje Przewodniczący. Ustala on także pozostające w ich kompetencjach kierunki studiów uwzględniając obszary kształcenia, z których zostały wyodrębnione. W skład zespołu Polskiej Komisji Akredytacyjnej wchodzi co najmniej pięciu członków Komisji, będących przedstawicielami obszaru kształcenia, w tym co najmniej trzech posiadających tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy doktora habilitowanego w dziedzinach lub dyscyplinach naukowych związanych z tym obszarem kształcenia, a także co najmniej jeden przedstawiciel organizacji pracodawców. Należy zaznaczyć, iż warunki te były merytorycznie spełnione także od 1 października do końca 2011 r.

Zmianie nie uległ sposób wyboru przewodniczącego Zespołu, jednak zmieniony Statut dał Zespołowi możliwość wybrania spośród swego grona – na wniosek przewodniczącego Zespołu zaakceptowany przez Przewodniczącego Komisji – wiceprzewodniczącego Zespołu.

Statut uchwalony przez Komisję na posiedzeniu plenarnym uzupełniono o szczegółowe kryteria dokonywania ocen. Natomiast wymóg umieszczenia w nim opisu sposobu wyznaczania recenzentów był spełniony przed wprowadzeniem nowelizacji. Warto zaznaczyć, że kryteria w formie uchwał Prezydium Komisji były wcześniej określane z większą szczegółowością, pod kątem poszczególnych standardów oceny jakości kształcenia. Aktualnie, zgodnie z upoważnieniem ustawowym, Komisja zamieściła kryteria obu rodzajów ocen wraz z warunkami ich przeprowadzania w załączniku do swojego Statutu, wyznaczając jednocześnie zasadę, iż w raportach z wizytacji numeracja punktów odpowiada numerom kryteriów głównych, a podpunktów – numerom kryteriów szczegółowych. Poszczególne elementy są oceniane według przyjętej skali ocen: wyróżniająco, w pełni, znacząco, częściowo, niedostatecznie.

Do czasu wprowadzenia zmian wynikających z ustawy z dnia 18 marca 2011 r. Komisja dokonywała jednego rodzaju oceny jakości kształcenia. Aktualnie są to ocena programowa oraz ocena instytucjonalna.

W przypadku programowej oceny jakości kształcenia brane są pod uwagę przede wszystkim efekty kształcenia (odpowiadające Krajowym Ramom Kwalifikacji w zakresie obszarów kształcenia i kierunków studiów) oraz wpływające na nie czynniki m.in. spełnienie warunków niezbędnych do prowadzenia studiów określonych w rozporządzeniach Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego dotyczących: warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia oraz jakie musi spełniać program kształ-

cenia, warunków oceny programowej, standardów kształcenia dla kierunków studiów wskazanych w ustawie (lekarski, lekarsko-dentystycznego, farmacja, pielęgniarstwo i położnictwo, weterynaria oraz architektura) oraz standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela.

Instytucjonalna ocena jakości kształcenia jest oceną działalności podstawowej jednostki organizacyjnej uczelni, w tym oceny jakości kształcenia na prowadzonych przez nią studiach trzeciego stopnia i studiach podyplomowych. Dokonując oceny instytucjonalnej Polska Komisja Akredytacyjna koncentruje się na ocenie konstrukcji funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia w podstawowej jednostce organizacyjnej.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 września 2011 r. w sprawie warunków oceny programowej i oceny instytucjonalnej (Dz. U. Nr 207, poz. 1232).

Ocena programowa obejmuje ocenę:

- warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku, poziomie i profilu kształcenia, w tym ocenę:
- związku kierunku studiów ze strategią rozwoju uczelni, w tym jej misją,
- opracowanych przez jednostkę zakładanych efektów kształcenia w odniesieniu do efektów kształcenia opisanych w Krajowych Ramach Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego,
- programu studiów, w tym realizacji zakładanych efektów kształcenia oraz sposobów weryfikacji osiągniętych efektów kształcenia,
- sposobu przypisania punktów ECTS do poszczególnych modułów kształcenia – zajęć lub grupy zajęć – w programie studiów,
- spełniania wymagań dotyczących minimum kadrowego i kwalifikacji nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia dydaktyczne na kierunku studiów,
- infrastruktury dydaktycznej, w tym dostępu do literatury zalecanej w ramach kształcenia na kierunku studiów;
- warunków prowadzenia kształcenia na odległość, jeżeli program kształcenia przewiduje prowadzenie zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość;
- funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia – w zakresie analizy efektów kształcenia i jego działania na rzecz doskonalenia programu kształcenia;
- dostosowania efektów kształcenia do potrzeb rynku pracy, w tym:
- wykorzystania wyników monitorowania karier zawodowych absolwentów,
- wykorzystania opinii pracodawców przy tworzeniu programów kształcenia,
- organizacji praktyk oraz wyników analizy zakładanych i uzyskanych efektów z realizacji tych praktyk;

- zarządzania procesem dydaktycznym w zakresie kierunku studiów, w tym zmian dokonywanych w programie kształcenia wynikających z jego doskonalenia.

Jeżeli jednostka prowadzi:

- w ramach kierunku studia drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie, ocena programowa obejmuje również sprawdzenie, czy są prowadzone badania naukowe w co najmniej jednym obszarze wiedzy odpowiadającym obszarowi kształcenia, do którego przyporządkowano kierunek studiów;
- w ramach kierunku studiów zajęcia przygotowujące do uzyskania kwalifikacji uprawniających do wykonywania zawodu nauczyciela, ocena programowa obejmuje również ocenę dostosowania programu studiów do warunków określonych w standardach kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela;
- studia na kierunkach: lekarskim, lekarsko-dentystycznym, farmacja, pielęgniarstwo, położnictwo, weterynaria oraz architektura, ocena programowa obejmuje również ocenę dostosowania programów studiów do warunków określonych w standardach kształcenia dla tych kierunków.

Zgodnie z wymienionym wyżej rozporządzeniem, Polska Komisja Akredytacyjna dokonuje oceny instytucjonalnej działalności jednostki, jeżeli jednostka ta prowadzi studia doktoranckie lub spełnia łącznie następujące warunki:

- w ciągu 5 lat poprzedzających ocenę instytucjonalną jednostka ta w zakresie oceny programowej nie uzyskała oceny negatywnej, a w przypadku oceny warunkowej – uzasadnienia jej wydania nie stanowiły zastrzeżenia dotyczące konstrukcji i funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia;
- została dokonana ocena programowa większości prowadzonych w tej jednostce kierunków studiów.

Ocena *instytucjonalna* obejmuje ocenę:

- związku strategii rozwoju jednostki ze strategią rozwoju uczelni;
- funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia, w tym jego konstrukcji i oddziaływania na doskonalenie jakości kształcenia;
- jakości kształcenia na studiach podyplomowych prowadzonych w jednostce;
- jakości procesu kształcenia na studiach doktoranckich prowadzonych w jednostce;
- współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym.

Dokonując oceny programowej i oceny instytucjonalnej, Polska Komisja Akredytacyjna uwzględnia:

- stopień umiędzynarodowienia studiów, w tym współpracę międzynarodową w zakresie kształcenia wymianę studentów i nauczycieli aka-

- demickich, a także proporcje liczby studentów z zagranicy do ogólnej liczby studentów oraz prowadzenie zajęć w językach obcych;
- współpracę międzynarodową w zakresie badań naukowych, jeżeli jednostka prowadzi w ramach kierunku studia drugiego stopnia jednolite studia magisterskie lub prowadzi studia doktoranckie;
 - wyniki poprzednich ocen programowych dokonanych przez Polską Komisję Akredytacyjną akredytacje i certyfikaty uzyskane w wyniku oceny przeprowadzonej przez międzynarodowe i krajowe komisje branżowe dokonujące ocen w wybranych obszarach kształcenia oraz przez agencje akredytacyjne zarejestrowane w Europejskim Rejestrze Agencji Akredytacyjnych (EQAR) lub agencje, z którymi Polska Komisja Akredytacyjna zawarła umowy o uznawalności ocen akredytacyjnych.

Na posiedzeniu w dniu 24 listopada 2011 r. Prezydium PKA uchwaliło zasady przeprowadzania wizytacji, które znalazły odzwierciedlenie w jego uchwałach Nr 961/2011 i Nr 962/2011, dotyczących odpowiednio dokonywania oceny programowej oraz oceny instytucjonalnej.

Komisja dokonuje ocen z własnej inicjatywy lub na wniosek uczelni, a w przypadkach określonych w ustawie, na wniosek ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego (np. w celu nadania uprawnienia do prowadzenia studiów podstawowej jednostce organizacyjnej nieposiadającej uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego). Ocen na wniosek ministra dokonuje się w terminie nie dłuższym niż trzy miesiące. W uzasadnionych przypadkach przewodniczący Komisji może wnioskować o przedłużenie tego terminu.

Tak krótki termin na dokonanie oceny na wniosek ministra wymusił skrócenie terminów na przeprowadzenie poszczególnych czynności procedury.

Sekretarz Komisji wyznacza zespół oceniający w terminie 7 dni od daty wpływu wniosku ministra. Pismo informujące rektora uczelni o dacie planowanej wizytacji oraz jej ramowym harmonogramie jest przekazywane z co najmniej 7 dniowym wyprzedzeniem. Wizytacja powinna zostać przeprowadzona w terminie nie dłuższym niż 3 tygodnie od daty wpływu wniosku. Zespół oceniający przeprowadza wizytację i w ciągu 26 dni od jej rozpoczęcia przygotowuje raport końcowy. Raport wraz z prośbą o ustosunkowanie się do zawartych w nim uwag, przesyłany jest równoległe drogą elektroniczną i tradycyjną. Zespół, w terminie 7 dni od daty otrzymania odpowiedzi uczelni, przygotowuje projekt uchwały wraz z niezbędnym uzasadnieniem.

Przewodniczący Zespołu przedstawia sprawozdanie z posiedzenia Zespołu koordynującego oraz propozycję oceny wraz z uzasadnieniem na posiedzeniu Prezydium w terminie 14 dni od daty rozpatrzenia sprawy przez Zespół. Przewodniczący Komisji podpisuje uchwałę Prezydium PKA w terminie 7 dni od daty posiedzenia Prezydium PKA, a następnie, w terminie

4 dni, jest ona przekazywana uczelni, ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego oraz ministrowi nadzorującemu daną uczelnię.

W innych przypadkach, uczelnia przekazuje Komisji raport samooceny w terminie sześciu tygodni od dnia otrzymania pisma w tej sprawie. W szczególnie uzasadnionych przypadkach Sekretarz może jednorazowo przedłużyć termin przekazania raportu, o okres nie dłuższy niż pięć tygodni. Wizytacja powinna zostać przeprowadzona w terminie nie dłuższym niż osiem tygodni od dnia otrzymania raportu samooceny. W szczególnie uzasadnionych przypadkach Sekretarz może przedłużyć także termin przeprowadzenia wizytacji. Nieprzekazanie przez uczelnię raportu samooceny, na późniejszym etapie – odpowiedzi na raport, nie wstrzymuje biegu kolejnych czynności postępowania oceniającego. Dyrektor Biura Komisji zawiadamia uczelnię o terminie wizytacji oraz przekazuje uczelni opracowany przez zespół oceniający ramowy plan jej przeprowadzenia, nie później niż dwa tygodnie przed rozpoczęciem wizytacji. Przewodniczącym zespołu oceniającego jest członek Komisji albo ekspert, który był jej członkiem. Zespół oceniający, w składzie od dwóch do pięciu osób, w przypadku oceny programowej i od trzech do ośmiu osób w przypadku oceny instytucjonalnej, powołuje Sekretarz w porozumieniu z przewodniczącym Zespołu. W szczególnie uzasadnionych przypadkach Sekretarz może zwiększyć skład zespołu oceniającego. Zespół oceniający po zapoznaniu się z raportem samooceny oraz po odbyciu wizytacji, w terminie sześciu tygodni przygotowuje raport. Raport zespołu oceniającego przesyła się do uczelni, która w terminie trzech tygodni od dnia jego otrzymania może się do niego ustosunkować. Sprawozdanie z posiedzenia Zespołu zawierające opinię, oraz projekt uchwały w sprawie oceny, wraz z jej uzasadnieniem przedstawia na posiedzeniu Prezydium przewodniczący Zespołu lub wyznaczona przez niego osoba, w terminie nie dłuższym niż sześć tygodni od dnia otrzymania odpowiedzi uczelni. Wszystkie oceny wraz z uzasadnieniem i wynikającymi z nich wnioskami, Komisja przedstawia niezwłocznie po ich sporządzeniu. Dotychczas był to termin miesiąca od dnia zakończenia procedury oceniania, chociaż w praktyce jedynie w wyjątkowych przypadkach nie były one przedstawiane w terminie, jakiego wymaga zmieniony przepis. Strona niezadowolona z uchwały Prezydium może zwrócić się z wnioskiem o ponowne rozpatrzenie sprawy w terminie trzydziestu dni od dnia doręczenia uchwały.

Od 1 października 2011 r. Komisja zamieszcza na swojej stronie internetowej i w Biuletynie Informacji Publicznej podjęte uchwały dotyczące jakości kształcenia wraz z uzasadnieniem. Zgodnie z nowymi unormowaniami, na swojej stronie internetowej może zamieszczać także raporty zespołów oceniających. Należy w tym miejscu podkreślić, że uwzględniając standardy European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA) zalecający publikację raportów zespołów oceniających, Komisja umieszcza na swojej stronie internetowej raporty z wizytacji, które odbyły się od 1 marca 2010 r.

Do ustawy wprowadzono zapis, iż dokonując ocen Komisja stosuje następującą ich skalę: wyróżniająca, pozytywna, warunkowa, negatywna. Dotychczas taka regulacja znajdowała się wyłącznie w Statucie PKA. Od dnia wejścia w życie zmienionych unormowań, zaprzestano wydawania ocen pozytywnych na skrócony okres akredytacji. Zgodnie ze statutem, jeżeli nie zaistnieją przesłanki do przeprowadzenia jej we wcześniejszym terminie, kolejną ocenę przeprowadza się: po upływie 8 lat – w przypadku uzyskania oceny wyróżniającej, po upływie 6 lat – w przypadku uzyskania oceny pozytywnej. W przypadku wydania oceny warunkowej uchwała Prezydium wskazuje uchybienia wymagające usunięcia oraz określa termin powtórnej oceny. Obecnie kryteria i warunki przyznawania ocen stanowiące załącznik do Statutu opierają się na ocenie spełnienia poszczególnych kryteriów. Dzięki temu sformułowanie oceny wyróżniającej nie będzie następowało po dokonaniu oceny wszystkich lub przeważającej części uczelni prowadzących dany kierunek, a bezpośrednio po zakończeniu procedury oceny. Ponadto zasady przyznawania poszczególnych ocen staną się bardziej przejrzyste, gdyż oceny cząstkowe poszczególnych kryteriów zamieszczane w tabeli na końcu raportu zespołu oceniającego będą znajdowały bezpośrednie przełożenie na końcową ocenę jakości kształcenia zawartą w uchwale Komisji.

W przypadku negatywnej oceny sformułowanej przez Polską Komisję Akredytacyjną, minister uwzględniając w szczególności rodzaj i zakres stwierdzonych naruszeń, w drodze decyzji cofa albo zawiesza uprawnienia do prowadzenia studiów na danym kierunku i określonym poziomie kształcenia.

Z wydawanymi przez Komisję ocenami wiązały się i wiązać się określone przepisami uprawnienia lub konsekwencje. Minister mógł przyznać uczelni publicznej prowadzącej studia na szczególnie wysokim poziomie, potwierdzonym oceną Państwowej Komisji Akredytacyjnej, dodatkowe środki na kształcenie studentów na określonych kierunkach studiów, makrokierunkach i studiach międzykierunkowych. Obecnie w budżecie państwa jest określana dotacja podmiotowa na dofinansowanie zadań projakościowych, przeznaczona na dofinansowanie podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni posiadających ocenę wyróżniającą na podstawie opinii Komisji, dotyczącej oceny kształcenia.

Nowelizacją ustawy wprowadzono instytucję Krajowego Naukowego Ośrodka Wiodącego (KNOW). Taki status może uzyskać m.in. podstawowa jednostka organizacyjna uczelni lub centrum naukowe działające w strukturze uczelni, prowadzące badania naukowe na najwyższym poziomie w określonej dziedzinie nauki, powiązane z prowadzonymi studiami doktoranckimi o najwyższej jakości. W budżecie państwa jest określana dotacja podmiotowa na dofinansowanie zadań projakościowych, przeznaczona na dofinansowanie jednostek organizacyjnych mających status KNOW, w tym z tytułu dodatku do wynagrodzenia dla pracowników oraz specjalnych stypendiów naukowych dla uczestników stacjonarnych stu-

diów doktoranckich oraz specjalnych stypendiów naukowych dla studentów. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 sierpnia 2011 r. w sprawie kryteriów, warunków i trybu ubiegania się o nadanie statusu Krajowego Naukowego Ośrodka Wiodącego (Dz. U Nr 192, poz. 1142), warunkiem ubiegania się o nadanie statusu KNOW przez podstawową jednostkę organizacyjną uczelni jest m.in. zapewnienie wysokiej jakości kształcenia, potwierdzonej oceną Polskiej Komisji Akredytacyjnej.

Ze względu na zmiany w odpłatności za studia w uczelniach publicznych, liczba ich studentów będzie kontrolowana przez ministra. Zwiększenie ogólnej liczby studentów studiów stacjonarnych w uczelni publicznej powyżej 2% ogólnej liczby studentów studiów stacjonarnych studiujących w poprzednim roku akademickim następuje w drodze decyzji ministra uwzględniającej m.in. oceny jakości kształcenia dokonane przez Polską Komisję Akredytacyjną.

Jakość kształcenia na studiach prowadzonych przez jednostkę organizacyjną będzie miała wpływ na możliwość uzyskania przez nią uprawnień do nadawania stopni naukowych. Zgodnie z ustawą z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U Nr 65, poz. 595, z późn. zm.) i rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie trybu zgłaszania wniosków o przyznanie uprawnienia do nadawania stopni doktora i doktora habilitowanego, do wniosku dołącza się opinię Polskiej Komisji Akredytacyjnej o jakości kształcenia w jednostce, jeżeli prowadzi ona kształcenie/prowadzącej kształcenie oraz ocenę agencji oceniającej jakość kształcenia zarejestrowanej w Europejskim Rejestrze Agencji Akredytacyjnych (EQAR) lub agencji działającej w innym państwie, której oceny są uznawane przez Polską Komisję Akredytacyjną.

Komisja przedstawia ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego opinie i wnioski dotyczące:

- utworzenia uczelni oraz przyznania uczelni lub jej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia studiów na danym kierunku i określonym poziomie kształcenia;
- dokonanej oceny programowej, w tym kształcenia nauczycieli, oraz oceny instytucjonalnej, a także przestrzegania warunków prowadzenia studiów;
- przywrócenia zawieszonych uprawnień do prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia;
- utworzenia przez uczelnię zagraniczną uczelni lub filii.

Opinie i wnioski w sprawach w odniesieniu do uczelni wojskowych, służb państwowych, artystycznych, medycznych oraz morskich Komisja przekazuje również odpowiednio ministrom, którym podlegają te uczelnie. We wskazanych przypadkach, PKA może zwracać się do uczelni o udzielenie wyjaśnień i informacji oraz przeprowadzać wizytacje uczel-

ni. W związku z wykonywaniem zadań w zakresie oceny jakości kształcenia, Komisja może przetwarzać dane osobowe nauczycieli akademickich i studentów ocenianych uczelni w zakresie niezbędnym do wykonania tych zadań.

Dotychczas uczelnie posiadające co najmniej cztery uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora, a w przypadku uczelni artystycznej dwa takie uprawnienia, mogły tworzyć kierunek studiów bez uzyskiwania opinii Komisji. Obecnie znaczenie ma poziom rozwoju podstawowej jednostki organizacyjnej, która zamierza prowadzić kształcenie, a nie całej uczelni. Podstawowa jednostka organizacyjna uczelni nieposiadająca uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego może uzyskać uprawnienie do prowadzenia studiów na określonym kierunku, poziomie i profilu kształcenia zgodnie z:

- wzorcowym opisem efektów kształcenia dla kierunku i poziomu kształcenia określonym lub
- opisem efektów kształcenia określonym przez senat uczelni dla kierunku innego niż kierunki określone w przepisach.

Minister wydaje decyzję po zasięgnięciu opinii ministra nadzorującego uczelnię oraz Polskiej Komisji Akredytacyjnej w zakresie spełniania warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia. W przypadku tworzenia kierunku studiów, dla którego nie ustalono wzorcowych efektów kształcenia wymagana jest również opinia Polskiej Komisji Akredytacyjnej o efektach kształcenia określonych przez senat uczelni. Opinia Komisji jest konieczna także, gdy podstawowa jednostka organizacyjna nieposiadająca uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego chce utworzyć kierunek, dla którego obowiązują standardy kształcenia.

Recenzje sporządzają członkowie Zespołu lub eksperci wyznaczeni przez Sekretarza w porozumieniu z przewodniczącym Zespołu. Przewodniczący Zespołu przedstawia Sekretarzowi kandydatury osób proponowanych na recenzentów w terminie dwóch tygodni od daty otrzymania wniosku przez Komisję. Recenzję lub raport z wizytacji sporządza się w terminie nie dłuższym niż trzy tygodnie od dnia otrzymania wniosku lub zakończenia wizytacji. W przypadku niesporządzenia recenzji w wyznaczonym terminie lub sporządzenia recenzji przez eksperta, sprawę referuje na najbliższym posiedzeniu Zespołu jego przewodniczący lub wyznaczony przez niego członek Zespołu, po uprzednim przygotowaniu tzw. recenzji wewnętrznej. Opinie oraz uchwały Zespół sporządza w terminie nie dłuższym niż cztery tygodnie od dnia otrzymania recenzji lub raportu z wizytacji. Sprawy są rozpatrywane przez Prezydium w terminie nie dłuższym niż cztery tygodnie od dnia sporządzenia przez Zespół opinii oraz projektu uchwały. Uchwały Prezydium są przekazywane ministrowi oraz uczelniom lub wnioskodawcom w terminie nie dłuższym niż dwa tygodnie od dnia ich podjęcia. W przypadku uczelni nadzorowanych przez ministrów innych

niż minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego uchwała jest przekazywana również właściwemu ministrowi. W szczególnie uzasadnionych przypadkach Sekretarz może przedłużyć terminy. Należy jednak pamiętać, że zgodnie z ustawą, opinię w sprawie wniosku Komisja wyraża w terminie nie dłuższym niż cztery miesiące od dnia jego otrzymania.

Komisja nie opiniuje obecnie wniosków uczelni niepublicznych o przedłużenie pozwolenia na ich działalność. Pozwolenia wydawane wcześniej przez ministra na czas określony stały się z mocy prawa pozwoleniami na czas nie określony. Ze względu na likwidację instytucji zamiejscowej jednostki organizacyjnej w formie zamiejscowego ośrodka dydaktycznego (tzw. ZOD), Komisja nie opiniuje już wniosków w sprawie ich tworzenia lub prowadzenia w nich kształcenia. W związku z usunięciem z ustawy możliwości prowadzenia studiów w ramach makrokierunku lub studiów międzykierunkowych, z PKA zdjęto obowiązek opiniowania wniosków w sprawie ich tworzenia.

W okresie przejściowym, zadaniem PKA będzie natomiast opiniowanie opisu efektów kształcenia w przypadkach, w których uczelnia dokonała w programie kształcenia zmian w zakresie wskazanym w ustawie. Podstawowa jednostka organizacyjna uczelni nieposiadająca uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego, posiadająca uprawnienia do prowadzenia kształcenia na określonym kierunku studiów i poziomie kształcenia zachowuje te uprawnienia bez konieczności uzyskania decyzji ministra, jeżeli w ciągu 12 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy dostosuje programy kształcenia do wzorcowych efektów kształcenia albo do opisu efektów kształcenia opracowanego przez senat uczelni. Jeżeli dostosowanie wymaga dokonania w programie kształcenia zmiany zajęć dydaktycznych, za które można uzyskać więcej niż 30% punktów ECTS, podstawowa jednostka organizacyjna uczelni może prowadzić kształcenie na określonym kierunku studiów i poziomie kształcenia po pozytywnym zaopiniowaniu opisu efektów kształcenia przez Polską Komisję Akredytacyjną. W przypadku negatywnej opinii Polskiej Komisji Akredytacyjnej minister cofa albo zawiesza uprawnienia do prowadzenia studiów na danym kierunku i określonym poziomie kształcenia.

Zwiększono dostęp Komisji do danych, które są niezbędne do jej sprawnego funkcjonowania. Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego prowadzi centralny wykaz nauczycieli akademickich i pracowników naukowych oraz ogólnopolski wykaz studentów. Dostęp do informacji zawartych w wykazach przysługuje m.in. Komisji.

Rektor ma obecnie obowiązek zawiadomienia ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, ministra nadzorującego uczelnię oraz Polską Komisję Akredytacyjną:

- o decyzjach w sprawie połączenia podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni lub zmiany nazwy jednostki lub podziału podstawowej jednostki organizacyjnej, w terminie miesiąca od dnia podjęcia uchwały przez senat uczelni;

- o uruchomieniu kształcenia na kierunku studiów, w terminie miesiąca od dnia rozpoczęcia kształcenia na tym kierunku. W przypadku wątpliwości co do spełniania warunków, minister niezwłocznie po zawiadomieniu go przez rektora o uruchomieniu kształcenia, występuje do Polskiej Komisji Akredytacyjnej z wnioskiem o dokonanie oceny;
- w terminie nie dłuższym niż trzy miesiące, o zaprzestaniu spełniania przez podstawową jednostkę organizacyjną warunków do prowadzenia studiów, w tym o zmianach w stanie zatrudnienia wpływających na uprawnienie do prowadzenia studiów. Minister zawiesza uprawnienia podstawowej jednostki organizacyjnej uczelni do prowadzenia studiów na danym kierunku studiów i poziomie kształcenia w przypadku niezawiadomienia przez rektora w wyznaczonym terminie o zaprzestaniu spełniania przez tę jednostkę warunków do prowadzenia studiów.

W terminie nie dłuższym niż dwanaście miesięcy od dnia podjęcia decyzji o zawieszeniu uprawnień, także w wyniku uzyskania negatywnej oceny jakości kształcenia, uczelnia jest obowiązana do usunięcia stwierdzonych naruszeń. W terminie nie dłuższym niż trzy miesiące po upływie terminu Polska Komisja Akredytacyjna wydaje opinię dotyczącą przywrócenia zawieszonych uprawnień. W przypadku negatywnej opinii Polskiej Komisji Akredytacyjnej minister wydaje decyzję o wygaśnięciu zawieszonych uprawnień. W przypadku pozytywnej opinii Polskiej Komisji Akredytacyjnej minister wydaje decyzję o uchyleniu decyzji zawieszającej uprawnienie. Minister powiadamia Polską Komisję Akredytacyjną o wszystkich podjętych decyzjach w sprawie zawieszenia lub cofnięcia podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia studiów oraz o decyzjach o wygaśnięciu uprawnień lub uchyleniu zawieszenia.

Podsumowując należy stwierdzić, iż w przepisach prawa powszechnie obowiązującego oraz wewnętrznych regulacjach Komisji:

- doprecyzowano ustrój i rolę PKA;
- zmieniono skład i sposób powoływania zespołu kierunków studiów;
- jeden rodzaj oceny jakości kształcenia zastąpiono dwoma: oceną programową i oceną instytucjonalną, a co za tym idzie przebudowano procedurę oceny jakości kształcenia;
- ocenie będzie podlegało również kształcenie na studiach trzeciego stopnia (doktoranckich) oraz studiach podyplomowych;
- określono jednoznacznie skalę ocen, zmieniono sposób wydawania ocen, a uzyskanie np. oceny wyróżniającej wiąże się z wymiernymi korzyściami;
- oceny otrzymane przez jednostkę mają wpływ na uzyskanie przez nią uprawnień do nadawania stopni naukowych;
- zmianie uległy zasady procedowania w przypadku wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia;
- zwiększył się wpływ Komisji na kształcenie na etapach poprzedzających uzyskanie efektów kształcenia;

- wzrósł zakres jawności prac PKA, a sama Komisja uzyskała dostęp do danych ułatwiających jej funkcjonowanie.

2. Skład i organizacja pracy Komisji.

Autor: mgr Hanna Chrobak-Marszał

Członkowie Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej zgodnie z ustawą Prawo o szkolnictwie wyższym, są powoływani przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego spośród kandydatów zgłoszonych przez senaty uczelni, Radę Główną Szkolnictwa Wyższego, Konferencję Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Konferencję Rektorów Zawodowych Szkół Polskich, Parlament Studentów Rzeczypospolitej Polskiej oraz ogólnokrajowe stowarzyszenia naukowe i organizacje pracodawców. Członkami Komisji mogą być nauczyciele akademicy posiadający co najmniej stopień naukowy doktora, zatrudnieni w uczelni jako podstawowym miejscu pracy. Jej członkiem jest także, z mocy prawa, Przewodniczący Parlamentu Studentów RP, a także – od 1 stycznia 2012 r. – w skład Komisji będą wchodzić również przedstawiciele pracodawców. Członek Komisji może zostać odwołany przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego na wniosek Prezydium Komisji. Wygaśnięcie mandatu członka Komisji – zgodnie z postanowieniami znowelizowanej ustawy – m.in. z powodu złożenia rezygnacji lub nieuczestniczenia w pracach Komisji przez okres dłuższy niż sześć miesięcy stwierdza Przewodniczący Komisji. Skład Komisji III kadencji, która zakończyła swoją działalność 31 grudnia 2011 r. zaprezentowano poniżej w Tabeli nr 1.

Tabela nr 1. Skład Państwowej Komisji Akredytacyjnej w 2011 roku.

Przewodniczący	dr hab. Marek Rocki
Wiceprzewodnicząca	prof. dr hab. Danuta Strahl
Sekretarz	dr hab. Mieczysław Waclaw Socha
Przewodniczący Parlamentu Studentów RP	Dominika Kita
Zespół Kierunków Studiów <i>Humanistycznych</i>	Przewodniczący – prof. dr hab. Andrzej Staniszewski Członkowie: prof. dr hab. Wojciech Bałus prof. dr hab. Bohdan Krzysztof Bogacki prof. dr hab. Krzysztof Mikulski prof. dr hab. Joanna Pyszny ks. prof. dr hab. Stanisław Rabiej dr hab. Marek Cieszkowski
Zespół Kierunków Studiów <i>Przyrodniczych</i>	Przewodniczący – prof. dr hab. Andrzej Stefan Górniak Członkowie: prof. dr hab. Grzegorz Gabryś dr hab. Katarzyna Potyrała dr hab. Bożena Witek dr Maria Młot

Zespół Kierunków Studiów Matematyczno-Fizyczno- Chemicznych	Przewodniczący – prof. dr hab. Zenon Łukaszewski Członkowie: prof. dr hab. Sławomir Kołodziej prof. dr hab. inż. Zbigniew Lonc prof. dr hab. Jerzy Marcinkowski dr hab. Jarosław Górnicki dr Zofia Muzyczka
Zespół Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych	Przewodniczący – prof. dr hab. Bogdan Józef Wosiewicz Członkowie: prof. dr hab. Stanisław Kondracki prof. dr hab. Janusz Pała prof. dr hab. inż. Franciszek Rudnicki dr hab. Renata Dobromilska dr inż. Karol Krajewski
Zespół Kierunków Studiów Medycznych	Przewodniczący – prof. dr hab. Tadeusz Laudański Członkowie: prof. dr hab. Jacek Szepietowski prof. dr hab. Hubert Wanyura dr hab. Zbigniew Celewicz dr hab. Maciej Wilczak dr Tomasz Dawiskiba dr Iwona Maciąg-Tymecka
Zespół Kierunków Studiów Wychowania Fizycznego	Przewodniczący – prof. dr hab. Sławomir Drozdowski Członkowie: prof. dr hab. Czesław Urbanik dr hab. Krystyna Dwucet dr hab. Janusz Iskra dr hab. Krzysztof Prusik dr Maria Długosielska
Zespół Kierunków Studiów Technicznych	Przewodniczący – prof. dr hab. inż. Krzysztof Kędzior Członkowie: prof. dr hab. inż. Marian Chudy prof. dr hab. inż. Leszek Kiełtyka prof. dr hab. inż. Krzysztof Kozłowski prof. dr hab. inż. Andrzej Królikowski prof. dr hab. Jerzy Świątek dr hab. Tadeusz Chrzan dr hab. inż. Zbigniew Kierzkowski dr hab. inż. Adam Marciniak dr hab. Jarosław Stepaniuk dr inż. Waldemar Mironiuk
Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych	Przewodnicząca – prof. dr hab. Danuta Strahl Członkowie: prof. dr hab. Piotr Dominiak prof. dr hab. Ryszard Janikowski prof. dr hab. Tadeusz Kufel prof. dr hab. Marek Lisiński prof. dr hab. Lucja Tomaszewicz dr hab. Wojciech Popławski dr hab. Józef Rogowski

Zespół Kierunków Studiów Spółecznych i Prawnych	Przewodniczący – dr hab. Tadeusz Bodio Członkowie: prof. dr hab. Maria Kenig-Witkowska prof. dr hab. Janusz Mucha prof. dr hab. Andrzej Wójtowicz dr hab. Wawrzyniec Konarski dr hab. Bożena Muchacka dr hab. Stanisław Leszek Stadniczeńko dr hab. Krzysztof Szewior dr Piotr Sitniewski
Zespół Kierunków Studiów Artystycznych	Przewodniczący – prof. Joachim Pichura Członkowie: prof. Andrzej Banachowicz prof. Andrzej Godek prof. Stanisław Górka prof. Adam Romaniuk dr hab. Paulina Komorowska-Birger
Zespół Kierunków Studiów Wojskowych	Przewodniczący – prof. dr hab. Czesław Flanek Członkowie: dr hab. Janusz Karpowicz dr hab. inż. Włodzimierz Miszański dr hab. Stanisław Sirko dr inż. Andrzej Urban

Po licznych zmianach jakie dokonywały się w składzie Komisji w trakcie jej funkcjonowania, tj. w latach 2008 –2010, w roku 2011 – ostatnim w minionej kadencji w jej składzie w stosunku do roku 2010 nie nastąpiły już żadne zmiany. Dominującą grupą były więc nadal osoby posiadające tytuł naukowy profesora, które stanowiły 54,4% składu Komisji, zaś osoby ze stopniem naukowym doktora habilitowanego stanowiły 32,9% i stopniem naukowym doktora – 11,4%. Od początku kadencji, tj. od roku 2008 skład Komisji został zmieniony w 23%, przy czym ponad 16% zmian nastąpiło w pierwszej połowie 2008 r.

W ramach podstawowych zadań, jakie nałożyła a Komisję ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym członkowie Komisji uczestniczyli w wizytacjach związanych z oceną jakości kształcenia prowadzonego na określonych kierunkach studiów i poziomach kształcenia, po zakończeniu których przygotowywali raporty oraz projekty uchwał, opracowywali recenzje wniosków o uruchomienie nowych kierunków studiów na różnych poziomach kształcenia i o utworzenie nowych szkół wyższych, a także wniosków o ponowne rozpatrzenie sprawy złożonych przez uczelnie niezadowolone z wydanych ocen lub opinii. Ponadto brali udział w posiedzeniach zespołów kierunków studiów, co najmniej raz w miesiącu, a także w posiedzeniach plenarnych organów Komisji, jej Prezydium i zespołów roboczych.

Tabela nr 2. Oceny i wnioski według Zespołów Kierunków Studiów w III kadencji.

<i>Zespół Kierunków Studiów</i>	<i>Oceny</i>					<i>Wnioski</i>				
	2008	2009	2010	2011	Razem	2008	2009	2010	2011	Razem
Humanistycznych	42	105	112	100	359	32	38	36	18	124
Przyrodniczych	11	31	24	20	86	3	1	7	1	12
Matematyczno-Fizyczno-Chemicznych	12	42	47	42	143	12	16	10	7	45
Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych	24	33	34	39	130	13	12	16	5	46
Medycznych	27	37	41	35	140	55	75	68	74	272
Wychowania Fizycznego	33	23	28	33	117	33	41	36	35	145
Technicznych	75	109	103	109	396	68	71	74	46	259
Ekonomicznych	81	94	164	115	454	67	72	77	84	300
Społecznych i Prawnych	72	116	82	84	354	109	103	126	98	436
Artystycznych	20	27	36	43	126	15	15	21	18	69
Wojskowych	9			6	15	24	36	55	44	159
Ogółem	406	617	671	626	2320	431	480	526	430	1867

W składzie Komisji w III kadencji (2008–2011) funkcjonowało 11 Zespołów Kierunków Studiów, które odbyły łącznie 514 posiedzeń, w tym 127 w roku 2011 (bez głosowań elektronicznych). 16 razy 2 Zespoły Kierunków Studiów przeprowadziły głosowanie nad projektami uchwał drogą elektroniczną. Najwięcej posiedzeń w minionej kadencji odbyły 2 zespoły, tj. Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych – 72 posiedzenia oraz Zespół Kierunków Studiów Społecznych i Prawnych – 74 posiedzenia, co stanowiło ponad 28,4% wszystkich posiedzeń zespołów tej kadencji. Taka liczba posiedzeń wynikała bowiem z obciążenia tych 2 zespołów pracami związanymi zarówno z oceną jakości kształcenia, jak i opiniowaniem wniosków, a także wniosków o ponowne rozpatrzenie sprawy. Łącznie sprawy będące w kompetencjach tych zespołów stanowiły 36,9% wszystkich spraw Komisji.

Najmniej, bo tylko 25 (5%) posiedzeń odbył Zespół Kierunków Studiów Przyrodniczych, co wiązało się ze znacznie mniejszym obciążeniem

Zespołu sprawami pozostającymi w jego kompetencjach, które stanowiły zaledwie 2,3% wszystkich spraw rozpatrzonych przez Komisję.

W latach 2002 – 2011, tj. w okresie trzech kadencji funkcjonowania Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej, Zespoły Kierunków Studiów odbyły łącznie 1404 posiedzenia, na których sformułowano 3661 ocen jakości kształcenia oraz 5254 wnioski, które wpłynęły do Komisji w celu ich rozpatrzenia. Najwięcej posiedzeń w tym okresie, bo aż 373 odbyły dwa Zespoły Kierunków Studiów: Ekonomicznych oraz Społecznych i Prawnych, co stanowiło 26,6% ogółu wszystkich posiedzeń.

W 2011 r. – ostatnim roku III kadencji – na posiedzeniach Prezydium rozpatrzono 430 wniosków przedstawionych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego dotyczących uruchomienia nowych kierunków studiów na różnych poziomach kształcenia, utworzenia nowych szkół wyższych oraz dotyczących przedłużenia pozwoleń na funkcjonowanie już istniejących uczelni, sformułowano 626 ocen jakości kształcenia, zaopiniowano 144 wnioski o ponowne rozpatrzenie sprawy. Ponadto zaopiniowano 74 projekty aktów prawnych. Powyższe zostało zaprezentowane odpowiednio w Tabelach nr 2 i 3.

Tabela nr 3. Liczba posiedzeń Zespołów Kierunków Studiów w III kadencji.

<i>Zespół Kierunków Studiów</i>	<i>Liczba posiedzeń</i>				
	2008	2009	2010	2011	Razem
Humanistycznych	11	11	9	9	40
Przyrodniczych	6	7	7 oraz 1*)	5 oraz 2*)	25 oraz 3*)
Matematyczno-Fizyczno-Chemicznych	12	11	7 oraz 5*)	7 oraz 8*)	37 oraz 13*)
Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych	9	10	11	11	41
Medycznych	12	10	10	12	44
Wychowania Fizycznego	14	13	11	11	49
Technicznych	16	12	11	12	51
Ekonomicznych	18	18	17	19	72
Społecznych i Prawnych	18	19	18	19	74
Artystycznych	10	9	9	12	40
Wojskowych	12	8	11	10	41
<i>Ogółem</i>	138	128	121	127	514 oraz 16*)

*) głosowanie elektroniczne

**Tabela nr 4. Liczba posiedzeń Zespołów Kierunków Studiów
latach 2002 – 2011.**

Zespół Kierunków Studiów	Liczba posiedzeń			
	w I kadencji 2002–2004	w II kadencji 2005–2007	w III kadencji 2008–2011	Razem
Humanistycznych	31	33	40	104
Przyrodniczych	30*)	25	25 oraz 3**)	80 3**)
Matematyczno-Fizyczno-Chemicznych	61	52	37 oraz 13**)	150 13**)
Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych	17*)	36	41	94
Medycznych	48	43	44	135
Wychowania Fizycznego	56	54	49	159
Technicznych	57	56	51	164
Ekonomicznych	51	58	72	181
Społecznych i Prawnych	64	54	74	192
Artystycznych	29	24	40	93
Wojskowych		11	41	52
Ogółem	444	446	514 oraz 16**)	1404 16**)

*) posiedzenia Zespołów Kierunków Studiów Przyrodniczych oraz Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych dotyczące oceny jakości kształcenia prowadzonego na kierunku *ochrona środowiska* odbywały się wspólnie;

***) głosowania elektroniczne

Zespoły Kierunków Studiów formułowały sprawozdania w sprawach pozostających w ich kompetencjach zawierające opinie i wnioski, które stanowiły podstawę do podejmowania przez Prezydium Komisji stosownych uchwał.

Wykaz kierunków studiów, które należały do zakresu działalności poszczególnych Zespołów został ustalony przez Przewodniczącego Państwowej Komisji Akredytacyjnej po zasięgnięciu opinii Prezydium PKA.

W trakcie trwania III kadencji Komisja działała – jak już wspomniano wyżej – na posiedzeniach swoich organów, tj. Prezydium PKA oraz posiedzeniach plenarnych, co zostało zaprezentowane w Tabeli nr 5.

Tabela nr 5. Liczba posiedzeń organów Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej w III kadencji.

Posiedzenia PKA	Rok				Razem
	2008	2009	2010	2011	
Prezydium	16	20	19	16	71
Plenarne	2	1	1	1	5
Ogółem	18	21	20	17	76

Organy Komisji odbyły łącznie w latach 2008–2011 – 76 posiedzeń, w tym 5 posiedzeń plenarnych. W 2011 r. Prezydium PKA zebrało się 16 razy.

Posiedzenie plenarne Komisji, które w roku 2011 odbyło się tylko raz, poświęcone było podsumowaniu jej działalności w III kadencji oraz porównaniu z efektami działalności w pierwszych dwóch kadencjach, a także omówieniu nowych wyzwań w związku z wejściem w życie znowelizowanych przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Podsumowania dokonał Przewodniczący Komisji – dr hab. Marek Rocki.

W posiedzeniu udział wzięła Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego Pani prof. dr hab. Barbara Kudrycka, która podziękowała członkom Komisji za wykonaną pracę, podkreślając jej ogromne znaczenie dla podniesienia jakości kształcenia w szkolnictwie wyższym i wprowadzania zmian w zakresie wynikającym z nowelizacji ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

Na posiedzeniu tym dokonano również podsumowania międzynarodowej działalności Komisji, w szczególności jej współpracy z zagranicznymi instytucjami akredytacyjnymi. Ponadto wskazano priorytety jej działalności w przyszłości takiej jak umocnienie niezależności i wiarygodności, a także wypracowanie wizji przejścia od akredytacji programowej i instytucjonalnej do audytu instytucjonalnego uczelni, oraz pogłębienie współpracy PKA ze środowiskiem akademickim, z zagranicznymi komisjami akredytacyjnymi i międzynarodowymi sieciami agencji akredytacyjnych. Podsumowania dokonał Sekretarz Komisji dr hab. Mieczysław W. Socha.

Państwowa/Polska Komisja Akredytacyjna w swoich pracach była wspierana przez grupę około 1000 ekspertów zarówno krajowych jak i zagranicznych, a także przedstawicieli pracodawców, którzy byli powoływani przez Przewodniczącego Komisji zgodnie z ustaloną procedurą, określającą warunki wstępne jakie musi spełniać kandydat na eksperta, sposób wyłaniania, przebieg postępowania kwalifikacyjnego, odrębny dla każdej grupy ekspertów, oraz zasady udziału ekspertów w postępowaniu opiniodawczym. Ekspertcy uczestniczyli zarówno w procesie opiniowania wniosków, jak również w ocenie jakości kształcenia jako członkowie zespołów wizytujących. Zadaniem przedstawicieli pracodawców była ocena spełnienia wymagań w zakresie dostosowywania procesu kształcenia do potrzeb rynku pracy.

3. Wdrożenie postanowień znowelizowanej ustawy.

3.1. Kryteria oceny programowej i instytucjonalnej

Autor: prof. dr hab. Danuta Strahl

Ostatni rok III kadencji Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej był szczególnie ważny z uwagi na uchwaloną w marcu 2011 roku nowelizację ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym oraz wydane przez Ministra

Nauki i Szkolnictwa Wyższego przepisy wykonawcze określające szczegółowe ramy prawne realizacji wielu zapisów ujętych w ustawie. Wprowadzone ustawą dwa rodzaje oceny jakości kształcenia: instytucjonalna i programowa zobowiązały Polską Komisję Akredytacyjną do przygotowania nowych kryteriów i zasad oceny jakości kształcenia w uczelniach, uwzględniających warunki przeprowadzania tych ocen określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 września 2011 r. w sprawie warunków oceny programowej i oceny instytucjonalnej (Dz. U. Nr 207, poz. 1232). Warunki te wyraźnie określają zakres dokonywanych przez Komisję ocen jakości kształcenia, szczególnie akcentując ocenę efektów kształcenia w przypadku oceny programowej i funkcjonowanie wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia w odniesieniu do oceny instytucjonalnej.

Komisja przygotowała, zgodnie ze swoimi uprawnieniami określonymi w art. 53 ust.1 znowelizowanej ustawy, katalog kryteriów oceny programowej i instytucjonalnej poddając go szerokiej konsultacji odpowiednich zespołów problemowych i kierunkowych Komisji oraz ekspertów międzynarodowych, działających w europejskich instytucjach akredytacyjnych. Sformułowano osiem kryteriów ogólnych i 19 szczegółowych dla oceny programowej oraz 8 ogólnych i 24 szczegółowe dla oceny instytucjonalnej, wykazujących pełną zgodność z warunkami oceny programowej i instytucjonalnej określonymi w powszechnie obowiązujących przepisach prawa.

Kryteria oceny programowej uwzględniają: zgodność koncepcji kształcenia ocenianego kierunku z misją uczelni i strategią jednostki organizacyjnej, na której kierunek jest prowadzony, spójność zakładanych celów i efektów kształcenia ocenianego kierunku oraz system potwierdzający ich osiągnięcie, możliwość realizacji zakładanych efektów kształcenia przez program studiów, kwalifikacje kadry akademickiej w aspekcie możliwości realizacji zakładanych efektów kształcenia, infrastrukturę dydaktyczną i naukową niezbędną do osiągnięcia końcowych efektów kształcenia na ocenianym kierunku studiów, wykorzystanie rezultatów badań naukowych w procesie kształcenia, wsparcie dla studentów w procesie uczenia się oraz wewnętrzny system jakości kształcenia w odniesieniu do ocenianego kierunku studiów. W ramach oceny instytucjonalnej badana jest: spójność koncepcji kształcenia na wszystkich poziomach i formach studiów ze strategią rozwoju jednostki organizacyjnej oraz udział interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych w budowaniu kultury jakości kształcenia, skuteczność wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia, jakość kształcenia na studiach doktoranckich i podyplomowych (w przypadku studiów podyplomowych – zgodność z wymaganiami organizacji zawodowych), zasoby kadrowe, materialne i finansowe w aspekcie możliwości osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia, związek badań naukowych z procesem kształcenia, wymianę międzynarodową i jej wpływ na internacjonalizację kształcenia, wsparcie materialne, dydaktyczne i naukowe dla studentów i doktorantów, kulturę prawną jednostki w aspekcie zapewniania jakości kształcenia.

Opracowane też zostały kryteria i warunki przyznawania ocen, które precyzują zasady przyznawania ocen: wyróżniającej, pozytywnej, warunkowej i negatywnej. Kryteria oceny programowej, kryteria oceny instytucjonalnej oraz kryteria i warunki przyznawania ocen zostały przyjęte, po zaopiniowaniu przez Prezydium PKA, na plenarnym posiedzeniu Polskiej Komisji Akredytacyjnej i stanowią załącznik do statutu Komisji. Warto podkreślić, iż ogłoszone kryteria i warunki przyznawania ocen nie tylko, że zapewniają przejrzystość prac Komisji, jej zespołów oraz Prezydium, ale stanowią także dla uczelni jednoznaczną wykładnię dla identyfikowania swojej pozycji w polskim systemie szkolnictwa wyższego w zakresie określonych obszarów oceny jakości kształcenia. Przygotowanie Komisji, do podjęcia od 1.10.2011 r., zgodnie z ustawą i aktami wykonawczymi, prac nad oceną programową i instytucjonalną jakości kształcenia wymagało opracowania wzorów raportów samooceny dla uczelni oraz wzorów raportów powizytacyjnych PKA. Katalog kryteriów oraz wzory raportów stanowią Załączniki nr 1 – 8.

Polska Komisja Akredytacyjna, w związku z nowymi zadaniami jakie wyznaczyła znowelizowana ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym, przygotowała ogólne ramy (wzór) problemowe opinii o jakości kształcenia formułowanych na wnioski jednostek szkół wyższych ubiegających się o przyznanie im przez Centralną Komisję ds. Stopni i Tytułów Naukowych uprawnień do nadawania stopni naukowych lub w zakresie sztuki. Wprowadzenie do polskiego szkolnictwa wyższego znowelizowaną ustawą Krajowych Ram Kwalifikacji oraz przyznanie uczelniom większej autonomii w zakresie budowania programów kształcenia spowodowało, że PKA opracowała również kryteria opiniowania ex ante jakości kształcenia na oferowanych według nowych zasad kierunkach studiów. Opracowano kryteria opiniowania wniosków uczelni odnoszących się do jednostek, które nie posiadają praw habilitowania w dziedzinie nauki związanej z określonym kierunkiem studiów o przyznanie uprawnień do prowadzenia kierunków studiów budowanych w oparciu o: wzorcowe efekty kształcenia, standardy kształcenia (dla siedmiu kierunków studiów) i kierunków budowanych wyłącznie w oparciu o efekty kształcenia określone przez senaty uczelni z uwzględnieniem profili i poziomów kształcenia. Wzory wszystkich rodzajów opinii znajdują się w Załącznikach nr 9 – 12.

4. Biuro Komisji

Autor: mgr Hanna Chrobak-Marszał

Obsługę administracyjną i finansową Komisji wykonuje Biuro Polskiej Komisji Akredytacyjnej, będące państwową jednostką budżetową. Strukturę organizacyjną i szczegółowy zakres działania Biura określa aktualnie Zarządzenie nr 1/2011 Przewodniczącego Polskiej Komisji Akredytacyjnej z dnia 20 października 2011 r., w którym oprócz spraw dotychczas wykonywanych uwzględnione zostały dodatkowe zadania wynikające z postanowień znowelizowanej ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, w tym między innymi dotyczące zapewnienia właściwych warunków do przeprowa-

dziania wizytacji związanej z oceną działalności podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni w ramach oceny instytucjonalnej oraz wydawania opinii o jakości kształcenia prowadzonego w jednostkach ubiegających się o przyznanie uprawnień do nadawania stopni naukowych. Podstawowe zadania Biura zaprezentowano w Tabeli nr 6.

Tabela nr 6. Zadania Biura PKA.

Do zadań Biura należy:
1. prowadzenie dokumentacji spraw skierowanych do Komisji, dotyczących nowych – dodatkowych zadań: – oceny instytucjonalnej jakości kształcenia, w tym jakości kształcenia na studiach trzeciego stopnia i studiach podyplomowych;– wydawanie opinii o jakości kształcenia prowadzonego w jednostkach ubiegających się o przyznanie uprawnień do nadawania stopni naukowych;– zamieszczanie na stronie internetowej PKA i w Biuletynie Informacji Publicznej podjętych przez PKA uchwał dotyczących ocen jakości kształcenia wraz z ich uzasadnieniem;– zbieranie informacji wskazanych w ustawie na temat prowadzonego kształcenia i struktury organizacyjnej jednostek to kształcenie realizujących oraz decyzji ministra na temat uczelni, którym cofnięto, zawieszono lub przywrócono uprawnienia do prowadzenia kształcenia na kierunkach studiów; oraz zadań, które się nie uległy zmianie, tj.: – oceny programowej (jakości kształcenia prowadzonego na kierunkach studiów), w tym kształcenia nauczycieli– spełnienia określonych w przepisach warunków prowadzenia kształcenia;– utworzenia uczelni;– przyznania jednostce organizacyjnej uczelni uprawnienia do prowadzenia kształcenia na danym kierunku studiów i określonym poziomie kształcenia, jeżeli kierunek ten dotyczy obszaru kształcenia i dziedzin nie odpowiadających uprawnieniom do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego, posiadanym przez tę jednostkę;– utworzenia przez uczelnię zagraniczną uczelni lub filii z siedzibą na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej oraz2. zapewnianie warunków organizacyjnych przeprowadzania wizytacji i dokonywania przez Komisję ocen jakości kształcenia;3. prowadzenie dokumentacji związanej z realizacją ustaleń podjętych przez organy Komisji oraz na posiedzeniach plenarnych i zespołów kierunków studiów;4. zapewnianie warunków organizacyjnych oraz współudział w prowadzonej przez Komisję współpracy międzynarodowej;5. organizowanie i protokołowanie posiedzeń plenarnych, Prezydium Komisji oraz zespołów kierunków studiów, a także udział w posiedzeniach zespołów kierunków studiów;6. prowadzenie spraw związanych z powoływaniem ekspertów Komisji oraz organizowanie ich pracy na rzecz Komisji;7. opracowywanie materiałów statystycznych oraz promocyjno-informacyjnych o działalności Komisji, w tym prowadzenie strony internetowej Komisji;8. prowadzenie archiwum dokumentacji związanej z działalnością Komisji;9. współpraca z urzędem obsługującym ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego oraz urzędami obsługującymi innych właściwych ministrów, w tym nadzorujących szkoły wyższe;10. prowadzenie bieżących spraw kierowanych do Komisji.

W celu zapewnienia prawidłowej realizacji ustawowych zadań, tj. właściwej obsługi administracyjnej i finansowej Polskiej Komisji Akredytacyjnej, Przewodniczący PKA Decyzją nr 10/2011 z dnia 1 grudnia 2011 r. określił procedury obowiązujące w Polskiej Komisji Akredytacyjnej, które dotyczą także zadań wykonywanych przez Biuro, oraz procedury odnoszące się wyłącznie do zakresu jego działania, tj.:

- 1) procedura oceny programowej,
- 2) procedura ceny instytucjonalnej,
- 3) procedura oceny programowej dokonywanej na wniosek uczelni,
- 4) procedura oceny instytucjonalnej dokonywanej na wniosek uczelni,
- 5) procedura oceny programowej dokonywanej na wniosek Ministra,
- 6) procedura oceny instytucjonalnej dokonywanej na wniosek Ministra,
- 7) procedura powtórnej oceny programowej,
- 8) procedura powtórnej oceny instytucjonalnej,
- 9) procedura opiniowania wniosków,
- 10) procedura rozpatrywania wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy,
- 11) procedura wyrażania opinii o jakości kształcenia w danej jednostce organizacyjnej uczelni ubiegającej się o nadania uprawnień do nadawania stopnia naukowego doktora i doktora habilitowanego,
- 12) procedura publikowania informacji w Biuletynie Informacji Publicznej oraz na stronie internetowej PKA,
- 13) procedura monitorowania ankiet,
- 14) procedura protokołowania posiedzeń Prezydium i Zespołów PKA,
- 15) procedura odbywania podróży zagranicznych,
- 16) procedura obiegu dokumentów dotyczących zamówień publicznych oraz procedura obiegu umów i delegacji.

Przyjęte procedury wyznaczają obszary działań Biura Komisji i umożliwiają bieżącą ocenę czynności związanych z realizacją poszczególnych etapów postępowania opiniodawczego i oceniającego.

Każdy z pracowników Biura odpowiadający za organizację spraw pozostających w kompetencjach danego zespołu kierunków studiów prowadzi w formie elektronicznej bazę wniosków i bazę ocen dotyczących tych kierunków, na podstawie których możliwe jest dokładne określenie stopnia zaawansowania, bądź wyniku realizacji określonej sprawy. Ponadto centralnie prowadzone są arkusze terminów ocen oraz arkusze terminów wniosków, służące do bieżącej kontroli realizowanych przez zespoły spraw, monitorowania przez kierownictwo Komisji i Biura ich terminowości, a także internetowa baza ocen, stanowiąca dla wszystkich zainteresowanych źródło informacji o wynikach dokonywanych przez Komisję ocen.

Niezależnie od zadań wynikających z ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, do zakresu działania Biura należą także zadania związane z jego funkcjonowaniem jako państwowej jednostki budżetowej, w tym m.in. dotyczące spraw pracowniczych określonych w Kodeksie pracy i przepisach innych ustaw, spraw finansowych wynikających z ustawy o finansach publicznych i rachunkowości, czy dotyczących zamówień

Tabela 7. Skład Biura Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej.

	Dyrektor Biura	mgr Barbara Wojciechowska
	I Zastępca Dyrektora Biura	mgr inż. Barbara Bryzek
	II Zastępca Dyrektora Biura	mgr Izabela Kwiatkowska-Sujka
	Sekretariat	inż. Anna Trojak-Żurawska
Stanowiska ds.	współpracy międzynarodowej, organizacji i informatyzacji	mgr Wojciech Wrona
	publikacji, sprawozdań i współpracy międzynarodowej	mgr Karolina Martyniak
	obsługi administracyjnej organów Komisji i jej Wiceprzewodniczących oraz prowadzenia sprawozdawczości statystycznej	mgr Łukasz Łukomski
	Zamówień publicznych	mgr Bogumiła Bernatowicz (do marca 2011 r.)
Sekretarze Zespołu Kierunków Studiów	Artystycznych	mgr inż. Bożena Wasilewska
	Ekonomicznych	mgr Hanna Chrobak-Marszał Artur Gawryszewski
	Humanistycznych	mgr Ludmiła Grudniak-Wal
	Matematyczno-Fizyczno-Chemicznych Wojskowych	mgr Izabela Sadurska ¹
	Medycznych	mgr Jakub Kozieł
	Przyrodniczych Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych	mgr Agnieszka Socha-Woźniak
	Społecznych i Prawnych	mgr Grzegorz Laskowski
	Technicznych	mgr Monika Stachowiak-Kudła ² mgr Agnieszka Zagórska)
	Wychowania Fizycznego	mgr Edyta Lasota-Beżek
Księgowość	Główna Księgowa	mgr Jolanta Janas
	Samodzielne księgowe	Mirosława Kurowska mgr Beata Sejdak
	Księgowa	Teresa Kryszylowicz
	Archiwum zakładowe	dr Stanisław Stasiaczek

¹ Z powodu przebywania Sekretarza Zespołów Kierunków Studiów Matematyczno-Fizyczno-Chemicznych oraz Wojskowych na urlopie macierzyńskim jej obowiązki przejęły odpowiednio: mgr Karolina Martyniak oraz mgr Edyta Lasota-Beżek.

² Z powodu przebywania Sekretarza Zespołu Kierunków Studiów Technicznych na długotrwałym zwolnieniu lekarskim oraz urlopie macierzyńskim jej obowiązki przejęli odpowiednio: mgr Agnieszka Zagórska oraz mgr Łukasz Łukomski.

publicznych uregulowane ustawą Prawo zamówień publicznych. Biuro, podobnie jak Komisja, finansowane jest ze środków części 38 działu 803 budżetu państwa, którego dysponentem II stopnia jest minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego. Środki finansowe przekazywane są przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, a ich wysokość ustalana jest na podstawie sporządzanych corocznie przez Biuro planów finansowych. Nad racjonalnym zagospodarowaniem środków finansowych Komisji i Biura czuwa Dyrektor Biura, który jest dysponentem III stopnia.

Pracownicy Biura prowadzą rozliczenia finansowe zgodnie z procedurą obiegu dokumentów finansowych, sporządzają zewnętrzne i wewnętrzne sprawozdania finansowe oraz dokonują analizy wykorzystania środków budżetowych.

Ponadto czuwają także nad archiwizacją wytworzonych dokumentów, zgodnie z instrukcją kancelaryjną, instrukcją archiwalną oraz jednolitym rzeczowym wykazem akt, które to dokumenty zostały zatwierdzone przez Dyrektora Archiwum Akt Nowych. Dokumentacja spraw, które prowadzone były w Komisji, jest archiwizowana w archiwum zakładowym Biura.

W 2011 r. w Biurze Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej zatrudnionych było łącznie 24 pracowników, w tym 6 osób w niepełnym wymiarze czasu pracy.

Rozdział II.

Działalność Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej w III kadencji, ze szczególnym uwzględnieniem roku 2011

Niniejszy rozdział stanowi podsumowanie działalności 11 Zespołów Kierunków Studiów Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej w III kadencji (2008 – 2011) ze szczególnym uwzględnieniem roku 2011. Zawarto w nim informacje o pracy danego Zespołu Kierunków Studiów, analizę i interpretację wyników ocen jakości kształcenia przeprowadzonych na kierunkach studiów pozostających w ich kompetencjach, w tym analizę dotyczącą jakości raportów samooceny. Ponadto przedstawiono w nim opinie o wnioskach o utworzenie uczelni i kierunków studiów. Poszczególne Zespoły Kierunków Studiów opracowały sprawozdania ze swojej działalności zgodnie z wzorem przyjętym przez Prezydium Komisji.

1. PKA w liczbach – analiza i ocena wyników.

Autor: prof. dr hab. Danuta Strahl
Statystyka: mgr Karolina Martyniak

Mijająca III kadencja działalności Państwowej Komisji Akredytacyjnej a od 1 października 2011 r. Polskiej Komisji Akredytacyjnej była szczególnie pracowita. Był to bowiem okres, w którym rozpędzony proces akredytacji wyznaczał niezwykle dynamiczny rytm ocen jakości kształcenia, a także czas wielkiej zmiany w polskim szkolnictwie wyższym wynikający z wprowadzenia w życie z dniem 1 października 2011 r. znowelizowanej ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Zatem w mijającej III kadencji, PKA nie tylko uczestniczyła w budowaniu wielu zapisów nowej ustawy zwłaszcza dotyczących funkcjonowania PKA i jej roli w procesie akredytacji, ale przede wszystkim musiała dostosować swoje procedury i zasady działania do nowych wymogów. Natomiast w wymiarze międzynarodowym ogromnym wysiłkiem Komisji była aplikacja do międzynarodowych organizacji akredytacyjnych tj. ENQA i EQAR, zakończona w roku 2008 pełnym członkostwem na okres pełnych 5 lat.

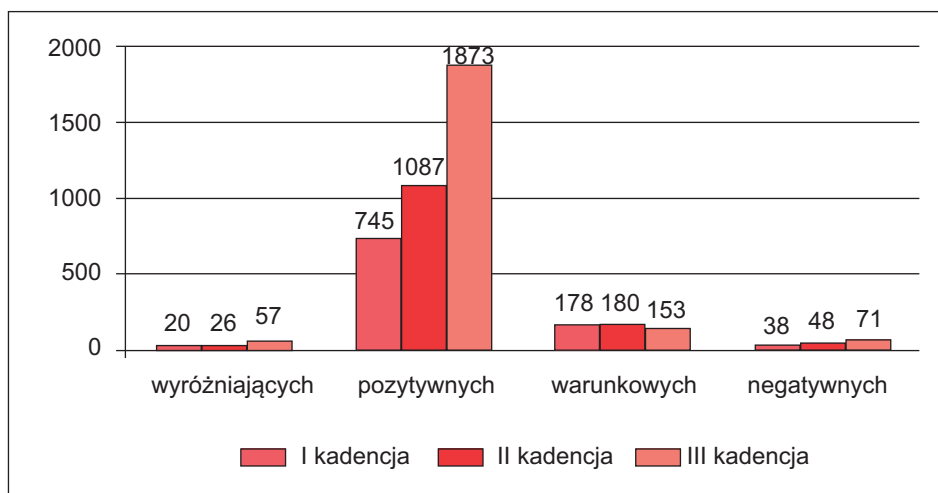
Podstawowymi obszarami działalności Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej III kadencji była między innymi ocena jakości kształ-

czenia, opiniowanie wniosków o utworzenie szkoły wyższej, opiniowanie wniosków o przyznanie uprawnień do prowadzenia kierunków studiów.

Tabela nr 1a. Liczba wydanych ocen jakości kształcenia.

<i>Liczba wydanych ocen</i>	<i>I kadencja</i>	<i>II kadencja</i>	<i>III kadencja</i>
Ogółem	981	1341	2320 w tym 166 (zawieszenia lub odstąpienia)
wyróżniających	20	26	57
pozytywnych	745	1087	1873
warunkowych	178	180	153
negatywnych	38	48	71

Tabela nr 1b. Liczba wydanych ocen jakości kształcenia.

Pragniemy zatem zwrócić uwagę – jak zaznaczono w Tabelach nr 1a i 1b – na intensywność prac Komisji w III kadencji. Ogółem dokonano bowiem aż 2306 ocen jakości kształcenia, podczas gdy w I kadencji dokonano ich 981, zaś w II – 1341. Pamiętając, że kadencja III była kadencją czteroletnią, a I i II były kadencjami trzyletnimi, to i tak była to kadencja o bardzo dużej aktywności prac, bowiem przeciętnie w III kadencji rocznie dokonywano 576 ocen, zaś w I, która z uwagi na rozpoczęcie procesu akredytacji zamknęła się przeciętnie w roku 327 ocenami jakości kształcenia i II kadencji, w której dokonywano rocznie około 447 ocen. Zatem wzrost intensywności prac Komisji w III kadencji w zakresie ocen jakości kształcenia i wynosił około 128,8% w stosunku do

poprzedniej kadencji. To ogromne zaangażowanie członków PKA oraz współpracujących z Komisją ekspertów, a także pracowników Biura PKA pozwoliło na niemal pełne spojrzenie na kształcenie w uczelniach wyższych w Polsce. Oceniono bowiem 127 kierunków studiów (podczas gdy w kadencji II oceniono ich 99) pokrywając procesem akredytacji 113 na 119 określonych kierunków standardowych i rozpoczęto ocenę jakości kształcenia kierunków unikatowych. Nie podjęto oceny jakości kształcenia tylko sześciu kierunków standardowych, gdyż nie zakończył się jeszcze na nich pełny cykl kształcenia. Struktura wydanych ocen pozwala przypuszczać, iż jakość kształcenia w polskim szkolnictwie wyższym ulega stopniowej poprawie. O ile bowiem w I kadencji udział ocen pozytywnych i wyróżniających wynosił 78%, w II – 83%, to w III już – 89,65%. Systematycznie zmniejsza się udział ocen warunkowych z 18,2% w I kadencji do 13,4% w II kadencji i 6,7% w III kadencji. Natomiast oceny negatywne zachowują dość porównywalny poziom. I tak w I kadencji udział ocen negatywnych stanowił 3,87% ogółu wydanych ocen, w II kadencji – 3,58%, to w III kadencji zmniejszył się nieznacznie do 3,35%. Ta stabilizacja udziału ocen negatywnych pozwala sądzić z jednej strony, iż wciąż pewna liczba jednostek organizacyjnych uczelni prowadząca oceniane programy kształcenia, tj. od 8 w I kadencji, 46 w II i 72 w III kadencji nie spełnia określonych kryteriów jakości kształcenia, zaś z drugiej strony, iż Komisja stosuje ustabilizowany system weryfikacji jakości kształcenia. Natomiast spadek łącznego udziału ocen warunkowych i negatywnych w III kadencji pozwala mieć nadzieję, iż uczelnie zareagowały na działalność Komisji, poprawiając jakość kształcenia, jak również, iż daje się zauważyć efekt decyzji akredytacyjnych dotyczących utraty uprawnień wielu jednostek organizacyjnych uczeni do prowadzenia kształcenia na skutek negatywnych ocen jakości kształcenia z poprzednich dwóch kadencji. Dla dopełnienia obrazu jakości kształcenia warto zatrzymać uwagę na ocenach wyróżniających. Ogółem oceny wyróżniające w III kadencji otrzymało 57 kierunków studiów. Liczba ocen wyróżniających w III kadencji jest najwyższa i wynosi 57, podczas gdy w I kadencji było ich tylko 20, zaś w II – 26. Również najwyższy jest w III kadencji w stosunku do dwóch poprzednich kadencji udział ocen wyróżniających w ogólnej liczbie wydanych ocen jakości kształcenia. Wynika to między innymi z faktu zakończenia oceny jakości na wielu kierunkach studiów, co pozwoliło na sformułowanie ocen wyróżniających, a także dostosowania się uczelni do standardów kształcenia oraz wymagań PKA w zakresie oceny jakości kształcenia.

Tabela nr 2. Oceny jakości kształcenia sformułowane we wszystkich kadencjach wg kierunków studiów

Nazwa kierunku	Oceny																
	I kadencja					II kadencja					III kadencja					RAZEM	
	Wyróżniające	Pozytywne	Warunkowe	Negatywne	Razem	Wyróżniające	Pozytywne	Warunkowe	Negatywne	Razem	Wyróżniające	Pozytywne	Warunkowe	Negatywne	Odstąpienie/ zawieszenie		Razem
administracja	0	24	5	0	29	0	32	10	6	48	1	68	4	2	6	81	158
aktorstwo	0	0	0	0	0	0	6	0	0	6	0	0	0	0	0	0	6
analityka medyczna	0	0	0	0	0	0	10	0	0	10	0	0	0	0	0	0	10
archeologia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	0	0	0	9	9
architektura i urbanistyka	0	0	0	0	0	2	11	0	0	13	0	12	0	0	1	13	26
architektura krajobrazu	0	0	0	0	0	0	7	1	0	8	0	3	0	1	2	6	14
architektura wnętrz	0	1	0	0	1	0	8	0	1	9	0	4	0	0	0	4	14
astronomia	0	5	0	0	5	1	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	7
automatyka i robotyka	0	0	0	0	0	3	22	0	0	25	0	11	2	0	0	13	38
bezpieczeństwo narodowe	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	0	0	1	9	9
bezpieczeństwo wewnętrzne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	2
biologia	2	21	1	0	24	0	2	0	0	2	0	24	0	0	1	25	51
biotechnologia	0	0	0	0	0	0	23	1	0	24	1	23	0	0	0	24	48
budownictwo	2	20	5	0	27	0	3	0	0	3	1	27	1	0	0	29	59
chemia	1	17	2	0	20	0	2	0	0	2	2	13	0	1	0	16	38
dietetyka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
dyrygentura	0	0	0	0	0	1	5	0	0	6	0	0	0	0	0	0	6
dziennikarstwo i komunikacja społeczna	0	7	1	0	8	0	9	1	1	11	1	12	0	0	5	18	37
edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych	1	14	2	0	17	0	2	0	0	2	1	17	0	0	0	18	37
edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej	1	20	9	0	30	0	4	0	0	4	1	21	1	0	2	25	59

edukacja techniczno-informatyczna	0	0	0	0	0	0	9	1	1	11	0	14	3	1	2	20	31
ekonomia	0	3	7	1	11	1	103	44	3	151	0	73	20	7	13	113	275
elektronika i telekomunikacja	0	0	0	0	0	0	14	0	0	14	3	11	1	1	0	16	30
elektrotechnika	0	0	0	0	0	3	26	1	0	30	0	8	0	0	0	8	38
energetyka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	0	0	0	7	7
europaistyka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	3	1	0	13	13
etnologia	0	7	2	1	10	0	0	0	0	0	0	8	1	0	0	9	19
farmacja	0	0	0	0	0	0	8	0	0	8	0	6	0	0	0	6	14
filologia	2	27	3	3	35	3	169	5	0	177	3	180	6	1	11	201	413
filologia angielska	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
filologia polska	0	37	2	2	41	0	12	6	2	20	0	41	1	0	8	50	111
filozofia	0	0	0	0	0	0	7	0	0	7	1	9	0	0	1	11	18
finanse i rachunkowość	0	2	1	0	3	0	11	4	2	17	2	52	3	5	13	75	95
fizjoterapia	0	14	2	1	17	0	11	3	0	14	0	27	10	2	0	39	70
fizyka	0	8	1	0	9	0	13	0	0	13	1	14	0	0	1	16	38
fizyka techniczna	0	0	0	0	0	0	9	0	0	9	0	6	1	0	0	7	16
geodezja i kartografia	0	5	0	0	5	0	1	0	0	1	0	13	0	0	2	15	21
geografia	0	13	1	0	14	0	2	1	0	3	0	15	0	0	0	15	32
geologia	0	5	0	0	5	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	5	10
gospodarka przestrzenna	0	0	0	0	0	0	4	0	0	4	0	19	2	1	4	26	30
górnictwo i geologia	0	6	0	0	6	0	0	0	0	0	1	5	0	0	1	7	13
grafika	0	14	1	0	15	1	1	0	0	2	2	16	1	0	1	20	37
historia	0	2	1	0	3	0	27	0	0	27	0	15	1	0	4	20	50
historia sztuki	0	0	0	0	0	0	10	2	0	12	0	7	0	0	1	8	20
informacja naukowa i bibliotekoznawstwo	0	0	0	0	0	1	8	0	1	10	0	2	0	0	0	2	12
informatyka	3	41	5	1	50	0	37	13	12	62	6	95	13	14	11	139	251
informatyka i ekonometria	0	0	0	0	0	2	28	2	0	32	0	7	1	0	12	20	52
instrumentalistyka	0	5	0	0	5	0	7	1	0	8	2	12	0	0	1	15	28
inżynieria bezpieczeństwa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1	3	3

inżynieria biomedyczna	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
inżynieria chemiczna i procesowa	1	6	0	0	7	0	0	0	0	0	1	6	0	0	0	7	14
inżynieria materiałowa	0	7	0	0	7	2	8	0	0	10	0	6	0	0	1	7	24
inżynieria środowiska	0	0	0	0	0	0	9	1	0	10	2	25	3	0	3	33	43
jazz i muzyka estradowa	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	0	2	0	0	0	2	4
kierunek lekarski	0	0	0	0	0	0	14	0	0	14	0	13	0	0	0	13	27
kierunek lekarsko-dentystyczny	2	10	4	0	16	0	0	0	0	0	0	10	0	0	0	10	26
kompozycja i teoria muzyki	0	0	0	0	0	0	8	0	0	8	0	0	0	0	0	0	8
konserwacja i restauracja dzieł sztuki	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	2	0	0	1	4	5
kosmetologia	0	0	0	0	0	0	5	0	0	5	0	9	0	0	0	9	14
kulturoznawstwo	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	0	25	2	1	3	31	33
leśnictwo	0	4	3	0	7	0	1	0	0	1	1	4	0	0	0	5	13
logistyka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1
lotnictwo i kosmonautyka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	2
malarstwo	0	12	0	0	12	0	0	0	0	0	1	11	0	0	0	12	24
matematyka	0	27	1	0	28	0	11	4	0	15	5	36	2	0	0	43	86
mechanika i budowa maszyn	0	0	0	0	0	0	44	5	0	49	2	32	0	3	2	39	88
mechatronika	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
metalurgia	0	4	1	0	5	0	1	0	0	1	0	5	0	0	0	5	11
metody ilościowe w ekonomii i systemy informacyjne	0	0	0	0	0	1	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2
muzykologia	0	0	0	0	0	0	3	0	0	3	0	4	0	0	0	4	7
nauki o rodzinie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	1	0	1	8	8
nawigacja	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	4
oceanografia	1	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
oceanotechnika	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	4
ochrona dóbr kultury	0	1	0	0	1	0	1	0	0	1	0	1	0	0	0	1	3

ochrona środowiska	0	44	32	2	78	0	11	2	0	13	0	49	3	5	0	57	148
ogrodnictwo	0	4	1	0	5	0	6	2	0	8	1	11	1	0	0	13	26
organizacja produkcji filmowej i telewizyjnej	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	2
papiernictwo i poligrafia	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	4	1	0	0	5	6
pedagogika	0	26	14	3	43	0	53	8	1	62	0	67	6	1	6	80	185
pedagogika specjalna	0	2	0	0	2	0	2	0	0	2	0	4	0	0	0	4	8
pielęgniarstwo	0	12	0	0	12	0	17	5	0	22	0	38	0	0	1	39	73
polityka społeczna	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
politologia	0	11	4	2	17	0	42	4	3	49	3	34	3	2	11	53	119
położnictwo	0	0	0	0	0	0	3	0	0	3	0	9	0	0	0	9	12
praca socjalna	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1
prawo	0	0	1	1	2	0	2	1	0	3	2	14	0	1	0	17	22
prawo kanoniczne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	2
psychologia	0	15	1	1	17	1	0	0	0	1	0	15	0	0	0	15	33
ratownictwo medyczne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	2
realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1	0	1	5	5
reżyseria	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	0	2	0	0	0	2	4
reżyseria dźwięku	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	1	0	0	0	1	2
rolnictwo	0	6	2	1	9	0	10	5	0	15	0	14	1	0	0	15	39
rybactwo	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	3	5
rzeźba	0	0	0	0	0	1	5	0	0	6	0	0	0	0	0	0	6
scenografia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	2	2
socjologia	0	7	1	1	9	0	25	4	2	31	0	32	4	0	4	40	80
sport	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1
stosunki międzynarodowe	0	1	0	0	1	0	11	0	1	12	0	14	2	1	4	21	34
taniec	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	2	2
technika rolnicza i leśna	0	2	2	0	4	0	10	4	0	14	0	9	0	0	0	9	27

techniki dentystyczne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
technologia chemiczna	2	15	0	0	17	0	0	0	0	0	1	15	1	0	0	17	34
technologia drewna	0	3	1	0	4	0	1	1	0	2	0	2	0	0	0	2	8
technologia żywności i żywienie człowieka	0	5	3	0	8	0	5	0	0	5	0	8	3	0	0	11	24
teologia	0	5	0	1	6	0	4	0	0	4	1	9	0	0	0	10	20
towaroznawstwo	0	0	0	0	0	0	4	0	0	4	0	8	1	0	1	10	14
transport	0	11	4	0	15	0	2	0	0	2	0	21	2	0	0	23	40
turystyka i rekreacja	0	18	0	1	19	0	12	8	4	24	0	53	7	6	1	67	110
weterynaria	1	4	0	0	5	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	3	8
wiedza o teatrze	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	3	3
włókiennictwo	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	4
wokalistyka	0	0	0	0	0	1	9	0	0	10	0	5	0	0	0	5	15
wychowanie fizyczne	0	21	4	3	28	0	3	2	0	5	0	32	4	0	2	38	71
wzornictwo	0	0	0	0	0	1	11	1	1	14	0	6	0	0	0	6	20
zarządzanie	1	111	43	13	168	0	41	17	5	63	5	169	24	12	10	220	451
zarządzanie i inżynieria produkcji	0	7	0	0	7	0	15	7	0	22	0	40	2	1	1	44	73
zdrowie publiczne	0	8	1	0	9	0	3	1	2	6	1	14	3	1	4	23	38
zootechnika	0	7	4	0	11	0	4	1	0	5	1	9	0	0	0	10	26
biologia i geologia ¹	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1
studia biologiczno-geograficzne 1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1
studia matematyczno-przyrodnicze 1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
inne ²	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
MISH	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	2
makrokierunek filologiczno-kulturoznawczy	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
nauki ścisłe	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1
RAZEM	20	745	178	38	981	26	1087	180	48	1341	57	1873	153	71	166	2320	4642

¹ Makrokierunek / indywidualny tok kształcenia – ZP

² Zmiana zaszerzowania specjalności (zmiana zespołu) – ZSiP

Analizując strukturę ocen według ocenianych kierunków studiów, którą zaprezentowano w Tabeli nr 2 trzeba zauważyć, że 71 ocen negatywnych wydanych przez PKA w III kadencji dotyczyło 23 kierunków studiów. Największy odsetek ocen negatywnych przypadał na takie kierunki jak: *architektura krajobrazu* – 16,6% ogółu ocen wydanych dla tego kierunku, *turystyka i rekreacja* – 10%, *ekonomia* – 6,25%, *informatyka* – 6,2%, *ochrona środowiska* – 8,8% i *zarządzanie* – 5,45% ogółu wydanych ocen dla tych kierunków. Oceny warunkowe wystąpiły na 42 ocenianych kierunkach, w tym największy udział stanowiły na takich kierunkach jak: *edukacja techniczno-informacyjna* – 15% ogółu ocen wydanych dla tego kierunku, *europaistyka* – 23%, *fizjoterapia* – 17,6%, *informatyka* – 12,4%, *technologia żywności i żywienie człowieka* – 27,3%, *wychowanie fizyczne* – 11,4%, *zarządzanie* – 22,2% ogółu wydanych ocen dla tych kierunków studiów. Do kierunków które otrzymały oceny wyłącznie pozytywne (ewentualnie wyróżniające) we wszystkich wizytowanych jednostkach uczelni należały: *biotechnologia* – 24 oceny, *edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych* – 18 ocen, *elektronika i telekomunikacja* – 15 ocen, *elektrotechnika* – 7 ocen, *energetyka* – 6 ocen, *farmacja* – 6 ocen, *informacja naukowa i bibliotekoznawstwo* – 2 oceny, kierunek *lekarski* – 13 ocen, kierunek *lekarsko-dentystyczny* – 10 ocen, *kosmetologia* – 9 ocen, *leśnictwo* – 4 oceny, *lotnictwo i kosmonautyka* – 2 oceny, *malarstwo* – 12 ocen, *metalurgia* – 5 ocen, *muzykologia* – 4 oceny, *nawigacja* – 2 oceny, *oceanotechnika* – 2 oceny, *ochrona dóbr kultury* – 1 ocena, *organizacja produkcji filmowej i telewizyjnej* – 2 oceny, *pedagogika specjalna* – 4 oceny, *położnictwo* – 9 ocen, *prawo kanoniczne* – 2 oceny, *psychologia* – 15 ocen, *ratownictwo medyczne* – 2 oceny, *reżyseria* – 2 oceny, *reżyseria dźwięku* – 1 ocena, *rybactwo* – 3 oceny, *technika rolnicza i leśna* – 9 ocen, *technologia drewna* – 2 oceny, *teologia* – 10 ocen, *weterynaria* – 3 oceny, *wiedza o teatrze* – 3 oceny, *włókiennictwo* – 2 oceny, *wokalistyka* – 5 ocen, *wzornictwo* – 6 ocen, *zootechnika* – 10 ocen, *biologia i geologia* – 1 ocena, studia *biologiczno–geograficzne* – 1 ocena, *nauki ścisłe* – 1 ocena.

Jak łatwo zauważyć budujące efekty w zakresie jakości kształcenia uzyskują kierunki występujące na ogół w uczelniach publicznych o ugruntowanej pozycji akademickiej związane z takimi dziedzinami nauki, jak: nauki techniczne, nauki leśne, medyczne, artystyczne. Natomiast kłopoty z jakością kształcenia obserwuje się na kierunkach o dużej popularności prowadzonych w znaczącej liczbie uczelni publicznych i niepublicznych. Kłopoty te wynikają między innymi ze słabszego przygotowania dużej liczby kandydatów wybierających te kierunki studiów, ale również i z mniejszej troski o jakość kształcenia czy też braku konsekwencji w respektowaniu dobrych zasad jakości kształcenia.

Nie można nie zauważyć znaczącej liczby uchwał w III kadencji zawierających ocenę jakości kształcenia lub obejmujących odstąpienie od oceny jakości kształcenia. Było ich aż 166, a więc 6,9% ogółu wydanych uchwał w zakresie oceny jakości kształcenia. Przyczyną odstąpienia od oceny jakości kształcenia była na ogół rezygnacja uczelni z prowadzenia określonego kierunku studiów, co jest istotnym sygnałem pojawiającego

się słabnącego zainteresowania kandydatów niektórymi kierunkami studiów. Natomiast zawieszenie oceny jakości kształcenia wynikało głównie ze zgłoszenia przez uczelnię braków w minimum kadrowym, na co pozwalał art. 11 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Uchwały dotyczące zawieszenia lub odstąpienia od oceny jakości kształcenia dotyczyły w znaczącym wymiarze takich kierunków studiów jak: *dziennikarstwo i komunikacja społeczne* – 5, *ekonomia* – 13, *filologia* – 11, *filologia polska* – 8, *finanse i rachunkowość* – 13, *historia* – 4, *informatyka* – 11, *informatyka i ekonometria* – 12, *inżynieria środowiska* – 3, *kulturoznawstwo* – 3, *politologia* – 11, *socjologia* – 4, *stosunki międzynarodowe* – 4, *zarządzanie* – 10, *zdrowie publiczne* – 4. Przyczyny takiej sytuacji należy upatrywać w: dużym nasyceniu przestrzeni edukacyjnej niektórymi kierunkami jak np. *zarządzanie* czy *filologia*, co sprawia w konsekwencji, iż zasoby kadrowe są ograniczone, jak i również liczba kandydatów nie pokrywa tak rozbudowanej przestrzennie oferty kształcenia. Kolejną przyczyną jest brak zainteresowania niektórymi kierunkami studiów, co wynika z nasycenia rynku pracy ich absolwentami.

Tabela nr 3. Oceny jakości kształcenia sformułowane w III kadencji wg grup szkół

Grupy uczelni	Ogółem	Rodzaje ocen				
		Oceny wyróżniające	Oceny pozytywne	Oceny warunkowe	Oceny negatywne	Odstąpienie/zawieszenie wydania oceny (przedłużenie)
Uniwersytety ¹	624	26	551	18	7	22
Uczelnie Techniczne	315	16	278	10	2	9
Uczelnie Ekonomiczne	32	4	25	1		2
Uczelnie Pedagogiczne	72		65	4	1	2
Uczelnie Rolnicze / Przyrodnicze	95	2	89	1	1	2
Uczelnie Artystyczne	65	7	55			3
Uczelnie Medyczne	56		54	2		
Uczelnie Wojskowe i Służb Państwowych	18		15	1		2
Akademie Wychowania Fizycznego	21		20	1		
Akademie Teologiczne	1		1			
Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe	169		141	14	4	10
Uczelnie niepubliczne	852	2	579	101	56	114
	2320	57	1873	153	71	166

¹ Dotyczy uniwersytetów, o których mowa w art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.).

Kolejną płaszczyzną analiz, która może prowadzić do interesujących wniosków jest struktura wydanych przez PKA ocen według grup uczelni, którą prezentuje Tabela nr 3. PKA wydała jednostkom organizacyjnym Uniwersytetów ogółem 624 oceny, w tym 26 ocen wyróżniających, 7 ocen negatywnych, co stanowi odpowiednio 4,6% oraz 1,1% ogółu ocen wystawionych dla jednostek uniwersyteckich (udział ocen obliczano z pominięciem uchwał zawieszających ocenę jakości kształcenia). Z kolei ocen warunkowych wydano 18, co stanowi 3,0% ogółu ocen. Zatem oceny pozytywne stanowiły w tych jednostkach 91,3% ogółu ocen. Uczelnie techniczne (na ogół politechniki) otrzymały dla swoich jednostek organizacyjnych 315 ocen, w tym 16 ocen wyróżniających, co stanowi 5,2% wydanych ocen. Warto zauważyć, iż uczelnie techniczne otrzymały tylko 2 oceny negatywne i to na kierunku *zarządzanie*, a więc kierunki techniczne nie otrzymały ocen negatywnych, co wyraźnie podkreśla jakość kształcenia w tych uczelniach. Niewielka też liczba jednostek uczelni technicznych – bo tylko 10 – otrzymała oceny warunkowe, co stanowiło 3,2% ogółu ocen przyznanych uczelniom technicznym. Zatem oceny pozytywne stanowiły aż 90,9%, a łącznie z ocenami wyróżniającymi 96,1% ocen wydanych tym uczelniom. Uczelnie ekonomiczne, tj. Uniwersytety Ekonomiczne i SGH otrzymały 4 oceny wyróżniające na 32 przyznane oceny ogółem, co stanowi aż 13,3%. Uczelnie te, co warto mocno podkreślić nie otrzymały ani jednej oceny negatywnej i tylko jedną ocenę warunkową prowadzoną na kierunku – *turystyka i rekreacja*. Zatem łącznie udział ocen pozytywnych i wyróżniających sięga aż 96,7% ogółu ocen. Uczelnie pedagogiczne otrzymały ogółem 72 oceny, przy czym nie przyznano ani jednej oceny wyróżniającej. Jedyną ocenę negatywną otrzymał kierunek *informatyka*, a cztery oceny warunkowe przyznano na takich kierunkach studiów jak: *informatyka*, *matematyka* i *zarządzanie*. Oceny pozytywne w jednostkach organizacyjnych uczelni pedagogicznych stanowiły zatem 92,8% przyznanych ocen. Uczelnie rolnicze/przyrodnicze otrzymały dwie oceny wyróżniające i tylko po jednej ocenie negatywnej i warunkowej na kierunkach *fizyka techniczna* i *zarządzanie*. Tak więc oceny pozytywne w liczbie 89 stanowiły w uczelniach rolniczych 95,7% ogółu wydanych ocen. Uczelnie artystyczne otrzymały 65 ocen ogółem, w tym aż 7 (11,1%) ocen wyróżniających. Uczelnie te nie otrzymały ocen negatywnych i warunkowych, co raz jeszcze podkreśla zarówno poziom kształcenia, który w znacznej części jest też pochodną jakości kandydatów obdarzonych z założenia talentem artystycznym.

Uczelnie medyczne otrzymały ogółem 56 ocen, w tym tylko 2 warunkowe na kierunku *fizjoterapia* i *zdrowie publiczne*, a więc na kierunkach albo o krótkich tradycjach kształcenia w uczelniach wyższych lub na kierunku nie stanowiącym filaru uczelni medycznych. Charakterystyczny jest też fakt, że uczelniom medycznym nie przyznano oceny wyróżniającej, co wynika między innymi z bardzo wyrównanego poziomu kształcenia we wszystkich publicznych uczelniach medycznych kraju.

Uczelnie wojskowe i służb państwowych otrzymały ogółem 18 ocen, w tym tylko 1 warunkową, pozostałe zaś to oceny pozytywne.

W jednostkach organizacyjnych akademii wychowania fizycznego wystawiono 21 ocen, przy czym 1 warunkowa dla kierunku *fizjoterapia*, a pozostałe 95,2% to oceny pozytywne.

Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe otrzymały ogółem 169 ocen na 40 ocenianych kierunkach studiów. Nie przyznano ocen wyróżniających. Cztery wydane oceny negatywne dotyczyły dwóch kierunków studiów: *mechanika i budowa maszyn* – 3 oceny oraz *turystyka i rekreacja*. Udział ocen negatywnych wynosi zatem 2,5%, zaś warunkowych, których wydano 14 stanowi 8,8% wydanych ocen. Oceny pozytywne stanowią zatem 88,7% ogółu przyznanych ocen.

Uczelnie niepubliczne otrzymały dla swoich jednostek organizacyjnych ogółem 852 oceny (w tym aż 222 ocen zawieszających ocenę lub odstępujących od jej wydania). Wydano 2 oceny wyróżniające po jednej dla kierunku *zarządzanie* (utrzymanie oceny z poprzednich kadencji) i *filologia*. W uczelniach niepublicznych udział ocen negatywnych jest bardzo znaczący. Wydano bowiem ogółem aż 56 ocen negatywnych, co stanowi 7,55% ogółu ocen. Ocen warunkowych przyznano również bardzo wiele, bo 101 i stanowią one 13,6% ogółu ocen.

Tabela nr 4. Odsetek ocen wyróżniających, pozytywnych, warunkowych oraz negatywnych.

Ocena	Uczelnie publiczne			Uczelnie niepubliczne		
	I kadencja	II kadencja	III kadencja	I kadencja	II kadencja	III kadencja
Wyróżniająca	2,6 %	2,7 %	3,8%	0,4 %	0,2 %	0,2%
Pozytywna	78,8 %	85,4 %	88,0%	68,1 %	71,4 %	68,4%
Warunkowa	16,2 %	10,3 %	3,6%	23,5 %	20,4 %	11,8%
Negatywna	2,4 %	1,6 %	1,1%	8,0 %	8,0 %	6,4%
Odstąpienie/ Zawieszenie	—	—	3,6%	—	—	13,2%

Dokonując analizy porównawczej sektor szkolnictwa publicznego i niepublicznego, który został zaprezentowany w Tabeli nr 4 w trzech minionych kadencjach działalności PKA można zauważyć, że poprawa jakości kształcenia mierzona strukturą przyznanych ocen widoczna jest w sektorze uczelni publicznych, ale i również jest zauważalna – choć w zdecydowanie mniejszym stopniu – w sektorze uczelni niepublicznych. O ile bowiem udział ocen negatywnych w uczelniach publicznych uległ istotnemu zmniejszeniu z 2,4% w I kadencji poprzez 1,6% w II kadencji i 1,1% w III kadencji, to w uczelniach niepublicznych spadek udziału ocen negatywnych jest mniejszy z 8% w I i II kadencji do 6,4% w kadencji III. Bardzo wyrazisty spadek nastąpił w uczelniach publicznych w zakresie ocen warunkowych. O ile bowiem w I kadencji udział ten wynosił 16,2%, a w II 10,3%, to w III już tylko 3,6%, a więc ponad czterokrotnie mniejszy. W sektorze uczelni niepublicznych udział ocen warunkowych rów-

niez mniejsza się, choć nie tak intensywnie, bo z 23,5% w I kadencji do 20,4% w II kadencji, do 11,8% w kadencji III (a więc dwukrotnie mniejszy udział w stosunku do I kadencji). W uczelniach publicznych doskonalenie jakości kształcenia znajduje odzwierciedlenie również we wzroście udziału ocen wyróżniających z 2,6% w I kadencji poprzez 2,7% w II do 3,8% w kadencji III, a także ocen pozytywnych z 78,8% w I kadencji poprzez 85,4% w II kadencji do 88% w III kadencji. W uczelniach niepublicznych udział ocen wyróżniających spada choć przyznano ich dwie wobec jednej w poprzednich kadencjach to udział ocen pozytywnych waha się od 68,1% w I kadencji poprzez 71,4% w II kadencji do 68,4% w III kadencji, znów zbliżając się do udziału z I kadencji.

W świetle przeprowadzonych ocen jakości kształcenia należy podkreślić wyraźną poprawę jakości kształcenia w uczelniach publicznych, jak też zauważalną – choć w znacznie skromniejszym wymiarze – poprawę jakości kształcenia w uczelniach niepublicznych. Oczywiście tylko pogłębiona analiza – według stosowanych przez PKA kryteriów oceny jakości kształcenia – pozwoli na identyfikowanie silniejszych i słabszych stron kształcenia na poszczególnych kierunkach studiów i stopnia konkurencyjności poszczególnych jednostek organizacyjnych uczelni wyższych w Polsce.

Drugi obszar działania Komisji obejmuje opiniowanie wniosków o uruchamianie kierunków studiów. W III kadencji nastąpiło wyraźne ożywienie środowiska akademickiego w tym zakresie. O ile bowiem kadencja II zaznaczyła się wyraźnym spadkiem liczby wniosków o uruchomienie kształcenia na poziomie studiów pierwszego i drugiego, co wynikało między innymi z uzyskania autonomii wielu uczelni (posiadających 4 uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora) do uruchamiania kolejnych kierunków studiów, ale i z pewnego nasycenia oferty dydaktycznej w uczelniach niepublicznych, to w III kadencji liczba wniosków w tym zakresie istotnie się zwiększyła, co prezentuje Tabela nr 5.

I tak w II kadencji zaopiniowano 1307 wniosków, zaś w III kadencji już 1868, a więc nastąpił wzrost o dynamice 143,0%. PKA zaopiniowała ogółem 91 wniosków o utworzenie kolejnych nowych uczelni z czego pozytywnie zaopiniowała tylko 39 wniosków, a więc 42,9% ogółu wniosków. Liczba zaopiniowanych wniosków dotyczących nadania uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów pierwszego stopnia wynosiła 968, z czego 404 wniosków, tj. 41,7% zaopiniowano negatywnie. Bardzo wzrosła również w stosunku do I i II kadencji liczba wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów drugiego stopnia. O ile w I kadencji zaopiniowano ich 154, w II kadencji – 121, to w III kadencji aż 310, w tym 145 (46,8%) wniosków zaopiniowano negatywnie. To zwiększenie liczby wniosków o uruchomienie studiów drugiego stopnia wynika między innymi z faktu wprowadzenia studiów dwustopniowych, umocnienia się wielu uczelni w zakresie kształcenia na studiach pierwszego stopnia, a także wzmocnienia konkurencji między uczelniami. Wzrosła także znacząco w stosunku do II kadencji liczba

Tabela nr 5. Liczba i rodzaje wniosków we wszystkich kadencjach.

Wnioski	I kadencja			II kadencja			III kadencja				RAZEM
	Pozytywne	Negatywne	Razem	Pozytywne	Negatywne	Razem	Pozytywne	Negatywne	bez oceny pozytywnej	Razem	
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	123	306	429	21	43	64	39	52	0	91	584
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów pierwszego stopnia	427	507	934	453	390	843	564	404	0	968	2745
Wnioski o przyporządkowanie specjalności	332	35	367	17	1	18	0	0	0	0	385
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów drugiego stopnia i jednolitych studiach magisterskich	68	86	154	65	56	121	164	145	1	310	585
Wnioski o przyznanie istniejącemu lub nowo tworzonemu wydziałowi zamiejscowemu, filii lub zamiejscowemu ośrodkowi dydaktycznemu uprawnień do prowadzenia kształcenia	58	79	137	56	39	95	117	57	4	178	410
Sprawy różne*	38	19	57	87	79	166	187	49	85	321	544
RAZEM	1046	1032	2078	699	608	1307*	1071	707	90	1868	5253

*) Liczba „razem” nie obejmuje 58 wniosków, które wpłynęły do PKA w ostatnim roku II kadencji (2007) i nie zostały w tym roku rozpatrzone.

*Sprawy różne w II i III kadencji, w tym:

Wnioski	kadencja	pozytywne	negatywne	bez oceny pozytywnej	Razem
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni	II	63	4	57	124
	III	154	17	80	251
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia studiów na kierunku	II	7	10		17
	III	22	19	1	42
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach makrokierunku	II				
	III		1		1
Wnioski o utworzenie przez polską uczelnię jednostki zagranicznej	II				
	III	5	8		13
Inne wnioski	II				
	III	6	4	4	14
Razem	II	70	14	57	141
Razem	III	187	49	85	321

wniosków o utworzenie kierunków studiów w jednostkach zamiejscowych. O ile w II kadencji było ich 95, to w kadencji III zaopiniowano ich 178, przy czym 57 (32%) wniosków zaopiniowano negatywnie. Warto też zwrócić uwagę na wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia. PKA zaopiniowała w III kadencji 42 takie wnioski, z czego 19 (45,2%) a więc blisko połowę zaopiniowała negatywnie. Widać więc, iż niemal połowa jednostek organizacyjnych uczelni ubiegająca się o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na określonym kierunku studiów nie poradziła sobie z dostosowaniem się do wymagań PKA w zakresie jakości kształcenia. Konsekwencja PKA w ocenie działań naprawczych uczelni tracących uprawnienia do prowadzenia kierunku studiów jest skutecznym narzędziem ograniczającym słabości polskiego szkolnictwa wyższego w zakresie poziomu kształcenia. Negatywne zaopiniowanie wniosków z pewnością ograniczało potencjalną możliwość spadku jakości kształcenia w polskich uczelniach wyższych, a także wysyłało sygnał do środowiska akademickiego, iż PKA stoi na straży jakości kształcenia.

Dokonując analizy grupy kierunków studiów, którą zawarto w Tabeli nr 6, trzeba podkreślić, iż najwięcej wniosków o tworzenie kolejnych kierunków studiów wystąpiło w grupie kierunków społecznych i prawnych (23,2% ogółu wniosków rozpatrywanych przez PKA) ekonomicznych, medycznych i technicznych. W zasadzie tendencje te utrzymują się od trzech kadencji, przy czym zainteresowanie zauważalnie wzrosło kierunkami medycznymi (w tym *kosmetologia*, *dietetyka*, *zdrowie publiczne*) i wojskowymi (*bezpieczeństwo narodowe i wewnętrzne*). Z drugiej strony trzeba podkreślić, iż

Tabela nr 6. Wnioski dotyczące poszczególnych grup kierunków studiów.

<i>Kierunki studiów</i>	<i>I kadencja</i>		<i>II kadencja</i>		<i>III kadencja</i>	
	<i>Liczba</i>	<i>%</i>	<i>Liczba</i>	<i>%</i>	<i>Liczba</i>	<i>%</i>
Humanistycznych	158	8%	144	11%	125	6,69%
Przyrodniczych	26	1%	18	1%	12	0,64%
Matematyczno-Fizyczno-Chemicznych	55	3%	32	2%	45	2,41%
Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych	110	5%	72	5%	46	2,46%
Medycznych	125	6%	165	12%	272	14,56%
Wychowania Fizycznego	172	8%	123	9%	145	7,76%
Technicznych	317	15%	155	11%	259	13,87%
Ekonomicznych	505	24%	196	15%	300	16,06%
Społecznych i Prawnych	567	28%	390	29%	436	23,34%
Artystycznych	43	2%	45	3%	69	3,69%
Wojskowych	0	0	25	2	159	8,51%
Łącznie	2078	100%	1365	100%	1868	100%

największy udział negatywnie zaopiniowanych wniosków wystąpił w grupie kierunków matematyczno-fizyczno-chemicznych (w tym *informatyka*) oraz rolniczo-leśno-weterynaryjnych na ogół z powodu braku właściwej bazy laboratoryjnej i pracowni specjalistycznych, jak też odpowiedniej kadry.

2. Działalność Zespołów Kierunków Studiów Państwowej/ Polskiej Komisji Akredytacyjnej – analiza, ocena wyników, wnioski

2.1. Zespół Kierunków Studiów Humanistycznych

Autor: prof. dr hab. Andrzej Staniszewski

Zespół Kierunków Studiów Humanistycznych nie przedstawił informacji na temat swojej działalności w III kadencji.

2.2. Zespół Kierunków Studiów Przyrodniczych

Autor: prof. dr hab. Andrzej Stefan Górniak

1. Analiza i interpretacja wyników ocen jakości kształcenia oraz opinii o wnioskach o utworzenie uczelni i kierunków studiów.

W roku 2011 w kompetencjach Zespołu Kierunków Studiów Przyrodniczych podobnie jak w latach ubiegłych były następujące kierunki studiów: *biologia, biotechnologia, geografia, geologia, oceanografia* oraz

ochrona środowiska. Ponadto po raz pierwszy Zespół dokonał oceny jakości kształcenia na prowadzonych przez Uniwersytet Jagielloński w Krakowie makrokierunkach, tj. *biologia z geologią* oraz *studia biologiczno-geograficzne*.

Analiza ocen na wizytowanych kierunkach studiów wskazuje, iż charakteryzują się one wyrównanym, dobrym poziomem kształcenia, a jednostki je prowadzące mają świadomość ich zwiększonej kosztowności i specyfiki w relacji do innych kierunków studiów (np. technicznych i ścisłych). Kształcenie na kierunkach przyrodniczych odbywa się w zdecydowanej większości w uczelniach o długiej tradycji akademickiej, odpowiednich zasobach lokalowych, łącznie ze stacjami terenowymi. Liczna kadra akademicka stanowiąca minimum kadrowe na ocenianych kierunkach podlega od wielu lat weryfikacji parametrycznej, która uwzględnia ich publikacje w czasopiśmie z tzw. Listy Filadelfijskiej, a więc promowane są publikacje anglojęzyczne o zasięgu światowym. Na wysoki poziom jakości kształcenia w większości jednostek wpływa również dobre wyposażenie aparaturowe, uzyskane w ostatnich latach dzięki projektom UE i dostępne dla studentów podczas zajęć dydaktycznych. Dlatego też wyniki akredytacyjne uzasadniają zdecydowaną dominację ocen pozytywnych przyznanych na pełny okres, a także na takich kierunkach studiów jak *biotechnologia* i *geologia*.

Tylko niewielki odsetek ocen wydanych na kierunku *biologia* i *geografia* stanowiły oceny pozytywne na skrócony okres oraz oceny warunkowe. Przyczyną ich sformułowania było niepełne wdrożenie przepisów prawnych związanych z organizacją i planowaniem przebiegu studiów, stosowaną punktacją ECTS oraz zbyt mała aktywność naukowa osób stanowiących minimum kadrowe. Oceny te dotyczyły głównie kierunków, prowadzonych w jednostkach posiadających III kategorię oceny parametrycznej.

Relatywnie najniższe oceny jakości kształcenia przyznano na kierunku *ochrona środowiska*, który znajduje się w trakcie krystalizacji swojej specyfiki i odrębności, w związku z czym nie zostały jeszcze w pełni ukształtowane klarowne efekty kształcenia i przypisane im treści programowe. Przyjęcie nie zawsze poprawnych interpretacji założeń procesu kształcenia na tym kierunku prowadziło do niewłaściwego kompletowania składu minimum kadrowego, który nie obejmował szerokiego spektrum specjalności typowych dla tego kierunku. Najczęściej zainteresowania naukowe osób stanowiących minimum kadrowe koncentrowały się wokół jednej dziedziny naukowej typowej dla jednostki prowadzącej ten kierunek studiów. Rzadko uwzględniano interdyscyplinarny charakter kształcenia właściwy dla tego kierunku studiów. Taka sytuacja występowała bez względu na typ uczelni, czy profil naukowy jednostki prowadzącej kierunek *ochrona środowiska*.

W uczelniach publicznych o długiej tradycji akademickiej, w porównaniu z mniejszymi, stwierdzono szczególnie dużo niedoskonałości w procedurach dyplomowania, teczkach osobowych kadry nauczycieli wcho-

dzących w skład minimum kadrowego oraz dokumentacji absolwentów danego kierunku.

W przypadku zaś wniosków, które były opiniowane przez Zespół, stwierdzono, iż największe niedostosowanie do warunków prowadzenia przyrodniczych kierunków studiów, odnotowano głównie na kierunkach *geografia* i *ochrona środowiska* w małych liczbowo jednostkach uczelni niepublicznych, co skutkowało wydaniem negatywnej opinii o utworzenie tych kierunków studiów. A ponadto niekompetentny skład kadry wchodzącej w skład minimum kadrowego, braki w bazie dydaktycznej, tj. brak aparaturowego wyposażenia specjalistycznego, zasobów kartograficznych, a także dostępie do specjalistycznej literatury.

2. Ocena zmian i tendencji rozwojowych stwierdzonych w procesie oceny i opiniowania oraz ich wpływu na realizację w uczelniach procesu dydaktycznego i uzyskiwane efekty kształcenia.

W trakcie III kadencji Zespół zaobserwował pozytywne zmiany w zakresie przygotowania raportów samooceny oraz kwantyfikacji elementów składających się na ostateczną ocenę jakości kształcenia. Wynika to z coraz lepszego rozumienia procedury akredytacyjnej oraz roli oceny pozytywnej, poprawie pozycji jednostki w lokalnej i krajowej przestrzeni edukacyjnej. Ponadto odnotowano zwiększający się zasób wiedzy kadry nauczycieli akademickich o funkcjonowaniu wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia, co widoczne było na kolejnych spotkaniach zespołów oceniających z kadrami ocenianych kierunków studiów. Z coraz większą akceptacją spotykała się studencka ewaluacja kadry i procesu kształcenia, stopniowo wdrażana w uczelniach. W ten sposób wzrastała świadomość całej społeczności uczelni o możliwości pełniejszego dostosowania procedur i zakresu kształcenia do potrzeb zarówno studentów jak i rynku pracy. Na kierunkach przyrodniczych, z wyjątkiem kierunku *biotechnologia*, nadal utrzymuje się niewielkie zainteresowania współpracą z zewnętrznymi interesariuszami, w celu dostosowania oferty kształcenia i zakresu umiejętności do oczekiwań pracodawców. Jedynie kształcenie na kierunku *biotechnologia* wyróżnia się znaczącym związkiem z rynkiem pracy i oczekiwaniami pracodawców. Dzięki temu zatrudnialność absolwentów tego kierunku jest wyjątkowo duża, bo w skali kraju wynosi około 70–80%, przy wskaźniku zatrudnialności o połowę mniejszym, tj. 20–40% na innych kierunkach studiów, będących w kompetencji Zespołu Kierunków Studiów Przyrodniczych.

Zaobserwowano również zwiększającą się kompetencję władz i pracowników uczelni oraz wzrost ich wiedzy o administrowaniu procesem dydaktycznym, dokumentującym przebieg studiów i proces dyplomowania.

Proces akredytacji stopniowo przyczynia się do pełniejszego uwzględniania w dokumentach wewnętrznych uczelni związku prowadzonych kierunków studiów i zakresu kształcenia z misją i strategią uczelni, wynikającą z rangi, pozycji i roli uczelni na rynku edukacyjnym. Zaobserwo-

wano większą dbałość jednostek uczelni o poprawne kształtowanie opisu sylwetki absolwenta i stopniową tendencję do wykazywania specyficznego dla danej uczelni zakresu efektów kształcenia. Przyczyniło się to zapewne do ewolucyjnej transformacji polskiego systemu szkolnictwa wyższego w kierunku większego dostosowania do wdrażanych Europejskich Ram Kwalifikacji.

3. Ocena wpływu działalności PKA na budowanie kultury jakości w uczelniach na podstawie wyników ocen i opinii wydanych w poszczególnych latach III kadencji oraz na tle wyników uzyskanych w I i II kadencji.

Określenie własnych procedur PKA w ocenie jakości kształcenia, nawiązujących do zaleceń europejskich i międzynarodowych, mimo początkowo małej akceptacji środowiska akademickiego, dokonało wyraźnego przewartościowania w zakresie zmian kultury jakości kształcenia w polskiej przestrzeni szkolnictwa wyższego. Stosowane standardy utrwały stopniowo zakres niezbędnych warunków materialnych i wyposażenia specjalistycznego do prowadzenia poszczególnych kierunków studiów przyrodniczych i ograniczanie działalności uczelni lub ich jednostek niepełniających stawianych kryteriów. W przypadku kierunków przyrodniczych taki wymóg był zawsze stosowany zarówno w trakcie procedury oceny jakości kształcenia, jak i przy opiniowaniu wniosków o utworzenie takich kierunków jak: *biotechnologia* i *geografia* w uczelniach nie posiadających doświadczenia w tym zakresie.

Kolejny aspekt jednoznaczego i klarownego stosowania przez PKA procedur odnośnie poziomu i kompetencji osób wchodzących w skład minimum kadrowego na poszczególnych kierunkach studiów przyrodniczych zapewniał utrwalanie wysokiej jakości kształcenia. Eliminacja niedoświadczonych lub mało wyspecjalizowanych zespołów dydaktycznych sprawiła utrzymywanie się na rynku edukacyjnym tylko takich kierunków, które spełniały stawiane wymagania, a przez to zapobiegła pojawieniu się na rynku pracy absolwentów o niepełnych kwalifikacjach zawodowych. Jednocześnie działalność akredytacyjna PKA stymulowała już istniejące zespoły dydaktyczne do zwiększenia efektywności działalności przede wszystkim naukowej. Potwierdzają to otrzymane w III kadencji raporty z działań naprawczych tych kierunków studiów, w których uprzednio wystawiono ocenę pozytywną na skrócony okres. Dokumentują one znaczny wzrost aktywności naukowej kadry nauczycieli akademickich, skrócenie czasu trwania przewodów doktorskich oraz dużą aktywność w uzyskiwaniu stopnia naukowego doktora habilitowanego. Natomiast niewielkie przyspieszenie odnotowano w uzyskiwaniu tytułów naukowych profesora.

Największe osiągnięcia Komisja odnotowała w konsekwentnym dążeniu do poprawnego funkcjonowania uczelnianych wewnętrznych systemów zapewniania jakości kształcenia. Na początku III kadencji PKA

dokumentowana wiedza o tym systemie była na średnim poziomie, a pod koniec tej kadencji, zespoły oceniające stwierdzały już dobry poziom znajomości problematyki w tym zakresie. Uwagi ekspertów i członków PKA przekazywane uczelniom z tego obszaru ich działalności stawały się celem ich działań naprawczych lub służyły doskonaleniu ich systemów projakościowych. Podczas spotkań z władzami uczelni czy kadrą nauczycieli akademickich zespoły oceniające starały się przekazywać dobre praktyki z tego obszaru i upowszechniać doświadczenia innych uczelni prowadzących te same kierunki studiów. Należy uznać, iż w tym zakresie działalność Komisji była bardzo istotna, w szczególności w upowszechnianiu uczelnianych działań zwiększających kulturę jakości kształcenia. Jednocześnie upowszechnianie dobrych praktyk projakościowych zmieniło punkt widzenia uczestników systemu jakości kształcenia (nauczycieli, administracji i studentów) z przeciwstawnego na współśrodkowy, prowadzący do efektywności i racjonalizacji działań dydaktycznych. Takim przykładem z obszaru funkcjonowania Zespołu może być problem praktycznego kształcenia umiejętności podczas zajęć terenowych, typowych niemal dla wszystkich poza *biotechnologią* przyrodniczych kierunków studiów. Ograniczanie liczby zajęć tego typu w planach studiów oraz zmniejszanie ich dostępności, z uwagi na konieczność ich finansowania przez studentów, spowodowało zmniejszenie zakresu umiejętności absolwentów. Działania zespołów oceniających m.in. poprzez rozmowy z władzami uczelni doprowadziły do częściowej zmiany takich praktyk, zrozumienia znaczenia tego problemu dla efektywności procesu kształcenia, w konsekwencji czego, studenci uzyskiwali większe wsparcie ze strony uczelni. Uznać to można za istotny wkład Komisji w upowszechnienie projakościowych działań uczelni prowadzących studia przyrodnicze.

Innym aspektem projakościowej działalności Komisji jest troska o zwiększenie aktywności studentów zarówno w procedurze akredytacyjnej, jak i współuczestniczeniu w pracach związanych z funkcjonowaniem uczelnianych systemów zapewniania jakości kształcenia. Upowszechnianie na spotkaniach zespołów oceniających ze studentami informacji o roli ich aktywności w ewaluacji wewnętrznej, zachęcanie do większego ich uczestnictwa w posiedzeniach organów kolegialnych uczelni należy uznać za ważne i konieczne działanie w nadchodzącej kolejnej kadencji PKA.

Wpływ działalności PKA na budowanie kultury jakości w uczelniach, jest również zauważalny w procesie umiędzynarodowienia. Umieszczenie tego kryterium w ocenie końcowej uświadomiło jednostkom duże znaczenie otwartości polskich uczelni na współpracę międzynarodową oraz konieczność internacjonalizacji procesu kształcenia. Jest to niezbędne w kreowaniu wysokiego poziomu kształcenia w szkołach wyższych i przygotowania studentów do pełnego uczestnictwa w europejskiej przestrzeni edukacyjnej. W przypadku kierunków studiów przyrodniczych ten aspekt jest wyjątkowo ważny i stale był podkreślany w czasie wizytacji, w formułowanych opiniach i ocenach akredytowanych kierunków studiów. Takie kierunki jak *biotechnologia* i *biologia* w większości spełniały to kryterium

w stopniu dobrym i bardzo dobrym. W stopniu dobrym i mało zadawalającym kryterium to wypełniały kierunki *ochrona środowiska* oraz związane z dziedziną *nauk o Ziemi*. Niezbędne jest zatem na tych kierunkach wykorzystywanie w większym stopniu możliwości edukacji studentów we współpracy z innymi zagranicznymi uczelniami. Równie w niewielkim stopniu uczelnie wykorzystują program krajowy MOST, który umożliwiłby uzyskanie efektów kształcenia ukierunkowanych na lepsze zaznajomienie się ze specyfiką przyrodniczą regionów kraju i – przy odpowiedniej koordynacji w skali kraju – ograniczenie kosztów kształcenia.

2.3. Zespół Kierunków Studiów Matematyczno-Fizyczno-Chemicznych

Autor: prof. dr hab. Zenon Łukaszewski

1. Analiza i interpretacja wyników ocen jakości kształcenia oraz opinii o wnioskach o utworzenie uczelni i kierunków studiów.

Zakres aktywności Zespołu Kierunków Studiów Matematyczno-Fizyczno-Chemicznych obejmował „*astronomię*”, „*chemię*”, „*fizykę*”, „*fizykę techniczną*”, „*informatykę*”, „*matematykę*”, „*edukację techniczno-informatyczną*” oraz kierunek unikatowy – „*nauki ścisłe*”. Kierunki te są prowadzone głównie w uczelniach publicznych. Wynika to z wysokich wymagań w zakresie bazy materialnej, kadry oraz kosztów prowadzenia większości tych kierunków. W kilku uczelniach niepublicznych jest prowadzona „*informatyka*” oraz „*edukacja techniczno-informatyczna*”, a w jednej – „*chemia*”. Wśród uczelni prowadzących kierunki z zakresu aktywności Zespołu dominują uniwersytety oraz uczelnie techniczne.

W okresie 2008–2011 Zespół przeprowadził 143 wizytacje, w tym 42 na kierunku „*matematyka*”, 39 na kierunku „*informatyka*”, 20 na kierunku „*edukacja techniczno-informatyczna*”, 17 na kierunku „*chemia*”, 16 na kierunku „*fizyka*”, 7 na kierunku „*fizyka techniczna*” oraz 1 na kierunku „*astronomia*” i 1 na kierunku unikatowym – „*nauki ścisłe*”. W zasadzie nie prowadzono w tym okresie wizytacji na kierunku „*astronomia*”, za względu na uwarunkowania cykliczne. Była to wyższa liczba wizytacji w tym okresie niż w trakcie poprzednich 2 kadencji, kiedy liczba wizytacji w okresie każdej kadencji w niewielkim stopniu przekraczała 110. Warto dostrzec, że zakres obowiązków wizytacyjnych był dobrze dostosowany do liczebności Zespołu, co pozwoliło przeprowadzić wszystkie wizytacje wynikające z ich cykliczności; poza oceną pozostawały tylko jednostki, w których nie został zakończony pełny cykl kształcenia. Zdecydowana większość wizytacji była dokonana w uczelniach publicznych; wizytowano tylko 10 kierunków na uczelniach niepublicznych.

W kadencji 2008–2011 wizytowane jednostki uzyskały oceny mieszczące się w szerszym zakresie, niż w poprzednich dwóch kadencjach: znacznie wzrósł odsetek ocen wyróżniających, przy zmniejszeniu liczby ocen pozytywnych oraz warunkowych; nieznacznie zwiększył się odsetek ocen

negatywnych. 2 jednostki niepubliczne otrzymały oceny negatywne, co w ujęciu procentowym stanowi 20%, ze względu na niską liczbę wizytowanych jednostek niepublicznych.

Liczba wniosków opiniowanych przez Zespół była stosunkowo niewielka: były to 33 wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów pierwszego stopnia oraz 4 wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów drugiego stopnia. Większość wniosków dotyczyła uczelni niepublicznych, co wynikało z faktu, że duże Uczelnie publiczne były uprawnione do tworzenia nowych kierunków na podstawie uchwał swoich senatów. Zespół nie dysponuje danymi, jaka liczba kierunków została utworzona na tej podstawie prawnej. 13 wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów pierwszego stopnia zostało zaopiniowane pozytywnie, pozostałe 20 – negatywnie. Warto jednak podkreślić, że najczęściej wnioski zaopiniowane negatywnie, były kierowane ponownie do Zespołu, po dokonaniu korekt, i ostatecznie były opiniowane pozytywnie. Wszystkie wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów drugiego stopnia zostały zaopiniowane negatywnie.

2. Ocena zmian i tendencji rozwojowych stwierdzonych w procesie oceny i opiniowania oraz ich wpływu na realizację w uczelniach procesu dydaktycznego i uzyskiwane efekty kształcenia.

Analiza wniosków o utworzenie kierunku pozwala na częściowe przewidywanie tendencji rozwojowych w obszarze aktywności Zespołu. Liczba wniosków w kadencji 2008–2011 była zbliżona do liczby wniosków w I i II kadencji PKA. Stanowiła ona zaledwie kilka procent ogólnej liczby wniosków opiniowanych przez PKA. Świadczy to o braku tendencji do rozwijania sieci jednostek kształcących w obszarze nauk ścisłych. Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów pierwszego stopnia pochodziły w większości z uczelni niepublicznych i dotyczyły głównie „*edukacji techniczno-informatycznej*” i „*informatyki*”. Natomiast o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów pierwszego stopnia w zakresie *matematyki* wnioskowały przede wszystkim Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe.

W zakresie procesu oceny jakości kształcenia w kadencji 2008–2011 nastąpiło ustabilizowanie cykli wizytacyjnych: w zasadzie wszystkie jednostki prowadzące kierunki studiów wchodzące w zakres kompetencji Zespołu były wizytowane, a część jednostek została poddana drugiemu cyklowi wizytacyjnemu. Powtórne wizytacje przebiegały w znacznie spokojniejszych warunkach, z możliwością skoncentrowania się na węzłowych problemach oceny. Z satysfakcją trzeba odnotować, że główne uchybienia na ogół zostały usunięte. W wielu przypadkach wizytowane uczelnie znacząco poprawiały uwarunkowania materialne i kadrowe procesu dydaktycznego. W przypadkach, gdy jednostka nie potrafiła usunąć głównych uchybień, rezygnowała z prowadzenia kształcenia na kierun-

ku przewidzianym do wizytacji. Dotyczyło to głównie braków kadrowych w zakresie „informatyki”. Świadczy to przewidywalności i stabilności kryteriów oceny oraz o konsekwencji działania PKA.

3. Ocena wpływu działalności PKA na budowanie kultury jakości w uczelniach na podstawie wyników ocen i opinii wydanych w poszczególnych latach III kadencji oraz na tle wyników uzyskanych w I i II kadencji.

Budowanie kultury jakości kształcenia było rysem charakterystycznym kadencji 2008–2011. Pierwszym krokiem w tym procesie było ustanowienie w ocenianych jednostkach instytucjonalnych form organizacyjnych odpowiedzialnych za jakość kształcenia. Jak wynika z obserwacji Zespołu, początkowo działania te miały charakter fasadowy, nie mający realnego wpływu na jakość kształcenia. Stopniowo jednak wizytowane jednostki wprowadziły ankiety studenckie, hospitowanie zajęć oraz przeglądy programów nauczania jako rutynowe działania w tym zakresie. Zespół przywiązywał dużą wagę do wykorzystania tych instrumentów przez wizytowane jednostki w procesie podnoszenia jakości kształcenia. Wspólnie z ekspertami Parlamentu Studentów RP kładziono nacisk na powszechność ankietowania, ale także na wykorzystanie wyników ankietowania do podnoszenia jakości kształcenia.

Istotnym elementem budowania jakości kształcenia były przeglądy i weryfikacje programów kształcenia dokonywane w wizytowanych jednostkach. Zmiany programowe były wymuszone sytuacyjnie w związku z przejściem z jednolitych studiów magisterskich na studia pierwszego i drugiego stopnia. Zespół przywiązywał dużą wagę do tego procesu. Przeciwdziałano tendencji do dokonania pozornego podziału programów (wynikającego z przekonania o wyższości studiów jednostopniowych). Nadal nierozwiązany problem jest nieomal automatyczna rekrutacja absolwentów studiów pierwszego stopnia na studia drugiego stopnia. Zespół zwracał uwagę na potrzebę uwzględnienia i rozwijania w programach kształcenia oraz stosowanych metodach dydaktycznych rozwijania takich elementów, jak umiejętność komunikowania się w formie pisemnej, referowania, dyskusji, również w językach obcych, a także rozwijania umiejętności wnioskowania, pracy w zespole, systematycznego kształcenia się zaprogramowanego na całe życie.

Zespół stymulował wizytowane jednostki do dokonywania analiz wystawianych ocen i eliminowania nieprawidłowości w tym zakresie. Do najczęściej spotykanych nieprawidłowości można zaliczyć małe zróżnicowanie ocen, wystawianie wyłącznie wysokich ocen, charakterystyczne zwłaszcza dla drugiego stopnia studiów, a także dla ocen egzaminów dyplomowych.

Szczególną uwagę Zespół przywiązywał do takich elementów końcowych efektów kształcenia jak praca dyplomowa oraz egzamin dyplomowy. Poziom prac magisterskich był zróżnicowany i w znacznym stopniu

był zależny od poziomu badań w wizytowanej jednostce oraz od sytuacji kadrowej. Prace magisterskie wykonywane na kierunkach „*astronomia*”, „*chemia*”, „*fizyka*” i „*fizyka techniczna*” na ogół były na dobrym lub bardzo dobrym poziomie; z reguły były związane z pracami badawczymi wykonywanymi przez promotorów. W licznych przypadkach wyniki prac były publikowane w czasopismach z tzw. „Listy Filadelfijskiej”. W jednej z jednostek, które uzyskały ocenę wyróżniającą, zakończone prace magisterskie były prezentowane na plakatowej sesji naukowej. Bardziej zróżnicowany i znacznie słabszy poziom prac magisterskich reprezentowały prace wykonywane na kierunkach „*edukacja techniczno-informatyczna*” oraz „*informatyka*”. Uwaga ta nie dotyczy jednostek, które uzyskały ocenę wyróżniającą. Słabości prac często towarzyszyła zdawkowość recenzji oraz ich charakter zbliżony do streszczenia pracy, bez uwag krytycznych.

Często występującą nieprawidłowością egzaminów dyplomowych było zawężenie tematyki pytań do problematyki zbliżonej do zakresu pracy dyplomowej. Zespół konsekwentnie wskazywał na tę nieprawidłowość. W jednej z jednostek, które uzyskały ocenę wyróżniającą, wprowadzono test „magisterski”, będący warunkiem dopuszczenia do egzaminu dyplomowego a obejmujący szeroki zakres materiału. Takie rozwiązanie wydaje się godne upowszechnienia.

O znaczącym znaczeniu przywiązywanym przez Zespół do funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia w wizytowanych jednostkach świadczy fakt, że wadliwe działanie tego systemu było wymieniane wśród przyczyn wystawienia oceny warunkowej lub pozytywnej ze skróconym okresem przeprowadzenia powtórnej wizytacji, a także większe rozwarstwienie wystawianych ocen w kadencji 2008–2011 w porównaniu do dwóch poprzednich kadencji PKA. Znacznie więcej wizytowanych jednostek uzyskało oceny wyróżniające.

2.4. Zespół Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych

Autor: prof. dr hab. Bogdan Józef Wosiewicz

W roku 2011 zakończono całkowicie wizytacje i wydano 39 ocen, przy czym w jednej jednostce na kierunku *ochrona środowiska* sformułowano odmienne oceny dla studiów pierwszego oraz drugiego stopnia.

Tylko 2 uczelnie zwróciły się z wnioskiem o ponowne rozpatrzenie sprawy. Wnioski dotyczyły kierunku *ochrona środowiska* w uczelniach niepublicznych. We wnioskowanych sprawach utrzymano w mocy przyznane oceny, bowiem w przesłanych wnioskach nie znaleziono wystarczających argumentów do zmiany stanowiska Prezydium.

W roku 2011 w Zespole Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych zakończono procedurę 39 ocen jakości kształcenia na następujących kierunkach studiów: *architektura krajobrazu* (3), *biotechnologia* (8), *leśnictwo* (1), *ochrona środowiska* (6), *ogrodnictwo* (5), *rolnictwo* (3), *technika rolnicza i leśna* (5), *technologia żywności i żywienie człowie-*

ka (3), *towaroznawstwo* (3) oraz *zootechnika* (2). Nie zostały natomiast ocenione 3 kierunki, tj.: *rybactwo*, *technologia drewna* oraz *weterynaria*. Najwięcej, bo 77% ocenionych kierunków studiów, prowadziły uczelnie publiczne, pozostałe 23% – uczelnie niepubliczne. Spośród 30 ocen, które zostały sformułowane dla uczelni publicznych, aż 16 dotyczyło uczelni rolniczych, 8 – uczelni technicznych, 4 – państwowych wyższych szkół zawodowych, a tylko 2 – uniwersytetów. Pozostałe 9 ocen sformułowano dla uczelni niepublicznych.

W 2011 aż 13 ocen przeprowadzono po raz pierwszy (7 w uczelniach publicznych i 6 niepublicznych). W roku 2010 takich ocen dokonano 5. Trzy oceny realizowano po pozytywnej skróconej, 1 ocenę powtórna (po uprzedniej ocenie warunkowej).

Wśród przyznanych ocen dominowały zdecydowanie oceny pozytywne, było ich aż 29 (74%), z czego 7 na skrócony okres. Ponadto przyznano 3 oceny wyróżniające, tj. na kierunku *leśnictwo* w Uniwersytecie Przyrodniczym w Poznaniu, na kierunku *ogrodnictwo* w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie oraz na kierunku *zootechnika* w Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie.

Były również 3 oceny warunkowe oraz 2 oceny negatywne, przyznane na kierunku *ochrona środowiska* w uczelniach niepublicznych. Dla dwóch kierunków podjęto decyzję o odstąpieniu od oceny, z uwagi na brak studentów.

Tabela nr 1.

Część raportu	Nazwa standardu	Ocena spełnienia standardów				
		wyróżniająco	w pełni	znacząco	częściowo	niedostatecznie
Cz. II	Struktura kwalifikacji absolwenta	1	19	5	1	
Cz. II	Plany studiów i programy nauczania		15	9	1	
Cz. IV	Kadra naukowo-dydaktyczna	2	18	3	2	
Cz. II	Efekty kształcenia	1	17	5	2	
Cz. V	Badania naukowe*	5	11	2	1	
Cz. III	Wewnętrzny system zapewnienia jakości		6	15	4	
Cz. VI	Baza dydaktyczna	5	12	6	1	1
Cz. I, VII	Sprawy studenckie		12	11	2	
Cz. I, IV, VIII	Kultura prawna uczelni i jednostki	1	14	9	1	
Cz. I, II, III	Kontakty z otoczeniem		14	7	4	
Cz. II, V	Poziom umiędzynarodowienia	3	4	9	5	4

*Na sześciu kierunkach prowadzonych na poziomie studiów pierwszego stopnia nie sformułowano oceny.

Dokonując podsumowania ocen jakości kształcenia Zespół ocenił wewnętrzny system zapewnienia jakości oraz poziom umiędzynarodowienia większość jedynie *znacząco*, odpowiednio 15 i 9 na 25 zestawionych ocen. Także w zakresie spraw studenckich przeważały oceny słabsze (11 ocen *znacząco* i 2 *częściowo* na 25 ocen). Najwięcej ocen *wyróżniających* pojawiało się przy ocenie badań naukowych (5 na 19 sformułowanych ocen), oraz przy bazie dydaktycznej (5 ale na 25 ocen). Bardzo wysoko oceniono strukturę kwalifikacji absolwenta (aż 19 – w *pełni* i 1 – *wyróżniająco*) oraz kadre naukowo-dydaktyczną (18 w *pełni* i 2 *wyróżniająco*) oraz efekty kształcenia (17 w *pełni* i 1 *wyróżniająco*). Sformułowano także 2 oceny niedostatecznie, dotyczące bazy dydaktycznej i poziomu umiędzynarodowienia.

Zaplanowane na rok akademicki 2010/2011 wizytacje i oceny zostały w pełni zrealizowane (z wyjątkiem dwóch, gdzie podjęto decyzje o odstąpieniu od oceny). Ponieważ już w roku 2008 zakończono pierwszą ocenę wszystkich kierunków studiów pozostających w kompetencjach Zespołu Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych, w roku 2011 dokonano głównie ponownych ocen oraz ocen powtórnych (po pozytywnej skróconej i ocenie warunkowej), aczkolwiek liczba ocen na nowych kierunkach niedawno uruchomionych była duża i wynosiła 13 (7 w uczelniach publicznych i 6 w niepublicznych). W tym czasie podjęto również 2 uchwały dotyczące zawieszenia lub odstąpienia od dokonania oceny jakości kształcenia, głównie z powodu braku studentów lub decyzji uczelni o wygaszeniu kierunku.

Trzeba również podkreślić, iż uczelnie oceniane ponownie w większości dobrze wykorzystały zgłoszone uprzednio uwagi i wnioski, poprawiły większość uchybień związanych z planami i programami studiów (zwłaszcza na studiach niestacjonarnych, gdzie przy pierwszych ocenach notowano sporo ocen warunkowych), ale także w obszarze minimum kadrowego (choć zmiany w poszerzaniu spektrum specjalności w obrębie niektórych kierunków są nadal dość wolne, a w części uczelni, zwłaszcza niepublicznych spora jest zmienność kadr) i obszarze bazy (nie tylko tam gdzie to wyraźnie sugerowano). Wprowadzone zmiany miały istotnie korzystny wpływ na jakość kształcenia o czym świadczą zaproponowane w roku sprawozdawczym oceny.

Zespół w roku 2011 dokonał ocen 10 kierunków studiów. Wszystkie te kierunki dotyczyły studiów pierwszego stopnia i były realizowane, co warto podkreślić, jako studia inżynierskie. Wśród przeprowadzonych ocen dominowały dwa kierunki: *biotechnologia* (8 ocen) oraz *ochrona środowiska* (6 ocen). Niewiele mniej ocen dotyczyło kierunku *technika rolnicza i leśna* (5 ocen) i *ogrodnictwo* (5 ocen). Wymienione kierunki stanowiły razem ponad 60% ocen. Podkreślić warto sporą różnorodność tych kierunków, wynikającą właśnie z różnorodności realizujących je uczelni, różnej bazy dydaktycznej, zasobów kadrowych, specyfiki podejścia do kierunku itd. Dotyczy to zwłaszcza kierunku *biotechnologia* realizowanego w uczelniach technicznych oraz w uczelniach rolniczych, ale także kie-

runku *ochrona środowiska* prowadzonego w uczelniach niepublicznych i w uczelniach technicznych.

Nieco odmiennie niż w roku poprzednim w mniejszości były typowe kierunki rolnicze (19 na 39 wydanych ocen) takie jak: *leśnictwo, ogrodnictwo, rolnictwo, technika rolnicza i leśna, technologia żywności i żywienie człowieka czy zootechnika*. Warto zwrócić uwagę, że w ten obszar kształcenia wkraczają już wyraźnie państwowe wyższe szkoły zawodowe. Wśród uczelni ocenianych ponownie, znających procedurę oceny, wagę raportu samooceny i przygotowania wizytacji, oraz wymagania w poszczególnych obszarach oceniania, zaobserwowano zdecydowaną poprawę, bowiem zdecydowana większość wydanych ocen to oceny pozytywne, a także 3 oceny wyróżniające.

W 2011 r. w Zespole Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych zaopiniowano zaledwie 5 wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na nowych kierunkach studiów. Wszystkie wnioski dotyczyły uczelni niepublicznych. Warto przypomnieć, że w poprzednim roku takich wniosków było 15 wniosków.

Przy opiniowaniu złożonych w 2011 roku wniosków o przyznanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na określonym kierunku studiów w uczelni już istniejącej odnoszono się jeszcze do wymagań zapisanych w *rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia* (Dz. U. Nr 144, poz. 1048 z późn. zm.). Wymagania te dotyczyły przygotowania koncepcji kształcenia, w tym sylwetki absolwenta i struktury kwalifikacji, umiejscowienia specjalności, planów i programów studiów i ich zgodności ze standardami, treści nauczania (poprzez sylabusy), właściwego minimum kadrowego (w tym obsada ważnych dla kierunku przedmiotów), niezbędnej infrastruktury dydaktycznej (zwłaszcza laboratoria i pracownie specjalistyczne, także technologiczne, kolekcje roślin, arboreta, itp.), dostępu do piśmiennictwa zalecanego w sylabusach, realizacji praktyk (ich program, liczba miejsc właściwych dla kierunku, itd.), także organizacji procesu dydaktycznego (zwłaszcza na studiach niestacjonarnych). Przy wnioskach o studia drugiego stopnia konieczna jest jeszcze ocena badań naukowych prowadzonych w obrębie kierunku przez jednostkę wnioskującą (baza do prowadzenia badań i realizacji prac magisterskich, programy badawcze oraz wyniki badań w postaci afiliowanych publikacji naukowych).

Cztery zaopiniowane przez Zespół wnioski dotyczyły uruchomienia inżynierskich studiów pierwszego stopnia na następujących kierunkach: *architektura krajobrazu, ochrona środowiska, technologia żywności i żywienie człowieka oraz towaroznawstwo*. Dwa z tych wniosków zostały zaopiniowane negatywnie, która to opinia została utrzymana we wnioskach o ponowne rozpatrzenie sprawy. Główne zastrzeżenia jakie zostały sformułowane przez Zespół w odniesieniu do kierunków *towaroznawstwo* i *architektura krajobrazu* dotyczyły braków w zakresie minimum kadrowego, niewłaściwej obsady zajęć dydaktycznych, a także praktyk.

Dwa kolejne wnioski zostały zaopiniowane pozytywnie, z drobnymi uwagami wskazującymi na konieczność korekty treści programowych części przedmiotów (kierunek *ochrona środowiska*), szybkiego i wyraźnego wzmocnienia bazy dydaktycznej (kierunek *technologia żywności i żywienie człowieka*).

Jeden wniosek dotyczył nadania uprawnień do prowadzenia kształcenia na jednolitych studiach magisterskich na kierunku *weterynaria*. Przedstawiony wniosek zaopiniowano negatywnie z uwagi na niedostateczną infrastrukturę dydaktyczną i warunki do kształcenia praktycznego, niedostateczne wyposażenie biblioteki, błędnie zaprojektowany plan i program studiów oraz sylwetkę absolwenta nie uwzględniającą specyfiki uczelni oraz jej możliwości kadrowych i bazy. Szczególny zarzut dotyczył staży klinicznych, które powinny odbywać się w dobrze wyposażonych klinikach pod nadzorem kadry nauczającej przekazującej najnowocześniejszą wiedzę. Tego elementu obowiązkowego kształcenia praktycznego wnioskująca uczelnia nie zapewniała, nie posiada bowiem klinik, a ich budowa i wyposażenie nie było planowane (kosztowne przedsięwzięcie). Uczelnia nie udokumentowała także działalności naukowej z zakresu weterynarii, nie posiadała również dorobku naukowego z dziedziny związanej z tym kierunkiem, udokumentowanego afiliowanymi publikacjami (pokazano jedynie publikację zamieszczoną w zeszytach naukowych uczelni, i wymieniono i realizowany 1 temat badawczy). Nie przedstawiono możliwości aparaturowych do prowadzenia badań z zakresu weterynarii, ani odpowiednio przygotowanych laboratoriów z przeszkoloną do tego obsługą.

Analiza oraz interpretacja wyników ocen jakości kształcenia oraz opinii o wnioskach pozwala na sformułowanie pewnych refleksji w tym zakresie. Przy ocenach skupiono się głównie na analizie spełnienia standardów kształcenia, zestawiono oceny tych standardów w raportach z wizytacji. Uzyskane oceny nie odbiegały w zasadzie od ocen w poprzednim roku. Zwrócić należy uwagę, że zdecydowana większość standardów była spełniona *w pełni*, a jedynie w odniesieniu do wewnętrznych systemów zapewnienia jakości oraz poziomu umiędzynarodowienia większość ocen była spełniona jedynie *znacząco*.

Podkreślić należy również szczególnie ważną i rosnącą obecnie rolę dobrze zdefiniowanego systemu zapewnienia jakości kształcenia, systemu umocowanego stosownymi uchwałami i zapisami, wyposażonemu w odpowiednie procedury badania jakości kształcenia, w tym jej efektów (dotyczących wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych), sprawnie i systematycznie realizowanych, i co jest istotne podlegających analizie, sformułowaniu wniosków i ich wdrożenie. Wszyscy uczestnicy procesu kształcenia powinni być przekonani o konieczności różnorodnych i stałych działań w kierunku doskonalenia procesu kształcenia. W tym obszarze uczelnia powinny dokonać jeszcze wyraźniejszej poprawy, tak aby można było przyznać co najmniej ocenę *w pełni*.

Najwyżej bo *wyróżniająco* oceniono badania naukowe (ponad 25% sformułowanych ocen) oraz bazę dydaktyczną (20% sformułowanych ocen). Dwa razy *niedostatecznie* oceniono bazę dydaktyczną i poziom umiędzynarodowienia, co zakończyło się oceną negatywną. Nie można poprawnie realizować kształcenia i zapewnić uzyskanie zdefiniowanych efektów kształcenia bez dostępu do różnorodnej i dobrze wyposażonej bazy laboratoryjnej a w niektórych nawet technologicznej (choćby w małej skali).

Przy opiniowaniu wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunkach studiów realizowanych na poziomie inżynierskim główną przyczyną opinii negatywnych były zastrzeżenia dotyczące braku minimum kadrowego, w tym także niewłaściwa obsada zajęć dydaktycznych, głównie przez nauczycieli akademickich nie posiadających dorobku naukowego w zakresie przedmiotów, które mieli prowadzić. Sformułowano także zastrzeżenia do koncepcji kształcenia oraz zastrzeżenia do programu i realizacji praktyk.

Przy niektórych wnioskach zaopiniowanych pozytywnie dołączono ważne uwagi, których spełnienie umożliwi odpowiednią realizację procesu kształcenia (jak np. konieczność korekty treści programowych części przedmiotów czy szybkiego i wyraźnego wzmocnienia bazy dydaktycznej, laboratoryjnej i technologicznej).

W związku z zakończeniem obecnej kadencji Komisji, jednocześnie trzeciej i ostatniej kadencji w uprzedniej formule, czyli działania zespołów kierunków studiów w ramach Państwowej Komisji Akredytacyjnej warto kilka uwag poświęcić zmianom w procesie formułowania ocen oraz opiniowania wniosków w trakcie trzech skończonych kadencji.

Pierwsza kadencja PKA i pierwsze działania wiązały się z procesem wypracowywania standardów ocen. Pamiętać warto, że dopiero w roku 2002 roku (w pierwszym roku działania PKA) pojawiły się standardy nauczania. Uprzednio istniały jedynie ustanowione przez Radę Główną Szkolnictwa Wyższego minima programowe. Kryteria oceny poszczególnych standardów nie były jeszcze przez Komisję sformalizowane i zapisane w formie uchwał Prezydium PKA. Pewną formą standaryzacji były dyskusyjne spotkania z zespołami ekspertów dla poszczególnych kierunków. Przykładowo rozpoczynając ocenę kierunku *ochrona środowiska* odbyło się spotkanie Zespołu Kierunków Studiów Rolniczych Leśnych i Weterynaryjnych oraz Zespołu Kierunków Przyrodniczych i pewnej liczby pierwszych ekspertów dla przedyskutowania głównych problemów związanych z oceną (od samej procedury oceny począwszy do kwestii szczegółowych, jak np. co to znaczy dorobek naukowy dotyczący bezpośrednio kierunku, a jaki dorobek jest tylko związany z tym kierunkiem studiów, jakie są wymagania dotyczące bazy, realizowanych prac dyplomowych, itd.). Co więcej w I kadencji i częściowo w II kadencji ocena tego kierunku odbywała się w zespołach mieszanych, zarówno z ZKSRLiW, jak i ZKSP. Był to bardzo dobry sposób dążenia do pewnego wyrównania wymagań w obrębie tego, jakże zróżnicowanego kierunku. Był to także okres kiedy uczelnie były zaskakiwane nagłymi zmianami przepisów. Np. bez

żadnych okresów przejściowych wprowadzono rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 13 czerwca 2003 r., nowelizujące rozporządzenie w sprawie standardów nauczania, które nałożyło na prowadzonych studiach zaocznych obowiązek realizacji nie tylko 60% całkowitej liczby godzin, ale także realizację wszystkich przedmiotów zapisanych w standardach poszczególnych kierunków i to w pełnym wymiarze. Brak okresów przejściowych w stosunku do poprzedniego rozporządzenia spowodował, że uczelnie nie mogły zdążyć przed akredytacją z dostosowaniem się do tej sytuacji. Co więcej te same kierunki studiów były w różnych uczelniach oceniane według innych kryteriów wobec braku *vacatio legis*. Ten sam kierunek studiów oceniany w roku 2003 na dwóch uczelniach, na jednej wiosną, a drugiej jesienią, przy bardzo porównywalnym programie studiów zaocznych skutkowało oceną pozytywną w pierwszym przypadku i warunkową w drugim (sporo przedmiotów wymienionych w standardach nie było realizowanych w zapisanej tam liczbie godzin). Była to główna przyczyna rozdzielania ocen na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych i sporej wówczas liczby ocen warunkowych na kierunkach rolniczych. Uczelnie także uczyły się szybko, coraz lepiej były przygotowane do wizytacji, śledziły rozwiązania prawne, organizowały oficjalne spotkania z członkami Komisji dla zapoznania się z procedurami i wymaganiami, itd. W uczelniach rozpoczął się wówczas proces podziału studiów na studia pierwszego stopnia (licencjackie czy inżynierskie, o różnych wymaganiach) i studia drugiego stopnia (uzupełniające studia magisterskie).

W pierwszej kadencji Zespół zrealizował w sumie 133 oceny, sformułował 1 ocenę wyróżniającą, 81 pozytywnych, 48 warunkowych (większość na studiach niestacjonarnych) oraz 3 oceny negatywne. Kierunek *ochrona środowiska* (78 sformułowanych ocen), był w pierwszej kadencji oceniany na wszystkich uczelniach (publicznych i niepublicznych), wszędzie tam gdzie zakończono już pełny cały cykl kształcenia. Pozostałe kierunki oceniano „sondazowo”, aby zapoznać się z pojawiającymi się problemami typowymi dla tych kierunków. Do oceny proponowano zarówno te uczelnie, gdzie spodziewano się ocen wysokich, jak i kierunki gdzie pojawiały się sygnały (nieformalne) mogące wskazywać na pewne ułomności pojawiające się w procesie kształcenia.

W II kadencji Zespół wypracował zasady konstruowania składu zespołu oceniającego. Na przewodniczącego proponowano członka Zespołu, który nie był jednak specjalistą z tego kierunku. W ten sposób kierunki oceniane były w podobnych składach osobowych. Członek Zespołu, specjalista z ocenianego kierunku mógł wówczas występować tylko w roli eksperta (tylko drugi ekspert był wtedy spoza PKA). Taka konstrukcja zespołu wizytującego okazywała się korzystna. Przewodniczący pracował w środowisku na ogół sobie nieznanym, natomiast eksperci odwrotnie, w środowisku zwykle dobrze sobie znanym. Dawało to przewodniczącemu możliwość pewnego tonowania sygnałów płynących od ekspertów (gdy były ewidentnie zbyt ostre), lub mocniejszego przedstawienia niektórych

kwestii, zbyt słabo artykułowanych przez ekspertów. W tej kadencji znowu zorganizowano specjalne posiedzenia z udziałem ekspertów kolejnych kierunków: *technika rolnicza i leśna*, *biotechnologia* oraz *architektura krajobrazu*. W Komisji trwały wówczas prace nad doskonaleniem sposobu oceny poszczególnych aspektów kształcenia co powodowało, że rutynowe zadania Zespołu (akredytacja prowadząca do propozycji oceny jakości kształcenia oraz licencjonowanie związane z pozytywną lub negatywną oceną różnych wniosków uczelni) były realizowane coraz lepiej (coraz wnikliwsze i stąd obszerniejsze raporty, i bardzo szczegółowa dyskusja podczas każdej oceny czy analizy wniosków) i coraz sprawniej. Szczególnie ważne okazało się wówczas precyzyjne zdefiniowanie wymagań kadrowych dla kierunków studiów. Zespół podjął udaną próbę zdefiniowania (dość szerokiego spektrum) specjalności, które mieszczą w obrębie poszczególnych kierunków studiów, tak jak to precyzowało rozporządzenie o warunkach uruchamiania kierunku studiów, czyli zdefiniowania z zakresu jakiej specjalności naukowej powinien pochodzić dorobek, aby mógł być uznany za dorobek w obrębie tego kierunku studiów. Zespół uznał, że sprawa formalnych stopni i tytułów jest drugorzędna, tym bardziej, że dla kilku kierunków studiów będących w jego gestii brak jest (albo brak było wówczas) odpowiadających dyscyplin naukowych (np. z zakresu ochrony środowiska czy architektury krajobrazu). Przy tym definiowaniu znaczny udział mieli eksperci poszczególnych kierunków.

W sumie w trakcie II kadencji PKA Zespół sformułował 99 ocen, głównie na takich kierunkach jak: *biotechnologia* (24), *rolnictwo* (15), *technika rolnicza i leśna* (14), *ochrona środowiska* (13) i innych w mniejszym zakresie. Sformułowano 82 oceny pozytywne, 17 warunkowych oraz ani jednej oceny negatywnej. W trakcie tej kadencji ukończono pierwszą ocenę wszystkich kierunków studiów będących w gestii Zespołu, na których zakończono już pełny cykl kształcenia. Rozpoczęto zatem oceny ponowne.

III kadencja Komisji to przede wszystkim doskonalenie jej pracy, opracowanie w postaci uchwał Prezydium PKA standardów oceny wszystkich aspektów mogących wpływać na jakość kształcenia. Wszystkie one zostały udostępnione na stronach internetowych Komisji, wszyscy zainteresowani mogli się z nimi zapoznać. Zmieniono w tym okresie zasady przygotowywania raportów z wizytacji. Raporty podzielono na część zawierającą oceny i opinie oraz załączniki, szczegółowo ilustrujące poszczególne aspekty oceny i zawierające dane osobowe. W treści raportu zamieszczono zestawienie ocen (pięć stopni oceny) głównych aspektów wpływających na jakość kształcenia. W drugiej połowie kadencji rozpoczęto publikację raportów z wizytacji na stronach internetowych Komisji. Końcowy okres trzeciej kadencji, poza rutynowymi ocenami i opiniowaniem wniosków to przygotowania do wdrożenia zmian w wynikających z nowelizacji ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, w tym zasad prowadzenia oceny programowej i instytucjonalnej, oraz kwestii dotyczących oceny efektów kształcenia. Podczas wizytacji w tej kadencji ten aspekt kształcenia był zresztą przez członków Zespołu szczególnie podkreślany.

Zespół w III kadencji sformułował 130 ocen, z czego 3 wyróżniające na kierunkach *leśnictwo*, *ogrodnictwo* oraz *zootechnika*, 112 pozytywnych, 8 warunkowych i 5 negatywnych. W 2 przypadkach Zespół odstąpił od dokonania oceny. Najwięcej ocen również w tej kadencji sformułowano na kierunku *ochrona środowiska* (34), *rolnictwo* (15), *ogrodnictwo* (13) oraz *technologii żywności i żywienia człowieka* (11).

Na koniec warto zastanowić się czy działalność PKA miała wpływ na budowanie kultury jakości w realizacji w uczelniach kierunków studiów.

Na podstawie wyników ocen i sformułowanych opinii wydanych w poszczególnych latach III kadencji, a także na tle wyników uzyskanych w I i II kadencji można uznać, że PKA miała bardzo istotny i korzystny wpływ na budowanie kultury jakości. Po pierwsze w uczelniach, przynajmniej wśród władz jednostek prowadzących poszczególne kierunki studiów powszechna jest obecnie znajomość przepisów prawa (ustaw, wydanych rozporządzeń, ale także często wewnętrznych uregulowań PKA dotyczących oceny standardów), powszechna jest znajomość standardów kształcenia, wymagań kadrowych, dotyczących bazy, itd. Uczelnie nie tylko definiują i uchwalają własne systemy zapewnienia jakości kształcenia, ale coraz częściej te już wdrożone zaczynają spełniać swoje zadania. Są opisane procedury, podejmowane są analizy i różnorodne działania projakościowe. Do sytuacji w pełni spełniającej wymagania standardów jeszcze sporo brakuje. Należy tu podkreślić, że uczelnie oceniane ponownie w większości dobrze wykorzystywały uwagi i wnioski, poprawiły większość uchybień (programowych, kadrowych i w obszarze bazy dydaktycznej czy badawczej). Wprowadzone zmiany miały istotnie korzystny wpływ na jakość kształcenia o czym świadczą zaproponowane w trakcie III kadencji oceny pozytywne. Przy ocenie składanych wniosków zaś można było zaobserwować wyraźnie większe zrozumienie różnorodnych wymagań, włożoną pracę nad doskonaleniem kolejnych wersji wniosków, ich coraz lepsze formalne i merytoryczne przygotowanie. Z reguły uczelnie, korzystając z kolejnych uwag mogły je właściwie poprawić. Niektóre wnioski uzyskały akceptację dopiero przy trzecim podejściu. Pewnym problemem dla Zespołu i kierunków pozostających w jego kompetencjach, wymagających dobrej bazy laboratoryjnej, a nawet technologicznej dla zapewnienia wymaganych efektów kształcenia, okazały się zbyt liberalne przepisy dotyczące bazy dydaktycznej warunkujące prowadzenie wnioskowanego kierunku.

2.5. Zespół Kierunków Studiów Medycznych

Autor: prof. dr hab. Tadeusz Laudański

W kompetencjach Zespołu Kierunków Studiów Medycznych pozostawały nadal następujące kierunki studiów: *analitika medyczna*, *dietetyka*, *farmacja*, *fizjoterapia*, *kierunek lekarski*, *kierunek lekarsko-dentystyczny*, *kosmetologia*, *pielęgniarstwo*, *położnictwo*, *ratownictwo medyczne*, *techniki dentystyczne* oraz *zdrowie publiczne*.

W III kadencji Zespół Kierunków Studiów Medycznych dokonał 140 ocen dziesięciu kierunków studiów w uczelniach publicznych i niepublicznych. W sumie wydano 122 oceny pozytywne, 9 warunkowych, 3 negatywne, 1 wyróżniającą, zaś w 5 przypadkach odstąpiono od wydania oceny. Oceny negatywne dotyczyły dwóch kierunków: *fizjoterapia* – 2 ceny i *zdrowie publiczne* – 1 ocena, prowadzonych w uczelniach niepublicznych.

Najczęściej ocenianymi kierunkami w tej kadencji były: *pielęgniarstwo* – wydano 38 ocen pozytywnych, w jednym przypadku odstąpiono od wydania opinii; *fizjoterapia* – 21 pozytywnych, 6 warunkowych, 2 negatywne oraz *kierunek lekarski* – 13 pozytywnych.

Wszystkie wizytowane jednostki prowadzące kształcenie na *kierunku lekarskim* i *lekarsko-dentystycznym* uzyskały ocenę pozytywną. Dobra jakość kształcenia zapewnia liczna, wysoko wykwalifikowana kadra dydaktyczna, z dorobkiem naukowym głównie w zakresie ocenianego kierunku. Baza dydaktyczna większości wizytowanych jednostek oceniona została wysoko, szczególnie pod względem nowoczesnego wyposażenia sal dydaktycznych i zaplecza klinicznego, zasobów materialno-technicznych oraz bibliotecznych, a także dostępu do Internetu. W kilku przypadkach zalecono poprawę warunków lokalowych. Badania naukowe ocenianych jednostek są ściśle związane z realizowanym procesem dydaktycznym. Uczelnie dbają o rozwój współpracy międzynarodowej poprzez wymianę studentów i kadry naukowo-dydaktycznej oraz uczestnictwo w programach naukowych, organizację konferencji naukowych krajowych i zagranicznych. W stosunku do jednej jednostki organizacyjnej zespół oceniający jakość kształcenia, w składzie poszerzonym o eksperta zagranicznego (Uniwersytet w Lund, Szwecja) uznał, że działalność naukowa uczelni jest niewystarczająca. Zadecydowała o tym zbyt mała, jak na liczbę kadry naukowo-dydaktycznej, liczba publikacji w czasopiśmie międzynarodowych oraz zbyt słabo rozwinięta współpraca z liczącymi się ośrodkami zagranicznymi. Poziom umiędzynarodowienia ocenianych jednostek należy określić jako zadowalający. Sylwetka absolwenta zgodna była ze standardami kształcenia, a przedstawione plany i programy kształcenia oraz deklarowane efekty kształcenia nie budziły zastrzeżeń. We wszystkich uczelniach prowadzących oceniane kierunki studiów działał wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia właściwie spełniający swoje zadanie.

Uczelnie prowadzące kształcenia na kierunkach *pielęgniarstwo* uzyskały oceny pozytywne, jedynie w jednym przypadku odstąpiono od jej wydania, natomiast w przypadku *zdrowia publicznego* wydano 1 ocenę wyróżniającą, 14 pozytywnych, 3 warunkowe, 1 negatywną oraz w 4 przypadkach odstąpiono od jej wydania. Należy stwierdzić, iż uczelnie nie posiadając uprawnień do prowadzenia wydzielonych kierunków studiów takich jak: *ratownictwo medyczne*, *bezpieczeństwo i higiena pracy*, *dietyka*, *kosmetologia* czy unikatowego kierunku *elektrodiagnostyka* traktują kierunek *zdrowie publiczne* jako opcję umożliwiającą kształcenie

w tym zakresie. Ten poważny zarzut postawiony został aż 4 uczelniom, przy czym jedynie jedna z nich nie zadeklarowała zmiany powyższego stanu rzeczy, co skutkowało oceną negatywną. Większość wizytowanych jednostek spełniała wymogi dotyczące minimum kadrowego oraz obsady zajęć dydaktycznych. Zarysowuje się wyraźny podział pomiędzy uczelniami publicznymi i niepublicznymi, z kolei zaś w tej pierwszej kategorii pomiędzy uczelniami akademickimi i zawodowymi. W uczelniach niepublicznych widoczne są problemy ze spełnieniem warunku posiadania właściwego minimum kadrowego, mniejsze problemy mają z reguły publiczne uczelnie zawodowe, natomiast nie dotyczy to uczelni akademickich. Mocną stroną wszystkich wizytowanych uczelni jest posiadana przez nie baza dydaktyczna zapewniająca prawidłową realizację celów kształcenia, natomiast baza lokalowa uczelni niepublicznych mimo, iż jest stosunkowo nowoczesna, jednak nie zapewnia właściwego dostępu do bazy szpitalnej i nie ma, bądź ma słabo wyposażone pracownie specjalistyczne. Jedną z przyczyn takiego stanu jest położenie przez uczelnie nacisku głównie na teoretyczny aspekt kształcenia. W opinii studentów wszystkich wizytowanych jednostek, uczelnie zapewniają im dobre warunki studiowania, zaś niewielkie niedociągnięcia nie mają wpływu na ogólną ocenę. Aktywność na polu działalności naukowej wizytowanych jednostek korelowała w każdym przypadku z rodzajem uczelni. W uczelniach niepublicznych oraz publicznych uczelniach zawodowych badania naukowe są realizowane na niskim poziomie, bądź nie są prowadzone w ogóle. Znacznie bardziej intensywną działalność naukową obserwuje się w uczelniach akademickich, jednak i tu trudno określić ją jako w pełni zadowalającą. Poziom umiędzynarodowienia uczelni jest zróżnicowany – w ogólnej ocenie zdecydowanie niski, zarówno w zakresie wymiany studentów, kadry oraz realizacji projektów badawczych. Żadna z wizytowanych uczelni nie miała w ofercie zajęć w języku obcym, rzadkością były wizyty obcojęzycznych wykładowców. Plany i programy kształcenia skonstruowane były niemal zawsze poprawnie, jednak w przypadku *pielęgniarstwa* zwracał uwagę brak oferty zajęć „do wyboru”. We wszystkich uczelniach prowadzących nauczanie na kierunku *pielęgniarstwo* kształcenie ukierunkowane pod kątem osiąganych efektów należy ocenić pozytywnie, a w przypadku kierunku *zdrowie publiczne* prowadzone jest ono tylko w dużych uczelniach medycznych, bądź w uczelniach mających doświadczenie w prowadzeniu innych kierunków medycznych. We wszystkich wizytowanych uczelniach funkcjonują wewnętrzne systemy zapewnienia jakości kształcenia, jednak ich funkcjonowanie jest w przeważającej większości przypadków mało efektywne.

W latach 2008–2011 wizytowano 29 uczelni prowadzących kształcenie na kierunku *fizjoterapia*. Na tym kierunku wydano 21 opinii pozytywnych, 6 warunkowych i 2 negatywne. Generalnie, ze względu na dużą liczbę szkół prowadzących kształcenie na tym kierunku, jednostki mają trudności z zapewnieniem właściwego minimum kadrowego, nie zawsze była stosowana zasada konieczności posiadania dorobku naukowego tematycz-

nie związanego z kierunkiem studiów. Baza dydaktyczna w większości przypadków zapewnia podstawowe zaplecze do realizacji założonych celów kształcenia. Wizytowane uczelnie, które prowadziły kształcenie tylko na poziomie studiów pierwszego stopnia nie posiadały właściwego zaplecza do prowadzenia badań naukowych, a dorobek naukowy pracowników dydaktycznych stanowi ich dorobek własny, w większości nie afiliowany przez jednostkę macierzystą, natomiast uczelnie prowadzące kształcenie także na poziomie studiów drugiego stopnia posiadają wyspecjalizowane pracownie naukowe, stanowiące bazę umożliwiającą prowadzenie badań naukowych. W uczelniach publicznych prowadzona jest aktywna wymiana międzynarodowa studentów i kadry naukowo-dydaktycznej oraz współpraca z zagranicznymi ośrodkami naukowymi i leczniczymi. Plany i programy kształcenia spełniają większość wymagań określonych w standardach kształcenia. Przedstawiona sylwetka absolwenta odpowiada ogólnym warunkom zawartym w standardach kształcenia, a struktura przewidywanych kwalifikacji mieści się w kanonie ocenianego kierunku. We wszystkich uczelniach funkcjonuje wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia. Jednak są to bardziej jego elementy niż kompleksowo opracowane procedury.

W okresie III kadencji Zespół Kierunków Studiów Medycznych zaopiniował 272 wnioski, w tym 25 o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach (7 pozytywnych, 18 negatywnych), 152 o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów pierwszego stopnia (87 pozytywnych, 65 negatywnych), 52 o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów drugiego stopnia i jednolitych studiach magisterskich (14 pozytywne, 38 negatywne), 11 o przyznanie istniejącemu lub nowo tworzonemu wydziałowi zamiejscowemu, filii lub zamiejscowemu ośrodkowi dydaktycznemu uprawnień do prowadzenia kształcenia (7 pozytywnych, 4 negatywne), 29 o przedłużeniu pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej (15 pozytywnych, 1 negatywna, w 13 przypadkach PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej) oraz 3 wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku, z czego 2 zaopiniowano pozytywnie zaś 1 negatywnie.

W okresie sprawozdawczym, tj. w latach 2008–2011 wydano 48% pozytywnych opinii i 47% opinii negatywnych. Wzrost liczby wydanych opinii negatywnych zarówno w uczelniach publicznych jak i niepublicznych jest wypadkową ogólnego wzrostu liczby wpływających wniosków. Proporcje opinii pozytywnych w stosunku do negatywnych w poszczególnych latach nie uległy zmianie.

Zdecydowaną większość stanowiły wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów pierwszego stopnia na kierunkach: *kosmetologia* (39), *fizjoterapia* (33), i *zdrowie publiczne* (28) oraz wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów drugiego stopnia i jednolitych studiach magisterskich na kierunku *pielęgniarstwo* (28).

Wpłynęło 25 wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach, z czego największa liczba dotyczyła kierunku *kosmetologia* (12) oraz *ratownictwo medyczne* (5). Większość opiniowanych wniosków (72%) nie znalazła akceptacji PKA.

O wydaniu opinii negatywnych w przypadku wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów pierwszego stopnia decydowały w szczególności: brak spełnienia wymagań zawartych w przepisach prawa w zakresie minimum kadrowego, niezbyt precyzyjne określenie sylwetki absolwenta, braki w przedstawianych planach studiów i programach kształcenia, niewłaściwa obsada zajęć dydaktycznych. Zastrzeżenia budził także brak infrastruktury techniczno-laboratoryjnej – przedstawiano zbyt ogólne informacje dotyczące bazy lokalowej, a także niedostateczne informacje dotyczące zbiorów bibliotecznych gwarantujących odpowiednie warunki do prowadzenia kształcenia na wnioskowanym kierunku studiów.

W odniesieniu do wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów drugiego stopnia i jednolitych studiów magisterskich oprócz wyżej wymienionych zarzutów najważniejszy dotyczył oceny badań naukowych związanych z zakresem ocenianego kierunku, prowadzonych w danej jednostce organizacyjnej uczelni. W przedłożonych wnioskach istotne braki dotyczyły informacji o rozmiarze i poziomie prowadzonych badań naukowych.

W minionym okresie Zespół realizując swoje ustawowe zadania dokonywał zarówno pierwszych, jak i kolejnych ocen jakości kształcenia, opiniował wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunkach i poziomach studiów, wnioski o ponowne rozpatrzenie wydanych opinii i ocen, a także wydawał opinie w sprawie przedłużenia uczelniom niepublicznym uprawnień do prowadzenia kształcenia. Realizując swoje zadania Zespół zwracał szczególną uwagę na zgodność działalności uczelni ze zmieniającymi się uregulowaniami prawnymi, standardami oraz kryteriami oceny jakości kształcenia. Dopracowane zostały wytyczne, według których uczelnie sporządzają raporty samooceny, w szczególności analizy jakości prowadzonego kształcenia w kontekście deklarowanych celów i uzyskanych efektów oraz budowania wewnętrznych systemów zapewnienia jakości kształcenia. Uległy zmianie kryteria oceny obszarów mających istotny wpływ na jakość kształcenia, tj. programów kształcenia i planów studiów, minimum kadrowego, bazy dydaktycznej i badań naukowych oraz poziomu umiędzynarodowienia.

Widoczny jest stały wzrost liczby wniosków o tworzenie medycznych kierunków studiów. W poszczególnych kadencjach proporcja wniosków negatywnych do pozytywnych jest zbliżona; brak trendu malejącego opinii negatywnych.

W pierwszej kadencji Zespół Kierunków Studiów Medycznych przeprowadził 54 oceny, w drugiej 82, natomiast w trzeciej – 140. Wzrost liczby dokonanych ocen wiąże się z koniecznością dokonania powtórnych ocen na kierunkach, których jakość budziła zastrzeżenia oraz wydania

ocen nowo tworzonym kierunkom studiów. W raportach powizytacyjnych zespołów oceniających jakość kształcenia w jednostkach zawarte są opinie i zalecenia dotyczące wszystkich obszarów kształcenia. Uczelnie korzystają z sugestii zespołów, co znajduje swój wyraz w uzgodnieniach i planach uczelni dotyczących ich dalszej działalności dydaktyczno-naukowej.

2.6. Zespół Kierunków Studiów Wychowania Fizycznego

Autor: prof. dr hab. Sławomir Drozdowski

W odniesieniu do oceny jakości kształcenia stwierdza się, że przedstawiane materiały w raportach, a potem ich weryfikacja podczas akredytacji, nie budziły większych zastrzeżeń. Sylwetka absolwenta zaprezentowana jest w zasadzie w oparciu o wytyczne w standardach kształcenia. Należy podkreślić (szczególnie na kierunkach *wychowanie fizyczne i sport*), że uczelnie, zwłaszcza państwowe, dają możliwości zdobywania dodatkowych kwalifikacji, tj. instruktorów czy trenerów, w różnych dyscyplinach sportu.

Programy nauczania zwierzały przedmioty odpowiadające treściom programowym umieszczonym w standardach kształcenia, a w wielu przypadkach, zwłaszcza w uczelniach publicznych, wprowadzano dodatkowe przedmioty podkreślające specyfikę kształcenia na danym kierunku. W nielicznych przypadkach zastrzeżenia budziła liczba zajęć do wyboru oraz liczba egzaminów. Wydaje się, że przedmioty odnoszące się do treści podstawowych i kierunkowych dla danego kierunku studiów winny kończyć się sprawdzianem wiedzy w formie egzaminu.

Formułowano również uwagi dotyczące sylabusów i systemu punktów ECTS. Często przypisywano różną liczbę punktów przedmiotom na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych, sylabusy nie zawierały podstawowych informacji programowych, były pobieżnie opracowywane.

Prace dyplomowe na ogół nie budziły zastrzeżeń, były to prace badawcze, ale zdarzały się też prace nie związane z kierunkiem studiów. Zasady dyplomowania były zawsze jasno określone. Tylko w nielicznych przypadkach zalecano opracowanie wytycznych do przygotowania prac dyplomowych.

Wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia w akredytowanych uczelniach w zasadzie był dobrze zorganizowany od strony formalnej, ale funkcjonował nie w pełnym zakresie. Na ogół prowadzone są hospitacje zajęć, ankietyzacje na temat oceny zajęć i prowadzących je nauczycieli akademickich. W szkołach niepublicznych wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia odgrywał mniejszą rolę, na co podczas akredytacji wizytujący szczególnie zwracali uwagę. Stwierdza się też, że niewielka liczba uczelni śledzi losy swoich absolwentów, czy też pozyskuje informacje od pracodawców – dotyczy to także praktyk.

Baza dydaktyczna akredytowanych uczelni w większości spełniała wymagane warunki dla prowadzenia kształcenia na określonym kierunku

ku studiów. W nielicznych przypadkach, szczególnie w uczelniach niepublicznych, brak było odpowiedniej bazy laboratoryjnej, lub była ona niewystarczająca, co przyczyniło się do wydania ocen negatywnych lub warunkowych.

Badania naukowe są prowadzone także w nielicznych uczelniach publicznych i niepublicznych prowadzących kształcenie wyłącznie na poziomie studiów pierwszego stopnia. Warto podkreślić, że są to uczelnie dynamicznie rozwijające się i często aspirujące do wystąpienia z wnioskiem o uzyskanie uprawnień do kształcenia na poziomie studiów drugiego stopnia.

Poziom umiędzynarodowienia, tj. wymiana studentów, kadry dydaktycznej w uczelniach publicznych i niepublicznych nie jest zadawalający. Przyczynę widzi się w niskim poziomie nauczania języków obcych, a także często w niekompatybilnym systemie realizacji przedmiotów danego semestru w kraju i za granicą.

W odniesieniu do wniosków o uruchomienie kształcenia na studiach pierwszego i drugiego stopnia opiniowanych przez Zespół Kierunków Studiów Wychowania Fizycznego, stwierdził w zasadzie ich poprawne przygotowanie, aczkolwiek nie zawsze spełniające wymogi merytoryczne i formalne. W związku z czym część z nich była opiniowana negatywnie.

Zastrzeżenia budziła proponowana do realizacji liczba godzin z poszczególnych przedmiotów i zakres treści programowych, błędnie naliczane punkty ECTS, niekompatybilność programów nauczania studiów stacjonarnych i niestacjonarnych. Sylabusy nie zawierały wszystkich wymaganych danych. Osoby zgłaszane do minimum kadrowego często nie mogły być do niego wliczane ze względu na brak dorobku naukowego, czy też przekraczającą normy ustawowe krotność minimum kadrowego. Ponadto części osób zamierzano powierzyć prowadzenie zajęć dydaktycznych odbiegających tematycznie od ich dorobku naukowego.

Przyczyną negatywnej opinii było też nieprzedstawianie umów najmu obiektów dydaktycznych, możliwości odbywania praktyk, a także odpowiedniego zabezpieczenia bibliotecznego.

Podkreślić należy, że ponownie składane wnioski w znacznej mierze były przygotowane poprawnie, co pozwalało na pozytywne ich zaopiniowanie.

1. Ocena zmian i tendencji rozwojowych stwierdzonych w procesie oceny i opiniowania oraz ich wpływu na realizację w uczelniach procesu dydaktycznego i uzyskiwane efekty kształcenia.

Uwagi zawarte w raportach powizytacyjnych, na ogół były starannie analizowane przez uczelnie, co pozwalało na wprowadzenie działań naprawczych. Szczególnie dotyczyło to przedmiotów do wyboru, uporządkowania sylabusów, powierzania wykładów nauczycielom akademickim co najmniej ze stopniem naukowym doktora i zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami, uporządkowania dokumentacji, itp. Najczęściej rozbieżności

między opinią członków Komisji i władz uczelni dotyczyły oceny kompetencji zatrudnianej kadry akademickiej i możliwości zaliczania jej do minimum kadrowego. Mimo to władze uczelni bardzo często podkreślały pozytywny wpływ akredytacji na doskonalenie procesu dydaktycznego i podniesienia jakości kształcenia.

2. Ocena wpływu działalności PKA na budowanie kultury jakości w uczelniach na podstawie wyników ocen i opinii wydanych w poszczególnych latach III kadencji oraz na tle wyników uzyskanych w I i II kadencji.

Problem, na który należałoby zwrócić większą uwagę jest proces umiędzynarodowienia uczelni poprzez wymianę studentów i nauczycieli akademickich w ramach istniejących programów, a także ich modyfikację w związku z potrzebą uwzględniania zapotrzebowania rynku pracy. Komisja winna stać się swego rodzaju „regulatorem” rynku szkolnictwa wyższego, tak aby odpowiadał on potrzebom rynku pracy, upowszechniał reguły dobrego kształcenia, doradzał, wyjaśniał i poprzez dialog z wszystkimi zainteresowanymi mógł wpływać na coraz lepsze efekty kształcenia.

2.7. Zespół Kierunków Studiów Technicznych

Autor: prof. dr hab. inż. Krzysztof Kędzior

Zespół Kierunków Studiów Technicznych w III kadencji w swojej działalności skoncentrowany był głównie na dokonywaniu oceny jakości kształcenia w jednostkach organizacyjnych szkół wyższych. W trakcie III kadencji wydano bowiem 396 ocen, a więc o 1 ocenę więcej aniżeli łącznie w ciągu I (153 oceny) i II kadencji (242 oceny).

Doświadczenia Zespołu Kierunków Studiów Technicznych zdobyte w czasie wizytacji związanych z oceną jakości kształcenia w czasie III kadencji pozwalają na stwierdzenie, iż niezadowolające są kontakty uczelni z przyszłymi pracodawcami, którzy mogliby współuczestniczyć przy tworzeniu planów studiów i programów kształcenia, a także w organizacji praktyk zawodowych dla studentów. Oczekiwania pracodawców w zakresie kompetencji absolwentów nie są często spełniane. Taka pomoc w tworzeniu programów kształcenia mogłaby być udzielona odnośnie m.in. takich kierunków kształcenia jak: *budownictwo, inżynieria środowiska, elektrotechnika* (np. przez Polską Izbę Inżynierów Budownictwa, itp.) pod kątem spełnienia wymagań niezbędnych do uzyskania przez absolwentów tych kierunków uprawnień budowlanych. Słabe, zwłaszcza w uczelniach nietechnicznych, są również efekty kształcenia w zakresie projektowania, zajęć dydaktycznych charakterystycznych dla wielu kierunków studiów technicznych. Jest to spowodowane zbyt małą liczbą godzin przeznaczonych na te zajęcia, a także brakiem odpowiednio przygotowanych (posiadających praktykę zawodową w projektowaniu) nauczycieli akademickich.

Zespół Kierunków Studiów Technicznych pozytywnie ocenia wpływ działalności PKA na jakość kształcenia, głównie na podstawie ocen i opinii wydanych w poszczególnych latach III kadencji w porównaniu z wynikami uzyskanymi w I i II kadencji. Mankamenty w zakresie kształcenia, stwierdzone w czasie wizytacji, były na ogół przez wszystkie wizytowane szkoły wyższe usuwane, a sformułowane na ich podstawie zalecenia szybko realizowane. Należy jednak zwrócić uwagę na coraz większą objętość dokumentacji – raporty samooceny mają często ponad 50 stron, zaś raporty powizytacyjne, często przekraczały (bez załączników) 60–70 stron. Te dwa dokumenty miały w założeniu liczyć maksymalnie po 30 stron. Celowe byłoby przyjęcie zasady, że raport samooceny stanowi integralną część raportu po wizytacji.

Oprócz ocen jakości kształcenia Zespół był także bardzo obciążony opiniowaniem wniosków. Najwięcej wniosków, bo aż 317 rozpatrzone w I kadencji, w II kadencji liczba wniosków spadła do 155, natomiast w III kadencji ponownie wzrosła do 259. Przyczyną takiego stanu rzeczy była zapewne malejąca z roku na rok liczba kandydatów na studia wyższe, a w szczególności na nie techniczne kierunki studiów. Wiele uczelni, głównie spośród uczelni niepublicznych, postanowiło uatrakcyjnić ofertę edukacyjną poprzez utworzenie kierunków studiów technicznych, nie posiadając do tego odpowiednich warunków zarówno kadrowych, jak i materialnych. W rozpatrywanych wnioskach o utworzenie nowych kierunków studiów często nie przedstawiano informacji o wymaganym zapleczu laboratoryjnym zwłaszcza na takich kierunkach jak: *budownictwo, inżynieria środowiska, inżynieria chemiczna i procesowa, mechanika i budowa maszyn, mechatronika*, bądź informacji na ten temat było zbyt mało. Dominowały w nich jedynie deklaracje o wynajmie od przedsiębiorstw laboratoriów nie dysponujących wyposażeniem wymaganym do prowadzenia zajęć dydaktycznych lub o planowanych w nieokreślonej przyszłości (brak harmonogramu i preliminarza wydatków) zakupach. Zespół odczuwał brak możliwości zbadania wiarygodności przedkładanych we wnioskach danych o stanie bazy materialnej aplikującej jednostki, w tym szczególnie laboratoriów.

Kolejną słabością wniosków były niepełne lub niezgodne ze stanem faktycznym dane dotyczące zatrudnienia nauczycieli akademickich oraz ich zaliczenia do minimum kadrowego. Warto rozważyć możliwość wypracowania rozwiązań, także prawnych, zapobiegających podawaniu nieprawdziwych danych, zarówno przez nauczycieli akademickich, jak i szkoły je zatrudniające.

2.8. Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych

*Autorzy: prof. dr hab. Danuta Strahl
mgr Hanna Chrobak-Marszał*

Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych w roku 2011, po bardzo istotnych zmianach personalnych w czasie III kadencji, w szczególności w roku 2008 i 2010, które wynikały głównie z rezygnacji 4 osób z człon-

kowstwa w Państwowej /Polskiej Komisji Akredytacyjnej (w tym dwóch z powodu objęcia ważnych funkcji państwowych), funkcjonował w ustabilizowanym 8 osobowym składzie. Zespół współpracował z ekspertami reprezentującymi specjalności naukowe związane z kierunkami podlegającymi ocenie jakości kształcenia, jak również posiadającymi duże doświadczenie w dokonywaniu oceny jakości kształcenia w szkołach wyższych.

1. Analiza i interpretacja wyników ocen jakości kształcenia oraz opinii o wnioskach o utworzenie uczelni i kierunków studiów.

Struktura ocen proponowanych przez Zespół w III kadencji pozwala z całą odpowiedzialnością stwierdzić, iż jakość kształcenia prowadzonego na kierunkach o profilu ekonomicznym w ciągu 10 lat działalności PKA uległa stopniowej poprawie. Za takim spostrzeżeniem przemawia wyraźne zwiększenie udziału ocen pozytywnych w III kadencji w stosunku do dwóch pozostałych kadencji, jak również wyraźne zmniejszenie udziału ocen warunkowych. O ile bowiem w I kadencji Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych zaproponował 63,7% pozytywnych ocen jakości kształcenia na tych kierunkach studiów, w II kadencji odpowiednio – 70,5%, zaś w III kadencji zaproponowano ich już 79,6% ogółu wydanych ocen (bez ocen dotyczących zawieszenia bądź odstąpienia od dokonania oceny). Natomiast udział ocen warunkowych zmniejszył się w III kadencji do 12,4%, wobec 28,0% w I kadencji i 24,7% w II kadencji. Jeżeli nałożyć na to wahaającą się tendencję ocen negatywnych (6,2% ogółu ocen w III kadencji, wobec 7,7% w I kadencji i 3,7% w II kadencji), to można uznać, iż następuje zauważalna poprawa jakości kształcenia w zakresie przyznanych już ocen jakości kształcenia. Spostrzeżenia te wzmacniają również oceny wyróżniające, których w III kadencji na wniosek Zespołu przyznano 7, wobec 1 przyznanej w I kadencji i 3 ocen w II kadencji. Najważniejsze oczywiście staje się określenie obszarów tej zauważalnej poprawy i próby odpowiedzi na pytanie, czy były to obszary miękkiej oceny, czy też kryteriów bardziej jednoznacznie sformułowanych i wspieranych przez obowiązujące uregulowania prawne (ustawa i rozporządzenia ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego). Z pewnością były zarówno pierwsze jak i drugie czynniki, które powodowały stopniową, ale zauważalną jednak poprawę jakości kształcenia w uczelniach prowadzących kształcenie na kierunkach o profilu ekonomicznym. Należy przy tym zauważyć, iż w I kadencji znacząca część ocen warunkowych wynikała z nieprzestrzegania wymogów określonych w standardach kształcenia (nierealizowania wymaganej standardami kształcenia określonej liczby godzin) głównie w odniesieniu do studiów niestacjonarnych, co nie zawsze oznaczało niskie oceny w innych, bardziej miękkich obszarach oceny jakości prowadzonego kształcenia. Poprawa takiego uchybienia była zatem stosunkowo łatwa do usunięcia. Natomiast inne bariery w uzyskiwaniu oczekiwanej właściwej jakości kształcenia, których usunięcie wymagało istotnego wysiłku, nie we wszystkich uczelniach zostały pokonane, co przyniosło w efekcie

końcowym oceny warunkowe lub negatywne w III kadencji. Znaczna bowiem część, bo aż 24% ocen negatywnych III kadencji wydana została po uprzednich ocenach warunkowych. Niezwykle ważnym wyzwaniem dla uczelni w okresie funkcjonowania PKA w III kadencji było wdrożenie w tych uczelniach wewnętrznych systemów zapewnienia jakości kształcenia. Ocena tego kluczowego standardu była w centrum uwagi Zespołu ze szczególnym uwzględnieniem znaczenia jego kompleksowości, efektywności i skuteczności wdrażania. Oceny negatywne, warunkowe, czy też pozytywne ze skróconym okresem jej obowiązywania w zasadzie zawsze wynikały z niezadowolającego postrzegania przez Zespoły Oceniające wewnątrznych systemów zapewnienia jakości kształcenia.

Analizując z kolei strukturę ocen przez pryzmat ocenianych kierunków studiów, należy stwierdzić, iż 5 ocen wyróżniających w III kadencji przyznano dla kierunku *zarządzanie*, 2 dla kierunku *finanse i rachunkowość*. Za szczególnie cenne w działalności tych jednostek, które prowadzą kształcenie na wyróżnionych kierunkach studiów uznano interesującą ofertę programową, wysoką pozycję naukową nauczycieli akademickich tworzących minimum kadrowe oraz bogatą strukturę specjalizacyjną osób z tego minimum, kontakty z otoczeniem gospodarczym oraz umożliwienie absolwentom uzyskiwania międzynarodowych certyfikatów zawodowych związanych profilowo ze studiowanym kierunkiem, a także umiędzynarodowienie prowadzonego kształcenia. Oceny negatywne przyznano na kierunkach: *finanse i rachunkowość* – 8,0%, *ekonomia* – 7%, *zarządzanie* – 5,7% i *gospodarka przestrzenna* – 4,5% ogółu ocen negatywnych (bez zawieszenia wydania ocen i odstąpienia od ich wydania oceny) przyznanych na tych kierunkach studiów. Znacząca liczba ocen negatywnych w III kadencji na tle dwóch minionych kadencji, w których przyznano odpowiednio 14 i 10 ocen negatywnych ukazuje z jednej strony dobrą diagnostyczną funkcję stosowanych przez PKA standardów i kryteriów oceny jakości kształcenia, z drugiej zaś strony pewne słabości, bowiem aż 25 spośród wizytowanych jednostek, ma problemy z utrzymaniem oczekiwanego poziomu kształcenia. Oceny warunkowe pojawiały się na wszystkich ocenianych kierunkach studiów.

Na kierunku *ekonomia* w III kadencji wydano ogółem 112 ocen, w tym w 12 przypadkach odstąpiono od dokonania oceny lub ją zawieszono. Ocen pozytywnych wydano 73, co stanowi 73% ogółu wydanych ocen na tym kierunku studiów, ocen warunkowych sformułowano 20 (20%), zaś negatywnych odpowiednio 7 (7%).

Na kierunku *finanse i rachunkowość* w III kadencji wydano ogółem 76 ocen, z tego 14 stanowiły odstąpienia od dokonania oceny lub jej zawieszenie. Pozytywnych ocen wydano 52, co stanowiło 83,9% ogółu ocen wydanych dla tego kierunku studiów, warunkowych – 3 (4,8 %) oraz negatywnych – 5 (8%). Na tym kierunku przyznano również 2 (4,3%) wyróżnienia

Kierunek *gospodarka przestrzenna* w III kadencji otrzymał ogółem 26 ocen, z tego 4 oceny to odstąpienia od dokonania oceny lub jej zawieszenie. 19 ocen pozytywnych na tym kierunku studiów stanowiło 86,3 %

ogółu wydanych ocen tego kierunku, 2 oceny to oceny warunkowe (9,0%) oraz 1 ocena negatywna (4,5 %).

Kierunek *zarządzanie* w III kadencji otrzymał ogółem 220 ocen, z tego 10 ocen stanowiły odstąpienia od dokonania oceny lub jej zawieszenie. W tej ogólnej liczbie wydano 169 ocen pozytywnych czyli 80,5%, 24 oceny to oceny warunkowe (11,4%) i 12 ocen negatywnych (5,7%). Ponadto na tym kierunku przyznano również 5 (2,4%) wyróżnień.

Kierunek *informatyka i ekonometria* w III kadencji okazał się kierunkiem o słabnącym już zainteresowaniu wśród studentów, o czym świadczy fakt, iż na 20 zaplanowanych ocen aż w 12 przypadkach odstąpiono od dokonania oceny z powodu rezygnacji z prowadzenia tego kierunku. Przeprowadzone postępowanie oceniające w 7 przypadkach zakończyło się wydaniem oceny pozytywnej oraz w 1 przypadku – oceny warunkowej. Przyczyn takiej sytuacji można upatrywać między innymi w wyraźnie sprofilowanych wymaganiach wobec kandydatów, a następnie wobec studentów podczas całego toku studiów, którzy powinni łączyć zdolności do przyswajania wiedzy ekonomicznej, a także zdobywania umiejętności i wiedzy z zakresu informatyki, matematyki, statystyki, ekonometrii. Być może przyczyną jest również niszowa reakcja rynku pracy na specjalistów z zakresu tego kierunku studiów.

Reasumując najniższe oceny wystąpiły na kierunku *ekonomia*, bowiem wystąpił tam najwyższy udział ocen negatywnych i warunkowych, przy najniższym udziale ocen pozytywnych. Jedną z przyczyn takiej struktury ocen był brak wierności tożsamości tego kierunku. Niektóre jednostki, prowadząc kierunek *ekonomia*, dla którego być może nieco mniej trudności sprawia zgromadzenie do minimum kadrowego nauczycieli akademickich, proponują specjalności wyraźnie ciężące do kierunku *zarządzanie* gubiąc tym samym spójność koncepcji kształcenia i uzyskując efekty kształcenia stojące na pograniczu kierunków: *ekonomia* i *zarządzanie* lub *ekonomia* i *finanse i rachunkowość*. Z pewnością nie bez znaczenia pojawia się również problem przenikania dyscyplin naukowych wywodzących się z dziedziny nauk ekonomicznych, jednakże to przenikanie powinno być bardzo starannie – z zachowaniem spójności koncepcji kształcenia – wplatanie w proces dydaktyczny.

Relatywnie dobrze wypadły oceny na kierunkach: *finanse i rachunkowość* i *gospodarka przestrzenna*. Kierunkom tym warto poświęcić kilka refleksji. Kierunek *finanse i rachunkowość* jest kierunkiem o wyrazistej tożsamości zarówno ze względu na specjalności naukowe nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe, jak i standardy kształcenia, które wymuszają profil wartości dodanej oferowanej przez uczelnie poza standardami. Podobnie jest z kierunkiem *gospodarka przestrzenna*, przy czym kierunek ten mając charakter wielodyscyplinowy daje dość szerokie możliwości dla komponowania struktury minimum kadrowego, co stwarza uczelnie w dużo korzystniejszej sytuacji przy ocenie tego minimum. Również standardy kształcenia i tożsamość kierunku wymusza profil przedmiotów oferowanych poza standardami kształcenia. Spostrzega się

jednak pewne profilowanie programowe tego kierunku. I tak np. w uczelniach rolniczych koncepcja programowa nachyla się w stronę gospodarki leśnej i rolnej oraz obszarów wiejskich. W uczelniach technicznych zaś kierunek ten ciąży wyraźnie do urbanistyki, natomiast w uczelniach ekonomicznych ukierunkowany jest na regionalistykę, a w uniwersytetach – nauki o Ziemi. Jest to więc właściwe osadzenie kształcenia na tym kierunku w określonych typach uczelni, zaś Krajowe Ramy Kwalifikacji oraz autonomia dana uczelniom w zapisach ustawowych pozwolą na kreowanie różnych barw tego kierunku lub tworzenie „wariacji” programowych z uwzględnieniem różnej palety nazw tego kierunku.

Patrząc na jakość kształcenia przez pryzmat poszczególnych profili uczelni to należy zauważyć, iż w III kadencji *uniwersytety* otrzymały ogółem (bez ocen dotyczących zwieszenia lub odstąpienia od oceny) 47 ocen, w tym 2 oceny wyróżniające, 42 oceny pozytywne i zaledwie 3 oceny warunkowe (1 z *ekonomii* i 2 z *zarządzania*).

Uczelnie *techniczne* otrzymały odpowiednio ogółem 27 ocen, w tym 2 oceny warunkowe i 2 negatywne, pozostałe 23 to oceny pozytywne.

Uczelnie *ekonomiczne* otrzymały łącznie 27 ocen, spośród których były 4 oceny wyróżniające, a pozostałe 23 to oceny pozytywne. Uczelnie te niewątpliwie najlepiej wypadły w perspektywie wszystkich ocenianych przez PKA typów uczelni.

Uczelnie *pedagogiczne* otrzymały ogółem 2 oceny, po jednej ocenie pozytywnej i warunkowej.

Uczelnie *rolnicze* otrzymały ogółem 12 ocen, z tego 11 ocen pozytywnych i tylko 1 negatywną.

W *akademiach wychowania fizycznego* oceniono pozytywnie tylko jeden kierunek studiów, zaś a w uczelniach *wojskowych* przyznano 2 pozytywne oceny jakości kształcenia.

W *państwowych wyższych szkołach zawodowych* przyznano 23 oceny ogółem, z których 19 to oceny pozytywne i 4 oceny warunkowe.

Uczelnie *niepubliczne* otrzymały ogółem 261 ocen, w tym 1 (0,4%) ocenę wyróżniającą, 198 (75,0%) pozytywnych, 40 (15,3%) warunkowych oraz 22 (8,4%) negatywne.

Reasumując powyższe należy stwierdzić, iż sektor uczelni niepublicznych wykazuje, na tle sektora publicznego, widoczne słabości, które wynikają między innymi z nieco uboższych tradycji akademickich oraz relatywnie słabszych kandydatów na studia. Jednak trzeba też zauważyć, iż uczelnie niepubliczne w bardzo licznych przypadkach charakteryzują się elastyczną ofertą dydaktyczną dostosowaną do zainteresowań kandydatów i rynku pracy, dobrą reakcją na możliwość prowadzenia „nowych” kierunków studiów (jak np. *logistyka* i *gospodarka przestrzenna*), a także orientacją na studenta. Trzeba również stwierdzić, iż na siedem ocen wyróżniających jedna przypadła uczelni niepublicznej, i to jako utrzymanie jedynej oceny wyróżniającej przyznanej przez Zespół w I kadencji.

Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych w III kadencji wydał w poszczególnych latach następujące oceny:

- w roku 2008 – 81 ocen, w tym 53 oceny pozytywne, co stanowiło 77,9% ogółu ocen bez zawieszenia lub odstąpienia od dokonania oceny, 12 ocen warunkowych odpowiednio 17,7% oraz 3 oceny negatywne – odpowiednio 4,4%. W tym roku w 13 przypadkach zwieszono lub odstąpiono od dokonania oceny;
- w roku 2009 – 94 oceny, w tym 56 pozytywnych, co stanowiło 70,9% ocen bez zawieszenia lub odstąpienia od dokonania oceny, 13 warunkowych odpowiednio 16,5% oraz 10 ocen negatywnych – odpowiednio 12,6%. W tym roku w 15 przypadkach zawieszono lub odstąpiono od dokonania oceny;
- w roku 2010 – 164 oceny, w tym 7 ocen wyróżniających, co stanowiło 4,7% ocen bez zawieszenia lub odstąpienia od dokonania oceny, 117 pozytywnych, odpowiednio – 78,5%, 19 warunkowych odpowiednio 12,8% oraz 6 ocen negatywnych – odpowiednio 4,0%. W tym roku również w 15 przypadkach zawieszono lub odstąpiono od dokonania oceny;
- w roku 2011 – 114 ocen, w tym 93 pozytywne, co stanowiło 89,5% ocen bez zawieszenia lub odstąpienia od dokonania oceny, 6 warunkowych odpowiednio 5,7% oraz 6 ocen negatywnych – odpowiednio 5,7%. W tym roku jedynie 9 przypadkach zawieszono lub odstąpiono od dokonania oceny.

Reasumując powyższe można stwierdzić, iż udział ocen pozytywnych każdego roku wzrastał, zanotowano natomiast malejący udział (poza rokiem 2009) ocen warunkowych. Była to zatem kadencja rejestrująca nieco lepsze wyniki ocen jakości aniżeli poprzednie kadencje.

W kompetencjach Zespołu, podobnie jak w latach poprzednich, pozostawało nadal 6 kierunków studiów, tj. *ekonomia, finanse i rachunkowość, gospodarka przestrzenna, informatyka i ekonometria, logistyka oraz zarządzanie*, co stanowi zaledwie 5,1% ogółu wszystkich „standardowych” kierunków studiów. Jednakże aktualnie kształcenie na tych kierunkach prowadzone jest aż w 264 szkołach wyższych, co stanowi 56,3% ogółu wszystkich szkół wyższych w kraju, w tym 75 uczelniach publicznych – odpowiednio 56,4% ogółu wszystkich uczelni publicznych. Udział studentów kształcących się na kierunkach ekonomicznych stanowi 19,8% ogółu wszystkich studentów w kraju. Te podstawowe informacje ilustrują zakres i znaczącą rolę Zespołu Kierunków Studiów Ekonomicznych w działalności Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej oraz w procesie oceny jakości kształcenia.

W 2011 roku Zespół wyznaczył do oceny jakości kształcenia 115 podstawowych jednostek organizacyjnych, z tego 33 prowadzące kształcenie na kierunku *zarządzanie*, 40 – *ekonomię*, 21 – *finanse i rachunkowość*, 2 – *informatykę i ekonometrię*, oraz 19 *gospodarkę przestrzenną* rozpoczynając w wielu jednostkach (*ekonomia, finanse i rachunkowość, zarządzanie*) drugi cykl akredytacji. Kierunek *logistyka*, będący w kompetencjach Zespołu od roku 2006, nie był dotychczas oceniany, z uwagi na nie zakończony – w zdecydowanej większości Uczelni – pierwszy cykl kształcenia i brak absolwentów, dlatego też będzie akredytowany w ramach oceny programowej w roku 2012.

Zespół w roku 2011 nie wydał oceny wyróżniającej, bowiem w poprzednim roku, kończąc drugi cykl ocen na kierunku *zarządzanie i finanse i rachunkowość* przyznano ich odpowiednio 5 i 2. Natomiast kierunek *gospodarka przestrzenna*, którego niemal pełny przegląd nastąpił w roku 2011 znajduje się w fazie relatywnie początkowego rozwoju i ogląd tego kierunku pozwala zauważyć, o czym już wspomniano, wyraźne profile ich realizacji: przyrodniczo–geograficzne ujęcie na uczelniach rolniczych, urbanizacyjne nachylenie w uczelniach technicznych i profil regionalny w uczelniach ekonomicznych. Zebranie dalszych doświadczeń z pewnością pozwoli w kolejnym cyklu wyróżnić niektóre wydziały prowadzące ten kierunek studiów.

Zespół w roku 2011 wydał ogółem 6 ocen negatywnych, w tym 5 negatywnych po ocenie warunkowej. Dwie z tych ocen dotyczyły studiów drugiego stopnia. Przyczyną ocen negatywnych było niewystarczające, po otrzymaniu oceny warunkowej, wdrożenie programu naprawczego w świetle poczynionych przez Prezydium PKA uwag, lub w przypadku oceny pierwotnej głębokie niespełnienie kryteriów w zakresie oceny jakości kształcenia. Oceny negatywne wynikały z braku skutecznie funkcjonującego wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia, a w szczególności braku minimum kadrowego (ten brak podyktowany był niedostosowaniem profilu naukowego niektórych nauczycieli akademickich do tożsamości kierunku, a więc dyscyplin naukowych, z których kierunek ten się wywodzi), jak również niewłaściwej jego struktury (np. braku na kierunku *finanse i rachunkowość* przedstawiciela z zakresu rachunkowości), istotnych uchybień w realizacji zajęć kształcenia na odległość (np. braku: weryfikacji efektów kształcenia, informacji o aktywności studentów a także o realizacji wszystkich deklarowanych kursów, spójności między sylabusami a organizacją zajęć w trybie kształcenia na odległość). Zastrzeżenia nadal budziły zasady i efekty procesu dyplomowania, co owocowało w dalszym ciągu bardzo słabym poziomem prac dyplomowych lub też brakiem ich związku z realizowanym kierunkiem studiów. Wciąż zdarzały się także przypadki niewłaściwej obsady zajęć, bowiem nadal powierzano prowadzenie zajęć osobom bez odpowiednich i niezbędnych kwalifikacji naukowych, ani też nie przedstawiano kryteriów powierzania wykładów, często wcale nie o profilu zawodowym, w nadmiernej ilości osobom bez stopnia naukowego doktora. W przypadku studiów drugiego stopnia przyczyną ocen negatywnych były braki w minimum kadrowym, zbyt skromny stopień zaawansowania badań naukowych, a także nadal niski poziom prac dyplomowych. Negatywne oceny podyktowane były również słabością oferty dydaktycznej zawierającej zbyt skromny udział zajęć do wyboru, a zatem ograniczający rozwój zainteresowań studenta, a także ograniczonej zawartości merytorycznej sylabusów.

Wśród ocen warunkowych, jakie zostały wydane w roku 2011 największe zastrzeżenia dotyczyły braku (jednej) osoby w minimum kadrowym, ale jednocześnie wyraźnej gotowości uczelni do jego uzupełnienia, w tym skutecznie podjętych starań po wizytacji, które dawały szanse na jego

uzupełnienie w zasadzie natychmiast, z możliwością zaliczenia od nowego roku akademickiego. Ponadto słabych prac dyplomowych i niewłaściwej obsady zajęć dydaktycznych, a więc w rezultacie nieskutecznego wdrożenia wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia.

Zdarzały się również przypadki prowadzenia studiów drugiego stopnia w zamiejscowych ośrodkach dydaktycznych i to w uczelniach publicznych. Uczelnie te podjęły natychmiastowe działania przekształcając ZOD w wydziały z uprawnieniami do prowadzenia studiów drugiego stopnia lub przenosząc studentów do uczelni macierzystej. Skala i głębokość wymienionych uchybień dawały pełne przekonanie, iż uczelnia i jednostka prowadząca określony kierunek studiów jest w stanie w okresie jednego roku usunąć wskazane słabości

Zespół wydał ponadto w roku 2011 pięć ocen pozytywnych ze skróconym okresem (najczęściej na 2 lub 3 lata), a od 1 października 2011 r. (zgodnie z zapisami znowelizowanej ustawy) oceny pozytywne, ze wskazaniem terminu do przedstawienia niezbędnych działań naprawczych. Zalecenia te na ogół dotyczyły: stabilizacji minimum kadrowego, doskonalenia wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia i jego efektywności, poszerzenia bazy dydaktycznej, w tym utworzenia własnych specjalistycznych pracowni m.in. dla kierunku *gospodarka przestrzenna*, skorygowania programu studiów dla zapewnienia spójności z sylwetką absolwenta i tożsamością kierunku, wzmocnienia nadzoru nad pracami dyplomowymi, intensyfikacji badań naukowych, doskonalenia procesu dyplomowania, w tym zwiększenia udziału pracowników samodzielnych w prowadzeniu prac dyplomowych, a także obiektywizacji egzaminu dyplomowego.

Zespół zaproponował również 3 oceny dotyczące odstąpienia od dokonania oceny jakości kształcenia m.in. z powodu rezygnacji jednostek z prowadzenia kierunku lub z powodu niespełnienia warunków minimum kadrowego.

W zasadzie można uznać, iż przyczyny ocen negatywnych i warunkowych zasadniczo nie zmieniają się od wielu lat, jednak głębokość i skala uchybień staje się nieco inna. Np. Zespół zdecydowanie bardziej wnikliwie oceniał: kształcenie na odległość, kompletność palety specjalności naukowych osób proponowanych do minimum kadrowego z uwagi na potrzeby kierunku, skuteczność wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia, spójność koncepcji kształcenia, miejsce kultury jakości w procesie zarządzania uczelnią i jednostką, zawartość sylabusów, efekty badań naukowych i ich wpływ na jakość kształcenia, dbałość o poprawę bazy dydaktycznej, w tym w szczególności biblioteki.

Oceniając poszczególne standardy jakości kształcenia trzeba zauważyć, że są już jednostki, które opracowały bardzo starannie strukturę kwalifikacji absolwenta, a więc efekty kształcenia ze wskazaniem obszarów wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Spotykano również bardzo dobrze opracowane nowe sylabusy (Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu – kierunek *gospodarka przestrzenna*), wskazujące na związki efektów

kształcenia poszczególnych kursów z efektami kształcenia kierunkowego i określonego w Krajowych Ramach Kwalifikacji. W wielu jednostkach trwają prace nad dostosowaniem się do wymogów Krajowych Ram Kwalifikacji. Generalnie opracowanie sylwetek absolwenta jest znacznie bardziej czytelne i spójne z programami kształcenia. Zdarzały się sytuacje zbyt ogólnego opisu efektów kształcenia, lub też nadmiernie rozbudowanych umiejętności, które nie znajdowały odzwierciedlenia w programie kształcenia, co z góry skazywało jednostkę na brak możliwości realizacji deklarowanych efektów kształcenia. W niewielu uczelniach jednak podjęto pracę nad pomiarem efektów kształcenia, a w szczególności nad pomiarem umiejętności. Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie ma w tym zakresie już zgromadzone znaczące doświadczenia. Trzeba zauważyć jednak, iż na ogół sylabusy nie zawierają jeszcze oczekiwanych informacji, w tym katalogu metod weryfikacji efektów kształcenia.

Plany studiów i programy kształcenia nie miały znaczących uchybień. Nie zawsze jednak oferta zajęć od wyboru była wystarczająco bogata, co ograniczało możliwości uwzględnienia zainteresowań studenta i jego rozwoju. Występował brak spójności w koncepcji kształcenia w przypadku kiedy oferowana specjalność ciążyła do innego kierunku. Znaczącą i utrzymującą się słabością jednostek organizacyjnych prowadzących akredytowane kierunki studiów była współpraca międzynarodowa i jej wpływ na proces kształcenia. W większości uczelni niepublicznych prowadzących wyłącznie kształcenie w trybie studiów niestacjonarnych współpracy międzynarodowej po prostu nie ma. Uczelnie o dużych tradycjach akademickich z kolei efekty współpracy międzynarodowej, pomijając programy typu Erasmus itp., nie zawsze efektywnie wykorzystują w procesie dydaktycznym. Stopień umiędzynarodowienia kształcenia musi zostać rozwinięty jeżeli polscy absolwenci mają być konkurencyjni na międzynarodowym rynku pracy w zawodach o wysokich kwalifikacjach. Na uwagę zasługuje podjęcie starań w uczelniach w celu przygotowania studentów do uzyskania międzynarodowych certyfikatów zawodowych np. w zakresie rachunkowości. Badania naukowe są wciąż silną stroną uczelni publicznych, jednakże z tradycjami w zakresie kształcenia na kierunkach o profilu ekonomicznym. Baza dydaktyczna okazała się problemem dla jednostek prowadzących kierunek *gospodarka przestrzenna*. Na ogół uczelnie niepubliczne korzystają ze specjalistycznych, a niezbędnych w procesie dydaktycznym pracowni innych uczelni lub instytutów naukowych, zatem uruchomienie odpowiedniej własnej bazy w tym zakresie będzie wymagało dużego wysiłku. Uczelnie niepubliczne nie zawsze radzą sobie również z rozbudową zbiorów bibliotecznych, a także z dostępem do baz elektronicznych.

Zupełnie odmienny obraz III kadencji przynosi analiza opinii wydanych dla wniosków o utworzenie nowych kierunków studiów. Zmiana warunków prawnych przyznająca autonomię wielu uczelniom w zakresie uruchamiania standardowych kierunków studiów ogranicza porównywalność tendencji uruchamiania poszczególnych kierunków studiów o profilu ekonomicz-

nym. Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych w III kadencji rozpatrzył i zaopiniował 300 wniosków, wobec 505 w I i 196 w II kadencji, a więc aktywność uczelni w III kadencji wyraźnie wzrosła w stosunku do II kadencji, co oznaczało poszukiwanie kandydatów poprzez bardziej elastyczną i szerszą ofertę kształcenia. Z tych 300 wniosków Zespół zaopiniował negatywnie 38,3%. Wnioski o uruchomienie studiów drugiego stopnia były w III kadencji szczególnie liczne, bowiem było ich aż 41, w tym tylko 13 uzyskało pozytywną opinię Zespołu. Zatem 68,3% wniosków o studia drugiego stopnia było negatywnie zaopiniowanych, w szczególności z powodu zbyt skromnych badań naukowych i niespełnienia warunków minimum kadrowego. W III kadencji występowało niemal o wszystkie kierunki, przy czym obok kierunków „młodych” jak *logistyka* i *gospodarka przestrzenna* nastąpił powrót do kierunków dojrzałych takich jak *zarządzanie* i *ekonomia*, a także *finanse i rachunkowość*.

We wszystkich tych wnioskach Zespół dostrzegał istotne braki w minimum kadrowym dotyczące w szczególności braku dorobku w zakresie danego kierunku, jak też mało precyzyjnie wypełnianych i składanych oświadczeń, które nasuwały istotne i uzasadnione wątpliwości. Ponadto słabością wniosków były badania naukowe, które znajdowały się na ogół w bardzo początkowej fazie. Ponadto Zespół dostrzegał istotne uchybienia w obsadzie zajęć, która nie przestrzegała z należytą starannością ścisłego związku między specjalnością naukową nauczyciela akademickiego, a zakresem merytorycznym określonego przedmiotu. We wnioskach widoczne były też uchybienia dotyczące koncepcji kształcenia. Brak było spójności między efektami kształcenia, a programem studiów, w tym w szczególności między treściami kształcenia i formami zajęć pozwalającymi na realizację zdefiniowanych efektów kształcenia. Deklarowane efekty kształcenia nie zawsze były zgodne z tożsamością kierunku (na przykład absolwent kierunku *ekonomia* był charakteryzowany jako specjalista z zakresu *zarządzania*). Generalnie można uznać, iż uczelnie występujące o uprawnienia prowadzenia studiów drugiego stopnia mają trudności w pozyskaniu kadry charakteryzującej się aktualnym i zgodnym z wnioskowanym kierunkiem studiów dorobkiem naukowym, a także stopień zaawansowania badań naukowych i prezentacji ich efektów jest zbyt skromny.

Przyczyną negatywnych opinii o wnioskach o przyznanie uprawnień do prowadzenia studiów pierwszego stopnia najczęściej były braki w minimum kadrowym, brak spójności w koncepcji kształcenia charakteryzujący się rozbieżnościami między określonymi efektami kształcenia, a treściami i formami kształcenia, niewłaściwą sekwencją przedmiotów. Wnioski o takie kierunki jak *gospodarka przestrzenna* lub *logistyka* uwiadamiały, iż jednostki wnioskujące nie posiadały wystarczająco wyposażonych pracowni specjalistycznych. Nie zawsze określano właściwe dla tożsamości kierunku efekty kształcenia.

Budził zastrzeżenia system ECTS, gdyż nie był przekonująco umotywowany pracą własną studenta. Szczególną słabością wniosków była

niewłaściwa obsada zajęć nie zachowująca zgodności między kwalifikacjami nauczyciela akademickiego a zakresem prowadzonego przedmiotu (np. do prowadzenia mikroekonomii proponowano nauczyciela legitymującego się doktoratem nauk technicznych, bez dorobku z zakresu mikroekonomii).

Generalnie, wymienione uchybienia powtarzają się od kilku lat, co można sądzić wynika z wciąż słabego identyfikowania problemów jakości kształcenia. Zespół w kilku przypadkach proponował po złożeniu przez uczelnię wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy, zmianę decyzji. Bowiem niewielkie uchybienia uczelnie korygowały stosując się w pełni do uwag Prezydium PKA. Sytuacja taka dotyczyła 11 wniosków, w tym 3 o studia drugiego stopnia. Negatywnie zaopiniowano wnioski o przeniesienie uczelni do innego miasta. Powodem była niewystarczająca baza dydaktyczna, w tym zasoby biblioteczne oraz brak pracowni specjalistycznych dla kierunku *gospodarka przestrzenna*. Po raz pierwszy Zespół sformułował opinię dotyczącą jakości kształcenia w zakresie prowadzonych przez uczelnię kierunków studiów na potrzeby Centralnej Komisji. Znowelizowana ustawa wprowadziła bowiem obowiązek przedkładania we wniosku o przyznanie uprawnień do nadawania stopnia doktora w dziedzinie i dyscyplinie naukowej opinii PKA o jakości kształcenia.

2. Ocena zmian i tendencji rozwojowych stwierdzonych w procesie oceny i opiniowania oraz ich wpływu na realizację w uczelniach procesu dydaktycznego i uzyskiwane efekty kształcenia.

Podczas prac akredytacyjnych w III kadencji Państwowa /Polska Komisja Akredytacyjna zmodyfikowała raporty z wizytacji w celu bardziej wyraźnego zorientowania oceny jakości kształcenia na efekty kształcenia. Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych dokonał zatem pewnych zmian w procesie wizytacji. Rozszerzono przede wszystkim spektrum oceny efektów kształcenia włączając obok prac dyplomowych, prace egzaminacyjne, etapowe, projekty, itp. Nie wszystkie uczelnie archiwizowały takie prace, ale na ogół można było uzyskać bardzo znaczący obraz ilustrujący efekty kształcenia. Zespoły oceniające oceniały zgodność zakresu tematycznego tych prac z sylabusami przedmiotów, a także stopień trudności pytań egzaminacyjnych, zaliczeniowych, projektów, itp. oraz sposób ich weryfikacji. Zwracano także uwagę na przejrzystość stosowanych kryteriów oceny, informacji dotyczących stosowanej skali ocen, uwagi formułowane przez nauczyciela sprawdzającego, stopień wnikliwości oceny. Zwracano uwagę, w szczególności na studiach drugiego stopnia, na zakres wymagań w świetle osiągnięć dyscyplin naukowych do których określony przedmiot nawiązywał tematycznie. Uczelnie pozytywnie zareagowały na wprowadzone zmiany podejmując działania mające na celu przystosowywanie się do wymogów PKA i gromadzenia z należytą starannością materiałów pozwalających na ogląd efektów kształcenia. Jednak trzeba zaznaczyć, iż uczelnie o ile radzą sobie z po-

miarem efektów kształcenia w zakresie wiedzy, to jednak wciąż wielką słabością jest pomiar efektów dotyczących umiejętności. Warto tu przytoczyć osiągnięcia Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie, w której sposoby weryfikacji efektów kształcenia dotyczących umiejętności zostały określone, a jednym ze sposobów tej weryfikacji jest ankieta pytająca studenta o satysfakcję z uzyskania deklarowanych efektów w zakresie umiejętności, oraz o wskazanie efektów, które nie zostały nabyte i dlaczego. Natomiast Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu opracował bardzo starannie sylabusy dla wizytowanego kierunku *gospodarka przestrzenna* wskazując katalog metod i sposobów weryfikacji deklarowanych umiejętności. Zespoły oceniające kontynuowały ocenę prac dyplomowych i można stwierdzić, że jest to bardzo dobry weryfikator efektów kształcenia, gdyż kumuluje w sobie zarówno ocenę stopnia przygotowania studenta z zakresu wiedzy studiowanego kierunku, jak i umiejętności zbierania i przetwarzania informacji, analizy i syntezy badanego problemu, formułowania wniosków, krytycznej oceny problemu, stosowania i doboru narzędzi badawczych, w tym informatycznych do realizacji założonego celu pracy. Można stwierdzić, iż w wielu uczelniach dołożono starań aby dobór tematyki prac dyplomowych był właściwy, nadając tym samym właściwy profil końcowym efektem kształcenia. Słabością natomiast w dalszym ciągu jest ograniczanie troski o proces dyplomowania do opracowania standardów prac dyplomowych, zasad egzaminu dyplomowego. Natomiast na ogół nie działają w uczelniach wewnętrzne mechanizmy wzmacniające jakość prac dyplomowych, jak np. komisje weryfikujące jakość prac, monitorujące efekty kształcenia, ściślejsza współpraca z praktyką gospodarczą w zakresie tematyki prac dyplomowych. Tylko w kilku przypadkach stwierdzono powołanie uczelnianej lub wydziałowej komisji do oceny jakości prac dyplomowych.

Kolejną zmianą akcentów w ocenie jakości było zwrócenie szczególnej uwagi na działalność biura karier i ocenę związków uczelni z pracodawcami i szeroko rozumianym otoczeniem gospodarczym. Z dotychczasowych obserwacji można uznać, że współpraca uczelni z praktyką gospodarczą nie była silną stroną wizytowanych uczelni, ale były też przypadki bardzo dobrej współpracy w tym zakresie, np. Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu powołał Radę Biznesu dobrze współpracującą z wydziałem. Na szczególne podkreślenie zasługuje Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie, która przeprowadziła badania ankietowe wśród przedsiębiorstw w zakresie oceny efektów kształcenia. Uczelnia nie otrzymała jednoznacznych wyników, informacje były często sprzeczne dlatego też postanowiono zmodyfikować ankietę dla następnego badania. Bardzo dobre efekty przynosi współpraca Wydziału Zarządzania, Informatyki i Finansów UE we Wrocławiu z Kombinatem Miedziowym w Lubinie zarówno w zakresie praktyk studenckich, jak i staży pracowników. Wydział Ekonomii UE w Krakowie współpracując z Ministerstwem Finansów w zakresie budowy programu studiów uwzględnił na specjalności

„Wycena nieruchomości” wymogi programowe, które pozwalają studentom uzyskać uprawnienia – licencje do wyceny nieruchomości. Program kształcenia na kierunku *finanse i rachunkowość* na UE we Wrocławiu, a także SGH stwarza studentom możliwości do ubiegania się o znane na świecie certyfikaty z rachunkowości: CIMA (międzynarodowa kwalifikacja zawodowa z rachunkowości zarządczej) oraz ACCA (międzynarodowa kwalifikacja zawodowa z finansów i audytu oraz z zarządzania ryzykiem), PRM (Professional Risk Manager) i FRM (Financial Risk Manager). Ponadto program jednej ze specjalności na Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu oferuje wiedzę niezbędną do ubiegania się o licencje w trzech zawodach związanych z rynkiem nieruchomości, którymi są: rzeczoznawca majątkowy, pośrednik w obrocie nieruchomościami oraz zarządca nieruchomości.

Uczelnie rozpoczynają również proces monitorowania absolwentów, a niektóre mają już istotne osiągnięcia, jak np. SGH. Istotną modyfikacją procesu oceny jakości kształcenia w III kadencji było położenie większego akcentu na ocenę wewnętrznych systemów zapewnienia jakości, co przyniosło widoczne efekty w ich doskonaleniu. Nacisk Zespołów Oceniających na ocenę wewnętrznych systemów zapewnienia jakości spowodował znaczące rozwinięcie tych systemów w uczelniach i wizytowanych jednostkach. Wprawdzie zdarzały się uczelnie, które tuż przed wizytacją uruchamiały system tworząc jego strukturę, opracowując zasady weryfikacji efektów końcowych, analizy wyników ankietowych, ale były to przypadki sporadyczne. Istotną zmianą w podejściu do oceny jakości kształcenia było wprowadzenie szerokiego spektrum oceny wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia. Zespoły oceniające brały pod uwagę takie obszary systemu jak: struktura organizacyjna i zakres odpowiedzialności za poszczególne obszary systemu, polityka jakości kształcenia, przejrzystość procedur zatwierdzania programów studiów, efektywność systemu w zakresie weryfikacji osiągania deklarowanych efektów kształcenia, udział studentów w działaniach dotyczących zapewnienia jakości, opinie zwrotne od pracodawców, przedstawicieli rynku pracy oraz innych organizacji, ocena osiągnięć studentów, proces ankietyzacji pracowników uczelni, formy wsparcia studentów.

Szczególnie wnikliwie oceniano przepływ informacji między poszczególnymi interesariuszami, a także elementami systemu. Oceniano skuteczność systemu informacji i jego wpływ na jakość kształcenia. Spostrzeżenia zespołów podkreślały słabość przepływu informacji, małą elastyczność uczelni w odpowiedzi na uwagi studentów dotyczące obsady zajęć. Były jednak przypadki bardzo elastycznego reagowania władz uczelni i jednostek na uwagi studentów i wyniki ankietyzacji, szczególnie w uczelniach niepublicznych.

Generalnie można uznać, iż wewnętrzne systemy zapewnienia jakości kształcenia zostały wdrożone, ale ich wielką słabością w dalszym ciągu są nikle powiązania między elementami systemu, interesariuszami. Brak jest oceny skuteczności systemów i ich efektywności oraz działań stymu-

lujących, czy też automatycznie wymuszających doskonalenie systemu. Jednak w świetle ocen jakości kształcenia wydanych przez Państwową/Polską Komisję Akredytacyjną w I i II kadencji widoczny jest wyraźny wpływ Komisji na poprawę kultury jakości kształcenia. Oczywiście, że nie można pominąć tu istotnej roli przepisów prawa wprowadzających obowiązek opracowania i wdrożenia wewnętrznych systemów jakości kształcenia. Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych zachował znaczącą elastyczność w ocenie tego istotnego (ważnego) standardu rozumiejąc, iż uczelnie powinny mieć czas na podjęcie tego bardzo dużego zadania. Toteż ZKS Ekonomicznych brał czynny udział w propagowaniu dobrych praktyk w zakresie wewnętrznych systemów zapewniania jakości kształcenia zarówno podczas wizytacji, jak i w obradach corocznego Forum Jakości organizowanego wspólnie przez Parlament Studentów i PKA w Poznaniu. W świetle przeprowadzonych wizyt akredytacyjnych z pełną odpowiedzialnością można stwierdzić, że uczelnie opracowały wewnętrzne systemy jakości kształcenia, a stopień ich wdrożenia, oceny skuteczności jest bardzo zróżnicowany. To wciąż wielkie wyzwanie jakie stoi przed uczelniami, które musi zostać zorientowane na uruchomienie aktywnych relacji między wszystkimi interesariuszami uczelni, a więc między wszystkimi elementami systemu.

Nastąpiła także zmiana w podejściu do oceny jakości kształcenia na studiach niestacjonarnych. Zespoły zwracały bowiem uwagę na równowagę osiąganych efektów kształcenia na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych. Stąd też analizowano zakres i stopień trudności egzaminów i prac etapowych oraz prac dyplomowych studiów niestacjonarnych w aspekcie wymagań stawianych przez uczelnie na studiach stacjonarnych. W świetle nowych uregulowań prawnych problem równowagi osiąganych efektów kształcenia, niezależnie od formy studiów, nabiera w procesie akredytacji kluczowego znaczenia. Można zauważyć, iż poziom prac dyplomowych, w tym magisterskich nie sygnalizuje znaczących różnic między studiami stacjonarnymi a niestacjonarnymi, natomiast poziom wymagań niektórych odnoszących się do poszczególnych przedmiotów (np. matematyki) nie zawsze wykazuje należyłą równowagę.

Kolejną modyfikacją systemu oceny jakości kształcenia, wobec rozpoczęcia procesu reakredytacji (po 5 lub 6 latach obowiązywania pierwszej oceny jakości kształcenia) było wprowadzenie zarówno do raportów powizytacyjnych, jak i oceny podczas wizytacji analizy programu dostosowawczego jednostki do uwag i zaleceń PKA sformułowanych podczas pierwotnych akredytacji. Zespoły oceniające mogły ustalić stopień gotowości jednostki do zmian, skuteczność tych działań i ich wpływ na doskonalenie kształcenia. Można zatem stwierdzić, iż na ogół uczelnie uwzględniały w swoich działaniach zalecenia PKA. Utrzymywanie niektórych słabości w kształceniu, w uczelniach z pozytywną oceną jakości kształcenia w pierwotnej akredytacji, zdarzało się niezmiernie rzadko. W raportach powizytacyjnych, które wprowadzono w PKA od roku akademickiego 2011/2012, zarówno w ocenie programowej, jak i instytucjonal-

nej zwraca się szczególną uwagę na zalecenia sformułowane przez PKA podczas ostatniej wizytacji, a także na gotowość uczelni do ich uwzględniania i skuteczność w ich realizacji. W przypadku oceny wniosków kryteria ocen i analiz były raczej stabilne, ale konsekwencja ich stosowania przez Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych w ocenie powodowała, iż uczelnie bardziej się przystosowały do wymogów określonych przez PKA. Pewną zmianą w ocenie wniosków dotyczących uruchomienia studiów drugiego stopnia było zwrócenie większej uwagi na efekty badań naukowych i ich udokumentowanie. Zespół oczekiwał publikacji efektów prac naukowych w czasopiśmie znajdujących się na tzw. liście ministerialnej czy też w publikatorach recenzowanych, a więc weryfikowanych. Zespół szczególnie wnikliwie oceniał bazę dydaktyczną, w tym pracownię specjalistyczne dla takich kierunków jak *logistyka* i *gospodarka przestrzenna*, a także dostęp do baz elektronicznych w bibliotekach.

3. Ocena wpływu działalności PKA na budowanie kultury jakości w uczelniach na podstawie wyników ocen i opinii wydanych w poszczególnych latach III kadencji oraz na tle wyników uzyskanych w I i II kadencji.

Należy z całą mocą podkreślić, iż Państwowa/Polska Komisja Akredytacyjna w całym okresie swojej działalności, jak również w okresie III kadencji miała znaczący wpływ na budowanie kultury jakości kształcenia w polskim systemie szkolnictwa wyższego. Można wymienić kilka obszarów, w których wpływ ten był szczególnie zauważalny. I tak: do budowy kultury jakości kształcenia niewątpliwie przyczyniła się decyzja PKA o publikowaniu raportów powizytacyjnych. Publikacja raportów z jednej strony uwiarygodnia działalność Komisji, zapewnia przejrzystość wydawanych ocen, z drugiej zaś strony pozwala czerpać wszystkim jednostkom z doświadczeń w zakresie kultury jakości kształcenia, zarówno uczelni jak i Zespołów Oceniających Polskiej Komisji Akredytacyjnej. O roli PKA i Zespołu Kierunków Studiów Ekonomicznych w budowaniu kultury jakości kształcenia świadczy też wyraźne zainteresowanie uczelni ocenami wyróżniającymi i dążenie do ich uzyskania, co powoduje wzmocnienie wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia, poszukiwanie interesujących programów kształcenia, budowanie kontaktów z otoczeniem gospodarczym, aktywizację studentów do udziału w badaniach naukowych, a w konsekwencji wzmocnienie pozycji polskiego studenta w europejskiej przestrzeni szkolnictwa wyższego.

Istotnym wkładem działalności PKA i Zespołu w budowaniu kultury jakości kształcenia był partnerski stosunek Zespołów Oceniających do uczelni, co przejawiało się podczas wizytacji w spotkaniach i dyskusjach z kadrą akademicką oraz studentami. Rozmowy ekspertów ze studentami niewątpliwie podnosiły ich świadomość dotyczącą roli wewnętrznego systemu jakości kształcenia i znaczenia poszczególnych interesariuszy tego systemu, a przede wszystkim roli studentów w budowaniu kultury jakości. Dyskusje z kadrą akademicką otwierały często obszary, które sta-

nowiły w danej jednostce problem wymagający rozwiązania. Raporty powizytacyjne mobilizowały władze jednostek organizacyjnych uczelni do przekonania zespołu oceniającego w procedurze odpowiedzi, iż kultura jakości będzie doskonała, a składane deklaracje musiały mieć wiarygodne szanse realizacji by były przekonujące. Taka postawa jednostek i władz uczelni z pewnością podnosi kulturę jakości kształcenia.

Ważnym elementem, który włączył PKA w budowę kultury jakości w polskich uczelniach było wprowadzenie do kryteriów oceny problemu obecności i roli jakości kształcenia w misji uczelni i procesie zarządzania. Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych bardzo uważnie przyglądał się misji uczelni, jej strategii i poszukiwał potwierdzenia w tych dokumentach zapisów dotyczących jakości kształcenia na danym kierunku. Trzeba zauważyć, iż uczelnie i jednostki w zdecydowanej większości deklarują, zarówno w misji jak i strategii rozwoju, pieczołowitą dbałość o jakość kształcenia. O ile jeszcze realizacja tej deklaracji nie jest w pełni satysfakcjonująca, to jednak wprowadzenie takiego kryterium do oceny jakości kształcenia i rozwinięcie go w nowym katalogu kryteriów i standardów przygotowanych przez PKA od roku 2012 pozwala sądzić, iż budowa kultury jakości w polskich uczelniach będzie przez PKA docieklewicie monitorowana, oceniana, a przede wszystkim stymulowana.

Podnoszeniu kultury jakości kształcenia w polskich uczelniach sprzyjały organizowane przez PKA seminaria Forum Jakości oraz liczne szkolenia z zakresu wewnętrznych systemów zapewnienia jakości kształcenia. Seminaria te niewątpliwie miały istotny wpływ na pracę Zespołów Oceniających. Członkowie Zespołu Kierunków Studiów Ekonomicznych, a także eksperci brali udział w szkoleniach organizowanych w Polsce i zagranicą w ramach współpracy z ECA. Seminaria te nie tylko poprawiły warsztat oceny zarówno członków Zespołu jak i ekspertów, ale toczone szerokie dyskusje wszystkich uczestników pozwoliły na wymianę doświadczeń i poglądów w zakresie jakości kształcenia, które z pewnością w różnej formie zostały przeniesione na forum uczelni. Dyskutowano w szczególności nad problemami, które były trudne do rozwiązania, a miały miejsce podczas przeprowadzanych wizytacji, jak np.: przeświadczenie w niektórych uczelniach, iż sylabusy nie powinny być powszechnie dostępne, a jedynie ograniczone dla studentów danej uczelni czy też co należy rozumieć przez aktualność dorobku naukowego, itp.

Dla budowy kultury jakości nie bez znaczenia były spotkania Zespołów Oceniających z władzami uczelni i jednostki. Dyskusja nad problemami jakości z pewnością pozwalała władzom uczelni konfrontować własne doświadczenia z oczekiwaniami Zespołów Oceniających. Dobrym przykładem efektów takich dyskusji jest powołanie wewnętrznych komisji ds. oceny prac dyplomowych w niektórych uczelniach np. Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie, Wałbrzyska Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości.

Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych ma też swoje miejsce we wspomaganie budowania kultury jakości w uczelniach poprzez formu-

łowanie zaleceń nie zawsze nawet sformalizowanych, ale przekazywanych podczas wizytacji poprzez podawanie dobrych przykładów. Zalecenia takie dotyczyły sposobów budowy i weryfikacji efektów kształcenia, konstrukcji sylabusów, możliwości wykorzystania określonych podejść w kształceniu na odległość.

Niewątpliwie wpływ działalności PKA na budowę kultury jakości kształcenia przejawia się w bardzo konsekwentnej ocenie gotowości uczelni i jednostki do wdrażania zaleceń PKA formułowanych w raportach powizytacyjnych. Proces reakredytacji, a także akredytacja instytucjonalna pozwala na analizę stopnia wprowadzenia zmian w jednostce, które zalecała PKA oraz ocenę skuteczności działań jednostki w tym zakresie. Funkcje takie pełniły również oceny warunkowe i pozytywne ze skróconym okresem, które obligowały jednostki do usunięcia słabości w kształceniu. Szczególne miejsce jakie zajmuje w raportach powizytacyjnych ocena dokonanych przez uczelnię działań prowadzących do doskonalenia jakości kształcenia, a uwzględniających zalecenia PKA z poprzednich wizytacji akredytacyjnych, wpływa na budowanie kultury jakości kształcenia. Konsekwencja PKA w tym zakresie jest podstawowym warunkiem do utrzymania oczekiwanego poziomu kultury jakości w polskich uczelniach. Dobrym przykładem takich działań było podjęcie współpracy międzynarodowej, wystąpienia uczelni o wprowadzenie swoich periodyków na listę ministerialną, bardziej aktywne włączenie studentów do wdrażania wewnętrznego systemu jakości kształcenia, poprawa dokumentacji toku studiów w uczelniach niepublicznych. Nie można również pominąć roli ekspertów formalno-prawnych w budowaniu kultury jakości. Analiza całego systemu dokumentacji efektów kształcenia, a także procedur związanych z procesem dydaktycznym, ocena działalności i zakresu kompetencji organów uczelni służyła niewątpliwie do poprawy kultury prawnej w polskich uczelniach wyższych. I nie chodzi tu o biurokratyczne spojrzenie na funkcjonowanie dziekanatów i innych służb administracyjnych, ale o troskę wobec studentów, którzy wchodząc na europejski rynek pracy powinni być spokojni o wiarygodność poświadczonych przez uczelnię swoich kwalifikacji.

2.9. Zespół Kierunków Studiów Społecznych i Prawnych

*Autor: dr hab. Tadeusz Bodio
mgr Grzegorz Laskowski*

Wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia

W latach 2008 – 2011 zaistniała wyraźna zmiana w podejściu uczelni do zarządzania jakością kształcenia. Powszechna jest aprobująca postawa środowiska akademickiego wobec potrzeb wewnętrznej kontroli jakości kształcenia i prowadzenia badań naukowych. Władze wizytowanych jednostek organizacyjnych doceniały potrzebę budowy wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia oraz jego doskonalenia. Ważną rolę na tym polu odegrały uwarunkowania rynkowe i oczekiwania pracodawców.

Mimo, iż ewaluacja jakości kształcenia miała w zasadzie charakter powszechny, to nadal brakowało całościowego unormowania, a spójność istniejących rozwiązań nie wszędzie była wystarczająca.

Podstawowe zasady zapewniające jakość kształcenia są zawarte w Regulaminach studiów. Uczelnie praktykowały wiele elementów nań się składających, jednocześnie nie zawsze uzmysławiały sobie konieczność rozwiązań systemowych w zarządzaniu jakością kształcenia. Najczęściej wykorzystywanymi narzędziami były ankietyzacja, hospitacje zajęć, przegląd kadrowy. Tematyka pytań w ankietach, sposób ich opracowania i dostępność wyników (zarówno dla studentów, jak i dla nauczycieli akademickich), budzą czasem wątpliwości. Tam gdzie istniały systemy ewaluacji zajęć dydaktycznych, w miarę systematycznie korygowano programy i plany nauczania. Brakowało, aczkolwiek w sposób zróżnicowany, adekwatnego zaangażowania samorządu studentów. Studenci niejednokrotnie informowali, że wyniki ankiet są w zbyt małym stopniu upowszechniane, zwłaszcza w zakresie ich wykorzystania w doskonaleniu jakości kształcenia.

Na ogół brak jest jasno sformułowanych zasad wiązania jakości kształcenia realizowanego przez danego pracownika z możliwościami jego awansu. W ocenianych uczelniach niekiedy brakuje określenia wyraźnych zasad doboru kadry naukowo-dydaktycznej, wymaganych kompetencji merytorycznych i praktycznych. W planowaniu procesu dydaktycznego uczelnie nie wykorzystują w zadowalającym stopniu opinii pracodawców dotyczących przygotowania merytorycznego absolwentów do wymogów rynku pracy. Problem ten wiąże się m.in. z brakiem strukturalnych powiązań szkolnictwa wyższego z rynkiem pracy i pracodawcami zatrudniającymi absolwentów poszczególnych kierunków studiów społeczno-prawnych.

W dalszych pracach nad doskonaleniem wewnętrznego systemu jakości kształcenia sugeruje się zwrócenie baczniejszej uwagi na większą jego spójność i komplementarność, aby uwzględniał specyfikę nauczania na danym kierunku, obejmował wszystkie standardy kształcenia i stały monitoring ich realizacji. Doskonalenie wewnętrznych systemów jakości kształcenia powinno iść w kierunku uwzględnienia wymogów, jakie niesie obecna reforma szkolnictwa wyższego.

Struktura kwalifikacji absolwenta

W odniesieniu do struktury kwalifikacji absolwenta, generalnie uważalne było ściśle „trzymanie” się treści i ich podziału zaproponowanego w standardach dla grupy treści kształcenia podstawowego i kierunkowego. W większości przypadków ofertę edukacyjną poszerzano o specjalności. Oferowano specjalności nie zawsze odpowiadające dyscyplinie naukowej, zainteresowaniom studentów i zapotrzebowaniu rynku pracy. W danym zakresie korzystniej wypadają uczelnie niepubliczne. Ich koncepcje kształcenia na specjalnościach były bardziej zsynchronizowane z rynkiem pracy.

Coraz częściej w sylabusach określano deskryptory: wiedzę, umiejętności i kompetencje, co świadczy o stopniowym wprowadzaniu założeń procesu bolońskiego i ma bezpośredni wpływ na efekty kształcenia na studiach pierwszego i drugiego stopnia.

W przypadku niektórych kierunków np. *psychologia*, akredytowane uczelnie spełniają z wyróżnieniem bądź w pełni wymagania struktury kwalifikacji absolwenta. Opracowane sylwetki absolwenta są w pełni realizowalne. W znakomitej większości wykonały szczegółową charakterystykę poszczególnych deskryptorów efektów kształcenia. W przypadku kierunku *politologia* struktura kwalifikacji przyszłego absolwenta była zgodna ze standardami kształcenia, poszerzona o własną wizję kształcenia akademickiego oraz oczekiwania rejestrowane na polskim rynku pracy w obrębie zawodów medialnych i dziennikarstwa. Wyrazem tego jest bogata i atrakcyjna oferta kształcenia w zakresie oferowanych przez ocenianą jednostkę specjalizacji. W ogólnych sylwetkach i strukturze kwalifikacji absolwenta kierunku *pedagogika* często zauważalny był brak precyzji w określaniu koncepcji kształcenia i profilu sylwetki absolwenta.

Sprawy studenckie

Odnotowano silne zróżnicowanie w respektowaniu przepisów wewnętrznie i powszechnie obowiązujących w zakresie spraw studenckich. Przy tym wewnętrzne unormowania praw i obowiązków studenta na ogół są zgodne z powszechnie obowiązującymi aktami prawnymi. Najczęściej występujące mankamenty w przepisach wewnętrznych uczelni odnoszą się do spraw związanych z ustalaniem wysokości świadczeń finansowych, choć sporadycznym to jednak pobieraniem nienależnych opłat, reprezentacji studentów w organach kolegialnych, bazy dydaktycznej w tym wyposażenia bibliotek w niezbędne księgozbiory (częściej w uczelniach niepublicznych). W większości uczelni występuje problem związany z adaptacją bazy dydaktycznej do potrzeb osób niepełnosprawnych. Wyraźne jest oczekiwanie środowisk studenckich na efektywne wykorzystanie wyników ankietyzacji. Uwagę zwraca słaba aktywność akademicka studentów studiów niestacjonarnych.

Plany studiów i programy kształcenia

Programy kształcenia generalnie spełniały wymogi określone przepisami prawa, standardami kształcenia oraz były w zgodzie z tożsamością kierunku. Zachowywano właściwe proporcje między wykładami a zajęciami interaktywnymi (ćwiczenia, konwersatoria, seminaria), choć trzeba przyznać, iż rzeczywiste zachowanie tych proporcji jest trudne do zweryfikowania w trakcie wizytacji. Istnieje obawa, że niektóre programy studiów były przygotowywane specjalnie w celu przedstawienia w dokumentacji raportu samooceny. W rzeczywistości ich treść była odmienna.

W organizacji i realizacji zajęć nauczyciele uwzględniają wymogi nauczania, łączącego tradycję akademicką z nowoczesnymi, aktywizujący-

mi metodami dydaktycznymi. Struktura zajęć na studiach niestacjonarnych wykazywała analogię z trybem stacjonarnym.

We wszystkich ocenianych uczelniach, uruchamianie studiów magisterskich przyczyniło się do większej spójności i komplementarności koncepcji nauczania. Wraz z upływem czasu widoczna była poprawa oferowania przedmiotów do wyboru.

Zdarzały się jednak przypadki, gdy prowadzono kształcenie na specjalnościach, z których większość nie mieściła się w zakresie tożsamym kierunkowi, zaś ich nazwy były identyczne lub zbieżne z nazwami innych kierunków studiów i mogły być mylące dla studentów m.in. w zakresie potencjalnych uprawnień i kompetencji.

Sylabusy określające treści kształcenia były na ogół na poziomie dobrym, rzadko wyróżniającym. Podstawowe mankamenty dotyczyły wykazów literatury podstawowej i uzupełniającej, czy precyzyjnych danych dotyczących weryfikacji wiedzy studenta.

Na kierunku *prawo* zauważalna jest rosnąca internacjonalizacja dydaktyki – oferty dla studentów obcojęzycznych stają się rutyną dydaktyczną. Szkoły dysponujące lepszymi zasobami kadrowymi (głównie uczelnie publiczne), lub rozwiniętą współpracą zagraniczną, miały bogatszą ofertę zajęć w językach obcych. Jednak całościowo obcojęzyczna ścieżka kształcenia była niezwykle rzadkością. Raczej dominowały pojedyncze przedmioty. Dlatego też kompleksowa oferta obcojęzyczna oferująca szkoły nauki prawa różnych systemów, uzyskiwała ocenę wyróżniającą.

Zbyt często prowadzenie wykładów z zakresu treści podstawowych powierzano osobom ze stopniem naukowym doktora. Należy wyraźnie odróżniać sytuację, w której doświadczeni praktycy mogą prowadzić zajęcia w formie innej niż wykład (uczelnie nie muszą tracić osób wartościowych dla procesu kształcenia, szczególnie w ramach specjalizacji), od sytuacji, w których przedmioty z grupy podstawowych są prowadzone wyłącznie przez doktorów. Dany stan rzeczy rodzi kolejny problem związany z konstrukcją minimum kadrowego. Odnotowano sytuacje, w których żadna z osób wchodzących w skład minimum kadrowego nie posiadała dorobku w zakresie realizowanej w uczelni specjalności.

Coraz powszechniejsze staje się wykorzystywanie nowych technologii w procesie nauczania, rzadziej egzaminowania. Wzrasta liczba uczelni podejmujących się edukacji na odległość, jednak nie zawsze wiąże się z tym modyfikacja efektów kształcenia.

Weryfikacja osiągnięć studenta

Funkcjonujący w uczelniach system weryfikacji efektów kształcenia jest zróżnicowany, często nie daje pełnego obrazu możliwości uzyskiwania zakładanych efektów kształcenia. W uczelniach zwłaszcza niepublicznych, widoczne jest zbyt liberalne podejście do ocen, w szczególności ich zawyżanie. Zauważalny był również „nienaturalny” rozkład ocen z przedmiotów i egzaminów końcowych z przewagą ocen dobrych i bardzo dobrych.

Coraz więcej uczelni wprowadza system elektronicznego obiegu informacji na temat uzyskanych zaliczeń, czy to w postaci USOS, czy innych programów wyspecjalizowanych.

Słabością prac dyplomowych jest skromna warstwa metodologiczna i teoretyczna, ujawniał się prymat wiedzy deskryptywnej. W pracach występowały zbyt często uchybienia natury formalnej (np. przypisy), co świadczy o nienależytej opiece promotora. Prace magisterskie zbyt często są recenzowane przez adiunktów ze stopniem naukowym doktora.

Tematyka prac i sposób ujęć tematów nie zawsze były zgodne z kierunkiem studiów, szczególnie na kierunku *administracja*.

System i przydział punktów ECTS był powszechny i generalnie funkcjonował poprawnie. Stanowił też dobre narzędzie dla realizowanej i potencjalnej wymiany w ramach programów „MOST” i „Erasmus”.

Zauważalna była tendencja odchodzenia uczelni od obowiązku pisania prac licencjackich, na rzecz egzaminu dyplomowego.

Badania naukowe

Prowadzenie badań naukowych jest silnie zróżnicowane pomiędzy uczelniami i regionami kraju, od ich całkowitego braku do wzorcowego. Tam gdzie badania naukowe są prowadzone, zauważalne jest zjawisko rosnącej specjalizacji i wymiany naukowej. Wymiana naukowo – dydaktyczna jest realizowana w sposób zinstytucjonalizowany i indywidualny. Liczba konferencji rośnie proporcjonalnie do liczby specjalizacji. Rosnąca liczba wydawnictw, szybkie transfery materiałów w środowisku naukowym i równocześnie nowe inicjatywy wydawnicze w środowiskach lokalnych, dają zwielokrotnione możliwości udziału studentów w praktyce naukowej i integrują mniejsze jednostki wokół wyspecjalizowanych programów. Badania naukowe coraz silniej są związane z potrzebami dydaktycznymi. Publikacje wykazują coraz częściej związek z procesem kształcenia.

Uczelnie publiczne wyraźnie wyróżniają się aktywnością w zakresie badań naukowych.

Minimum kadrowe

Sytuacja kadrowa uczelni na kierunkach społeczno-prawnych jest bardzo zróżnicowana: od silnych zespołów (w uniwersytetach czy w innych uczelniach akademickich) do nie przekraczających minimalnych wymogów określonych w przepisach prawa. Większość uczelni niepublicznych realizuje swoje zadania w oparciu o kadre zatrudnioną w drugim miejscu pracy, a w przypadku studiów drugiego stopnia w znaczącej części bazuje na kadrze w wieku emerytalnym. Skład minimum kadrowego wiąże się coraz częściej z uzyskiwaniem stopnia naukowego doktora habilitowanego poza granicami kraju. Coraz częściej odnotowuje się udział cudzoziemców w składzie minimum kadrowego. Przy tym nie zawsze można wyjaśnić ich rzeczywisty udział w procesie kształcenia, zwłaszcza w jakim języku komunikują się ze studentami. Jest to nieweryfikowalne w oparciu o obowiązujące przepisy.

Na kierunkach liczebnie wiodących (*administracja, pedagogika*) uważalne było zjawisko częstych zmian kadrowych. Odnotowano, że niektórzy nauczyciele „dają swoje nazwisko” do otwarcia wnioskowanego kierunku studiów na konkretnej uczelni, aby następnie po raz kolejny posiadany stopień naukowy czy tytułem naukowym promować otwarcie kolejnego kierunku studiów w innej uczelni. Pojawiają się dylematy etyczno-moralne (więcej szkół niż profesorów). Zjawisko „*profesorskiego oscylatora*” jest szczególnie częste w odniesieniu do uczelni niepublicznych. W trakcie wizytacji zdarzały się przypadki, gdy studenci zapytani o danego profesora, stwierdzali, że nigdy nie widzieli go wcześniej na wykładzie, poza tym, który miał miejsce w trakcie wizytacji.

Obecny system prawnej regulacji jest bezsilny wobec powyższego zjawiska, gdyż możliwość bycia zaliczonym do dwóch minimumów powoduje, że ta sama osoba może „*firmować*” swoim nazwiskiem i tytułem nawet kilkanaście otwieranych kierunków, dokonując wcześniejszego wypowiedzenia zgody na zaliczanie do minimum kadrowego. W tym też względzie pojawiają się liczne wątpliwości dotyczące prawnego modelu minimum kadrowego, które powinny znaleźć swoje rozwiązanie.

Wnioski zaopiniowane negatywnie opierały się głównie na brakach kadrowych, oraz braku zaktualizowanych oświadczeń woli o zatrudnieniu jako podstawowym miejscu pracy w zakresie kierunku studiów. Dodatkowo, uwidaczniały się braki w treściach sylabusów, udokumentowaniu prowadzenia badań naukowych (w dyscyplinie lub dziedzinie) związanych z kierunkiem studiów. Dokumentacja dołączona do wniosków bywała często niestarannie przygotowana, a zatem w takich przypadkach nie powinna być przesyłana z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego do Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej.

Reakcje uczelni na zgłaszane uprzednio uwagi i wnioski były różne: od uwzględnienia i eliminacji stwierdzonych uchybień w dokumentacji do polemiki z PKA, krytyki zasadności podjętych rozstrzygnięć oraz wnoszenia na decyzje ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego wydane po negatywnej opinii lub ocenie Komisji skargi do Wojewódzkiego czy Naczelnego Sądu Administracyjnego.

2. Ocena wpływu działalności PKA na budowanie kultury jakości w uczelniach na podstawie wyników ocen i opinii wydanych w poszczególnych latach III kadencji oraz na tle wyników uzyskanych w I i II kadencji.

III kadencja działalności Zespołu Kierunków Studiów Społecznych i Prawnych wyraźnie wyróżnia się na tle uprzednich kadencji w budowaniu kultury kształcenia w szkołach wyższych. Po pierwsze, kadencja ta przypada na okres przedłużającej się reformy szkolnictwa – co w sposób naturalny wymuszało zwrócenie uwagi na kwestie związane z zarządzaniem kulturą jakości kształcenia, które m.in. często stanowiły przedmiot ożywionych dyskusji na spotkaniach z kadrą naukowo-dydaktyczną podczas wizytacji. Aktywność ta nierzadko stanowiła impuls dla środowisko-

wych inicjatyw dotyczących organizacji konferencji poświęconych jakości kształcenia i badaniom naukowym, w których uczestniczyli i występowali członkowie zespołów oceniających. Z inicjatywy Zespołu niektóre standardy jakości kształcenia były poddane środowiskowej konsultacji (m.in. z politologami, socjologami). Tego rodzaju przedsięwzięcia sprzyjały upowszechnianiu informacji o reformie, jakości kształcenia, działalności PKA. Po drugie, w III kadencji zostały podjęte kolejne uchwały precyzujące spełnienie wymogów w ramach podstawowych standardów w zakresie jakości kształcenia i otwierania nowych kierunków studiów, w tym społeczno-prawnych. Po trzecie, budowie kultury jakości kształcenia sprzyjało, zwłaszcza w drugiej połowie III kadencji PKA podejście Zespołu do tworzenia oraz doskonalenia wewnętrznych systemów zapewnienia jakości kształcenia. Zespół – mając na uwadze wymogi reformy szkolnictwa wyższego – w ostatnich dwóch latach kadencji kładł nacisk na uzmysłowienie uczelniom wagi kontaktów z otoczeniem międzynarodowym, społecznym i gospodarczym, upowszechniał dobre praktyki w danym zakresie w różnych postaciach i formach. Organizował również szkolenia, także dotyczące Krajowych Ram Kwalifikacji.

Wiele pozytywnych rozwiązań w zakresie doskonalenia kultury jakości kształcenia zostało opracowanych przez Zespoły PKA w okresie konsultacji aktów normatywnych projektowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Doświadczenia wynikające ze wskazanych, a także innych działań Zespołu na rzecz budowy kultury kształcenia wyraźnie wskazują, że w dalszym doskonaleniu zarządzania jakością kształcenia na miarę obecnych i nadchodzących wyzwań potrzebna jest powszechna i otwarta debata środowiska akademickiego. Również nie mniej istotnym zadaniem jest podjęcie wysiłku kompetentnej i pragmatycznej (w każdym razie nie politycznej) diagnozy dobrych i słabych stron reformy szkolnictwa wyższego na danym etapie, implementacji dobrych praktyk wypracowanych w uczelniach Unii Europejskiej, ale także docenianie własnych sprawdzonych tradycji – tu należy wsłuchać się w głos środowiska akademickiego. Nade wszystko zaś potrzebna jest weryfikacja rozwiązań systemowych (eliminacja wielu sprzeczności i luk, docenienie znaczenia uwarunkowań finansowo-materiałnych i in.) warunkujących efektywne kształtowanie kultury jakości kształcenia.

2.10. Zespół Kierunków Studiów Artystycznych

Autor: prof. Joachim Pichura

1. Analiza i interpretacja wyników ocen jakości kształcenia oraz opinii o wnioskach o utworzenie uczelni i kierunków studiów.

W III kadencji (2008–2011) praca Zespołu Kierunków Studiów Artystycznych skupiała się przede wszystkim na: akredytacji wyznaczonych do oceny jakości kształcenia jednostek organizacyjnych w uczelniach

publicznych i niepublicznych prowadzących kształcenie na kierunkach artystycznych, opiniowaniu wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów pierwszego i drugiego stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich, wydawaniu opinii w sprawie wniosków o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni, oraz wniosków o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunkach studiów uprzednio zawieszonych. Zespół uczestniczył również w opiniowaniu projektów aktów prawnych przedkładanych Komisji do zaopiniowania (w II kadencji zgłaszał m.in. uwagi dotyczące standardów kształcenia), a także uczestniczył w pracach związanych z opracowaniem graficznego wzoru certyfikatu jakości kształcenia.

W okresie tym zakończono procedurę akredytacyjną na 21 kierunkach studiów pozostających w kompetencjach Zespołu, tj.: *aktorstwo, architektura wnętrz, dyrygentura, edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych, edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej, grafika, instrumentalistyka, jazz i muzyka estradowa, kompozycja i teoria muzyki, konserwacja i restauracja dzieł sztuki, malarstwo, organizacja produkcji filmowej i telewizyjnej, realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia, reżyseria, reżyseria dźwięku, rzeźba, scenografia, taniec, wokalistyka, wzornictwo oraz wiedza o teatrze* – wspólnie z Zespołem Kierunków Studiów Humanistycznych.

Niektóre kierunki studiów takie, jak: *edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych, edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej, grafika, malarstwo, instrumentalistyka* oraz *wzornictwo* zostały poddane ocenie przez Zespół po raz drugi.

Procedurę akredytacji objęto: w II kadencji – 15 kierunków studiów, zaś w III kadencji odpowiednio 17. Najczęściej ocenianymi kierunkami były: *edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej* (wydano 25 ocen), *grafika* – (20), *edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych* (18), *instrumentalistyka* – (15), *malarstwo* – (12), *wzornictwo* – (6) *realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia* – (5), *wokalistyka* – (5), *konserwacja i restauracja dzieł sztuki* – (4), *architektura wnętrz* – (4).

W czasie III kadencji Zespół dokonał po raz pierwszy oceny jakości kształcenia na 5 kierunkach studiów, tj.: *organizacja produkcji filmowej i telewizyjnej, realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia, scenografia, taniec, wiedza o teatrze*.

W latach 2008 – 2011, tj. w III kadencji, procedurze akredytacji poddano:

- 8 uniwersytetów, oceniając w nich 10 kierunków studiów, tj.: *edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej, edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych, realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia, organizacja produkcji filmowej i telewizyjnej, reżyseria, konserwacja i restauracja dzieł sztuki, jazz i muzyka estradowa, grafika i malarstwo*;
- 3 uczelnie techniczne, oceniając w nich 2 kierunki studiów, tj.: *edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych, wzornictwo*;

- 5 uczelni pedagogicznych, oceniając w nich 4 kierunki studiów, tj.: *edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych, edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej, grafika i malarstwo*;
- 18 uczelni artystycznych oceniając w nich 17 kierunków studiów, tj.: *konserwacja i restauracja dzieł sztuki, reżyseria, wiedza o teatrze, organizacja produkcji filmowej i telewizyjnej, realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia, scenografia, edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych, edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej, jazz i muzyka estradowa, grafika, instrumentalistyka, malarstwo, wzornictwo, taniec, reżyseria dźwięku, wokalistyka, oraz architektura wnętrz*;
- 4 Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe oceniając w nich 3 kierunki studiów, tj.: *edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej, edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych oraz jazz i muzyka estradowa*, którego procedura oceny jakości nie została jeszcze zakończona.
- 13 uczelni niepublicznych oceniając w nich 6 kierunków studiów, tj.: *grafika, architektura wnętrz, malarstwo, realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia, wzornictwo oraz taniec*.

W III kadencji Zespół Kierunków Studiów Artystycznych sformułował 119 ocen, spośród których – 6,7% (8) stanowiły oceny wyróżniające, 90% (107) oceny pozytywne, 3,3% (4) oceny warunkowe. W 1 przypadku zawieszono wydanie oceny do czasu zakończenia pełnego cyklu kształcenia, zaś w 6 odstąpiono od jej dokonania.

Natomiast w okresie trzech kadencji, tj. w latach 2002–2011 Zespół sformułował łącznie 280 ocen (I kadencja – 80, II kadencja – 81, III kadencja – 119). Spośród tych ocen – 5,4% (15) stanowiły oceny wyróżniające, 87% (244) oceny pozytywne, 6,9% (19) oceny warunkowe, zaś 0,7% (2) to oceny negatywne.

Wyraźny wzrost liczby dokonanych ocen nastąpił w okresie III kadencji i związany był z przeprowadzeniem po raz pierwszy akredytacji na 5 dotąd jeszcze nie ocenionych kierunkach studiów, koniecznością dokonania oceny jakości kształcenia po ocenie pozytywnej wydanej na skrócony okres jej obowiązywania lub przeprowadzenia powtórnych ocen na kierunkach studiów, które otrzymały ocenę warunkową, a także w związku z wydaniem ocen wyróżniających.

Porównując rozkład ocen sformułowanych w ramach prac Zespołu w I i II kadencji należy zwrócić uwagę na znaczne zwiększenie w III kadencji udziału ocen wyróżniających i pozytywnych oraz malejące tendencje wydanych ocen warunkowych oraz negatywnych. Związane jest to m.in. z tym, iż uczelnie w większym stopniu uwzględniały formułowane przez ekspertów Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej uwagi i zalecenia dostrzeżone w toku przeprowadzonych wcześniej (w latach 2002–2007) wizytacji. W wielu uczelniach artystycznych pozytywnie oceniane są także efekty pracy ekspertów ds. formalno – prawnych.

- W latach 2002–2011 Zespół sformułował 15 ocen wyróżniających:
- w I kadencji na 2 kierunkach: *edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych*, *edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej*;
 - w II kadencji na 5 kierunkach: *dyrygentura*, *grafika*, *rzeźba*, *wokalistyka*, *wzornictwo*;
 - w III kadencji na 6 kierunkach studiów: *edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych*, *edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej*, *grafika* – (2), *instrumentalistyka* – (2), *konserwacja i restauracja dzieł sztuki*, *malarstwo*.

Spośród sformułowanych w III kadencji 105 ocen dla uczelni publicznych – 8 to oceny wyróżniające dokonane po ocenie pozytywnej, 96 to oceny pozytywne, z których 12 dokonano po raz pierwszy oraz 1 ocenę warunkową (po ocenie pozytywnej). W 5 przypadkach zawieszono wydanie oceny lub od niej odstąpiono.

Dla uczelni niepublicznych sformułowano ogółem 14 ocen, w tym 11 to oceny pozytywne, z których 7 dokonano po raz pierwszy, oraz 3 oceny warunkowe (dwie wydane po raz pierwszy, jedna po ocenie pozytywnej). Natomiast w 2 przypadkach odstąpiono od dokonania oceny.

Zespół sformułował w okresie III kadencji oceny warunkowe na następujących kierunkach studiów: *edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej*, *grafika*, *realizacja obrazu filmowego*, *telewizyjnego i fotografia*, *taniec*, *wzornictwo*, a uzasadniał je przede wszystkim brak minimum kadrowego, zastrzeżenia dotyczące koncepcji kształcenia i sylwetki absolwenta, zastrzeżenia dotyczące merytorycznej i programowej jakości przedstawionych przez uczelnie sylabusów, nie związany z ocenianym kierunkiem zakres tematyczny realizowanych prac dyplomowych, zastrzeżenia dotyczące bazy lokalowej, przyjęte przez uczelnię zasady rekrutacji, uchybienia formalno-prawne, jak np. uchwalenie regulaminu studiów na podstawie nieobowiązujących przepisów, a także niespełnieniem wymagań dotyczących relacji pomiędzy liczbą nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe, a liczbą studentów.

W odniesieniu do 2 uczelni, które otrzymały oceny warunkowe odstąpiono od przeprowadzenia oceny powtórnej (na kierunku *edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej*, w związku z utworzeniem 1 września 2010 r. Akademii Sztuki w Szczecinie, a na kierunku *realizacja obrazu filmowego*, *telewizyjnego i fotografia*, w związku z zawieszeniem rekrutacji). Ponadto w wyniku przedstawionych przez uczelnię działań naprawczych na kierunku *wzornictwo* sformułowano ocenę pozytywną.

W latach 2002–2011 do Zespołu wpłynęły 154 wnioski, tj. w I kadencji – 43, w II kadencji – 40, oraz w III kadencji – 71. Zatem w porównaniu z I i II kadencją nastąpił znaczny wzrost liczby wniosków.

Spośród przedstawionych w III kadencji 71 wniosków – 47 zostało zapiniowanych przez Zespół pozytywnie, 20 negatywnie. W odniesieniu do 2 wniosków o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni nie można było sformułować oceny pozytywnej, zaś 2 wnioski znajdują się

jeszcze w toku opiniowania. Zdecydowaną większość, tj. 71% (49) stanowiły wnioski uczelni niepublicznych (32 uzyskały opinię pozytywną, 15 – negatywną, a dla 2 nie można było wydać opinii pozytywnej). Natomiast uczelnie publiczne przedstawiły 29% (20) wniosków (15 z tych wniosków uzyskało opinię pozytywną, a 5 – negatywną).

Wnioski, które wpłynęły do Zespołu do zaopiniowania dotyczyły nadania uprawnień do kształcenia na następujących kierunkach studiów: *grafika* – 17, *architektura wewnątrz* 9, *edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych* – 9, *wzornictwo* – 7, *organizacja produkcji telewizyjnej i filmowej* – 6, *malarstwo* – 5, *taniec* – 4, *realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia* – 3, *aktorstwo* – 2, *edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej* – 2, *reżyseria* – 2, *instrumentalistyka, wokalistyka, jazz i muzyka estradowa oraz obraz multimedialny i aktorstwo nowych mediów*.

Podstawą pozytywnych opinii wniosków było spełnienie wymogów dotyczących koncepcji kształcenia, planów studiów i programów kształcenia, bazy materialnej i dydaktycznej, badań naukowych oraz spełnienie wymagań kadrowych określonych w przepisach prawa.

Negatywną opinię wniosków uzasadniał najczęściej: brak spełnienia wymagań dotyczących minimum kadrowego (zarzut ten dotyczył większości wniosków uczelni niepublicznych), spowodowany brakiem dorobku artystycznego z zakresu wnioskowanego kierunku studiów lub z dziedziny z nim związanej, nie dostosowanie planów i programów kształcenia do obowiązujących standardów kształcenia, zawężanie koncepcji kształcenia, niewłaściwa obsada zajęć dydaktycznych z niektórych przedmiotów, nieuwzględnianie w opracowywanych sylabusach tak istotnych elementów dla procesu kształcenia, jak: założeń i celów przedmiotu, warunków zaliczenia i celów dydaktycznych, opisu formy zaliczeń i egzaminów, czy punktacji ECTS, a także niewłaściwie opracowana koncepcja praktyk studenckich, w tym ich cel, program i terminy realizacji, czy też zbyt ogólne informacje, dotyczące bazy lokalowej, w tym dotyczące przewidywanej powierzchni lokalowej, przeznaczonej na realizację zajęć z zakresu wnioskowanego kierunku studiów, lub planowanego wyposażenia technicznego. Natomiast informacje te są niezbędne do oceny, czy zostaną zapewnione właściwe warunki umożliwiające prawidłową realizację celów kształcenia, zwłaszcza na takich kierunkach studiów jak: *architektura wewnątrz*, *grafika*, *malarstwo* czy *wzornictwo*. Poza tym zawarte we wnioskach dane dotyczące zbiorów bibliotecznych były zbyt lakoniczne. Zastrzeżenia budzi także znacznie przekroczony planowany limit przyjęć na I rok studiów. W wielu wnioskach liczba studentów nie była dostosowana zarówno do możliwości kadrowych, jak i lokalowych uczelni.

2. Ocena zmian i tendencji rozwojowych stwierdzonych w procesie oceny i opiniowania oraz ich wpływu na realizację w uczelniach procesu dydaktycznego i uzyskiwane efekty kształcenia

W szkolnictwie muzycznym obserwuje się zainteresowanie wprowadzaniem nowych kierunków studiów takich jak: *jazz i muzyka estradowa, muzyka kościelna, czy muzykoterapia*, a także specjalności w zakresie gry na instrumentach dawnych, na których realizowane są kompozycje wybitnych mistrzów epoki Baroku, z uwzględnieniem obowiązującej wówczas specyfiki wykonawczej i stylu. Natomiast w szkolnictwie plastycznym obserwuje się tendencję wprowadzania różnych form kształcenia, z uwzględnieniem technik multimedialnych. Pojawiają się również pierwsze oznaki wprowadzenia technik multimedialnych na kierunku *aktorstwo*. Powyższe dążenia niewątpliwie poszerzają wiedzę studentów, także innych kierunków dając możliwość innego – szerszego – spojrzenia na realizowany główny kierunek studiów.

Wśród innych form i tendencji rozwojowych stwierdzonych w procesie oceny jakości kształcenia należy w pierwszej kolejności wymienić:

- stały wzrost liczby studentów i pedagogów uczestniczących w wymianie międzynarodowej w ramach programu SOKRATES, ERASMUS, jak również w oparciu o umowy bilateralne zawarte pomiędzy uczelniami,
- zdecydowane zwiększenie liczby organizowanych warsztatów i kursów mistrzowskich prowadzonych przez wybitnych pedagogów – artystów z zagranicy, a także z ośrodków krajowych,
- stały wzrost liczby studentów i pedagogów uczestniczących w wystawach, wernisażach, konkursach, festiwalach czego wymiernym efektem są liczne nagrody,
- stały wzrost liczby pedagogów kierunków artystycznych zapraszanych do udziału w najbardziej prestiżowych imprezach organizowanych w Europie, Azji i Stanach Zjednoczonych, w których prezentują osiągnięcia polskiej kultury oraz dydaktyki,
- wielokierunkowa i interesująca współpraca ze środowiskiem (np: Dni Otwarte, Akademia Młodych, czy Przedszkole Muzyczne).

Zupełnym novum jest dość znaczna liczba obcokrajowców (np. z Chin, Korei Południowej, Republiki Czeskiej czy Niemiec) studiujących w polskich uczelniach artystycznych.

Wszystkie w/w zmiany wprowadzone bądź rozwijane w ciągu ostatnich 3 lat mają znaczący wpływ na rozwój kształcenia, a w szczególności podniesienie poziomu jego jakości. Pozwalają również na kontakt z innymi koncepcjami kształcenia preferowanymi w szkolnictwie artystycznym innych państw, a także na ich konfrontację z polskim szkolnictwem wyższym.

3. Ocena wpływu działalności PKA na budowanie kultury jakości w uczelniach na podstawie wyników ocen i opinii wydanych w poszczególnych latach III kadencji oraz na tle wyników uzyskanych w I i II kadencji.

Wizytacje przeprowadzone przez Zespoły Oceniające potwierdziły, iż poziom kształcenia w zakresie przedmiotów kierunkowych jest bardzo

wysoki, natomiast pewne wątpliwości budziły niektóre rozwiązania formalno-prawne (np. nieprawidłowe formy zatrudnienia). Ponadto nieliczne z wizytowanych uczelni wprowadziły system punktacji ECTS. W trakcie II i III kadencji wprowadzono sylabusy oraz opracowano formalne procedury dotyczące jakości kształcenia. Należy podkreślić, że wszystkie uwagi stwierdzone w trakcie wizytacji, były traktowane przez uczelnie z całą powagą i w miarę możliwości, szybko korygowane.

Jedynym problemem, którego wprowadzenie w szerszym zakresie napotyka na trudności, to ankiety studentów oceniające pracę i zaangażowanie nauczycieli akademickich. Wynika to głównie z obawy przed brakiem możliwości zapewnienia anonimowości spowodowanej małą liczbą studentów przypadających na jednego nauczyciela akademickiego (4–6 studentów na przedmiotach kierunkowych oraz prowadzonych w małych grupach), czy szczególnymi relacjami „mistrz-uczeń” powstającymi w indywidualnym toku zajęć dydaktycznych.

2.11. Zespół Kierunków Studiów Wojskowych

Autor: prof. dr hab. Czesław Flanek

Zespół w latach 2010 i 2011 przeprowadził ocenę jakości kształcenia w 16 uczelniach na kierunkach studiów pozostających w jego kompetencjach, tj.: *inżynieria bezpieczeństwa* (1), *logistyka (wojskowa)* (1) oraz *bezpieczeństwo narodowe i bezpieczeństwo wewnętrzne* – (14).

Analiza dokonanych przez Zespół ocen jakości kształcenia pozwala na sformułowanie następujących wniosków: w większości wizytowanych uczelni struktura kwalifikacji absolwenta była jedynie zmienionym odwzorowaniem struktury opisanej w standardach kształcenia. W ani jednym przypadku nie odwołano się do takich deskryptorów efektów kształcenia, jak umiejętność dokonywania ocen i sądów, komunikowania się z otoczeniem, kontynuacji kształcenia, itp. Uwagi dotyczące programów kształcenia były na bieżąco korygowane przez Władze Uczelni. Dotyczyły one głównie niewłaściwej sekwencji niektórych przedmiotów, mylenia standardów kształcenia kierunków *bezpieczeństwo narodowe* i *bezpieczeństwo wewnętrzne*, oraz braku wyraźnego podziału programowego dla studiów pierwszego i drugiego stopnia. System punktów ECTS był wdrożony właściwie we wszystkich wizytowanych jednostkach.

Wszystkie wizytowane jednostki posiadały sprecyzowane zasady dyplomowania. Merytorycznie, w większości szkół wyższych, prace dyplomowe miały charakter projektu lub obszernego przeglądu literatury. Do najczęściej spotykanych mankamentów w procesie dyplomowania należało zawyżanie ocen prac, niezgodność treści (tematów) z kierunkiem studiów, brak aspektów metodologicznych, zaś w czasie egzaminu dyplomowego – tylko pytania zbliżone do tematyki pracy dyplomowej.

W zdecydowanej większości uczelni stwierdzono brak komplementarnego i spójnego wewnętrznego systemu oceny jakości kształcenia. Naj-

częściej funkcjonują tylko pewne elementy tego systemu takie jak: hospitacje, okresowe oceny studentów, przeglądy planu studiów i obsady zajęć dydaktycznych.

Na większości ocenionych kierunkach studiów spełnione były wymagania w zakresie minimum kadrowego. Największe różnice w doborze nauczycieli akademickich dostrzeżono między uczelniami publicznymi i niepublicznymi. Daje się wyraźnie zauważyć brak szerokiego spektrum specjalności w zakresie danego kierunku studiów.

Badania naukowe były realizowane przede wszystkim w tych uczelniach, które posiadają uprawnienia do prowadzenia studiów drugiego stopnia. Tematyka prowadzonych badań naukowych oraz publikacje w większości uczelni uzależnione były od specyfiki uczelni, prowadzonych kierunków studiów, a także usytuowania uczelni w lokalnym środowisku. Dostrzeżono – podobnie jak w przypadku minimum kadrowego – również wyraźną dysproporcję w zakresie i poziomie realizowanych badań naukowych między uczelniami publicznymi i niepublicznymi. Poziom badań naukowych był ściśle związany z jakością kadry naukowo-dydaktycznej.

Baza dydaktyczna jednostek prowadzących kierunki pozostające w kompetencjach Zespołu była bardzo zróżnicowana. Bazę uczelni publicznych można określić jako dobrą i bardzo dobrą zarówno w odniesieniu do pomieszczeń, bibliotek, laboratoriów, a także wyposażenia multimedialnego oraz informatycznego. Baza uczelni niepublicznych jest znacznie skromniejsza.

Uprawnienia samorządu studenckiego w wizytowanych uczelniach były respektowane. Współpraca z władzami uczelni i administracją była dobra. Niemal we wszystkich jednostkach działały aktywnie koła naukowe. Studenci – na ogół – wyrażali dobre opinie o warunkach studiowania oraz poziomie kadry naukowo-dydaktycznej.

W większości wizytowanych jednostek zatrudniona jest kadra nauczycieli akademickich o wysokich kwalifikacjach, jednak nie przekłada się to na intensyfikację współpracy międzynarodowej. Działania w tym zakresie powinny ulec zdecydowanej poprawie.

Wszystkie oceny sformułowane przez Zespół były pozytywne.

Wnioski, które zostały rozpatrzone w kadencji 2008–2011 roku dotyczyły 5 kierunków studiów: *bezpieczeństwo narodowe*, *bezpieczeństwo wewnętrzne*, *inżynieria bezpieczeństwa*, *logistyka (wojskowa)* oraz *bezpieczeństwo i higiena pracy*.

Analizując strukturę wniosków należy stwierdzić, iż najwięcej bo ponad 50% wszystkich zaopiniowanych wniosków dotyczyło 2 kierunków, tj.: *bezpieczeństwo narodowe* i *bezpieczeństwo wewnętrzne*. Zaopiniowano ponadto 5 wniosków o utworzenie kierunku *bezpieczeństwo i higiena pracy*, 2 wnioski dotyczące *inżynierii bezpieczeństwa* oraz zaledwie 1 – *logistyki (wojskowej)*.

Przyczyną negatywnie zaopiniowanych przez Zespół wniosków o uruchomienie kształcenia na nowych kierunkach studiów były przede wszyst-

kim braki w składzie minimum kadrowego, a także błędnie wypełniane oświadczenia. Stwierdzono ponadto niedostosowanie planów studiów i programów kształcenia do obowiązujących standardów kształcenia, brak oferty zajęć do wyboru, zbyt ogólnikowe sylabusy, w których brakowało założeń i celów dydaktycznych, warunków zaliczenia przedmiotu, punktacji ECTS, nazwisk osób odpowiedzialnych za przedmiot, a także niedostateczne zasoby biblioteczne. W odniesieniu do wniosków o uruchomienie kształcenia na studiach drugiego stopnia był przede wszystkim brak informacji na temat badań naukowych prowadzonych przez jednostki ubiegające się o nadanie tych uprawnień.

Zespół korzystał w pracy z pomocy bardzo doświadczonych i kompetentnych ekspertów (ponad 25 osób), z którymi współpraca układała się bardzo dobrze. Zdaniem Zespołu wskazane byłoby poszerzenie listy ekspertów, z uwagi na zwiększającą się liczbę uczelni, w których należy dokonać oceny jakości kształcenia na ww. kierunkach studiów.

Kierunki te są prowadzone w około 100 uczelniach publicznych i niepublicznych.

3. Ocena wpływu działalności Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej na budowanie kultury jakości w uczelniach na podstawie wyników ocen i opinii wydanych w poszczególnych latach III kadencji.

Autor: prof. dr hab. Danuta Strahl

Działalność Państwowej/ Polskiej Komisji Akredytacyjnej w III kadencji zorientowana była na realizację swojej misji, w której budowanie kultury jakości kształcenia w polskich uczelniach wyższych jest powinnością najwyższą. Stąd też Komisja starała się integrować funkcje dialogu ze wszystkimi środowiskami zainteresowanymi doskonaleniem jakości kształcenia z funkcją oceny procesu kształcenia i uzyskiwanych efektów w szkolnictwie wyższym. Nadrzędną wartością, którą Komisja starała się kierować w swoich pracach był obiektywizm i transparentność wydawanych ocen jakości kształcenia, które są niezbędnym elementem wspomagającym polskie uczelnie w identyfikowaniu ich pozycji na edukacyjnej mapie kraju. I tak: do budowy kultury jakości kształcenia niewątpliwie przyczyniła się decyzja PKA o publikowaniu raportów powizytacyjnych. Publikacja raportów nie tylko bowiem uwiarygadnia działalność Komisji, ale także pozwala wszystkim jednostkom organizacyjnym uczelni prowadzącym oceniane kierunki studiów korzystać zarówno z ich doświadczeń w zakresie kultury jakości kształcenia, jak również z doświadczeń zespołów oceniających Polskiej Komisji Akredytacyjnej. Publikacja raportów niewątpliwie otworzyła drogę do popularyzowania dobrych praktyk w zakresie metod i procedur podnoszenia jakości kształcenia. Inspiruje również do wypracowania nowych rozwiązań dydaktycznych, wpisując się

tym samym w misję PKA, w której deklaruje się, iż: *„Troską Komisji jest to, by jej oceny pozostawiały, w ramach obowiązującego prawa, szerokie pole dla autonomicznych inicjatyw promujących innowacyjność procesu dydaktycznego oraz wysoką kulturę jakości kształcenia”*

Z drugiej strony publikacja raportów wskazywała słabe strony procesu dydaktycznego i jego efektów, przede wszystkim dotyczące wewnętrznych systemów jakości kształcenia, prowadzące w konsekwencji do niezadowolających ocen wydanych przez PKA, co mogło być sygnałem ostrzegawczym dla wielu uczelni pozwalającym na usunięcie podobnych słabości. To jak istotną i realną rolę pełni PKA w budowaniu kultury jakości kształcenia świadczy między innymi zauważalny wzrost liczby ocen wyróżniających przyznanych jednostkom organizacyjnym uczelni w III kadencji w stosunku do dwóch wcześniejszych, jak i spadek udziału łącznej liczby warunkowych i negatywnych ocen jakości kształcenia. Wzrosła bowiem z pewnością świadomość uczelni w zakresie znaczenia ocen wyróżniających oraz roli jaką może spełnić wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia.

PKA poszukiwała płaszczyzn dialogu z uczelniami w różnych formach. Były to spotkania z konferencjami rektorów jak: KRASP, KRUP, KRZASP, KRESZP, na których członkowie Prezydium PKA prezentowali nowe kryteria i zasady oceny jakości kształcenia. Były to konferencje środowiskowe organizowane przez uczelnie, fundacje działające na rzecz jakości kształcenia gromadzące nauczycieli akademickich i studentów. Ponadto PKA wspólnie z Parlamentem Studentów organizowała co roku Forum Jakości, którego tematyka dotyczyła wewnętrznych systemów jakości kształcenia, doskonalenia programów kształcenia, współpracy uczelni z otoczeniem gospodarczym. Kolejną płaszczyzną dialogu były bezpośrednie kontakty zespołów oceniających z uczelniami. Jest to najbardziej aktywna forma oddziaływania Komisji na doskonalenie jakości kształcenia. Zespoły poprzez swój partnerski stosunek do uczelni starały się w czasie spotkań z władzami uczelni, kadrą akademicką i studentami prowadzić dyskusje nad najważniejszymi problemami procesu dydaktycznego, co podnosiło świadomość wszystkich uczestników tej dyskusji dotyczącą roli wewnętrznego systemu jakości kształcenia poszczególnych interesariuszy, a przede wszystkim roli studentów w budowaniu kultury jakości.

Nowym elementem wzmacniającym proces budowania kultury jakości kształcenia było opracowanie kryteriów oceny programowej i instytucjonalnej, w związku z nowymi zadaniami Polskiej Komisji Akredytacyjnej określonymi w znowelizowanej ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym. Zarówno w kryteriach oceny programowej, jak i instytucjonalnej wprowadzono jeszcze bardziej wyraziście niż w dotychczas stosowanych problem obecności i roli jakości kształcenia w misji uczelni i procesie zarządzania. Zespoły oceniające zawsze zwracały uwagę na związek misji z jakością kształcenia, ale prowadzenie tego obszaru bezpośrednio do kryteriów oceny podnosi jego rangę, a przede wszystkim mobilizuje uczelnie do strategicznego działania uznającego jakość kształcenia, jako

stały element tej działalności. Wprowadzenie takiego kryterium do oceny jakości kształcenia i rozwinięcie go w nowym katalogu kryteriów i standardów przyjętych przez PKA od roku 2012 pozwala sądzić, iż budowa kultury jakości w polskich uczelniach będzie przez PKA dociekliwie monitorowana, oceniana a przede wszystkim stymulowana.

Naturalną drogą budującą kulturę jakości kształcenia w uczelniach jest współpraca Komisji z około 1000 ekspertów, których autorytet i doświadczenie akredytacyjne wspomagają proces doskonalenia jakości kształcenia poprzez transfer doświadczeń i dobrych praktyk. Również przeprowadzone szkolenia wewnętrzne dla członków PKA i ekspertów oraz udział członków w ekspertów PKA w wizytacjach zagranicznych oraz studyjnych organizowanych m.in. przez ECA miały wpływ na doskonalenie warsztatu zespołów oceniających, a w konsekwencji na podnoszenie jakości kształcenia w szkołach wyższych.

Do budowy kultury jakości w polskich uczelniach przyczyniła się wyraźna w III kadencji orientacja prac Komisji na efekty kształcenia. Zespoły oceniające bardziej wnikliwie przyglądały się efektom kształcenia nie tylko ograniczając je efektów końcowych, tj. do prac dyplomowych, ale włączając ocenę efektów etapowych w postaci prac egzaminacyjnych, projektowych, zaliczeniowych. Pytano też o katalog metod weryfikujących efekty kształcenia. Był to dobry wstęp do oceny efektów kształcenia, które będą osiąą oceny jakości kształcenia IV kadencji PKA.

Trzeba też podkreślić w procesie reakredytacji konsekwentną ocenę gotowości ocenianych jednostek organizacyjnych uczelni do wdrażania zaleceń PKA formułowanych w raportach z poprzednich wizytacji. Ocena skuteczności podjętego przez uczelnie programu naprawczego, wymuszonego poprzez oceny warunkowe, czy też pozytywne przyznane na skrócony okres również wpisuje się w proces wspomaganie przez PKA budowy kultury jakości kształcenia. W wyniku zaleceń PKA obserwowano w uczelniach podjęcie współpracy międzynarodowej, włączenie studentów do aktywnego uczestnictwa we wdrażaniu wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia, intensyfikację badań naukowych, „wprowadzanie” czasopism na ministerialną listę punktacyjną.

Nie można też zapomnieć o roli ekspertów formalno-prawnych w budowaniu kultury jakości. Analiza całego systemu dokumentacji efektów kształcenia, a także procedur związanych z procesem dydaktycznym, ocena działalności i zakresu kompetencji organów uczelni służyła niewątpliwie do poprawy kultury prawnej w polskich uczelniach. I nie chodzi tu o biurokratyczne spojrzenie na funkcjonowanie dziekanatów i innych służb administracyjnych, ale o troskę wobec studentów, którzy wchodząc na europejski rynek pracy powinni być spokojni o wiarygodność poświadczonych przez uczelnię swoich kwalifikacji.

Istotnym obszarem działalności Komisji mającym wpływ na budowanie kultury jakości kształcenia w polskim szkolnictwie wyższym jest opiniowanie wniosków o przyznanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów pierwszego i drugiego stopnia. Znaczący udział

negatywnych opinii o tych wnioskach stawiał wyraźną granicę, po przekroczeniu której żadną miarą nie można było zaakceptować koncepcji kształcenia, bowiem nie spełniały fundamentalnych warunków dobrej dydaktyki. Precyzyjny wywód Prezydium PKA uzasadniający negatywne opinie nt. wniosków również miał swój wkład w budowaniu kultury jakości kształcenia, gdyż pozwalał na właściwą korektę proponowanych przez uczelnie rozwiązań.

W świetle przedstawionych sprawozdań zespołów kierunków studiów można mieć przeświadczenie, iż działania PKA w III kadencji zmierzały do realizacji jej podstawowego celu, którym jest zgodnie z zapisem w misji „*wspomaganie polskich uczelni publicznych i niepublicznych w budowaniu standardów edukacyjnych na miarę najlepszych wzorców obowiązujących w europejskiej i globalnej przestrzeni akademickiej*”. Zarówno statystyka wydanych w III kadencji ocen jakości kształcenia, jak i refleksje nad zmianami wprowadzonymi przez PKA w zasadach oceny jakości kształcenia pozwalają mieć nadzieję, że rozpoczęty proces budowy wysokiej kultury jakości kształcenia w polskim szkolnictwie wyższym będzie się umacniał i rozwijał.

Rozdział III

Wewnętrzne systemy zapewniania jakości kształcenia w szkołach wyższych z perspektywy oceny Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej III kadencji

Autor: prof. dr hab. Marek Lisiński

Jednym z aspektów oceny jakości kształcenia, identyfikowanym w toku przedsięwzięć akredytacyjnych prowadzonych przez Polską/Państwową Komisję Akredytacyjną (PKA) w uczelniach w Polsce w III kadencji jej działania, był Wewnętrzny System Zapewnienia Jakości Kształcenia (WSZJK). Ocena funkcjonowania tego obszaru procesu akredytacji, pozwalała dostrzec niesprawności dotyczące jakości kształcenia. Rola tego systemu, określona zarówno w formalnych dokumentach wykorzystywanych w procesie akredytacji, jak i w samych realnie podejmowanych przedsięwzięciach oceniających, była szczególna.

Jako jeden z jedenastu standardów jakości kształcenia, WSZJK był zawsze odwzorowaniem stanu jakości kształcenia, który identyfikował zespół oceniający PKA akredytując w uczelni wyższej określony kierunek studiów. Brak działań, lub realizowanie przedsięwzięć zmierzających do zapewniania wysokiego poziomu jakości kształcenia w sposób niezgodny z zasadami przyjętymi przez PKA, skutkowało niskimi ocenami tego standardu. Ocena jakości kształcenia pozostawała, zatem w szczególnych relacjach z ocenami innych standardów, przede wszystkim zaś tych opisujących koncepcję kształcenia.

Znaczenie WSZJK niepomiarne wzrosło w związku z nowelizacją ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym¹. Aktualnie bowiem w świetle² zapisów ustawy PKA dokonuje oceny jakości kształcenia na kierunkach studiów (ocena programowa) oraz działalności podstawowej jednostko organizacyjnej uczelni (ocena instytucjonalna). Zarówno w ocenie programowej, a przede wszystkim instytucjonalnej, sprawne funkcjonowanie tego systemu, zapewniające trwałe doskonalenie efektów kształcenia, staje się

¹ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, z późn. zm.)

² art. 48a pkt. 3 i 4 ustawy

kluczowym kryterium tej oceny. W takiej sytuacji uzasadnione wydaje się przeanalizowanie dotychczasowych doświadczeń szkół wyższych dotyczących funkcjonowania WSZJK. Może to pozwolić na wskazanie nie tylko błędów czy niesprawności związanych z działaniem tego systemu występujących w szkołach wyższych, ale przede wszystkim na określenie kierunków jego doskonalenia. Zapewni to jego sprawniejsze funkcjonowanie na rzecz poprawy efektów kształcenia deklarowanych przez uczelnie.

W rozdziale tym przedstawiono podstawowe uchybienia związane ze stosowaniem WSZJK w szkołach wyższych, ustalone w trakcie trwania III kadencji PKA. Będzie to podstawą do wyznaczenia kierunków doskonalenia tego systemu. Zostaną one ustalone w kontekście rozstrzygnięć znowelizowanej ustawy oraz aktów wykonawczych. Proponowane tu przedsięwzięcia doskonalące WSZJK, powinny w istotny sposób ułatwić realizację zadań, jaką przypisują temu systemowi Krajowe Ramy Kwalifikacji.

a) Uregulowania prawne oceny Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia w szkole wyższej

Zasady oceny WSZJK w szkołach wyższych, nie zostały uregulowane w powszechnie obowiązujących przepisach prawa (rozporządzenia ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego) ani też w przepisach wewnętrznych, które wyznaczałyby funkcjonowanie PKA. Wytyczne i reguły oceny wynikały z treści uchwał Prezydium PKA³, precyzujących zakres oraz sposób działania członków Komisji i jej ekspertów przy stosowaniu innych kryteriów oceny jakości kształcenia.

Ocena WSZJK wyznaczona była, przede wszystkim, strukturą raportu z wizytacji, którego część III dotyczyła tego systemu. Zawarte w niej cząstkowe kryteria oceny determinowały opis i ocenę przyjętej przez uczelnie koncepcji zapewnienia jakości kształcenia na akredytowanym kierunku studiów. Odnosiły się one do:

- stosowanej polityki i procedur w zakresie zapewnienia jakości,
- okresowych przeglądów planów i programów nauczania oraz ich efektów,
- wypracowania systemowego rozwiązania w zakresie doskonalenia standardów jakości,
- oceniania studentów,
- zapewnienia jakości kadry dydaktycznej,
- form wsparcia studentów,
- stosowanego systemu informacyjnego,
- publikowania informacji.

³ Zob. np. Uchwała nr 1043/2004 Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej z dnia 28 października 2004 w sprawie zasad przeprowadzania wizytacji (tekst jednolity) czy Uchwała nr 459/2010 Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej a dnia 13 maja 2010 w sprawie kryteriów oceny spełniania wymagań w zakresie dostosowania procesu kształcenia do potrzeb otoczenia społeczno – gospodarczego,

Wszystkie podejmowane działania związane z WSZJK kończyły się wnioskami odnoszącymi się do spełnienia wymagań dotyczących spraw będących przedmiotem analizy oraz oceną stopnia zaawansowania w stosowaniu wewnętrznych systemów zapewniania jakości w wizytowanej jednostce.

Analizując treść zasad formalnych określających ocenę WSZJK na danym kierunku studiów należy zauważyć, że nie miała ona charakteru całościowego. Koncentrowała się jedynie na wybranych czynnikach determinujących jakość kształcenia, zwracając szczególną uwagę na ich aspekt formalny. Wszystko to było podporządkowane ocenie stopnia zaawansowania szkoły wyższej w stosowaniu wewnętrznych systemów zapewniania jakości kształcenia na akredytowanym kierunku studiów.

Reasumując można stwierdzić, że istotą oceny nie był stopień sprawności funkcjonowania WSZJK, ale jedynie podjęty, przez szkołę wyższą, stan zaawansowania tego systemu w ocenę jakości kształcenia.

Wyznaczenie takiej ogólnej formuły oceny WSZJK skutkowało bardzo rozbieżnymi ocenami tego systemu w szkołach wyższych. Rodzaj uchybień i niesprawności związanych z procesem oceny WSZJK w uczelniach będzie przedmiotem naszej uwagi w dalszej części rozdziału.

b) Analiza podstawowych uchybień i niesprawności zidentyfikowanych w toku oceny Wewnętrznych Systemów Zapewniania Jakości Kształcenia w uczelniach

Podstawą identyfikacji niedociągnięć w ocenie WSZJK w szkołach wyższych były:

- opracowania dotyczące działalności Zespołów Kierunków Studiów Polskiej/Państwowej Komisji Akredytacyjnej w latach 2008–2011, zawarte w publikacjach przedstawiających działalność Państwowej Komisji Akredytacyjnej w poszczególnych latach III kadencji, a dotyczące charakterystyki Wewnętrznego Systemu Zapewniania Jakości Kształcenia,
- własne obserwacje autora, poczynione w latach 2008–2011, w trakcie procesów akredytacji kilkudziesięciu szkół wyższych i dokonywanych, w toku ich realizacji, ocen wewnętrznych systemów zapewniania jakości kształcenia.

Zebrany w ten sposób, szeroki i zróżnicowany zbiór informacji, tworzy interesujący obraz funkcjonowania tego systemu w szkołach wyższych. Ujmując wiele czynników, które miały istotny wpływ na ocenę WSZJK, pozwala zauważyć podstawowe bariery uniemożliwiające sprawne jego działanie. Daje także możliwość sprecyzowania wniosków mających na celu eliminację zauważonych, przez Zespoły Kierunków Studiów, niesprawności.

Obecnie sprecyzujemy najistotniejsze uchybienia dotyczące funkcjonowania WSZJK zebrane w toku oceny Wewnętrznych Systemów Zapewniania Jakości Kształcenia w uczelniach. Dotyczą one:

- *Ocena różnych modeli stosowania WSZJK w szkołach wyższych*

Brak jednoznacznie określonej istoty i zdefiniowania tego systemu sprawiał, że przedmiotem oceny były różne rozwiązania strukturalne WSZJK funkcjonujące w szkołach wyższych. W opiniach znajdujących się w raportach z wizytacji zwracano uwagę na:

- zróżnicowanie modeli stosowania tego systemu w szkołach wyższych,
- fragmentaryczność rozwiązań,
- brak spójności pomiędzy ich składnikami,
- szczególne eksponowanie aspektu statycznego (tworzą go jednostki organizacyjne czy zespoły pracownicze),
- pomijanie aspektu dynamicznego (składają się na niego procedury prowadzące do wykonania zadań).

Identyfikowano rozwiązania bardziej scentralizowane, które sprowadzały się do tworzenia jednolitego systemu zapewniania jakości kształcenia w uczelni. Wskazywano też na przykłady szkół wyższych, w których przyjmowano zdecydowanie większą autonomię dla jednostek podstawowych. Te rozwiązania charakteryzowały się większą decentralizacją.

Funkcjonowanie tak różnicowanych modeli WSZJK nie można uznać z góry za ich wadę. Brak jednoznacznych zaleceń, co do ich struktury i zasad funkcjonowania, które uwzględniałyby sytuacyjne uwarunkowania działania szkoły wyższej, stawiało ten podmiot w trudnej sytuacji. Skutkiem tego były, zbyt jednak częste przypadki błędów, które utrudniają lub uniemożliwiają wypełnianie zadań stojących przed tym systemem.

- *Braku zdefiniowanych celów utworzenia tego systemu*

Szkoły wyższe nie wiedzą, jaki jest cel (wiązka celów) tworzenia WSZJK. Brak rozstrzygnięcia w przyjętych regulacjach formalno-prawnych przyczyn utworzenia WSZJK i wynikających z nich celów opisujących jego funkcjonowanie, dało szkołom wyższym możliwość i jednocześnie szansę skomponowania własnego klasyfikatora zadań dla tego systemu. Niesatysfakcjonujący sposób rozwiązania tego problemu, identyfikowany w tych podmiotach dowodzi, że nie sprostały one temu wyzwaniu. Z raportów z wizytacji wynika, że brak jest jednoznacznie artykułowanych okoliczności wyjaśniających przyczyny tworzenia i wykorzystywania tego systemu. Powszechnie daje się zauważyć wątpliwość, podnoszoną przez władze i pracowników szkół wyższych, co do tak mocnego eksponowania roli wewnętrznego systemu w procesie kształcenia studentów. Potwierdzeniem tego są, między innymi, opinie nauczycieli akademickich w czasie spotkań z zespołami oceniającymi. Podważa się w nich potrzebę tworzenia takiego systemu, w najlepszym przypadku mocno eksponuje brak zainteresowania takim instrumentem zapewniania jakości kształcenia. Pojawiają się tu także opinie wskazujące na brak celowości wdrażania WSZJK. Patrzy się na WSZJK wycinkowo i instrumentalnie, nie dostrzegając jego szczególnej roli w poprawie miejsca szkół wyższych na rynku edukacyjnym. Wszystkie te niesprawności mają swoje źródło w nie zdefiniowaniu celów tego systemu.

- *Wykorzystywania nieprecyzyjnych pojęć dotyczących WSZJK*

Stosowanie zbyt swobodnego, a przez to niejednoznacznego słownictwa, jest powszechnym zjawiskiem przy charakteryzowaniu różnych zagadnień dotyczących WSZJK. Wypacza to istotę tego systemu. Te uchybienia, nie mające tylko charakteru formalnego, utrudniają proces komunikowania się, a także uniemożliwiają formułowanie jednoznacznych opinii czy wniosków. W raportach z wizytacji jest wiele przykładów potwierdzających błędne stosowanych pojęć, ważnych dla istoty tego systemu. Zaliczyć do nich można takie pojęcia jak: struktura organizacyjna, procedura, proces, kontrola, zapewnienie jakości czy jakość. Różna – przypisywana im – treść, stwarza wiele problemów merytorycznych, komplikując jasność formułowanych sądów, rodząc trudności w określeniu kierunków doskonalenia problemu.

- *Dominacji przy ocenie WSZJK aspektu formalnego nad aspektem realnym (faktycznym)*

W szkołach wyższych dominują formalne aspekty dotyczące WSZJK. Uczelnie uznają, że utworzenie takiego systemu jest równoznaczne z jego funkcjonowaniem. Są przeświadczone, iż wystarczy powołać określone jednostki organizacyjne czy zespoły pracownicze, by spełnić wymóg formalny i rozwiązać problem praktyczny. Rezultaty funkcjonowania elementów tego systemu, mają znaczenie drugorzędne. Liczy się przede wszystkim podjęcie stosownych uchwał ciał kolegialnych lub decyzji przez jednoosobowe stanowiska kierownicze. Przyjęcie wewnętrznych aktów normatywnych, formułujących określone rozwiązania organizacyjne, jest utożsamiane z funkcjonowaniem takiego systemu.

- *Braku znajomości zasad i reguł stosowania WSZJK przez pracowników szkół wyższych*

Powszechnie wskazywanym problemem dotyczącym tego systemu był, podnoszony w raportach z wizytacji, negatywny lub obojętny stosunek pracowników uczelni do tworzenia i funkcjonowania WSZJK. Artykułowano liczne opinie o niecelowości jego wdrażania, o fasadowości zasad, mających znikomą wpływ na jakość kształcenia, złożonej i delikatnej materii, która jest podstawą formułowania wniosków, a także braku sensu jego stosowania. Takie opinie wynikały, na co zwracano uwagę w raportach, w zdecydowanej części z niezajomości zadań i zasad tworzenia tego systemu. Stopień przygotowania kadry nauczającej, w tym przede wszystkim samodzielnych pracowników nauki, uznać należy za dalece niezadowalający.

- *Licznych błędów w praktycznym stosowaniu WSZJK*

Analizy raportów dostarczają wielu przykładów błędów, jakie popełniają szkoły wyższe przy stosowaniu WSZJK. Do najczęściej identyfikowanych można zaliczyć: brak anonimowości w badaniach ankietowych, uogólnianie wniosków na podstawie niereprezentatywnej próby, brak

informacji zwrotnych dla osób poddawanych ocenie. Potwierdzeniem nieprawidłowości w stosowaniu zasad WSZJK były też, praktycznie powszechnie występujące, błędy w sylabusach, czy nieodpowiedni do wymagań poziom prac dyplomowych. Skutki tych błędów podważają, zakładaną w rozwiązaniach formalnych, skuteczność tego systemu.

- *Braku wiedzy o WSZJK i motywacji do jego wdrażania*

Wiele niesprawności wskazywanych w raportach z wizytacji, a dotyczących WSZJK, wynika z braku wiedzy o tym systemie oraz znikomej wręcz motywacji do dokonywania zmian. Zjawiska te dostrzega się nie tylko wśród pracowników administracji czy nauczycieli akademickich, ale także władz uczelni. Trudno być liderem WSZJK, gdy nie zna się podstawowych informacji o tym systemie. Trudno kreować dobre przykłady bądź proponować przekonujące rekomendacje, co do wdrażania systemu, gdy mamy do czynienia z niedostateczną wiedzą czy umiejętnościami w tym zakresie.

Na tę lukę wiedzy i umiejętności nakładał się, jeszcze wyraziście zaobserwowany, brak motywacji do stworzenia systemu i jego wykorzystywania do zapewniania jakości kształcenia. Obojętność, niechęć, a niejednokrotnie wręcz jawnie deklarowany sprzeciw, przed stosowaniem WSZJK, charakteryzował – wcale nie małą populację – szkół wyższych. Ich źródłem było, jak się wydaje, dalej dominujące wśród pracowników szkół wyższych przeświadczenie, co do niezachwianej i trwałej dominacji uczelni w sektorze szkół wyższych w Polsce. Wynikało ono z przekonania, że usługi edukacyjne świadczone przez szkołę wyższą charakteryzują się wysoką jakością. Nie daje to zbyt optymistycznego obrazu i nie rodzi zbyt pozytywnej opinii o tych, którzy mają tworzyć, implementować, a później stosować WSZJK.

- *Sprowadzania WSZJK przede wszystkim do procesu ankietyzacji, głównie studentów*

Z analizy treści raportów z wizytacji wynika, że uczelnie wyższe utożsamiają proces oceny jakości kształcenia praktycznie z ankietyzacją studentów, niektóre tylko z oceną kadry dydaktycznej. Powoduje to, że w sposób nieuprawniony zmienia się istotę tego systemu. Skutkuje to nie tylko niewspółmiernie wąskim, niż to wynika z rozstrzygnięć formalnych, zakresem oceny jakości kształcenia, ale także tworzy niepełny i nieprawdziwy obraz tego, czym powinien być WSZJK w szkołach wyższych.

- *Traktowania WSZJK przede wszystkim jako sposobu pozyskiwania informacji o procesie kształcenia*

W powszechnej opinii, potwierdzonej zawartością informacyjną raportów z wizytacji, wynika, że system ten kreuje praktycznie wyłącznie informacje, które nie są wykorzystywane w procesie decyzyjnym zmierzającym do poprawy jakości kształcenia. Tylko w wyjątkowych przypadkach władze uczelni, w oparciu o zebrane w ten sposób informacje, formułują

negatywne opinie o nauczycielach akademickich, co skutkuje decyzjami personalnymi. Zebrane w ten sposób informacje są także, ale rzadko, używane do określenia ścieżki kariery naukowej pracowników. Przyczyna takiego właśnie wykorzystywania wyników oceny leży, jak się wydaje, także w marginalizacji podstawowego atrybutu tego systemu, który dobrze wyraża stwierdzenie „*WSZJK ma zapewnić jakość kształcenia*”. Zapewnienie jakości, jako kluczowa cecha, zmierzająca do wymuszania przedsięwzięć projakościowych, jest pomijana w dyskusjach i prowadzonych działaniach związanych z poprawą jakości kształcenia w szkołach wyższych.

- *Braku obiektywizacji ocen WSZJK*

Uczelnie zbyt często i w nieuprawniony sposób, rozwiązując problemy dotyczące jakości kształcenia, odwołują się do oceny eksperckiej. Ufają swojej wiedzy, umiejętnościom czy intuicji. Takie błędy wynikają, przede wszystkim, z braku określenia, jednolitych w całej szkole, zasad dokonywania ocen, w tym szczególnie instrumentów badawczych, które w sposób poprawny metodycznie, a przez to jednolity i zapewniający porównywalność ocen, mogłyby służyć do formułowania oceny różnych aspektów zapewniających jakość kształcenia. Identyfikuje się brak rozstrzygnięć w tak podstawowych kwestiach, jak: jednoznaczne zdefiniowanie kryteriów oceny, pomijanie w ocenie zasad pomiaru i oceny oraz wzorców oceny. Niedostatek w tym zakresie, na co zwracają uwagę eksperci PKA, prowadzi nie tylko do subiektywnych ocen dotyczących kryteriów cząstkowych, ale również przekłada się na nieobiektywną ocenę ostateczną WSZJK w szkole wyższej.

- *Nie dostrzegania powiązań pomiędzy składnikami WSZJK*

Uczelnie składniki tego systemu traktują autonomicznie i nie identyfikują istotnych, z punktu widzenia wypełnienia celów całości, związków pomiędzy nimi. Następstwem tego jest brak synergii między jego elementami, który ogranicza możliwość osiągnięcia zakładanych celów. W zauważonych praktycznie przypadkach, uczelnie eksponują na plan pierwszy te składniki systemu, które w rzeczywistości mają drugorzędne znaczenie, np. ankietyzacja studentów urasta do podstawowego problemu WSZJK, a tak naprawdę ma służyć jedynie do pozyskania opinii tylko od jednego interesariusza procesu kształcenia. Zebrane informacje w większości zaobserwowanych przypadków nie są przedmiotem dalszych analiz, a tylko sporadycznie są podstawą kreowania określonych decyzji zarządczych.

- *Braku spojrzenia całościowego na WSZJK*

Szkoły wyższe traktują WSZJK wycinkowo, a nie całościowo. Jest postrzegany jako element, który funkcjonuje w izolacji w stosunku do innych systemów szkoły wyższej np. polityki kadrowej, badań naukowych, miejsca szkoły na rynku edukacyjnym, poprawy konkurencyjności, itp. Pomijają tak istotny fakt, że system ten jest składnikiem całej instytucji i że powinien być rozpatrywany w kontekście całej szkoły. To często

występujący błąd, jaki stwierdzono w toku procesu akredytacji. Analizy raportów wskazują ponadto, że stanowczo rzadko rozumie się rolę, jaką WSZJK spełniać powinien w strategii rozwoju uczelni. Nie wiąże się tego systemu ze strategią zapewniania jakości, jako strategią funkcjonalną szkoły wyższej. Skutkuje to nie tylko marginalizacją znaczenia tego systemu w uczelni, ale także pomija go w przedsięwzięciach zmierzających do poprawy konkurencyjności i dalszego rozwoju szkoły.

Wskazane wyżej podstawowe niesprawności dotyczące Wewnętrznych Systemów Zapewniania Jakości Kształcenia identyfikowane w uczelniach, ilustrują aktualny obraz tego standardu jakości kształcenia. Potwierdzają też powszechną opinię, co do niezadowalającej jego sytuacji w szkołach wyższych w Polsce.

Podjęty wyżej cząstkowy problem badawczy stanowi podstawę do wskazania zasadniczych kierunków doskonalenia Wewnętrznych Systemów Zapewnienia Jakości Kształcenia w szkołach wyższych.

Obecnie podejmiemy próbę rozwiązania tego problemu.

c) Kierunki doskonalenia WSZJK w szkołach wyższych

Proponowane przez PKA kierunki doskonalenia tego systemu zostaną określone w kontekście rozstrzygnięć znowelizowanej ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym oraz innych aktów wykonawczych do tej ustawy. Akty normatywne określają zupełnie inną rolę WSZJK. System ten staje się głównym instrumentem nie tylko monitorowania deklarowanych przez szkołę wyższą efektów kształcenia, czy weryfikacji stwierdzonych błędów, ale przede wszystkim ma zapewnić jego nieustanny rozwój, odpowiadający potrzebom interesariuszy.

Obecnie wszystkie istotne dla PKA przedsięwzięcia mające na celu eliminację określonych powyżej, ale także innych niesprawności WSZJK ustalonych w toku akredytacji w szkołach wyższych, ujmijemy w kilku obszarach problemowych.

Najważniejsze z nich to:

– *Potrzeba jednoznacznego zdefiniowania WSZJK, ustalenia jego formuły teoretycznej i metodologicznej*

Z analizy błędów ustalonych przez członków i ekspertów PKA wynika, że istotna część niedomagań dotyczących funkcjonowania tego systemu związana jest z brakiem określenia jego teoretycznej i metodologicznej postaci.

Jednoznaczne doprecyzowanie formuły teoretycznej WSZJK sprowadza się do zdefiniowania tego systemu, określenia jego struktury, czynników go determinujących i środowiska zewnętrznego, w którym funkcjonuje.

Koncepcja metodologiczna, która zapewnia realizację ustalonego wcześniej aspektu teoretycznego systemu, powinna charakteryzować się:

- a) zdefiniowanymi kryteriami oceny,
- b) określonymi zasadami pomiaru i oceny, w tym wyodrębnionymi skutkami kryteriów oceny, ustalonymi skalami pomiarowymi i metodami pomiaru oraz ustalonymi zasadami oceny,
- c) opracowanymi wzorcami oceny.

Dla dokonania takich zadań nieodzowne jest przyjęcie jednoznacznej terminologii. Polegać ona będzie na zdefiniowaniu kluczowych pojęć, tak by nie tylko uczynić z procesów komunikacji sprawny sposób informowania się, ale przede wszystkim, by zapewnić obiektywizm w formułowaniu ocen i określaniu kierunków zmian.

Rozwiązania dotyczące zarówno aspektu teoretycznego, jak i metodologicznego powinny być przeprowadzone w kontekście rozstrzygnięć Krajowych Ram Kwalifikacji.

– *Określenie praktycznych aspektów stosowania WSZJK*

Ta grupa działań powinna obejmować sformułowanie praktycznych standardów wyznaczających budowę i funkcjonowanie tego systemu.

W opinii PKA, takimi standardami powinny być rozstrzygnięcia dotyczące określenia rekomendowanych:

- celów tego systemu, mających charakter spójnej wewnętrznie wiązki, wpisanej w Krajowe Ramy Kwalifikacji, wynikającej z przepisów i norm prawnych, określających miejsce WSZJK w nowej formule doskonalenia efektów kształcenia przez szkoły wyższe,
- składników tego systemu, które obrazować będą jego ujęcie statyczne. Będą to różne formy rozwiązań organizacyjnych (np. senackie i wydziałowe komisje ds. WSZJK, wydziałowy pełnomocnik dziekana ds. WSZJK, wydziałowe zespoły ds. monitorowania i oceny efektów kształcenia, współpracy z interesariuszami, monitorowania losów absolwentów, oceny efektów na rynku pracy), które mają realizować zadania wewnętrznego systemu zapewniania jakości,
- procedur opisujących w sposób szczegółowy tok postępowania dla realizacji postawionych przed systemem zadań (określa kolejne działania, sposób ich wykonania, stosowane dokumenty),
- metod wykorzystywanych do monitorowania i doskonalenia efektów kształcenia w szkole wyższej,
- zasad prowadzenia przedsięwzięć oceniających, tak by miały one charakter reprezentatywny i mogły być wykorzystywane do podejmowania decyzji zarządczych,
- wzorów dokumentów niezbędnych dla sprawnego opisu WSZJK.

Wskazane wyżej standardy charakteryzujące WSZJK tworzą szczególny model (wzorzec), który umożliwia sprawne funkcjonowanie tego systemu. Będzie on konkretyzacją i będzie wynikał z ustalonej wcześniej teoretyczno-metodologicznej formuły tego systemu. Rozstrzygnięcie praktycznych problemów dotyczących kluczowych aspektów tego systemu, zapewni efektywne jego działanie.

– *Określenie warunków zapewniających stosowanie WSZJK przez szkoły wyższe*

Istotną przeszkodą uniemożliwiającą podejmowanie i sprawne realizowanie założonej w WSZJK koncepcji doskonalenia jakości kształcenia, jak to ustalono w toku prowadzonych przez PKA wizytacji, były przede

wszystkim braki w znajomości zasad i reguł funkcjonowania tego systemu. Dotyczyły one praktycznie wszystkich pracowników szkół wyższych, a więc nie tylko kadry zarządzającej uczelnią czy nauczycieli akademickich, ale także szeroko rozumianych pracowników obsługi. Na tę lukę wiedzy i umiejętności nakładał się jeszcze wyraziściej zaobserwowany, brak motywacji do stworzenia systemu i jego wykorzystywanie do zapewnienia jakości kształcenia.

Eliminacja wskazanych, choćby tylko zasadniczych, barier wykorzystania WSZJK jest zadaniem niezwykle trudnym. Znanymi, co nie znaczy zawsze skutecznymi, sposobami ich ograniczania mogą być klasyczne formy szkoleń, bardziej nastawione na aspekty praktyczne. Konsultacje, organizowane dyskusje panelowe czy rozpowszechnianie dobrych przykładów, poświęcone kluczowym problemom doskonalenia jakości kształcenia to inne, równie istotne sposoby tworzące warunki zapewniające stosowanie WSZJK przez szkoły wyższe. Uzupełnieniem tych przedsięwzięć powinny być, wykorzystywane przez same uczelnie, a także inne podmioty kształtujące jakość kształcenia, zróżnicowane instrumenty motywowania, nie tylko o materialnym charakterze. Najbardziej skutecznym, jak się wydaje, czynnikiem, który może szybko zmobilizować uczelnie do wdrożenia WSZJK będzie spadająca liczba studentów. Zjawisko niżu demograficznego, może wymusić na szkołach wyższych podejmowanie zdecydowanych działań projakościowych, szczególnie w sferze kształcenia i doksztalcenia.

Wymienione wyżej trzy obszary problemowe, które powinny umożliwić skuteczne stosowanie Wewnętrznego Systemu Zapewniania Jakości Kształcenia w szkołach wyższych, wydają się być kluczowymi czynnikami zapewniającymi sukces wdrożenia tego systemu. Podjęcie działań zgodnych z proponowanymi wyżej kierunkami doskonalenia systemu powinno wyeliminować liczne przypadki niesprawności zaobserwowane w toku oceny tego standardu jakości kształcenia w szkołach wyższych w Polsce. Przedsięwzięcia te powinny uczynić z tego systemu sprawny instrument rozwoju efektów kształcenia, zgodnych z potrzebami interesariuszy, a uczelniom dać możliwość wykorzystania jego efektów w podnoszeniu konkurencyjności na rynku edukacyjnym.

Rozdział IV.

Zasady budowy procesu kształcenia w świetle Krajowych Ram Kwalifikacji

Autor: dr hab. Krzysztof Szewior

Reforma szkolnictwa wyższego w Polsce zapoczątkowana w roku akademickim 2011/2012 wprowadza zasadnicze zmiany w zasadach budowy procesu kształcenia akademickiego realizowanego w szkołach wyższych. Obok pogłębienia współpracy i stopnia integracji z europejską przestrzenią edukacyjną, najnowsze wyzwanie polega na ujęciu kontynentalnej przestrzeni edukacyjnej w ramy Europejskich Ram Kwalifikacji. Stanowią one „zadaszenie” dla systemów narodowych, a także punkt odniesienia w stosunku do krajowych modeli kształcenia. Z potrzeby tworzenia jednej przestrzeni edukacyjnej wynika także konieczność wspólnoty paradygmatów, pojęć oraz języka opisu. Cele kształcenia akademickiego, obok tych już istniejących, zostały wzbogacone o nowe cele związane z podnoszeniem konkurencyjności, strategią lizbońską, procesem bolońskim, mobilnością, oraz sieciami naukowymi.

Niniejszy rozdział o charakterze warsztatowo-instruktażowym powinien stanowić materiał pomocniczy w procedurze opracowywania i oceny programu kształcenia oraz jego pochodnych.¹ Powinien również pomóc ekspertom Polskiej Komisji Akredytacyjnej w realizacji zadań związanych dokonywaniem oceny programowej. Krajowe Ramy Kwalifikacji w świetle nowych przepisów prawa stanowią o jego strukturze i stronie warsztatowej.

W rozdziale tym w tekście głównym znajdują się odwołania do przepisów prawa, zaś literatura stanowiąca materiał pomocniczy (poza nielicznymi wyjątkami) został zamieszczona na końcu rozdziału.

1. Ramy Kwalifikacji

Europejskie Ramy Kwalifikacji (*European Qualifications Framework – ERK*) są przyjętym w Europie układem odniesienia umożliwiającym po-

¹ Za wiodące publikacje dot. budowy programu kształcenia na bazie nowych przepisów prawa i KRK uznać należy pracę Andrzeja Kraśniewskiego, *Jak przygotowywać programy kształcenia zgodnie z wymaganiami wynikającymi z Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego?* Warszawa 2011. Ważny wkład w opracowaniu teoretycznych zrębów reformy oraz jej propagowaniu wniosła prof. Ewa Chmielecka, której szereg publikacji (głównie internetowych) posłużyło jako materiał pomocniczy w napisaniu tej publikacji.

równywanie kwalifikacji uzyskiwanych w różnych krajach. W ERK wyróżniono osiem poziomów kwalifikacji – od najniższego poziomu edukacji obowiązkowej (1) do najwyższego poziomu wykształcenia akademickiego (8). Są one określone za pomocą wymagań dotyczących efektów uczenia się. Ramy Kwalifikacji (dla szkolnictwa wyższego i dla uczenia się przez całe życie) wprowadzane w Polsce odpowiadają poziomom ram europejskich. I tak poziomy w Krajowych Ramach Kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego odpowiadają trzem poziomom Europejskich Ram Kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego. Z kolei poziomy w Polskiej Ramie Kwalifikacji² odpowiadają ośmiu poziomom Europejskich Ram Kwalifikacji (dla uczenia się przez całe życie). Z Polską Ramą Kwalifikacji powiązane są Krajowe Ramy Kwalifikacji (KRK). Szkolnictwu wyższemu przyporządkowane są trzy ostatnie poziomy, tj. 6, 7 i 8.

W ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym (art. 2 ust. 1 pkt 18a)³ Krajowe Ramy Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego zdefiniowano jako „*opis, przez określenie efektów kształcenia, kwalifikacji, zdobywanych w polskim systemie szkolnictwa wyższego*”. Mają one oddać charakter systemu szkolnictwa w danym kraju oraz „przetłumaczyć” i odnieść jego kolejne etapy do Europejskich Ram Kwalifikacji. KRK stanowią opis wzajemnych relacji między kwalifikacjami. Pozwalają klasyfikować kwalifikacje w powiązaniu z ich poziomem. Porządkująca i integracyjna funkcja KRK wynika z faktu zastąpienia dotychczas obowiązujących standardów kształcenia dla ponad 100 kierunków studiów, efektami kształcenia dla ośmiu obszarów wiedzy. Ramy Krajowe zawierają opis zhierarchizowanych poziomów kwalifikacji, przy czym każda kwalifikacja jest umieszczona na jednym z ośmiu poziomów.

Zadaniem KRK jest integracja różnych krajowych podsystemów kwalifikacji dla uzyskania większej ich przejrzystości, dostępności i jakości kwalifikacji. Nadają szkołom wyższym większą autonomię wyznaczania efektów kształcenia, kierunków czy profili kształcenia. Mają być również przydatne w nauczaniu przez całe życie, rozgraniczaniu kompetencji pomiędzy poziomami szkolnictwa, kształceniu na potrzeby rynku pracy i nowoczesnego społeczeństwa. KRK przypisuje się walory uelastyczniające proces kształcenia poprzez odejście od standardów definiujących konkretne treści kształcenia, godziny zajęć dydaktycznych i obciążenia studentów. Za łatwiejsze uchodzi dostosowanie profilu studiów czy wybranej gamy efektów kształcenia do nowych oczekiwań interesariuszy. Podniesienie innowacyjności i kreatywności w procesie kształcenia w dalszej kolejności powinno urozmaicić ofertę edukacyjną szkół wyższych. Poza daniem szansy uczelniom poszukiwania własnej niszy edukacyjnej, oczekiwanym rezultatem winno być poszukiwanie przewag konkurencyjnych uczelni i podniesienie jakości oferty dydak-

² Polska Rama Kwalifikacji jest polską interpretacją Europejskich Ram Kwalifikacji i jej rozwinięciem na obszary kształcenia ogólnego, zawodowego i akademickiego. Rama obejmuje 8 poziomów, wyróżnionych w KRK. Szkolnictwu wyższemu przyporządkowane są trzy ostatnie (6, 7, 8).

³ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.).

tycznej. Wprowadzenie KRK ma także wymiar międzynarodowy, bowiem służyć powinno zapewnieniu porównywalności i uznawalności kwalifikacji uzyskiwanych pomiędzy państwami (nie tylko europejskimi).

W szkolnictwie wyższym wyróżniono trzy formy kształcenia⁴:

- a) studia pierwszego stopnia – forma kształcenia, na którą są przyjmowani kandydaci posiadający świadectwo dojrzałości, kończą się uzyskaniem kwalifikacji pierwszego stopnia (tytuł zawodowy licencjata, inżyniera lub równorzędny);
- b) studia drugiego stopnia – forma kształcenia, na którą są przyjmowani kandydaci posiadający co najmniej kwalifikacje pierwszego stopnia, kończą się uzyskaniem kwalifikacji drugiego stopnia (tytuł zawodowy magistra, magistra inżyniera lub równorzędny);
- c) jednolite studia magisterskie – forma kształcenia, na którą są przyjmowani kandydaci posiadający świadectwo dojrzałości, kończą się uzyskaniem kwalifikacji drugiego stopnia;
- d) studia trzeciego stopnia – studia doktoranckie (...), na które są przyjmowani kandydaci posiadający kwalifikacje drugiego stopnia, kończą się uzyskaniem kwalifikacji trzeciego stopnia (stopień naukowy doktora).

2. Kwalifikacja

Przez kwalifikację rozumie się formalny wynik procesu oceny i walidacji przeprowadzonej przez właściwy organ potwierdzający, że osoba ucząca się uzyskała efekty uczenia się (kompetencje) zgodne z określonymi standardami. Te z kolei są przypisane do określonego poziomu kwalifikacji jako wyodrębnionej kategorii kwalifikacji. Poziom kwalifikacji jest zdefiniowany w ERK i KRK jako zestaw wymagań ogólnych dotyczących efektów uczenia się. Warunkiem uzyskania kwalifikacji (certyfikatu, dyplomu, świadectwa) jest osiągnięcie przez studenta wszystkich założonych w programie kształcenia efektów kształcenia.⁵

3. Efekty kształcenia

W szkolnictwie wyższym dla studiów realizowanych na poziomie licencjackim i magisterskim, a także dla profili kształcenia wyznaczono opis **efektów kształcenia dla obszarów kształcenia** (tzw. obszarowe). Nazywają one to, co uczący wie, rozumie i potrafi wykonać po ukończeniu okresu uczenia się poprzez: wiedzę, umiejętności i kompetencje (personalne i społeczne). Ustawa określa efekty kształcenia jako „zasób wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych uzyskanych w procesie kształcenia przez osobę uczącą się”.⁶ Określa również procedury

⁴ art. 2. ust. 1, pkt. 7 – 10. ustawy.

⁵ art. 2 ust. 1, pkt. 18b) ustawy.

⁶ art. 2 ust. 1, pkt. 18c) ustawy. W przypadku programu kształcenia prowadzącego do uzyskania tytułu zawodowego inżyniera lub magistra inżyniera, efekty definiowane przez uczelnię muszą uwzględniać pełny zakres efektów kształcenia określonych dla tego typu kwalifikacji.

ich zatwierdzania.⁷ Wyzwaniem dla uczelni pozostaje ich określenie dla konkretnego kierunku i poziomu kształcenia (efekty kierunkowe) oraz profilu kształcenia. Projektując program kształcenia na danym kierunku, poziomie i profilu kształcenia uczelnia może przyjąć wzorcowy opis efektów kształcenia lub opracować własny projekt. Może uczynić to w ramach jednego obszaru wiedzy lub wyjść poza niego, dochowując jednak troski o spójność i logiczność ich powiązania.⁸ Efekty kierunkowe powinny być konkretyzacją czy przetransportowaniem efektów obszarowych oraz opisane językiem właściwym dla wybranej dyscypliny naukowej.

Efekty kształcenia osiąga się po zrealizowaniu programu kształcenia, dlatego stanowią podstawowy element budowy programów studiów i kryterium weryfikowania postępów w rozwoju studenta. Z tego powodu winny być: szczegółowe i konkretne, mierzalne, kompatybilne z efektami obszarowymi i wyczerpujące zakładane cele kształcenia. Powinny zostać osiągnięte w czasie do tego przeznaczonym w programie studiów i środowisku akademickim, przy wykorzystaniu dostępnej bazy. Efekty kształcenia stanowią podstawę wyznaczania zakresu treści kształcenia, ich usytuowania w modułach kształcenia, sekwencyjności przedmiotów. W konsekwencji „wymuszają” metody i narzędzia dydaktyczne oraz sposób oceny studenta.

Tabela nr 1. Poziomy efektów kształcenia z perspektywy jednostki prowadzącej kierunek studiów

Poziom 5.	Efekty kształcenia dla całego programu
Poziom 4.	Efekty kształcenia dla ścieżki/specjalności
Poziom 3.	Efekty kształcenia dla przedmiotu
Poziom 2.	Efekty kształcenia dla poszczególnych form zajęć (wykład, ćwiczenia, laboratoria, warsztaty)
Poziom 1.	Efekty kształcenia dla poszczególnych elementów zajęć/przedmiotu

Uzyskiwanie efektów kształcenia np. w obszarze nauk społecznych możliwe jest w ramach różnych dziedzin nauki i dyscyplin naukowych. Bazą dla nich jest wspólny *Opis efektów kształcenia w obszarze kształce-*

⁷ Niezależnie od tego, czy wydział posiada uprawnienia habilitacyjne, czy nie, senat uczelni lub analogiczny organ uczelni niepublicznej określa w drodze uchwały efekty kształcenia. art. 11 ust. 1–3 ustawy.

⁸ Opis zakładanych efektów kształcenia dla kierunku, poziomu i profilu kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych uwzględnia efekty kształcenia właściwe dla danego kierunku studiów, poziomu i profilu kształcenia wybrane z efektów kształcenia dla obszaru lub obszarów kształcenia, z których wyodrębniony został kierunek studiów. § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz. 1445).

nia w zakresie nauk społecznych⁹. Programowanie kształcenia (w dyscyplinie naukowej/kierunku) powinno gwarantować uzyskiwanie takich efektów, aby ewentualne zmiany kierunku studiów pomiędzy poziomami były możliwe, a efekty kształcenia do uzupełnienia. Stopień trudności będzie rósł wraz z odchodzeniem studenta od pierwotnie studiowanego kierunku.

Efekty kształcenia (kierunkowe) nie powstają w próżni, lecz są wypadkową całej gamy determinantów, do których w szczególności zalicza się ERK/KRK, misję edukacyjną jednostki, strategię rozwoju, przyjęty poziom i profil kształcenia, program studiów, rodzaj uzyskiwanych kwalifikacji, czas i nakład pracy, metody i techniki nauczania. Na dobór i zakres efektów kształcenia wpływają ponadto: czas potrzebny na ich osiągnięcie, przewidywany nakład pracy, zakres wiedzy i poziom umiejętności kandydatów na studia, wyniki monitorowania karier absolwentów, a także sytuacja na rynku pracy. Ponadto zasoby kadrowe i materialne, oraz wsparcie i zaangażowanie interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych.

Przypisanie uczelniom roli jednostek samouczących się oznacza de facto, że (kierunkowe) efekty kształcenia mają postać „stawania się”, gdyż stale podlegają zmiennym determinantom na różnych poziomach. Także ich korekta jawi się jako konieczna w świetle refleksji nad osiąganymi wynikami pracy ze studentem. Przy opracowywaniu efektów kształcenia szkoły wyższe powinny posilkować się wzorcami międzynarodowymi i przykładami dobrych praktyk w kraju. Optymalnym sposobem współokreślania efektów kształcenia jest osadzenie ich w badaniach naukowych jednostki i jednocześnie powiązanie (w wymiarze personalnym i instytucjonalnym) z otoczeniem naukowo-badawczym i/lub praktycznym. Duży zakres odpowiedzialności spoczywa na instytucjach akredytujących (krajowych i międzynarodowych) w zakresie uznania przyjętych rozwiązań i ich wdrażania oraz stowarzyszeń i organizacji naukowych i branżowych będących zapleczem intelektualnym czy zawodowym. Uczelnia prowadząca kształcenie na wybranym kierunku i poziomie kształcenia na obu profilach kształcenia jest zobowiązana do opisanie zakładanych efektów kształcenia odrębnie dla każdego profilu kształcenia. Wymóg ten nie występuje w przypadku prowadzenia różnych form studiów (stacjonarnej i niestacjonarnej), tego samego kierunku studiów, poziomu i profilu kształcenia.

Ważny jest również zakres pokrywania się efektów kształcenia zarówno obszarowych jak i kierunkowych. Andrzej Kraśniewski¹⁰ pisze, że na studiach pierwszego stopnia, gdy kierunek studiów został przyporządkowany do jednego obszaru kształcenia, należy dążyć do tego, aby efekty kierunkowe „pokrywały” wszystkie efekty obszarowe. W przypadku ba-

⁹ rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego, (Dz. U. Nr 11, 253, poz. 1520).

¹⁰ A. Kraśniewski, Jak przygotowywać programy kształcenia zgodnie z wymaganiami wynikającymi z Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego? Warszawa 2011, s. 35 i n.

zowania efektów kierunkowych na kilku obszarach zaleca z kolei wskazanie, który obszar jest dominujący i przypisanie do niego efektów kierunkowych. Z kolei efekty kształcenia dla studiów drugiego stopnia służą pogłębieniu studiów dlatego mogą dotyczyć węższego obszaru efektów kształcenia.

Uczelnie wykorzystujące KRK jako narzędzie w zarządzaniu uzyskują więcej wolności i autonomii w profilowaniu siebie i sylwetki studenta. Odpowiedzialność za koncepcję i jakość kształcenia spoczywa w myśl nowych przepisów prawa na szeroko definiowanych interesariuszach, czym odczuwalnie ograniczono jednostronny wpływ środowiska uczelnianego. Rola nauczyciela akademickiego powinna wyjść poza podającego wiedzę, na rzecz skoncentrowania się na partnerskim wspomaganiu studenta w jego rozwoju dzięki osiągnięciu kolejnych efektów kształcenia.

Opisaniu efektów kształcenia służy deskryptor rozumiany, jako ogólne stwierdzenie określające zakładane efekty kształcenia. Powinny one być starannie dobrane pod względem językowym i naukowym.¹¹ A. Kraśniewski¹² dopuszcza, by efekty kierunkowe mogły być definiowane w sposób opisowy, a tzw. przedmiotowe za pomocą czasowników opisujących działanie.

Wiedza w kontekście ram kwalifikacji stanowi efekt przyswajania informacji poprzez uczenie się. Jest zbiorem faktów, zasad, teorii i praktyk powiązanych z dziedziną pracy lub nauki.

Wiedza: zbierać, definiować, opisywać, powtarzać, badać, znajdować, identyfikować, nazywać, wymieniać, zapamiętywać, porządkować, prezentować, cytować, rozpoznawać, relacjonować, reprodukować, wskazywać, określać, opowiadać.

W ERK wiedzę opisuje się jako *teoretyczną lub faktograficzną*. Może być definiowana przy wykorzystaniu szeregu określeń, zależnie od deklarowanego efektu kształcenia, celu przedmiotu i kształcenia. Kolejnym efektem kształcenia są **umiejętności** (dziedzinowe) określane jako zdolność do stosowania wiedzy i korzystania z know-how w celu wykonywania zadań i rozwiązywania problemów. W ERK umiejętności określa się jako *kognitywne* (obejmujące myślenie logiczne, intuicyjne i kreatywne) i *praktyczne* (obejmujące sprawność i korzystanie z metod, materiałów, narzędzi i instrumentów). Określając umiejętności, podobnie jak wiedzę czy kompetencje społeczne, można posiłkować się całą gamą zamienników mieszczących się w zakresie pojęć: rozumienie, zastosowanie, analiza, synteza, ocena.

¹¹ Dobór i tłumaczenie czasowników na podstawie: M. Domańskiej. Źródło: patrz wykaz literatury. Wykaz ten jest dostępny także w innych opracowaniach oraz na stronach internetowych.

¹² A. Kraśniewski, op. cit., s. 49.

Rozumienie: kojarzyć, zmieniać, wyjaśniać, klasyfikować, konstruować, przedstawiać, przeciwstawiać, bronić, opisywać, różnicować, dyskutować, rozróżniać, szacować, wyjaśniać, generalizować, ilustrować, przepowiadać, przewidywać, zdawać relację, rozwiązywać, tłumaczyć.

Zastosowanie: stosuje, ocenia, oblicza, zmienia, wybiera, konstruuje, demonstruje, rozwija, bada, ilustruje, manipuluje, modyfikuje, organizuje, przygotowuje, produkuje, tworzy, wskazuje, przygotowuje harmonogram, schemat, szkicuje, używa.

Analiza: analizować, oceniać, rozumieć strukturę organizacyjną, myślową, kategoryzować, porządkować, klasyfikować, poddawać krytycznemu osądowi, ilustrować, kwestionować, badać, eksperymentować, testować, dzielić.

Synteza: organizować, zestawiać, kategoryzować, łączyć, kompilować, opracowywać, tworzyć, projektować, zarządzać, modyfikować, przygotowywać, proponować, reorganizować, integrować, planować, dokonywać podsumowania.

Ocena: ocenić, oszacować, wybrać, wyciągnąć wnioski, krytykować, decydować, wyjaśniać, interpretować, uzasadniać, mierzyć, przewidywać, nadawać miary, rangować, rekomendować, podsumowywać, walidować.

Trzecim elementem i jednocześnie zamykającym paletę opisu efektów uczenia się są **kompetencje** (w tym postawy społeczne) traktowane jako udowodniona zdolność stosowania wiedzy, umiejętności i zdolności osobistych, społecznych lub metodologicznych okazywana w pracy lub nauce oraz w karierze zawodowej i osobistej. W ERK kompetencje określone są w *kategoriach odpowiedzialności i autonomii*. Kompetencje społeczne rozwijają się całą gamą oddziaływania na studenta w trakcie procesu dydaktycznego i zaangażowania środowiskowego. Osobie kształcącej się można przypisać kompetencje: doceniania, akceptowania, asystowania, podejmowania wyzwań, demonstrowania, dyskusowania, organizowania, osądzania, wspierania, syntezy, kwestionowania, odnoszenia.

4. Kierunek studiów

Kierunek studiów jest definiowany w ustawie jako *wyodrębniona część jednego lub kilku obszarów kształcenia, realizowana w uczelni w sposób określony przez program kształcenia*.¹³ Kierunek realizowany jest na studiach pierwszego i/lub drugiego stopnia. Powinien być przyporządkowany do jednego lub większej liczby wyodrębnionych obszarów kształcenia. Każdemu z niżej wymienionych obszarów nauk nadano efekty kształcenia dla dwóch poziomów i dwóch profili kształcenia (praktyczny i ogólnoakademicki). Są to:

- a) obszar nauk humanistycznych,
- b) obszar nauk społecznych,
- c) obszar nauk ścisłych,
- d) obszar nauk przyrodniczych,
- e) obszar nauk technicznych,
- f) obszar nauk medycznych, nauk o zdrowiu oraz nauk o kulturze fizycznej,

¹³ art. 2 ust. 1 pkt. 14 ustawy.

- g) obszar nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych,
- h) obszar nauk o sztuce.

Uzyskiwane w trakcie studiów na określonym kierunku, poziomie i profilu kształcenia efekty kształcenia powinny odpowiadać efektom obszarowym. Jednostki dysponujące uprawnieniami habilitacyjnymi, prowadzące studia dysponują swobodą w zakresie określania zakresu tematycznego i nazw kierunków. Nazwa kierunku powinna być adekwatna do efektów kształcenia, odpowiadać tożsamości dotychczas prowadzonym studiom, a także wypełniać zakres dziedzin nauki i dyscyplin naukowych.

5. Profil kształcenia

Jednostka organizacyjna prowadząca kształcenie może przyjąć wzorcowy opis efektów kształcenia dla kierunku, poziomu i profilu kształcenia¹⁴ lub opracować własny ich projekt oparty na obszarowych efektach kształcenia.¹⁵ Profil kształcenia nie wynika z typu i uprawnień uczelni, ale ich prowadzenie skutkuje odrębnymi wymogami formalnymi i merytorycznymi. Kwestie formalne sprowadzają się do: efektów kształcenia, kompozycji minimum kadrowego i obsady zajęć dydaktycznych, metod i warunków prowadzenia zajęć oraz ewaluacji studentów i dyplomowania. Możliwe jest jednocześnie prowadzenie studiów w tej samej jednostce, na tym samym poziomie, w dwóch profilach lub stosowanie różnych wariantów na poziomach licencjackim i magisterskim. W pierwszym scenariuszu dopuszcza się możliwość kojarzenia niektórych treści i organizacji procesu nauczania.

Profil kształcenia nie jest wyróżnikiem, ale odrębną ścieżką kształcenia prowadzącą do uzyskania pewnych szczególnych kompetencji. Profilu kształcenia nie należy traktować jak dotychczasowych specjalności będących jedynie „dodatkiem” do kierunku studiów. Dopuszcza się zróżnicowaną długość studiów w profilach, jeśli uzasadnieniem dla tego będzie realizacja innego programu i uzyskiwanie specyficznych efektów kształcenia.

Profil kształcenia

- a) **profil praktyczny** obejmuje moduł zajęć służących zdobywaniu przez studenta umiejętności praktycznych;
- b) **profil ogólnoakademicki** obejmuje moduł zajęć służących zdobywaniu przez studenta pogłębionych umiejętności teoretycznych. art. 2 ust. 1 pkt. 18e) ustawy

¹⁴ art. 11 ust. 1 i 2 ustawy „Podstawowa jednostka organizacyjna uczelni nieposiadająca uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego, może prowadzić studia na określonym kierunku, poziomie i profilu kształcenia zgodnie z: 1) wzorcowym opisem efektów kształcenia dla kierunku i poziomu kształcenia określonym w przepisach wydanych na podstawie art. 9 ust. 2 lub 2) opisem efektów kształcenia określonym przez senat uczelni dla kierunku innego niż kierunki określone w przepisach wydanych na podstawie art. 9 ust. 2.”

¹⁵ art. 11 ust. 1 ustawy „Podstawowa jednostka organizacyjna uczelni posiadająca uprawnienie do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego i spełniająca warunki określone w przepisach wydanych na podstawie art. 9 ust. 3 pkt. 1, może prowadzić studia na określonym przez senat uczelni, w drodze uchwały, kierunku studiów i poziomie kształcenia, w ramach obszarów kształcenia oraz dziedzin odpowiadających uprawnieniom do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego. Uchwała senatu uczelni określa efekty kształcenia, do których są dostosowane plany studiów i programy kształcenia, odpowiednio do poziomu i profilu kształcenia”.

Profil kształcenia nie musi być związany z statusem uczelni, choć może wzmocnić zauważalną mapę podziału w Polsce, gdzie to uczelnie niepubliczne bardziej skłaniały się do wiązania procesu kształcenia z lokalnymi i regionalnymi rynkami pracy, natomiast uczelnie publiczne, szczególnie w dużych ośrodkach naukowych, koncentrowały się na tradycyjnym wymiarze akademickim przygotowując jednocześnie studentów do nauki na poziomie magisterskim oraz do studiów doktoranckich. Profil praktyczny może być preferowany przez tych studentów, którzy bezpośrednio po studiach zamierzają podjąć pracę. Bez wątplenia będzie to współgrało z wybranym kierunkiem studiów. Zainteresowanie pracodawców tymi studentami wynika głównie z racji posiadania przez nich szeregu umiejętności przydatnych w miejscu pracy. By profil praktyczny rzeczywiście spełniał pokładane w nim nadzieje, konieczne jest staranne skomponowanie kadry nauczającej, jednakże nie tylko wchodzącej w skład minimum kadrowego. Uczelnie w tym względzie mają szereg możliwości uwzględniania osób dysponujących nie tylko formalnymi kwalifikacjami akademickimi, ale także bogatym doświadczeniem praktycznym zdobytym poza szkolnictwem wyższym. Takie zróżnicowanie kadry nauczającej na studiach o profilu praktycznym i ogólnoakademickim wydaje się usprawiedliwione. Dla profilu ogólnoakademickiego uzasadnienie dla zatrudnienia znajduje grono nauczycieli legitymujących się tradycyjną ścieżką kariery uniwersyteckiej (formalne kwalifikacje, dorobek naukowy i dydaktyczny). Mimo, iż za profilowaniem powinno iść różnicowanie efektów kształcenia dla danego obszaru kształcenia, profilowanie samo w sobie nie powinno ograniczać czy też zamykać drożności ścieżek i poziomów kształcenia studentów.

W odniesieniu do profilu praktycznego należy oczekiwać przewagi wiedzy wspomagającej umiejętności praktyczne w wybranej dziedzinie działalności społecznej (gospodarczej, politycznej, itd.), a co za tym idzie zwiększonego udziału punktów ECTS przypisywanych tak określonym efektom kształcenia. Przynajmniej częściowe nabywanie wiedzy, umiejętności i kształtowanie postaw studentów powinno mieć miejsce w środowisku pracy typowym dla absolwenta kierunku i przy bezpośredniej obecności praktyków. Z racji przyjętych proporcji teorii do praktyki, powinna uwidaczniać się przewaga metod aktywizujących nad metodami podającymi czy eksponującymi. Wymagane jest również zróżnicowanie wymagań w odniesieniu do pewnych grup przedmiotów/zajęć/praktyk. W konsekwencji za rozkładem obciążeń studenta powinna iść wycena punktowa tych zajęć.

Profil kształcenia praktycznego obliguje do zapewnienia dodatkowo: specyficznej bazy, środków finansowych, umów i współpracy pozauczelnianej. Służyć ma to wykształceniu ściślejszej więzi pomiędzy środowiskiem nauki i pracy. Można także przeprowadzać przynajmniej częściową walidację efektów uczenia się w naturalnym środowisku pracy przyszłego absolwenta, czy wykorzystać specyfikę prac dyplomowych i zasad egzaminowania.

Jednostki prowadzące kształcenie o profilu ogólnoakademickim mogą w większym stopniu poszukiwać kandydatów na studia (szczególnie magisterskie) dysponujących szczególnymi kwalifikacjami (np. językowymi, wiedzy specjalistycznej) w powiązaniu z bieżącą ofertą kształcenia. Uzasadniona wydaje się przewaga wiedzy teoretycznej i metodologicznej obejmującej studiowaną dyscyplinę z danego obszaru nauk, ponadto zwiększony udział punktów ECTS przypisywanych wiedzy i umiejętnościom badawczym. Uczelnie prowadzące ten profil powinny dysponować należytymi (zinstytucjonalizowanymi) kontaktami z ośrodkami naukowymi (akademickimi, badawczymi, eksperckimi) pozwalając tym samym swoim studentom na rozwój intelektualny w tych sieciach. Więzy ze środowiskiem badawczym związanym ze studiowaną dyscypliną mogą przełożyć się na współudział w projektach badawczych studentów, pracach zaliczeniowych czy walidacji postępów w nauce.

W sposób naturalny w sylabusach do przedmiotów i na zajęciach dydaktycznych przewagę powinny mieć metody problemowe nad praktycznymi czy podającymi. Prace, szczególnie dyplomowe, pisane na bardzo dobrej podbudowie metodologicznej i teoretycznej nie powinny stronić od oryginalności.

6. Forma studiów

Dla większości kierunków studiów (z wyjątkiem tych, dla których określone zostały standardy kształcenia) nie zdefiniowano wymagań określających wymiar godzin zajęć dydaktycznych prowadzonych w uczelni (tzw. godzin kontaktowych). Inaczej niż dotychczas zdefiniowano w ustawie studia stacjonarne, określając je jako taką formę studiów wyższych, w której co najmniej połowa programu kształcenia jest realizowana w postaci zajęć dydaktycznych wymagających bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich i studentów, natomiast studia niestacjonarne jako formę kształcenia akademickiego – inną niż studia stacjonarne, która za taką została wskazana przez senat uczelni. Poza wymienionymi wymaganiami formalnymi różnicującymi formami studiów należy pamiętać, szczególnie w odniesieniu do studiów niestacjonarnych i profilu praktycznego, o związku pomiędzy efektami kształcenia a programem studiów.

7. Czas trwania studiów

Czas trwania studiów określono w ustawie (art. 166) liczbą semestrów, gdzie studia licencjackie trwają co najmniej 6 semestrów, studia inżynierskie, co najmniej 7; studia drugiego stopnia – 3 lub 4 semestry, a studia jednolite magisterskie – od 9 do 12 semestrów. Studia niestacjonarne mogą trwać jeden lub dwa semestry dłużej niż odpowiednie studia stacjonarne.

Ustawa określa także (art. 164a ust. 2) liczbę punktów ECTS niezbędną do uzyskania wymaganych kwalifikacji (dyplomu) ukończenia studiów

- a) studiów pierwszego stopnia – co najmniej 180 punktów ECTS;

- b) studiów drugiego stopnia – co najmniej 90 punktów ECTS.
- c) jednolitych studiów magisterskich – co najmniej 300 punktów ECTS w systemie studiów pięcioletnich oraz 360 w systemie studiów sześciolletnich.

8. Cel kształcenia

Cel kształcenia jest formułowany na bazie misji i strategii edukacyjnej uczelni. Na niższym poziomie jest pochodną prowadzonego kierunku i poziomu studiów oraz profilu kształcenia. Cele kształcenia wynikają – w myśl zapisów ustawy (art. 13) z zadań uczelni. Kształcenie studentów służy zdobywaniu i uzupełnianiu wiedzy oraz umiejętności niezbędnych w pracy zawodowej, wychowywaniu studentów w poczuciu odpowiedzialności za państwo, umacnianiu zasad demokracji i poszanowaniu praw człowieka, kształceniu i promowaniu kadr naukowych; upowszechnianiu i pomnażaniu osiągnięć nauki, kultury narodowej i techniki; działaniu na rzecz społeczności lokalnych i regionalnych.

9. Program kształcenia

Program kształcenia¹⁶, to w myśl ustawy „*opis określonych przez uczelnię spójnych efektów kształcenia, zgodny z Krajowymi Ramami Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego, oraz opis procesu kształcenia, prowadzącego do osiągnięcia tych efektów, wraz z przypisanymi do poszczególnych modułów tego procesu punktami ECTS*”. Rada wydziału (art. 68 ust. 1 pkt. 2 ustawy) uchwała plan studiów i program kształcenia. Decyzje rady wydziału muszą być zgodne ze stanowiskiem i decyzjami podjętymi przez senat uczelni publicznej (lub organ kolegialny uczelni niepublicznej). Program kształcenia (dla kierunku, poziomu, profilu) obejmuje opis zakładanych efektów kształcenia i program studiów, stanowiący opis procesu kształcenia prowadzącego do uzyskania zakładanych efektów kształcenia. Dobrze zbudowany program kształcenia pozwala dostrzec jego powiązanie z poziomem i profilem kształcenia, formą studiów, organizacją procesu dydaktycznego oraz zasadami dyplomowania. Na poziomie instytucjonalnym program kształcenia uwiarygodnia sama jednostka prowadząca studia, jej pozycja na rynku edukacyjnym i usytuowanie w środowisku lokalnym. Powinna być również zapewniona fundamentalna zgodność z misją i tradycją kształcenia akademickiego. Struktura organizacyjna jednostki jest ważnym filarem organizacji procesu dydaktycznego, a także prowadzenie polityki badawczo-rozwojowej. Ich rdzeniem są zasoby kadrowe i finansowe jednostki. Ważne w budowaniu programu kształcenia, choć może w mniejszym stopniu w odniesieniu do studentów, są uwarunkowania krajowe i międzynarodowe. Mowa tutaj o ERK i KRK, standardach kształcenia,

¹⁶ art. 2 ust. 1 pkt. 14b ustawy oraz § 3 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz. 1445).

przepisach prawa, wymaganiach środowiskowych komisji akredytacyjnych, uzgodnieniach międzyuczelnianych, wymaganiach i zaleceniach stowarzyszeń zawodowych.

10. Program studiów

Program studiów to opis procesu kształcenia prowadzącego do uzyskania efektów kształcenia, zdefiniowanych przez uczelnię dla określonego kierunku. Programowi studiów przypisuje się całą gamę funkcji: określa formę studiów, liczbę semestrów i liczbę punktów ECTS, moduły kształcenia, sposoby weryfikacji zakładanych efektów kształcenia, plan studiów, liczbę punktów ECTS przypisaną różnym rodzajom zajęć, a także wymiar, zasady i formę odbywania praktyk studenckich.¹⁷ Można zatem stwierdzić, że program studiów jest formą i sposobem realizacji programu kształcenia. Program studiów powinien także zawierać charakterystykę narzędzi i procedur weryfikacji treści i efektów kształcenia.

11. Tworzenie programu studiów

Reforma szkolnictwa wyższego w Polsce zastała uczelnie prowadzące już nauczanie, dlatego zachodzi potrzeba wypracowania procedur przystosowań do nowych wymagań prawnych i języka opisu. Stąd zaproponowane w literaturze przedmiotu¹⁸ dwa podejścia w tworzeniu programu. Pierwsza określana jako „*Metoda top – down*” jest właściwa dla budowania programu studiów od podstaw. Punkt wyjścia stanowią efekty kształcenia w konkretnym obszarze, strategia rozwoju jednostki i specyfika jej misji edukacyjnej. Na tej bazie oraz przy uwzględnieniu szeregu uwarunkowań instytucjonalnych i środowiskowych należy konstruować program kierunku i jego profilu kształcenia. W zdecydowanej większości przypadków polskie uczelnie będą realizować „*Metodę bottom – up*”, która polega na „wydobyciu” i ocenie efektów kształcenia i treści nauczania zawartych w już realizowanych przedmiotach. Następnym etapem jest ich kategoryzacja, uzupełnienie, uogólnienie w kierunku efektów kształcenia dla całego programu nauczania, a dalej toku i poziomu studiów. W ostateczności następuje ich pełna harmonizacja z KRK. Proces ten powinien zostać przez uczelnie wykorzystany do niezbędnej reformy dydaktycznej, modernizacji metod, aktualizacji treści kształcenia, wyboru ścieżki nauczania. Prowadzi to de facto do tego, że uczelnie na nowo będą zobligowane do zdefiniowania efektów kształcenia. Procedura opracowywania programu studiów nie różni się istotnie od dotychczas prowadzonych. Ważna jest świadomość decydentów zwiększenia zakresu ich wolności i odpowiedzialności, a także większego niż dotychczas zaangażowania interesariuszy. Nie jest to jednak

¹⁷ § 5 rozporządzenia z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz. 1445).

¹⁸ Autonomia programowa uczelni. Ramy kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego, opracowanie redakcyjne Ewa Chmielecka, MNiSW, Warszawa 2010.

rewolucyjna zmiana, bowiem wiele szkół wyższych w Polsce, którym można przypisać laur uczelni społecznie odpowiedzialnych, traktuje nauczanie akademickie jako wspólne zadanie.

Właściwa metodyka projektowania programu studiów obejmuje fazę opracowania koncepcji przy uwzględnieniu zapotrzebowania na absolwentów po danym kierunku studiów. Do dokonania właściwej diagnozy sytuacji potrzebna jest rzetelna analiza rynku pracy, konsultacja z pracodawcami, kandydatami na studia, a także ich absolwentami. Uczelnia powinna być świadoma kosztów niezbędnych do wykształcenia absolwenta legitymującego się określonymi cechami intelektualnymi i umiejętnościami praktycznymi. Kolejnym etapem przy konstrukcji programu studiów jest określenie wymagań wstępnych dostępu do studiów oraz wstępne zdefiniowanie efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji. W dalszej kolejności następuje proces planowania prowadzący się do opracowania efektów kształcenia na poziomie całego programu, a następnie opracowanie koncepcji kształcenia (przedmioty, treść, typy zajęć, metody kształcenia, sposób i kryteria weryfikacji). Należy przyporządkować deklarowane efekty kształcenia poszczególnym modułom kształcenia. Fazę planowania zamyka opracowanie sylabusów do przedmiotów. Administracyjne zatwierdzenie programu kształcenia, organizacji dydaktyki i przydziały zajęć tworzą rdzeń fazy implementacji. Po niej następują kolejne dwa etapy: realizacji programu oraz oceny. Ocena powinna być zestandaryzowana i przeprowadzana przez podmioty wewnętrzne i zewnętrzne. Odnosi się do formalno–merytorycznych aspektów (poziomu kształcenia, obszaru i profilu, deklarowanych i osiągniętych efektów kształcenia, organizacji procesu dydaktycznego).

Kontrolną ocenę programu można dokonywać przy pomocy macierzy efektów kształcenia. Ma ona pomóc ocenić kompatybilność pomiędzy efektami kształcenia, treściami sformułowanymi dla całego programu studiów i jednostek dydaktycznych oraz organizacją procesu dydaktycznego. Z kolei macierz kompetencji ma odzwierciedlić relację pomiędzy typem zajęć i metodami nauczania a kompetencjami określonego typu studentów kształtowanych w procesie nauczania w wybranych jednostkach dydaktycznych.

Wzór macierzy efektów kształcenia dla programu studiów					
	Efekty kształcenia dla programu studiów				
	Efekt 1...	Efekt 2...	Efekt 3...	Efekt 4 ...	Efekt 5... i n
Przedmiot / moduł 1 (...)					
Przedmiot / moduł 2 (...) itd.					

Wzór macierzy kompetencji dla I / II stopnia kształcenia (z KRK oraz programu kształcenia)*						
Deklarowane kompetencje	Wykład	Seminarium	Ćwiczenia / Konwersatorium	Zajęcia warsztatowe	Projekt	Praktyka
Kompetencja nr 1						
Kompetencja nr 2 itd.						

Źródło: Opracowanie na podstawie: Autonomia programowa uczelni. Ramy... s. 98 – 99.

12. Plan studiów

Plan studiów jest składową programu studiów, częścią opisu procesu nauczania prowadzącego do osiągnięcia efektów kształcenia konkretnego programu kształcenia. Plan studiów określa moduły kształcenia/przedmioty (ich ilość, strukturę, wymiar godzin, punkty ECTS, semestr na którym będzie realizowany, formę prowadzenia zajęć oraz sposób zaliczenia). Plan studiów jest uzależniony od formy studiów (stacjonarnych i niestacjonarnych) i dlatego dopuszcza się jego wielowariantowość w obrębie tej samej jednostki prowadzącej kształcenie.

13. Moduł kształcenia

Moduł określa się jako „zajęcia lub grupy zajęć – wraz z przypisaniem do każdego modułu zakładanych efektów kształcenia oraz liczby punktów ECTS”.¹⁹ Tak szeroko zdefiniowanie pojęcie modułu oznacza, że może być on tożsamy z klasycznie pojmowanym przedmiotem lub integrować jakąś merytorycznie powiązaną ich wiązkę. Moduły kształcenia tworzą rdzeń programu studiów, są nośnikiem treści i płaszczyzną realizacji programu kształcenia. Wraz z właściwie dobranymi: formą, metodą i narzędziami dydaktycznymi oraz pomiarem przyczyniają się do osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia. Nakład pracy studenta prowadzący do osiągnięcia założeń edukacyjnych przedmiotu jest wyrażany punktami ECTS.²⁰ Moduły kształcenia mają różny status w konstrukcji programu studiów, studentowi przysługuje wybór modułów kształcenia w wymiarze nie mniejszym niż 30% punktów ECTS koniecznych do uzyskania kwalifikacji odpowiadających poziomowi studiów.²¹

¹⁹ § 5 ust. 1 pkt. 3 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445).

²⁰ § 2 ust. 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 września 2011 r. w sprawie warunków i trybu przenoszenia zajęć zaliczonych przez studenta (Dz. U. Nr 201, poz.1187 – jeden punkt ECTS odpowiada 25–30 godzinom łącznej pracy studenta).

²¹ § 5 ust. 1 pkt. 2, ust. 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz. 1445).

Opracowanie modułu kształcenia powinno być poprzedzone szeregiem zabiegów odnoszących się do całego programu kształcenia i studiów. Treści programowe powinny odzwierciedlać się w efektach kształcenia i być zgodne z celem kształcenia. Cel jest elementem wejścia i wyraża intencję nauczania. Będzie także punktem odniesienia dla opisu zmiany w sytuacji i zakresie wiedzy studenta. Należy pamiętać o tym, że sam cel nie gwarantuje osiągnięcia sukcesu dydaktycznego. Prowadzą do nich adekwatnie dobrane treści programowe, metody i narzędzia dydaktyczne, a także organizacja czasu.

Oddzielnym i niezmiernie ważnym elementem każdego modułu kształcenia jest pomiar efektów kształcenia. Obowiązuje zasada – jeden efekt kształcenia mierzy jedna metoda i kryterium oceny²². Refleksja płynąca z ewaluacji rezultatów powinna być podstawą redefiniowania merytorycznych i formalnych elementów zajęć.

Tabela nr 2. Cechy efektów kształcenia

S	Specific	Szczegółowość i konkretność opisu efektów kształcenia w odniesieniu do wiedzy i umiejętności studenta po zakończeniu procesu kształcenia
M	Measurable	Mierzalność każdego zdefiniowanego efektu kształcenia poprzez kryteria i oceny
A	Acceptable / accurate	Akceptowalność / trafność – każdy efekt kształcenia powinien być kompatybilny z efektami kształcenia dla całego programu i KRK
R	Realistic	Realistyczny – efekty kształcenia muszą być możliwe do osiągnięcia poprzez realizację przedmiotu (w zakresie treści i form dydaktycznych)
T	Time – scaled	Efekty kształcenia dla danego przedmiotu muszą być możliwe do osiągnięcia w czasie zdefiniowanym przez program zajęć

Źródło: Opracowanie na podstawie: Autonomia programowa uczelni. Ramy... s. 106.

14. Metody kształcenia

Kolejnym elementem akademickiej dydaktyki są metody kształcenia rozumiane jako celowo i systematycznie stosowane sposoby pracy nauczyciela ze studentami, zharmonizowane z celami, treściami i efektami uczenia się. Ich zadaniem jest zapewnienie studentom osiągnięcia efektów uczenia się w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji uprzednio zdefiniowanych dla danego modułu/przedmiotu. Do sposobu nauczania zgodnie z KRK muszą być bardzo precyzyjnie dobrane metody oceny.

²² Wyróżnia się dwa rodzaje ocen: bieżącą (formującą) – dotyczącą bieżącego zaangażowania studenta i cząstkowych efektów kształcenia; podsumowującą – wyłącznie względem efektów kształcenia (nie muszą być sprawdzane wszystkie deklarowane, ale reprezentatywna próbka).

15. Pomiar efektów kształcenia

Celowe i systematycznie stosowane metody oceny efektów kształcenia powinny sprawdzać wyniki pracy studenta i określać, czy i na jakim poziomie zostały przez niego osiągnięte zdefiniowane dla danego modułu/przedmiotu efekty uczenia się. Pomiar zakładanych efektów kształcenia osiąganych przez uczącego się ma miejsce głównie na zajęciach, ale w zależności od programu studiów, może to być także np. praktyka studencka. Warunkiem zaliczenia przedmiotu powinno być osiągnięcie wszystkich założonych efektów kształcenia. W literaturze przedmiotu można spotkać odmienne stanowisko w sprawie ilości efektów kształcenia przypisanych jednemu modułowi.

Opisane czasownikami oznaczającym czynność powinny oscylować na poziomie od 4/5 do 8/9. Także odmienne stanowisko jest prezentowane w odniesieniu do sposobu prezentacji (przedmiotowych) efektów kształcenia.

Oceny:

rodzaje oceny – ocena kształtująca, podsumowująca, ciągła;

techniki oceny – egzamin ustny, egzamin pisemny, prezentacja, test, projekt.

W tym przypadku różnica zdań jest zasadnicza i sprowadza się do tego czy efekty kształcenia dzielić na kategorię wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych czy też formułować je bez takiego zabiegu w sposób zintegrowany.²³

16. Podsumowanie

Zaprezentowane w tym rozdziale informacje stanowią jedynie próbę przybliżenia czytelnikowi podstawowych pojęć właściwych dla reformy szkolnictwa wyższego wprowadzanej pod auspicjami Krajowych Ram Kwalifikacji. Posłużyły także zebraniu i usystematyzowaniu danych w tym zakresie przy jednoczesnym wzbogaceniu analizy i praktycznym doświadczeniem autora. Z racji nowego, efektywnościowo-jakościowego podejścia do zarządzania dydaktyką oraz innego niż dotychczas języka opisu efektów kształcenia, zasadne jest przyswojenie tej nowej optyki oglądu rzeczywistości i podejmowanie prób wdrażania reform. Od tego też będzie zależała skuteczność projakościowych działań uczelni.

Należy mieć nadzieję, iż KRK spełnią pokładane w nich nadzieje i przyczynią się do uporządkowania i podniesienia konkurencyjności europejskiej przestrzeni edukacyjnej.

²³ „Wydaje się, że – w oparciu o doświadczenia, przede wszystkim międzynarodowe – można zalecić, aby efekty kształcenia dla przedmiotu formułowane były bez podziału na kategorie odpowiadające wiedzy, umiejętnościom i kompetencjom społecznym. Decyzje w tej sprawie powinny być podjęte na poziomie uczelni”. A. Kraśniewski
Jak przygotowywać programy kształcenia zgodnie z wymaganiami wynikającymi z Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego? Warszawa 2011, s. 60.

Literatura przedmiotu (wybrana):

1. Autonomia programowa uczelni. Ramy kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego, opracowanie redakcyjne Ewa Chmielecka, MNiSW, Warszawa 2010.
2. Budowa Krajowego Systemu Kwalifikacji (materiał informacyjny), Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa, lipiec 2011.
3. Chmielecka, E., Europejskie ramy kwalifikacji, www.uksw.edu.pl/files/1Chmielecka.doc, pobranie dnia 18.12.2010.
4. Dobór i tłumaczenie czasowników na podstawie: M. Domańskiej. Badanie zatrudnialności absolwentów szkół wyższych, kompetencje przydatne na rynku pracy. [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: http://www.erasmus.org.pl/s/p/artykuly/29/292/MD_zatrudnialnosc_120509.pdf [odczyt: 8.02.2010].
5. Europejski System Transferu i Akumulacji Punktów – Przewodnik dla użytkowników, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji (tłumaczenie; tytuł oryginału: ECTS User's Guide), 2009.
6. EUROPEJSKIE I KRAJOWE RAMY KWALIFIKACJI PODSTAWOWE INFORMACJE opracował Stanisław Sławiński na podstawie materiałów wypracowanych przez Zespół Ekspertów ds. KRK www.krk.org.pl.
7. Europejskie ramy kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie, ec.europa.eu/education/pub/pdf/general/eqf/leaflet_pl.pdf, pobranie dnia 18.12.2010.
8. Europejskie ramy kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie (ERK) Luksemburg: Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, 2009, Wspólnoty Europejskie, 2009, pobranie 18.12.2010.
9. Konarzewska-Gubała, E., Obszar nauk społecznych w KRK: budowa programów kształcenia. Seminarium „Krajowe Ramy Kwalifikacji: Budowa programów studiów na bazie efektów kształcenia” Uniwersytet Gdański 24 czerwca 2010.
10. Kraśniewski, A., Jak przygotowywać programy kształcenia zgodnie z wymaganiami wynikającymi z Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego? Warszawa 2011.
11. Opis efektów kształcenia w obszarze nauk społecznych, Warszawa 12.03.2010r. www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/ministerstwo/Aktualnosc/20100531_KRK_konferencja/20100531_LO_nauki_spoeczne.pdf, z dnia 18.12.2010.
12. „Opracowanie założeń merytorycznych i instytucjonalnych wdrażania Krajowych Ram Kwalifikacji oraz Krajowego Rejestru Kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie”, Instytut Badań Edukacyjnych instytut badawczy, ul. Górczewska 8, 01-180 Warszawa.
13. Obszar nauk społecznych, Warsztaty: Jak budować program (curriculum) na bazie efektów uczenia się / deskryptorów KRK / deskryptorów obszarów? Jak budować program zajęć (sylabus) na bazie efektów uczenia się / deskryptorów / macierzy efektów uczenia się dla uczelni / absolwenta? Opracowały: Ewa Chmielecka, Maria Próchnicka, www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/Finansowanie/fundusze_europejskie/PO_KL/KRK/20101229/20101229_Ech_warsztaty_nauki_spoeczne.pdf.

14. Polska Rama Kwalifikacji jako narzędzie wspierania uczenia się przez całe życie. Podsumowanie obszaru 1.: Model Polskiej Ramy Kwalifikacji dr Agnieszka Chłoń-Domińczak, www.krak.org.pl/download/konferencje/20110615/Podsumowanie_pierwszej_grupy_tematycznej.pdf, pobranie w dniu 12/01/2012.
15. Polska Rama Kwalifikacji jako czynnik przemian w szkolnictwie wyższym. Seminarium Bolońskie, Zadania uczelni wynikające..., Warszawa 21 listopada 2011, Ewa Chmielecka, http://ekspercibolonscy.org.pl/sites/ekspercibolonscy.org.pl/files/ech_krk_211111_0.pdf, pobranie w dniu 12.01.2012.
16. Próchnicka, M., Efekty uczenia się. Definicja i rola w kształtowaniu programów studiów, Seminarium Elementy procesu bolońskiego w doradztwie zawodowym dla studentów i absolwentów uczelni wyższych: zatrudnialność, efekty kształcenia, internacjonalizacja, ramy kwalifikacji Kraków, Akademia Górniczo-Hutnicza, 11 lutego 2010.
17. Ramowa struktura kwalifikacji Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, Grupa robocza Procesu Bolońskiego ds. ramowych struktur kwalifikacji, Ministerstwo Nauki, Techniki i Innowacji Danii, Luty 2005.
18. „Ramy kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego” (pod redakcją Ewy Chmieleckiej), www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/Finansowanie/fundusze_europejskie/PO_KL/KRK/20101025_wymagania_dla_obszarow_ksztalcenia.pdf z dnia 02 marca 2010.
19. Słownik kluczowych pojęć związanych z Krajowym Systemem Kwalifikacji, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa, lipiec 2011.
20. ZALECENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie (Tekst mający znaczenie dla EOG) (2008/C 111/01). www.procesbolonski.uw.edu.pl/dane/Rekomendacja_PE_23.04.2008_ustanowienie_EQE.pdf z dnia 15.12.2010.

Rozdział V

Zewnętrzna ocena działalności Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej w świetle badań ankietowych

Autor: prof. dr hab. Andrzej. S. Górniak

Państwowa/Polska Komisja Akredytacyjna realizując politykę przejrzystości swoich działań oraz ciągłego doskonalenia pracy zespołów kierunków studiów, zespołów oceniających oraz Biura PKA kontynuowała w 2011 roku ewaluację zewnętrzną. Ankietowy sposób oceny zewnętrznej zespołów oceniających został wprowadzony w roku 2008, z tym że od 2011 r. ankiety przesyłane są rektorom ocenianych uczelni i wypełniane w sposób elektroniczny. Ankiety obejmują 11 pytań zamkniętych z pięciostopniową skalą wystawiania ocen. Pierwsze 4 pytania dotyczyły procedury przygotowania i zakresu wizytacji, kolejne 4 – przebiegu wizytacji, 2 następne miały ukazać efektywność i funkcję doradczą procedury akredytacyjnej w organizacji i przebiegu kształcenia na ocenianym kierunku. Pytanie 11 odnosi się do ogólnej oceny procesu akredytacyjnego. Natomiast cztery pytania ostatnie miały charakter otwarty, a ich celem było uzyskanie przez PKA informacji niezbędnych w procesie doskonalenia przebiegu oceny, przyjętego systemu procedury akredytacyjnej, a także kryteriów oceniania.

Wzór ankiety

1. Czy Biuro PKA przysłało Państwu informacje o planowanej wizytacji wystarczająco wcześniej, aby można się było do niej dobrze przygotować?
2. Czy Państwa zdaniem członkowie zespołu oceniającego wnikliwie zapoznali się przed wizytacją z Raportem Samooceny? Jeśli odpowiedź jest negatywna, prosimy o krótkie jej uzasadnienie.
3. Czy zakres przedmiotowy wizytacji pozwolił na sprawną i rzetelną ocenę jakości kształcenia?
4. Czy czas trwania wizytacji pozwolił na sprawną i rzetelną ocenę jakości kształcenia?
5. Czy zespół oceniający formułował swoje oczekiwania w sposób zrozumiały?

6. Czy zespół oceniający formułował swoje oczekiwania w sposób zgodny z obowiązującymi przepisami prawa?
7. Czy postawa i zachowanie członków zespołu oceniającego w trakcie całej wizytacji świadczyły o poszanowaniu standardów etycznych?
8. Czy podsumowanie pracy zespołu oceniającego podczas spotkania z władzami uczelni było poparte rzeczową i obiektywną argumentacją?
9. Czy wizytacja okazała się pomocna w rozwiązywaniu bieżących problemów dotyczących ocenianego kierunku?
10. Czy wizytacja okazała się pomocna w ukierunkowywaniu ewentualnych zmian?
11. Jak ogólnie oceniają Państwo jakość pracy zespołu oceniającego wizytowany kierunek studiów?
12. Jakie aspekty pracy zespołu oceniającego oceniacie Państwo najwyżej?
13. Co należałoby zmienić w pracy zespołów oceniających?
14. Jakim zagadnieniom należałoby Państwa zdaniem poświęcić więcej czasu w trakcie wizytacji?
15. Jakie macie Państwo inne uwagi dotyczące pracy zespołu oceniającego?
16. Jakie macie Państwo inne uwagi dotyczące przyjętych przez PKA kryteriów i procedur?

Zakończona III kadencja Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej (2008–2011) daje więc możliwość podsumowania wyników oceny zewnętrznej jej dotychczasowej działalności. Dlatego też w rozdziale tym wykorzystano wcześniejsze wyniki ewaluacyjne zamieszczone w rocznych sprawozdaniach z ankietyzacji w latach 2009 i 2010. Przy wyliczaniu średnich ocen stosowano średnią arytmetyczną.

Tabela nr 1. Wyniki ankietyzacji uczelni przeprowadzonej przez PKA w latach 2009–2011.

Rok	Liczba ankiet		Średnia wypełnionych w %
	wysłane	wypełnione	
2009	353	230	65
2010	462	212	46
2011	310	79	25

Rok 2011 był kolejnym okresem spadającej aktywności uczelni i ich uczestnictwa w ankietyzacji (Tabela 1), gdyż udział wypełnionych i przesłanych ankiet zwrotnych spośród wszystkich wysłanych do uczelni wynosiła jedynie jedną czwartą (25,5%). Jest to wynik o ponad połowę mniejszy aniżeli w roku 2009, a bezwzględna liczba analizowanych ankiet spadła niemal trzykrotnie. Znacząco ogranicza to podstawę oceniania

i zmniejsza wiarygodność wnioskowania. Można przypuszczać, że odejście od tradycyjnej „papierowej” wersji ankiety miało wpływ na liczebność uzyskanych informacji ewaluacyjnych. W kolejnej IV już kadencji PKA konieczne są zatem działania zwiększające efektywność ankietyzacji i pozyskiwania większego zasobu wiedzy o działalności Komisji w tym zakresie. Być może konieczne będą czynności przypominające uczelniom o braku odpowiedzi na ankietę PKA.

Tabela nr 2. Wyniki efektywności pozyskiwania ankiet dla ocenionych w 2011 roku kierunków studiów według zespołów kierunków studiów PKA.

Zespoły Kierunków Studiów	Liczba ankiet		Udział % ankiet wypełnionych
	wysłane	wypełnione	
Artystycznych (ZA)	21	8	38
Ekonomicznych (ZE)	47	13	28
Humanistycznych (ZH)	27	3	11
Społecznych i Prawnych (ZSiP)	40	7	18
Technicznych (ZT)	71	16	23
Medycznych (ZM)	28	9	32
Matematyczno-Fizyczno-Chemicznych (ZMFCh)	17	5	29
Przyrodniczych (ZP)	13	3	23
Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych (ZRLiW)	26	11	42
Wojskowych (ZW)	4	2	50
Wychowania Fizycznego (ZWF)	16	2	13
Razem	310	79	25

Powyższa Tabela wskazuje, iż liczba uzyskanych opinii była bardzo zróżnicowana. Dla blisko połowy zespołów liczba ankiet była nie większa niż 5, jedynie dla trzech Zespołów: Kierunków Studiów Ekonomicznych, Technicznych oraz Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych liczba wypełnionych ankiet wyniosła odpowiednio 13, 16 i 11. Dla tychże Zespołów uzyskano bardziej reprezentatywny obraz pracy powoływanych przez nie zespołów oceniających kierunki studiów oraz większy wachlarz opinii wrażeń w pytaniach otwartych ankiety (pytania od 12 do 16). W roku 2011 po raz pierwszy od momentu wprowadzenia ankietyzacji uzyskano ankiety ewaluacyjne pracy zespołów oceniających kierunki wojskowe.

Za satysfakcjonującą należy uznać sytuację o przekazywaniu opinii dotyczącej procedury akredytacyjnej dla kierunków studiów z obszarów działalności Zespołów Kierunków Artystycznych, Ekonomicznych, Medycznych i Rolniczych, co zostało zaprezentowane w Tabeli 3. W roku 2011 odnotowano wyjątkowy, bo aż siedmiokrotny spadek udziału odpowiedzi ankietowych dotyczących akredytacji z uczelni prowadzących kierunki humanistyczne oraz z zakresu działań Zespołu Kierunków Wychowania

Fizycznego. Można przypuszczać, że oceniane kierunki studiów w tych uczelniach były już kolejnymi kierunkami poddawany procesowi akredytacji w poszczególnych jednostkach, a procedury i sposób oceniania uznano za rutynowy i nie budzący większych uwag, a zatem zbędne było udzielanie odpowiedzi na pytania ankiety PKA.

Tabela nr 3. Udział procentowy wypełniania ankiet przez oceniane jednostki według zespołów kierunków studiów w latach 2009–2011.

Zespoły Kierunków Studiów	Rok		
	2009	2010	2011
ZA	54	32	38
ZE	40	36	28
ZH	92	79	11
ZSiP	61	45	18
ZT	62	35	23
ZM	71	54	32
ZMFCh	100	38	29
ZP	75	48	23
ZRLiW	64	65	42
ZW	n	n	50
ZWF	63	72	13
<i>Średnio</i>	65	46	25

n- nie prowadzono procedury oceny,
oznaczenia zespołów kierunków studiów jak w tabeli 2.

Ogólna ocena pracy zespołów oceniających jest wysoka i wynosiła w 2011 roku średnio 4,77, jednakże jest to kolejny rok (nieistotny statystycznie), obniżania się wartości wystawianych ocen. Stopniowe obniżanie się ocen odnotowano w Zespołach Kierunków Studiów: Ekonomicznych, Humanistycznych, Matematyczno-Fizyczno-Chemicznych oraz Technicznych. Najwyższe zaś oceny utrzymywały się w kolejnych latach dla Zespołów Kierunków Artystycznych, Medycznych oraz Przyrodniczych. Powyższe zostało przedstawione w Tabeli 4.

W roku 2011 najwyższą ogólną ocenę wystawiono w około 80% nadesłanych ankiet, zaś w 5 zespołach kierunków stanowiły one 100%, co zostało przedstawione w Tabeli 5.

Analiza wyników pozwala na jednoznaczne stwierdzenie, iż uczelnie są zawiadamiane z odpowiednim wyprzedzeniem o mającym nastąpić procesie akredytacji. Przygotowanie, zakres merytoryczny i czas trwania wizytacji w ocenianych jednostkach zostały ocenione bardzo dobrze i dobrze. Tylko w niewielkiej części ankiet prezentowano małe zadowolenie z tych działań. Powyższe zaprezentowano w Tabeli 6.

Tabela nr 4. Ogólna ocena jakości pracy zespołów oceniających PKA w latach 2009–2011.

Zespoły Kierunków Studiów	Rok		
	2009	2010	2011
ZA	5,0	5,0	5,0
ZE	4,9	4,8	4,7
ZH	5,0	4,8	4,7
ZM	5,0	5,0	5,0
ZMFCH	4,9	4,8	4,6
ZP	4,9	5,0	5,0
ZRLiW	4,8	4,8	4,6
ZSiP	4,9	4,7	4,7
ZT	5,0	4,9	4,7
ZWF	4,9	4,7	5,0
ZW	n	n	5,0
<i>Średnio</i>	<i>4,93</i>	<i>4,85</i>	<i>4,77</i>

n - nie prowadzono procedury oceny,
oznaczenia zespołów kierunków studiów jak w tabeli 2.

Tabela nr 5. Ogólna ocena jakości pracy zespołów oceniających PKA w roku 2011.

Zespoły Kierunków Studiów	Liczba ankiet	Udział % wypełnionych ankiet			Ogólna ocena
		bardzo dobrze	dobrze	zdecydowanie źle	
ZA	8	100	0	0	5,0
ZE	13	76,9	15,4	7,7	4,7
ZH	3	66,7	33,3	0,0	4,7
ZM	9	100	0	0	5,0
ZMFCH	5	60	40	0	4,6
ZP	3	100	0	0	5,0
ZRLiW	11	72,7	18,2	9,1	4,6
ZSiP	7	71,4	28,6	0,0	4,7
ZT	16	68,8	31,3	0	4,7
ZWF	2	100	0	0	5,0
ZW	2	100	0	0	5,0
<i>Razem</i>	<i>79</i>	<i>79,7</i>	<i>17,7</i>	<i>2,5</i>	<i>4,8</i>

oznaczenia zespołów kierunków studiów jak w tabeli 2.

Tabela nr 6. Ocena przygotowania, zakresu i czasu trwania wizytacji w procedurze akredytacyjnej PKA w 2011 roku; w procentach odpowiedzi na dane pytanie.

Oceniany aspekt	tak	raczej tak	raczej nie	trudno powiedzieć
Odpowiedni czas otrzymania informacji z Biura PKA o planowanej wizytacji	94,9	5,10	0	0
Odpowiednie przygotowanie członków zespołu oceniającego	78,5	17,7	1,3	2,5
Odpowiedni zakres przedmiotowy wizytacji	77,2	20,3	2,5	0
Odpowiedni czas trwania wizytacji	73,4	22,8	1,3	2,5
<i>Średnio</i>	81,0	16,1	1,3	0,6

W czasie wizytacji ankietowane uczelnie najlepiej oceniały poprawność stosowania przepisów prawa i postawę członków zespołów oceniających, w nieco mniejszym stopniu oceniano rzeczowość i argumentację uzasadniającą formułowane oceny, co obrazuje Tabela 7. Zdecydowanie najniższą ocenę z tego zakresu wystawiono zespołom za nie w pełni zrozumiałe formułowanie oczekiwań w stosunku do ocenianych jednostek (tab.7).

Tabela nr 7. Ocena pracy zespołów PKA w trakcie wizytacyjnych w 2011 roku; w procentach odpowiedzi na dane pytanie.

Oceniany aspekt pracy zespołupodczas wizytacji	tak	raczej tak	raczej nie
Zrozumiałe formułowanie oczekiwań	79,7	19,0	1,3
Zgodność formułowanych oczekiwań z obowiązującymi przepisami prawa	87,3	11,4	1,3
Zgodność postawy i zachowań członków zespołu ze standardami etycznymi	87,3	10,1	2,5
Rzeczowa i obiektywna argumentacja podczas podsumowania pracy zespołu oceniającego	81,0	16,5	2,5
<i>Średnio</i>	83,9	14,2	1,9

Uczelnie w zdecydowanej większości uznają proces akredytacyjny za pomocny w prowadzeniu kierunków studiów i wprowadzaniu niezbędnych zmian w obowiązujących przepisach prawa. Około 4% respondentów wskazuje na trudności w jednoznacznej ocenie znaczenia akredytacji kierunku lub ocenia ją jako raczej mało przydatną. Sytuację powyższą zaprezentowano w Tabeli 8.

Oceniając pracę zespołów oceniających uczelnie przedstawiły łącznie 123 opinie na 78 ankiet, czyli dokonały oceny po więcej niż jednym najważniejszym aspekcie pracy zespołów oceniających. Liczba wymienianych aspektów pracy zespołów była zależna od liczebności ankiet

Tabela nr 8. Ocena znaczenia wizytacji PKA w 2011 roku dla akredytowanych jednostek uczelni.

Znaczenie wizytacji	tak	raczej tak	raczej nie	trudno powiedzieć
Pomocna w rozwiązywaniu bieżących problemów dotyczących ocenianego kierunku	77,2	19,0	0	3,8
Pomocna w ukierunkowywaniu ewentualnych zmian	73,4	22,8	1,3	2,5
<i>Średnio</i>	75,3	20,9	0,6	3,2

w danym zespole. Tylko mniej niż 4% ankiet nie wymieniało swoich ocen w tym zakresie. Najczęściej zaś bo w 33% ankiet wymieniano kompetencje merytoryczne członków zespołów, kulturę osobistą podczas kontaktów, a także organizację wizytacji, co łącznie stanowiło więcej niż 50% wszystkich nadesłanych opinii. Ankietowani wymieniali zatem raczej aspekty organizacyjne niż elementy zakresu procedury akredytacyjnej. Wyniki powyższej analizy zaprezentowano w Tabeli 9.

Tabela nr 9. Najwyżej oceniane aspekty pracy zespołów wizytujących PKA w roku 2011.

Aspekty Pracy Zespołów	ZA	ZE	ZH	ZM	ZMFCH	ZP	ZRLiW	ZSiP	ZT	ZWF	ZW	Udział %
kompetencje merytoryczne	2	6	1	5	2	1	11	3	6	1	2	32,5
kultura kontaktu	1	2	1	1		2	3	3	1		1	12,2
organizacja pracy	2	1			1		2		4		1	8,9
wnikliwość	2		1		1		1	1	3			7,3
rzetelność ocen	2	2			1			1	2			6,5
życzliwość	1	1		1		1	2	1	1			6,5
ocena prac dyplomowych i programów studiów	1	3			1			1	1			5,7
profesjonalizm		2			1		2			1	1	5,7
atmosfera wizytacji	2	1	1							1	1	4,9
rzeczowość								2	3			4,1
ocena efektów kształcenia	2	1		1	1							4,1
dobór zespołu									1			0,8
standardy etyczne pracy	1											0,8
brak uwag					1		3		1			-

W ponad połowie otrzymanych opinii nie odnotowano uwag o potrzebie zmian w dotychczasowej pracy zespołów, zaś w 29% ankiet nie jest dostrzegalna potrzeba zmian w tym zakresie. Ze zgłaszanych uwag najczęściej wymieniano potrzebę wydłużenia czasu wizytacji, zmianę w sposobie organizacji spotkań ze studentami oraz zwrócenie jeszcze większej uwagi na jakość prowadzonego kształcenia oraz pracę ekspertów Parlamentu Studentów. Ten stan rzeczy przedstawiono w Tabeli 10.

Tabela nr 10. Propozycje zmian w pracy zespołów oceniających PKA w 2011 roku.

Opinie z ankiet	Udział %
brak uwag	56,8
nie widzimy potrzeb zmian	29,0
dłuższy czas wizytacji	19,4
zmiana spotkań ze studentami / brak spotkań	9,7
większa uwaga na jakość kształcenia	6,5
większa ilość obserwacji np. hospitacji zajęć	6,5
dobór kompetencji zespołu /przedstawiciel studentów	6,5
dotatkowe spotkania z władzami	3,2
analiza prawna w obecności prawników	3,2
wskazać niedociągnięcia i uwagi	3,2
brak otwartości na stawiane argumenty	3,2
nie łączyć dwóch kierunków podczas jednej wizytacji	3,2
zapewnić obiektywne podejście do władz, pracowników	3,2
mniej rozmów z władzami	3,2

Podobnie jak w latach poprzednich uczelnie przeważnie nie zgłaszały uwag lub uznały, że zaplanowany czas wizytacji zespołów jest właściwy. Część respondentów uznała, iż więcej czasu należałoby poświęcić na spotkania ze studentami, merytorycznej ocenie zajęć dydaktycznych, a także ocenie programów studiów. W ankietach spotykano także inne propozycje, które wykraczały poza zakres działalności Komisji, wskazując na uznanie Komisji jako istotnego elementu polskiemu systemowi szkolnictwa wyższego wpływającego na poprawę kształcenia i organizacji pracy szkół wyższych w kraju. Ten aspekt analiz ankiet zaprezentowany został w Tabeli 11.

Z analizy innych uwag przedstawianych w ankietach (pytanie nr 15 ankiety) wynika, iż w wielu przypadkach wskazywano na pozytywną rolę Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej w kształtowaniu warunków i jakości kształcenia w obszarze szkolnictwa wyższego (50% ankiet z uwagami), dokładność weryfikacji prowadzonej dokumentacji, a także dokumentacji poświadczającej uznawalność wykształcenia, tytułów i stopni naukowych. Sporadycznie wymieniano uwagi nieścisłości we wnioskach

Tabela nr 11. Zgłoszone przez uczelnie w 2011 roku propozycje zagadnień i problemów, na które zespoły wizytujące PKA powinny poświęcić więcej czasu w swojej aktywności.

Zgłoszone Kierunki Zmian Pracy Zespołów	Udział %
brak uwag i zastrzeżeń	31,8
poświęcony czas wydaje się być właściwy	23,7
spotkanie ze studentami / ocena pracy studentów	15,3
merytoryczna ocena zajęć dydaktycznych	10,2
zgodności programów ze standardami	10,2
ocena jakości kształcenia	6,8
omówienie prac dyplomowych	5,1
spotkania z pracownikami	5,1
prezentacja bazy dydaktycznej	3,4
strategia rozwoju uczelni i kierunku	3,4
problemy zarządzania uczelnią	3,4
rozwój naukowy kadry	3,4
dopasowanie kierunku do wymogów regionu	3,4
zmiana filozofii oceny /kryteria niejednoznaczne	1,7
niekorzystne warunki pracy nauczycieli akademickich	1,7
dyskusja o ustawie o szkolnictwie wyższym	1,7
programy studiów	1,7

z wizytacji i zbyt szerokie traktowanie misji Komisji przez zespoły oceniające.

W 77% zebranych ankiet ewaluacyjnych w 2011 roku nie zgłaszano uwag o istniejących kryteriach i procedurach PKA (pytanie nr 16). W małej części ankiet przedstawiano pozytywne opinie o ich zakresie, ale wśród uwag wymieniano zbyt krótki czas na przygotowanie raportu samooceny, małe uwzględnienie wielkości finansowania szkolnictwa wyższego w stosunku do wymagań jakości kształcenia, niedookreślenia warunków przy ocenie wyróżniającej oraz nie zawsze precyzyjne ocenianie prac dyplomowych.

Reasumując, prowadzony proces ankietyzacji potwierdził dobry poziom prac zespołów oceniających Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej, istniejących procedur i przebiegu akredytacji kierunków studiów. Na podkreślenie zasługuje utrzymujący się wysoki poziom merytoryczny i kultura osobista członków zespołów oceniających. Zespoły oceniające powoływane przez wszystkie zespoły kierunków studiów uzyskały bardzo zbliżone oceny, a stwierdzone niewielkie różnice wynikają przede wszystkim z liczby podejmowanych działań i specyfiki poziomu kształcenia oraz popularności ocenianych kierunków studiów.

W kolejnej IV kadencji Polskiej Komisji Akredytacyjnej należy podjąć działania zmierzające do zwiększenia efektywności pozyskiwania ankiet.

W kilku zespołach kierunkowych analiza wyników ankiet winna posłużyć do zmiany tendencji obniżania wysokich jak dotąd ocen ich działalności. Wskazane w nielicznych ankietach uwagi krytyczne posłużą do wnikliwej ich analizy i doskonalenia stosowanych dotychczas procedur Polskiej Komisji Akredytacyjnej.

Rozdział VI

Współpraca krajowa i międzynarodowa Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej

Autor: dr hab. Mieczysław W. Socha

1. Współpraca krajowa

Współpraca PKA z interesariuszami podporządkowana była realizacji trzech zasadniczych celów. Pierwszy, to zabieganie o takie zapisy w nowelizowanej ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym, które umacniałyby jej formalną pozycję w szkolnictwie wyższym a jednocześnie były zgodne z wymogami, jakie pod adresem komisji oceniających jakość kształcenia w Europie formułują ministrowie szkolnictwa wyższego w kolejnych komunikatach, Europejski Rejestr Komisji Akredytacyjnych (EQAR), stowarzyszenie ENQA i inne. Drugi cel, to wyjaśnianie stanowiska PKA dotyczącego nowego systemu zewnętrznej oceny jakości, prezentowanie na rozmaitych forach nowych rozwiązań i gromadzenie opinii środowiska akademickiego i innych interesariuszy odnoszących się do nowych procedur i kryteriów oceny zewnętrznej. Trzeci, to informowanie interesariuszy i szerokiej publiczności o wynikach prac PKA, a w szczególności dostarczanie informacji o jakości (i zmianach w tym zakresie) kształcenia w uczelniach.

a. Parlament RP

Formalnie PKA mogła realizować pierwszy z wymienionych poprzednio celów przez uczestnictwo swoich przedstawicieli (Przewodniczący, Wiceprzewodnicząca oraz Sekretarz) w posiedzeniach komisji/podkomisji sejmowych a także Sejmu RP rozpatrujących rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw oraz poselskim i komisyjnym projektach ustaw o zmianie ustawy. Przewodniczący sejmowej Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży A. Smirnow oraz Przewodnicząca Podkomisji Stałej do Spraw Nauki i Szkolnictwa Wyższego K. Łybacka spotkali się z Prezydium PKA (2010 r.) i zapewnili o pełnym poparciu dla zapi-

sów utrwalających niezależność działania komisji. Problematyka funkcjonowania PKA prezentowana była również przez Przewodniczącego i Sekretarza PKA na forum Komisji Edukacji, Nauki i Sportu Senatu RP (2009 r.). Ostateczny kształt znowelizowanej w marcu 2011 r. ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym zawiera korzystne dla PKA zapisy, przede wszystkim te o niezależności komisji i uprawnieniach do formułowania kryteriów oceny, a także możliwości prowadzenia tzw. oceny instytucjonalnej. W nowych rozwiązaniach nie zyskał aprobaty postulat ustanowienia odrębnego organu odwoławczego, jak również okresu przejściowego dla wprowadzania nowego systemu akredytacji.

b. Opiniowanie aktów prawnych¹

W 2011 roku PKA aktywnie uczestniczyła w pracach legislacyjnych rządu formułując opinie do 68 projektów rozporządzeń oraz 6 projektów ustaw, przedstawionych głównie przez urząd obsługujący ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego (zob. Tabela nr 1).

Tak duża liczba projektów aktów prawnych, przedkładanych Komisji do zaopiniowania, związana była z wejściem w życie znowelizowanej ustawy z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz. 455). Komisja sformułowała swoje stanowisko odnośnie zmian systemowych oraz uwagi szczegółowe dotyczące projektowanych zmian w wyżej wspomnianej ustawie, które zawarła w Uchwale Nr 376/2010 Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej z dnia 29 kwietnia 2010 r.

PKA dokładnie przeanalizowała projekty rozporządzeń zmieniających dotychczas obowiązujące przepisy prawa, zgłaszając uwagi do projektów rozporządzeń m.in. w sprawie: dokumentacji przebiegu studiów, kształcenia na studiach doktoranckich w uczelniach i jednostkach naukowych, warunków i trybu przenoszenia zajęć zaliczonych przez studenta, warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia, standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela, szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, warunków, jakie muszą być spełnione, aby zajęcia dydaktyczne na studiach mogły być prowadzone z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, a także warunków dokonywania oceny programowej i instytucjonalnej, regulujących zasady wynagradzania członków i ekspertów PKA. Szczególną uwagę przywiązywała do projektów rozporządzeń określających nowe zagadnienia wprowadzone znowelizowaną ustawą. W związku z tym, Prezydium PKA zgłosiło szereg uwag do projektów rozporządzeń dotyczących m.in.: Krajowych Ram Kwalifikacji, w tym opisów efektów kształcenia dla obszarów kształcenia, wzorcowych efektów kształcenia, oceny programowej

¹ Współpraca mgr Łukasz Łukomski

i instytucjonalnej, kryteriów, warunków i trybu ubiegania się o uzyskanie statusu Krajowego Naukowego Ośrodka Wiodącego, centralnego wykazu nauczycieli akademickich i pracowników naukowych.

Przedłożone Komisji do zaopiniowania projekty ustaw dotyczyły zmiany nazw uczelni, zasad finansowania nauki, Narodowego Centrum Badań i Rozwoju oraz systemu oświaty.

Tabela nr 1. Opinie PKA w 2011 r.

	Projekty	
	ustawa	rozporządzenie
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego	2	53
Ministerstwo Edukacji Narodowej	3	4
Ministerstwo Zdrowia	1	5
Kancelaria Prezesa Rady Ministrów	–	5
Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego	–	1
RAZEM	6	68
	74	

c. Rząd

Szczególne znaczenie dla PKA ma współpraca z Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Nowa ustawa upoważnia Ministra do sformułowania warunków prowadzenia oceny programowej i instytucjonalnej (art. 9 ust. 3 pkt 3–4 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym). W polskim systemie akredytacji formalną decyzję przyznającą akredytację podejmuje Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Ministerstwo dysponuje także bazą informacji POLON, która wykorzystywana jest w bieżącej pracy ekspertów PKA.

Podobnie jak i w poprzednich latach Przewodniczący a także inni przedstawiciele PKA (Wiceprzewodnicząca i Sekretarz) mieli okazję dyskusowania problematyki związanej z tworzeniem nowego systemu akredytacyjnego oraz bieżących spraw PKA w bezpośrednich kontaktach z Minister B. Kudrycką oraz Podsekretarzem Stanu Ministrem Z. Marciniakiem. Minister Kudrycka uczestniczyła w obradach plenarnych PKA (ostatnio w listopadzie 2011 r.). Na termin przygotowania nowych procedur i kryteriów oceny jakości wdrażających ten system wpływ miały dosyć późno pojawiające się rozporządzenia MNiSW regulujące warunki prowadzenia studiów (rozporządzenie Ministra Nauki i i Szkolnictwa Wyższego z 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia) oraz warunki dokonywania ocen przez PKA (rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 29 września 2011 r. w sprawie warunków oceny programowej i oceny instytucjonalnej).

Należy tu również wspomnieć o nieotrzymaniu przez PKA środków na realizację projektu pt. „Modernizacja systemu akredytacji-wsparcie

szkoleniowe i analityczno-badawcze Państwowej Komisji Akredytacyjnej”, którego celem było między innymi przeprowadzenie badań pilotażowych w zakresie nowych kryteriów i procedur oceny, poprzedzających pełne wdrożenie systemu. Mimo wielokrotnych zapewnień, że projekt został pozytywnie oceniony w MNiSW i na pewno zostanie skierowany do realizacji, do chwili obecnej nie otrzymaliśmy jednoznacznej, oficjalnej odpowiedzi.

W ostatnich dwóch latach PKA sporo uwagi poświęcała problematyce kształcenia na *kierunku lekarskim*. Wiązało się to bowiem z przygotowaniami do uzyskania akredytacji US Department of Education w zakresie polskiego systemu akredytowania kierunku lekarskiego. W tym celu opracowano, zgodnie z wymogami amerykańskimi, raport samooceny, który został przesłany do w/w departamentu. W pracach nad jego przygotowaniem wykorzystano materiały przygotowane przez Przewodniczącego Komisji Akredytacyjnej Uczelni Medycznych (KAUM) i informacje Ministerstwa Zdrowia. W październiku 2011 delegacja w składzie Podsekretarz Stanu w MNiSW Min. Z. Marciniak, Sekretarz PKA oraz Przewodniczący KAUM prof. L. Pączek była „przesłuchiwana” (w sesji publicznej i zamkniętej) przez kilkunastu członków *National Committee on Foreign Medical Education and Accreditation* (NCFMEA). NCFMEA bada standardy stosowane przez inne kraje w akredytacji uczelni medycznych i określa czy są one podobne do wykorzystywanych dla akredytacji uczelni medycznych w USA. Po złożonych wyjaśnieniach przez delegację polską NCFMEA stwierdziła, że stosowane przez PKA standardy i procedury akredytacyjne są porównywalne (*comparable*) z amerykańskimi. Informację o zmianach wynikających z nowego systemu akredytacji strona polska powinna złożyć wiosną 2014 r. Otwiera to drogę do uzyskiwania pożyczek z funduszy federalnych rządu amerykańskiego dla studentów chcących studiować medycynę w Polsce. Ma też istotne znaczenie dla studentów innych krajów zainteresowanych studiami medycznymi w naszym kraju, bowiem umacnia wiarygodność systemu potwierdzania jakości w akredytowanych uczelniach medycznych.

W okresie listopad 2011 – styczeń 2012 Sekretarz PKA, jako ekspert cywilny, brał także udział w pracach Zespołu ds. Oceny Funkcjonowania Wyższego Szkolnictwa Wojskowego powołanego przez Sekretarza Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej Ministra Cz. Mroczyka. Naczelnym celem tego zespołu było wypracowanie propozycji konsolidacji uczelni wojskowych. Sekretarz wraz z drugim ekspertem cywilnym przygotowali opracowanie pt. „Wyższe szkolnictwo wojskowe w ocenie ekspertów cywilnych”, (s. 41, Warszawa, grudzień 2011).

W 2011 po raz drugi,² PKA była kontrolowana przez inspektorów NIK, tym razem za okres 2008 – 31 maj 2010. W wystąpieniu pokontrolnym adresowanym do Przewodniczącego PKA z dnia 16 maja 2011 stwierdza się, że „Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność Państwowej Komisji Akredytacyjnej”. Jednocześnie NIK zawarł rekomendacje

² Poprzednia kontrola odbyła się w latach 2004/2005

dotyczące sposobu uwzględniania standardów oceny w kształtowaniu ostatecznej oceny jakości kształcenia na danym kierunku studiów i treści samych standardów. Zalecenia NIK zostały uwzględnione w nowych procedurach, jakie weszły w życie 1 października br.

d. Uczelnie i Konferencje Rektorów

Wymiana informacji i opinii o systemie akredytacji i jej praktyce ma zawsze miejsce podczas wizytacji zespołów PKA. W ich trakcie eksperci zawsze spotykali się ze studentami i pracownikami (wszystkimi zainteresowanymi). Zespoły oceniające zapoznawały słuchaczy z bieżącymi zadaniami Komisji i zbierały opinie o zasadach i procedurach zewnętrznej oceny jakości. Jeśli wziąć pod uwagę kilka tysięcy wizytacji, kilkadziesiąt tysięcy pracowników i studentów uczestniczących w spotkaniach z ekspertami i kilkuset ekspertów, to można uznać, iż jest to niezwykle ważny kanał upowszechniania dobrych praktyk, wymiany doświadczeń skutkujący zmianami w systemach zapewniania jakości. Kierownictwa uczelni mogły się wypowiadać zarówno o pracy zespołów wizytujących, jak i stosowanych procedurach i kryteriach oceny w specjalnych ankietach, jakie zawsze wysyłane są do wizytowanej uczelni (zob. Rozdział V).

Przedstawiciele PKA zapraszani byli także na seminaria organizowane przez uczelnie, lub ich jednostki, a poświęcone problematyce jakości kształcenia. Oto kilka przykładów z 2011 r. Wiceprzewodnicząca PKA uczestniczyła w konferencji zorganizowanej przez Instytut Badań Edukacyjnych. Sekretarz PKA i dr hab. K. Szewior wyjaśniali zasady nowego systemu akredytacji i KRK na spotkaniu pracowników Instytutu Nauk Politycznych UW zorganizowanym 15 czerwca w Kazimierzu Dolnym. Dr I. Maciąg-Tymecka prezentowała problematykę jakości na seminarium zorganizowanym przez Wrocławską Akademię Medyczną. Wiceprzewodnicząca PKA zaproszona została do wygłoszenia referatu na IV Ogólnopolskiej konferencji Ośrodków Politologicznych w Krakowie w dniach 7–9 kwietnia. Dr hab. T. Bodio prezentował problematykę jakości na spotkaniach Towarzystwa Nauk Politycznych. Dodatkową platformą wymiany informacji były liczne spotkania Przewodniczącego i Sekretarza PKA z kierownictwami uczelni lub ich jednostek na terenie PKA, w trakcie których wyjaśniano wątpliwości związane z praktyką oceny jakości oraz przyszłego systemu akredytacji.

Przedstawiciele PKA mieli okazję upowszechniać wyniki swoich prac i mechanizmy oceny na corocznych konferencjach rektorów, takich jak KRASP, KRUP, KRUM, KRUA, KRSW, KRZASP. Od 2010 r. w trakcie dorocznej Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich Przewodniczący PKA wręcza przedstawicielom uczelni certyfikaty potwierdzające wyróżniającą ocenę jakości przyznaną przez PKA (w 2011 we Wrocławiu). 17 czerwca na Konferencji Rektorów Uniwersytetów Polskich (KRUP) w Warszawie zarys nowego systemu akredytacji prezentowała Wiceprzewodnicząca PKA prof. D. Strahl. W poprzednim roku Sekretarz miał okazję przedstawić analogiczne propozycje na Konferencji organi-

zowanej przez MNSiW i SGGW dla prorektorów uczelni wyższych. W trakcie Narady Rektorów i Kanclerzy Uczelni Artystycznych zorganizowanej przez Konferencję Rektorów Szkół Artystycznych w dniach 26 – 27 września w Radziejowicach Sekretarz PKA wygłosił referat pt. „*Nowy system akredytacji w szkolnictwie wyższym*”, a prof. J. Pichura, Przewodniczący Zespołu Kierunków Studiów Artystycznych PKA podzielił się z zebranymi swoimi spostrzeżeniami z prac ekspertów oceniających jakość kształcenia w uczelniach artystycznych koncentrując się na specyfice procesu oceny tego sektora szkolnictwa wyższego. Informację o nowym modelu akredytacji w kontekście kształcenia na kierunkach medycznych przedstawił Sekretarz PKA uczestnikom obrad Konferencji Rektorów Uczelni Medycznych (2–3 października 2011, Katowice).

e. Pozostałe instytucje: Centralna Komisja ds. Stopni i Tytułów, RGSW, środowiskowe komisje akredytacyjne

Sekretarz PKA był systematycznie zapraszany przez Przewodniczącego RGSW na jej posiedzenia plenarne, gdzie miał okazję przedstawiać stanowisko PKA w kwestiach propozycji nowelizacji ustawy w części odnoszącej się do akredytacji. Problematyka zmian w ustawie była przedmiotem wspólnego posiedzenia Prezydium CK i PKA w 2010 r. Powołano wspólny Zespół Roboczy, który wypracował zasady współpracy obydwu instytucji. Jednym z efektów tej pracy jest zapis w znowelizowanej ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym o wydawaniu przez PKA opinii o jakości kształcenia jednostkom podstawowym uczelni, które ubiegają się w CK o u nadanie uprawnień do nadawania stopni naukowych doktora i doktora habilitowanego. Sekretarz uczestniczył również w inauguracyjnym spotkaniu nowej kadencji (2011 – 2014) członków Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów.

Współpraca PKA z komisjami środowiskowymi uległa znacznemu osłabieniu, między innymi z uwagi na decyzję o wygaszeniu ich działalności i powołaniu nowej komisji akredytacyjnej przez KRASP. W roku 2011 PKA współpracowała z KAUM przy okazji przygotowań do akredytacji amerykańskiego Departamentu Edukacji dla kierunku lekarskiego, oraz korzystała z grupy ekspertów tej komisji powierzając im ocenę bazy wykorzystywanej w kształceniu przyszłych lekarzy.

Członkowie PKA uczestniczyli w debacie nad Krajowymi Ramami Kwalifikacji organizowanej przez Instytut Badań Edukacyjnych.

Zmiany w nowym systemie akredytacji omawiane były również w publikacjach Wiceprzewodniczącej PKA prof. D. Strahl, Sekretarza PKA oraz Wicedyrektora Biura PKA B. Bryzek adresowanych do środowiska naukowego³. Stanowisko PKA w wielu kwestiach dotyczących szkolnic-

³ Danuta Strahl, „Polska Komisja Akredytacyjna w świetle znowelizowanej ustawy o szkolnictwie wyższym – kilka refleksji”, e-mentor nr 3(40) 2011; Mieczysław W. Socha, „Proces Boloński: Perspektywa jakości kształcenia”, *Przegląd Socjologiczny*, nr 4/2011, s. 1–26; Barbara Bryzek, „PKA na straży prawa”, *Forum Akademickie* nr 6/2011.

stwa wyższego i jakości kształcenia prezentował Przewodniczący PKA w licznych wywiadach dla tygodników i gazet codziennych.

f. Studenci i doktoranci

Współpraca PKA ze studentami, podobnie jak i w poprzednich latach przebiegała dwutorowo. Z jednej strony Przewodnicząca Parlamentu Studentów RP, jako pełnoprawny członek PKA, uczestniczyła w pracach Prezydium, a grupa ekspertów studenckich w wizytacjach i ocenie jakości kształcenia na poziomie kierunków studiów. Wspólnie z Parlamentem Studentów RP dokonywano systematycznej rekrutacji i szkoleń nowych ekspertów studenckich. W trakcie szkoleń szeroko wyjaśniano założenia i mechanizmy stosowane w ocenie zewnętrznej przez PKA, w tym także odnoszące się do nowego systemu akredytacji.

Z drugiej strony przedstawiciele PKA prezentowali różne aspekty nowego systemu na szerszych forach studenckich. Wymienić tutaj można np. konferencję w Poznaniu zorganizowaną w 2010 r.

Po raz pierwszy nowy system akredytacji został zaprezentowany w środowisku doktorantów. Sekretarz PKA na ogólnopolskiej konferencji zorganizowanej przez Fundację Rektorów Polskich we wrześniu 2011 r. w Zakopanem zapoznał uczestników z oceną instytucjonalną i kryteriami oceny studiów doktoranckich. Drugą okazją było szkolenie zorganizowane przez PKA dla ekspertów reprezentujących doktorantów w listopadzie 2011. Sekretarz PKA przedstawił zasady i kryteria akredytacji koncentrując się na roli eksperta reprezentującego doktorantów w procesie oceny instytucjonalnej.

g. Pracodawcy

Niewątpliwie największą zmianą w tym zakresie było wprowadzenie przez znowelizowaną ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym pracodawców do wszystkich dziedzin zewnętrznego systemu oceny jakości. Kandydatów na członków PKA zgłosiły ogólnokrajowe konfederacje pracodawców. Zgodnie z nowymi zapisami ustawy (art. 50 ust. 3 pkt. 5 oraz ust. 5) 2 przedstawicieli pracodawców wchodzi do składu Prezydium PKA, co najmniej po jednym do każdego Zespołu Obszaru Kształcenia. Eksperci reprezentujący pracodawców mogą uczestniczyć także w pracach zespołów oceniających jakość kształcenia na poziomie kierunku bądź jednostki uczelni. Można uznać, że takie umocowanie formalne reprezentantów pracodawców w działalności PKA jest znacznie szersze niż w innych dziedzinach szkolnictwa wyższego. Umacnia to publiczny charakter PKA, ponieważ w swojej pracy wychodzi poza środowisko akademickie.

W praktyce PKA przyjęto, że ekspert reprezentujący pracodawców zawsze będzie brał udział w ocenie instytucjonalnej i tam gdzie to jest uzasadnione (związek kierunku studiów z rynkiem pracy) w ocenie programowej. W ramach tych prac zespoły wizytujące będą się spotykać z przedstawicielami pracodawców związanych z daną jednostką lub kierunkiem studiów.

PKA zapoczątkowała współpracę z organizacjami pracodawców w 2010 r. kiedy to wyłoniono pierwszą grupę kandydatów na ekspertów PKA, przeszkolono ich, a następnie powołano do zespołów oceniających. Praktyka ta była kontynuowana także w roku 2011, kiedy dokonano nowej rekrutacji. Eksperci reprezentują zarówno duże korporacje, jak i małe przedsiębiorstwa, sektor publiczny i prywatny.

W styczniu 2011 r. Wiceprzewodnicząca i Sekretarz PKA przeprowadzili pierwsze szkolenie ekspertów. W ramach II Szkolenia ekspertów PKA reprezentujących pracodawców zorganizowanego w dniu 8 lipca w Warszawie Sekretarz PKA przedstawił prezentację pt. „*Uczelnie – PKA i Biznes*”, omawiając dotychczasowe słabości w sferze współpracy uczelni z biznesem, nowe rozwiązania w tym zakresie oraz zadania ekspertów reprezentujących przedstawicieli rynku pracy. Następnie mgr M. Markowski poprowadził warsztaty szkoleniowe. Przeszkoleni eksperci brali udział w ocenie programowej, zaś od października, także w ocenie instytucjonalnej.

h. Podsumowanie

Z pewnością PKA uniknęła zagrożenia, jakie ma miejsce w wielu krajach na świecie, a mianowicie zwiększania kontroli rządów nad komisjami akredytacyjnymi. Przeciwnie, znowelizowana ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym umocniła jej autonomię, podobnie jak i autonomię uczelni. Jest to niezwykle ważne w perspektywie utrzymania członkostwa w europejskim rejestrze agencji ds. jakości EQAR oraz w stowarzyszeniu ENQA (ocena zewnętrzna PKA powinna być dokonana w 2013 r.). O wadze, jaką ta ostatnia organizacja przywiązuje do niezależności, może świadczyć list jej prezydenta skierowany do ministrów szkolnictwa wyższego, w którym podkreśla się konieczność formalnego zapewnienia niezależności komisji akredytacyjnych oraz wystarczających środków finansowych gwarantujących pełne wykonywanie jej statutowych zadań.

Praktykę współdziałania z wymienionymi wyżej interesariuszami można uznać, pomimo podniesionych wcześniej zastrzeżeń, za dobrą. Z pewnością należałoby zwiększyć zakres bezpośredniej współpracy z uczelniami przedstawiając oczekiwania PKA pod adresem środowiska akademickiego, wyjaśniając mechanizmy podejmowania decyzji oraz przedstawiając te rozwiązania krajowe i zagraniczne, które mogłyby być wykorzystane do wzbogacania jakości kształcenia i tworzenia kultury jakości w szkołach wyższych. Trzeba też zauważyć, że PKA powinna rozszerzyć i doskonalić sposoby komunikowania się ze swoimi interesariuszami i tzw. szeroką publicznością. Publikacja raportów powizytacyjnych oraz sprawozdań zespołów kierunków studiów zamieszczanych w rocznych raportach PKA nie wyczerpuje tego problemu. Strona internetowa, wprawdzie przynosi wiele informacji, w tym także dotyczących regulacji prawnych, ale nie wszystkie istotne informacje dotyczące działalności bieżącej Komisji są tam zamieszczane. Zatem w nowej kadencji należałoby to zmienić.

2. Współpraca międzynarodowa.

PKA będąc członkiem europejskiego rejestru agencji zapewniania jakości (*European Quality Assurance Register – EQAR*), a także innych organizacji (takich jak ENQA, ECA, CEENQA, INQAAHE) ma ambicje aktywnego uczestniczenia w rozwoju międzynarodowych systemów systemu akredytacji. Uznawany w świecie system zewnętrznego zapewniania jakości warunkuje bowiem uznawanie dyplomów absolwentów polskich uczelni w innych krajach. PKA uczestniczy zatem w przedsięwzięciach mających na celu wzajemne uznawanie decyzji komisji akredytacyjnych. Taką możliwość stwarzają nowe zapisy rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 września 2011 r. w sprawie warunków oceny programowej i oceny instytucjonalnej (Dz. U. Nr 207, poz. 1232). Jednym z impulsów rozwoju współpracy międzynarodowej jest szybki rozwój programów oferowanych przez konsorcja uczelni z wielu krajów (tzw. *Joint Programs*), co wymaga zintensyfikowania współpracy z zagranicznymi komisjami akredytacyjnymi. Jej wynikiem jest prowadzenie ocen jakości kształcenia przez międzynarodowe zespoły ekspertów, a wyniki takich ocen uznawane są przez komisje krajowe. Udział w pracach sieci międzynarodowych pozwala także na przenoszenie dobrych praktyk z innych krajów na grunt polski. Jednocześnie stwarza to okazję do promowania polskiego systemu zapewniania jakości.

a. ENQA i EQAR

PKA została członkiem ENQA (*European Association for Quality Assurance in Higher Education*; www.enqa.eu) w roku 2009. ENQA odgrywa centralną rolę w rozwoju systemów zapewniania jakości kształcenia w krajach, które realizują postanowienia tzw. Procesu Bolońskiego. Jej członkowie muszą spełniać co najmniej w istotnym stopniu wymogi zawarte w Europejskich Standardach i Wskazówkach (ESG). W 2011 r. przedstawiciele PKA uczestniczyli w dwóch konferencjach zorganizowanych przez to stowarzyszenie. Pierwsza miała miejsce 4 marca w Hadze. W pierwszej części uczestników tego forum zapoznano z przygotowaniem i zasadami rejestracji tej organizacji według prawa belgijskiego, w związku z przeniesieniem sekretariatu do Brukseli. Przedyskutowano również statut ENQA, a członkowie agencji akredytacyjnych podpisali formularze upoważniające do założenia ENQA aisbl. Następnie odbyło się Nadzwyczajne Posiedzenie Zgromadzenia Ogólnego ENQA, w trakcie którego podjęto decyzje o przekazaniu majątku ENQA działającej dotychczas według prawa fińskiego nowo tworzonej organizacji ENQA aisbl. Zdecydowano o rozwiązaniu ENQA działającej w Finlandii i upoważniono Zarząd do przeprowadzenia pełnego procesu jej likwidacji. W trzeciej części przedyskutowano nowe zasady członkostwa. Druga konferencja to Zgromadzenie Generalne ENQA aisbl, które zostało zorganizowane w dniach 6–7 września we współpracy z rumuńską komisją akredytacyjną ARACIS w Bukareszcie. W pierwszym dniu dyskutowano kwestie mery-

toryczne, przede wszystkim rolę ESG w obecnej fazie rozwoju systemów oceny jakości kształcenia, zaś w drugim dniu – sprawy organizacyjne, w tym wybór zarządu oraz zatwierdzenie budżetu.

b. European Consortium for Accreditation in higher education (ECA)

ECA (www.eaconsortium.net) skupiająca komisje akredytacyjne i agencje zajmujące się zewnętrzną oceną jakości jest organizacją typu *project-based*, czyli podstawą jej działalności jest realizacja projektów badawczych w zakresie zewnętrznego zapewniania jakości. Jej naczelnym celem jest rozwój współpracy między komisjami akredytacyjnymi i komisjami zapewniania jakości pozwalającymi na wzajemne uznawanie ich decyzji. Jednym z celów jest także promowanie systemów dostarczających informacji o szkolnictwie wyższym i systemach jakości w Europie, co zwiększa przejrzystość działania komisji zajmujących się oceną jakości kształcenia w uczelniach. Ponadto ECA promuje inicjatywy mające na celu zwiększanie stopnia umiędzynarodowienia kształcenia.

PKA została przyjęta do tego konsorcjum w 2006 r., i podpisała (a w 2010 r. odnowiła) umowy o wzajemnym uznawaniu decyzji akredytacyjnych z komisją austriacką (OAR), holendersko-flamandzką (NVAO) oraz list intencyjny z komisją szwajcarską (OAQ). W roku 2010 znalazła się w grupie 6 komisji FHR i ÖAR (Austria), CTI (Francja), NVAO (Holandia i Flandria), ANECA (Hiszpania), które podpisały porozumienie o wielostronnym uznawaniu decyzji dotyczących tzw. *Joint Programms*. Sekretarz PKA został wybrany w skład *Management Group* w 2008 r. i ponownie w 2010 r. (na okres 2010 – czerwiec 2012). W roku 2011 spotkania *Management Group* z udziałem Sekretarza PKA odbyły się w 3 lutego w Amsterdamie, 4 maja w Osnabruck, 19 czerwca w Barcelonie, i 27 października ponownie w Amsterdamie.

Przedstawiciele PKA uczestniczyli w pracach grup roboczych tej organizacji. Członkowie *Working Group 2*, (która pełni też funkcje *Stakeholders' Group* dla projektu E-TRAIN) spotkali się w 2011 r. czterokrotnie (14 stycznia w Amsterdamie, 5 maja w Osnabruck, 20 czerwca w Barcelonie i 26 października w Amsterdamie). Aktywność tej grupy roboczej koncentruje się wokół czterech kwestii: akredytacji w sektorze prywatnym, szkolenia ekspertów i pracowników biur komisji akredytacyjnych, wpływu zewnętrznego systemu zapewniania jakości na jakość kształcenia, umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego. W pracach WG 3 uczestniczył mgr W. Wrona. Głównym celem tej grupy jest wypracowanie strategii dotyczącej rozwoju informacji wykorzystywanych przez agencje akredytacyjne i systemu informacji ECA. Praktycznym narzędziem jest baza QROSSROADS zawierająca informacje o szkolnictwie wyższym i decyzje komisji ds. jakości z kilkunastu krajów, w tym Polski i PKA.

Niezwykle ważna z punktu widzenia PKA była działalność WG 4, ponieważ jej prace koncentrowały się na problematyce uwzględniania efektów uczenia się (*learning outcomes*) w praktyce agencji akredytacyjnych.

W ostatnim roku odbyły się cztery spotkania z udziałem Sekretarza PKA (13 stycznia w Madrycie, 11 kwietnia w Paryżu, 20 czerwca w Barcelonie i 11 listopada w Hadze). Jednym z efektów prac tej grupy jest dokument zawierający zasady i rekomendacje dla komisji akredytacyjnych oraz przykłady dobrych praktyk w odniesieniu do efektów uczenia się i oceny zewnętrznej (*Towards „Principles in Practice: Recommendations and examples when regarding learning outcomes in accreditation procedures”*).

Członkowie PKA zaangażowani byli w realizację kilku projektów. Pierwszy z nich to kontynuacja programu E-TRAIN (*European Training of QA Experts*), którego celem jest wyszkolenie grupy międzynarodowych ekspertów mogących uczestniczyć w ocenie jakości kształcenia uczelni europejskich. Zadaniem PKA jest przygotowanie tzw. *Knowledge Base*, z której będą korzystać eksperci międzynarodowi. Sekretarz PKA jako członek *Steering Group* tego projektu brał udział w spotkaniach organizowanych w Wiedniu (4 listopada). W spotkaniach *Focus Group* brała udział prof. Ł. Tomaszewicz. W spotkaniu przygotowawczym (2 września, Haga) brali udział Wice-dyrektor Biura PKA mgr I. Kwiatkowska-Sujka i mgr W. Wrona, a w szkoleniu (5 – 6 października, Haga) prof. Ł. Tomaszewicz i dr hab. J. Rogowski. Sekretarz PKA oraz mgr W. Wrona wzięli także udział w dorocznym 14 – tym seminarium i Zgromadzeniu Ogólnym ECA jakie miało miejsce w Barcelonie w dniach 20–21 czerwca 2011 r.

Dr hab. J. Rogowski wziął udział w dyskusji panelowej w seminarium pt. *„Examining Quality Culture in Higher Education Institutions”* zorganizowanym przez *European University Association* we wrześniu w Brukseli. W dniach 16–17 lutego prof. Koenig-Witkowska uczestniczyła – jako obserwator – w akredytacji koordynowanej przez holenderską komisję NVAO programu *„European Master in Globalisation, Corporate Responsibility and Law”* oferowanego przez konsorcjum uczelni z Belgii, Francji, Szkocji i Polski. Holendersko-flamandzka komisja akredytacyjna rozpoczęła nadawanie certyfikatów internacjonalizacji kształcenia. W poprzednim roku Sekretarz PKA brał udział – jako obserwator – w ocenie stopnia internacjonalizacji kierunku *International Business Administration* realizowanym na Uniwersytecie Erasmy w Rotterdamie, a prowadzonej przez holendersko-flamandzką komisję akredytacyjną NVAO.

c. CEENQA (Central and East European Network of Quality Assurance Agencies in Higher Education)

PKA tradycyjnie uczestniczy w pracach sieci organizacji akredytacyjnych z Europy Centralnej i Wschodniej. Organizacja ta skupiała 27 członków i do ubiegłego roku działała pod nazwą CEEN. Zgromadzenie Ogólne na dorocznej konferencji mającej miejsce w Splicie podjęło decyzję o nowej formule organizacyjnej, mianowicie z luźnej sieci agencji akredytacyjnych utworzono fundację zarejestrowaną w Dusseldorfie zmieniając jednocześnie jej akronim z CEEN na CEENQA (www.ceenetwork.hu). Formalnie nowa organizacja zarejestrowana została w Dusseldorfie 4 lip-

ca i należą do niej 22 komisje akredytacyjne. Na konferencji w Splicie do nowego *Board of Executive* wybrano Sekretarza PKA. W ramach seminarium, uczestnicy dyskutowali także problematykę zewnętrznej oceny komisji akredytacyjnych (w tym metodykę przygotowania komisji do takiej oceny) oraz oceny *Joint Programs*.

d. INQAAHE

Z uwagi na wysokie koszty uczestnictwa w konferencjach organizowanych poza Europą PKA nie bierze w nich udziału. Sekretarz PKA uczestniczył w konferencji tej organizacji zorganizowanej w kwietniu 2011 r. we współpracy z komisją hiszpańską ANECA w Madrycie.

PKA została zaproszona do udziału w projekcie ALFA realizowanym przez 4 komisje akredytacyjne z Unii Europejskiej oraz 12 komisji z krajów Ameryki Łacińskiej.

e. Współpraca bilateralna

W roku 2011 PKA po raz pierwszy przeprowadziła ocenę jakości kształcenia za granicą, mianowicie na kierunku *ekonomia* oferowanym przez Wydział Zamiejscowy Uniwersytetu w Białymstoku mieszczący się w Wilnie. Akredytacja została przeprowadzona przy współudziale litewskiej komisji SKVC, która na prośbę PKA zaproponowała eksperta litewskiego. W wizytacji uczestniczył także obserwator z ramienia SKVC. Wyniki tej oceny zostały przedstawione komisji litewskiej zgodnie z jej procedurami i wymogami oraz przez nią zatwierdzone.

Przedstawiciele PKA wizytowali także w maju SKVC dzieląc się doświadczeniami akredytacyjnymi. Warto podkreślić, iż praktycznie co roku PKA proszona jest przez komisję litewską o przedstawienie ekspertów gotowych uczestniczyć w ocenie jakości kształcenia uczelni litewskich. Delegacja polska została przyjęta również przez litewskiego Ministra Edukacji i Nauki. Ukoronowaniem tych działań było podpisanie umowy o współpracy między PKA i SKVC.

Chęć bliższej współpracy z PKA wyraziła także La CTI (*Commission des Titres d'Ingénieur*), ale Zespół Kierunków Studiów Technicznych nie zdołał doprowadzić do jej sfinalizowania. Hiszpańska komisja ANECA zwróciła się do PKA z prośbą udział w projekcie ALFA III dotyczącym współpracy z siecią agencji akredytacyjnych Ameryki Łacińskiej RIA-CES.

f. Eksperci zagraniczni

PKA dysponowała listą kilkudziesięciu ekspertów zagranicznych, ale z uwagi na ograniczenia finansowe w minionym roku wykorzystywali byli w znikomym stopniu. Natomiast w minionych latach PKA gościła zagranicznych gości reprezentujących szkolnictwo wyższe i inne instytucje z różnych krajów (między innymi z Armenii, Chorwacji, Chin, Francji, Japonii, Kazachstanu, Kirgistanu, Korei Południowej, Niemiec, Słowacji,

USA) interesujących się polskimi rozwiązaniami w zakresie zapewniania jakości kształcenia.

g. Pozostałe formy

Przedstawiciele PKA uczestniczyli w każdej konferencji organizowanej przez grupę E-4 czyli *European Quality Assurance Forum*. IV Forum odbyło się w Antwerpii w listopadzie 2011.

Analogicznie reprezentanci PKA uczestniczyli w każdym z dotychczas odbywanych *University – Business Forums*. Ostatnie, czyli IV, zorganizowane zostało w dniach 22–23 marca w Brukseli. Udział w tym Forum ma istotne znaczenie dla poznawania roli przedstawicieli sektora biznesu w procesach zapewniania jakości kształcenia w innych krajach i przeniesienia tych doświadczeń do praktyki działania PKA.

Niestety w niedostatecznym stopniu upowszechniane były doświadczenia i nowe rozwiązania polskiego systemu zewnętrznej oceny na konferencjach i w publikacjach zagranicznych. Wymienić tutaj należy udział Przewodniczącego PKA w konferencji pt. *Modernisation of Higher Education* organizowanej przez MNiSW w ramach polskiej prezydencji, w dniach 23 – 25 października w Sopocie. M. Markowski wygłosił referat na temat nowych kryteriów oceny PKA na międzynarodowej konferencji organizowanej przez BUiWM w listopadzie w Warszawie, a poświęconej walidacji efektów kształcenia. Prof. A. Marciniak wygłosił referat pt. *Accreditation of engineering studies in Poland – present state and prospects* na konferencji międzynarodowej organizowanej przez Politechnikę Wrocławską w ramach projektu QUESTE-SI, która odbyła się we Wrocławiu w dniach 16 – 19 października. *Problematyka zmian w systemach zewnętrznej ewaluacji jakości kształcenia i roli PKA* przedstawiona została w publikacji I. Kwiatkowskiej-Sujki i M. W. Sochy⁴.

Podsumowanie

PKA w sposób systematyczny poszerzała zakres współpracy z partnerami zagranicznymi. Zdobyte na tym polu doświadczenia były intensywnie wykorzystywane w pracach nad przygotowaniem nowych kryteriów, procedur i mechanizmów oceny stosowanych przez PKA. Jednakże skala tej współpracy powinna być znacznie większa. W szczególności należy zwiększyć zakres współpracy z ekspertami zagranicznymi, z ENQA, a także znacznie szerzej upowszechnić polskie doświadczenia w zakresie oceny jakości kształcenia, w tym także na przebudowanej witrynie PKA prowadzonej w języku angielskim. Wymaga to z jednej strony zwiększenia środków finansowych, z drugiej zaś – zaktywizowania i zainteresowania tą problematyką członków PKA. Ponadto formalnie wyodrębniony

⁴ I. Kwiatkowska-Sujka, M. W. Socha, „Externe Qualitätssicherung in Polen und die Rolle des Polnischen Akkreditierungsausschusses (PKA)”, zamieszczone w pracy zbiorowej pod redakcją Landfrieda J., Kohlera J., Benza A, *Handbuch Qualität in Studium und Lehre*, Raabe Verlag Berlin 2011, s. 27.

zespół pracowników Biura PKA ds. współpracy z zagranicą z powodu ograniczonych możliwości kadrowych Biura PKA zajmuje się także wieloma innymi zadaniami. Zatem pełne zaangażowanie tych osób w rozwój współpracy międzynarodowej będzie możliwe dopiero po wzmocnieniu kadrowym Biura PKA.

Podsumowanie

Autor: mgr inż. Barbara Bryzek

Zakończenie trzeciej kadencji Polskiej Komisji Akredytacyjnej, powoduje naturalną chęć dokonania podsumowania tego co wydarzyło się w tym okresie, jakie były efekty działania Komisji i jak w jej ocenie zostały wykorzystane zarówno przez tych, którym miała służyć – zwanych z obca interesariuszami, jak i przez tych, którym wyniki jej pracy dały szeroki materiał pozwalający na dokonanie pogłębionej oceny stanu szkolnictwa wyższego i analizy procesów w nim zachodzących. Dziesięć lat funkcjonowania Komisji to okres wielu zmian przepisów (często o znaczeniu fundamentalnym), według których uruchamiano kształcenie i dokonywano oceny jego jakości. Każda z nich to wyzwanie tak dla uczelni, które musiały prowadzić równoległe kształcenie według starych zasad – wygaszane i nowe w zmienionej formule, jak i dla Komisji, która nie przerywając działalności musiała zarazem szybko i jak najlepiej dostosowywać zasady oceny i opiniowania, stosowane kryteria i procedury do zmienionych reguł prawa. Taka sytuacja miała miejsce np. w okresie przechodzenia na dwustopniowy system studiów, wprowadzenia i zmiany standardów – w 2002 r. i 2007 r. oraz obecnie – po ich prawie całkowitym zniesieniu, objęcia uczelni zawodowych ustawą o szkolnictwie wyższym, wprowadzenia, a następnie zmiany wymagań dotyczących minimum kadrowego, czy wymogu realizowania badań naukowych w przypadku studiów II stopnia. Aby podsumować trzecią kadencję nie można nie wspomnieć pokrótce o tym, co działo się w poprzednich dwóch, bowiem każda z nich to specyficzny okres ewoluowania prawa i konsekwentnej pracy Komisji pogłębiającej wiedzę o jakości, możliwości i kierunkach rozwoju szkolnictwa wyższego, ale także czas doskonalenia jakości jej działania, czynnego udziału w pracy gremiów międzynarodowych, intensywnej współpracy z agencjami akredytacyjnymi w innych krajach i implementowania zdobywanej w ten sposób wiedzy. Oglądając się wstecz nie można nie zauważyć, że każda z tych kadencji niosła nowe wyzwania, powodując intensywną pracę Komisji i jej Biura.

Komisję powołano w okresie, gdy dały się zaobserwować skutki trwającego ponad dziesięć lat rozwoju wyższego szkolnictwa niepublicznego i płatnych studiów – dlatego jej pierwszym, priorytetowym zadaniem było dokonanie oceny jakości kształcenia prowadzonego na kierunkach i specjalnościach w uczelniach kształcących na podstawie ustaw o szkolnictwie wyższym i o wyższych szkołach zawodowych, w sposób pozwalający na sprawne i możliwie pełne zobrazowanie sytuacji.

Jako pierwsze ustawowo powołane polskie gremium akredytacyjne, posiadające szerokie uprawnienia obejmujące cały obszar szkolnictwa

wyższego, Komisja musiała opracować dokumenty wewnętrzne, stanowiące podstawę jej funkcjonowania, ustalić standardy, zasady oceniania i opiniowania, kryteria i procedury, według których miała działać – uniwersalne, mające zastosowanie dla wszystkich kierunków studiów, uwzględniające przy tym ich odmienność i specyfikę, a jednocześnie wpisujące się w proces, którego początkiem była Deklaracja Bolońska, mający uczynić polskie uczelnie częścią tworzonego Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego.

W pierwszej kadencji (lata 2002–2004) Komisja podjęła niezwłocznie prace wynikające z powierzonych jej kompetencji i oczekiwań ministra nadzorującego sferę szkolnictwa wyższego, czerpiąc z doświadczeń jej członków, będących w większości niekwestionowanymi autorytetami w obszarach nauki, które reprezentowali, mających również głęboką wiedzę o szkolnictwie wyższym z uwagi na pełnione wcześniej funkcje (wielu z nich było rektorami czy ministrami odpowiedzialnymi za szkolnictwo wyższe). Wyzwaniem operacyjnym dla Komisji była wówczas ogromna liczba wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia, oczekujących od 2001 r. na rozpoczęcie jej działalności (dopiero po ich rozpatrzeniu Komisja mogła zaangażować się bardziej w wykonywanie innych powierzonych jej zadań), a także – związanych ze zmianą przepisów – wniosków uczelni zawodowych o przyporządkowanie prowadzonych przez nie specjalności do kierunków studiów. Łącznie w tej kadencji Komisja zaopiniowała 2049 wniosków, w tym 367 o przyporządkowanie specjalności zawodowych do kierunków studiów.

Już wówczas PKA wypracowała, poddawany później weryfikacji i doskonaleniu, model funkcjonowania, dokonywania ocen i formułowania opinii, uznając że podstawowe znaczenie mają nie tylko warunki, w jakich realizowany jest proces kształcenia, ale także zakładane i osiągnane efekty końcowe – możliwości osiągnięcia przez absolwenta określonej wiedzy i pożądanych umiejętności. Komisja przeprowadziła 980 ocen jakości kształcenia. Równocześnie realizowała aktywną współpracę międzynarodową – nawiązywała kontakty z gremiami akredytacyjnymi działającymi w systemie prawnym innych krajów europejskich i ich stowarzyszeniami, bowiem nie mając w kraju poprzedników o ustawowo określonych kompetencjach i tak szerokim zakresie działania, chciała czerpać z najlepszych wzorców i różnorodnych doświadczeń, a jednocześnie nie tylko w Polsce, ale także poza jej granicami wypełniać istotną rolę w działaniach wyznaczonych Procesem Bolońskim. Dzięki tej działalności Komisja mogła szerzej spojrzeć na to, co działo się w polskich uczelniach, a badając jakość kształcenia zwracać uwagę na obszary od dawna uznane w wielu innych krajach EOSW za zasadnicze w procesie edukacji na wszystkich poziomach, tym samym antycypując dokonywane przez resort nauki i szkolnictwa wyższego głębokie zmiany w szkolnictwie wyższym, związane z realizacją postanowień Deklaracji Bolońskiej i jej sygnatariuszy. Komisja rozpoczęła wówczas również budowanie na arenie międzynarodowej pozycji, którą zajmuje obecnie (m.in. została

członkiem Central and East European Network of Quality Assurance Agencies in Higher Education (CEENQA), na początku 2003 r. uzyskała status członka obserwatora i rozpoczęła aktywną działalność w European Association for Quality Assurance – ENQA, nawiązała dwustronną współpracę z kilkoma agencjami akredytacyjnymi innych krajów). Jednocześnie PKA rozwinęła wielopłaszczyznową, dobrą wówczas współpracę z Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego, która znajdowała wyraz nie tylko w cyklicznych spotkaniach poświęconych temu co dzieje się w szkolnictwie wyższym, ale także obowiązującemu prawu i planowanym jego zmianom.

Druga kadencja (2005–2007) została zdeterminowana wprowadzeniem ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i przepisów wykonawczych, zmieniającej m.in. skład Komisji i zakres jej funkcjonowania (m.in. powołano zespół kierunków studiów wojskowych, powiększono obszar działania PKA o uczelnie wojskowe i policyjne, wydłużono kadencję Komisji, włączono w skład jej Prezydium przedstawiciela Parlamentu Studentów RP), dalszym doskonaleniem przejrzystości i spójności stosowanych przez nią procedur, standardów i kryteriów, a także działaniami zmierzającymi do uzyskania statusu pełnego członka ENQA oraz osiągnięciu wysokiej pozycji międzynarodowej.

Doprecyzowane zostały misja i strategia działania Komisji oraz procedury powoływania ekspertów. Określono m.in. kryteria oceny planów i programów studiów, bazy dydaktycznej, minimum kadrowego oraz spełnienia wymagań dotyczących prowadzenia badań naukowych. W 2007 r. zmodyfikowano wzór raportu samooceny w sposób, który orientował uczelnie co do wymagań m.in. w zakresie wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia oraz efektów kształcenia. Już wówczas Komisja uznawała za istotne dla procesu kształcenia m.in. precyzyjne określanie i osiąganie zamierzonych efektów kształcenia, ich skorelowanie z potrzebami i wymaganiami rynku pracy, budowanie przez uczelnie kompleksowych i efektywnych systemów zapewnienia jakości kształcenia, udział wszystkich zainteresowanych w procesie kształcenia – od formułowania jego założeń aż do weryfikowania efektów – także absolwentów i pracodawców. Wskazywała uczelniom, iż powinny prowadzić politykę jakości i stosować procedury badania jakości kształcenia, a także dokonywać okresowych przeglądów programów i planów studiów, w tym pod kątem możliwości realizacji zamierzonych efektów kształcenia, zapewniać jakość kadry dydaktycznej, weryfikować system oceniania studentów, formy ich wspierania w procesie kształcenia się oraz system informacyjny, a także weryfikować stopień wykorzystania informacji zdobytych w procesie badania czynników mających wpływ na jakość kształcenia. Sformułowano wymóg, aby opisując w raporcie samooceny prowadzone kształcenie uczelnie przedstawiały strukturę kwalifikacji absolwenta – sylwetkę absolwenta dla każdego poziomu studiów i wszystkich specjalności, określały cele kształcenia oraz uzyskiwane kompetencje ogólne i specyficzne, odnoszące się do wiedzy, umiejętności i postaw, w tym umiejętności rozumienia i stosowania

w praktyce zdobytej wiedzy, dokonywania ocen i formułowania sądów, komunikowania się z otoczeniem, kontynuacji kształcenia przez całe życie, a także dostosowania kwalifikacji absolwenta do potrzeb rynku pracy. Zmieniony został również wzór raportu z wizytacji, w którym wskazano wyraźnie, iż ocena wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia, jak i koncepcji kształcenia oraz jej realizacji, dotyczy zakresu wskazanego w raporcie samooceny. Podano również, że badana i oceniana będzie działalność biur karier, monitorowanie losów absolwentów, a kadra dydaktyczna powinna reprezentować szerokie spektrum komplementarnych specjalności możliwie najpełniej obejmujących zakres tematyczny danego kierunku studiów. A zatem uważne zapoznanie się z zamieszczonymi na stronie internetowej PKA jej przepisami wewnętrznymi pokazuje, iż Komisja w II kadencji zmieniając wzory raportów samooceny i pozwizytacyjnych wyraźnie wskazała, iż polem jej zainteresowania są nie tylko m.in. zakładane efekty kształcenia i możliwość ich osiągnięcia w zaplanowanym (wnioski) lub prowadzonym procesie kształcenia (oceny), ale także – w szczególności od 2007 r. – polityka jakości, jej procedury, kompletność i efektywność wewnętrznych systemów zapewnienia jakości kształcenia, czyli tak istotne obecnie elementy oceny programowej i oceny instytucjonalnej.

Komisja rozwinęła zapoczątkowaną w I kadencji współpracę z konferencjami rektorów, środowiskowymi komisjami akredytacyjnymi, Radą ds. Procesu Bolońskiego i Grupą Roboczą ds. Krajowej Struktury Kwalifikacji w Szkolnictwie Wyższym, rozpoczęła organizację cyklicznych spotkań poświęconych sprawom jakości kształcenia w szkolnictwie wyższym (Forum Jakości). W tym okresie zasługującym na szczególną uwagę krokiem, wyróżniającym PKA w gronie agencji akredytacyjnych innych krajów, było szerokie zaangażowanie Parlamentu Studentów RP w proces oceny jakości kształcenia i włączenie reprezentantów tego środowiska w skład każdego z zespołów wizytujących uczelnie. Równoległe z pracą w kraju PKA prowadziła aktywne działania za granicą, dzięki czemu w 2005 r. stała się pełnoprawnym członkiem European Consortium for Accreditation (ECA), a w 2007 r. członkiem International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education (INQAAHE), podpisała umowy o wzajemnej uznawalności wyników akredytacji z narodowymi agencjami akredytacyjnymi Holandii i Austrii, zgłosiła chęć i rozpoczęła przygotowania do poddania się zewnętrznej ocenie międzynarodowego zespołu ekspertów, co było pierwszym krokiem do uzyskania statusu pełnego członka ENQA.

III kadencja (2008–2011), której wyniki zostały szeroko omówione w niniejszym opracowaniu, trwała cztery lata. Ponad 80% członków Komisji zostało powołanych w jej skład po raz pierwszy (w II kadencji – 60%), po raz pierwszy również zdarzyło się, że już na początku kadencji z pracy w PKA zrezygnowało aż 16% tworzących ją osób. Uwarunkowania te naturalnie spowodowały, że szczególnie ważny stał się spoczywający na członkach Komisji pełniących tę funkcję po raz kolejny, oraz na pracownikach Biura PKA, obowiązek prowadzenia szkoleń i czuwania nad procesem

wdrażania nowych osób w tajniki obowiązujących przepisów, zasad i procedur. Ich zaangażowanie pozwoliło na utrzymanie wysokich standardów działania Komisji, konsekwentne realizowanie jej misji, a także strategii przyjętej na lata 2007–2011. W pierwszym roku III kadencji i działania nowo utworzonego Zespołu ds. Kryteriów Oceny Jakości Kształcenia Komisja zmodyfikowała stosowane kryteria oceny w sposób wyraźnie zorientowany na efekty kształcenia (ich definiowanie, uwzględniające korelację z potrzebami rynku pracy, i weryfikowanie), współpracę z pracodawcami oraz sprawy studenckie, pozwalający również na ocenę funkcjonowania wewnętrznych systemów zapewnienia jakości kształcenia. Doprecyzowała ogólne kryteria oceny jakości kształcenia oraz szczegółowe kryteria oceny programów i planów studiów, systemu weryfikacji efektów kształcenia, minimum kadrowego, studiów drugiego stopnia, zasad rekrutacji, spraw studenckich i formalno-prawnych. W tej kadencji Komisja m.in. zamknęła pierwszy cykl ocen dokonywanych na kierunkach, na których wypromowano już absolwentów, jednocześnie doskonaląc stosowane standardy i jakość własnej pracy, wykorzystując w tym celu bogate doświadczenia wynikające z szerokiej współpracy międzynarodowej. Wprowadzona została ankietyzacja mająca na celu ocenę jakości pracy zespołów wizytujących przez uczelnie, w których odbyła się ocena (każda z nich ma możliwość wypowiedzenia się w tej kwestii zarówno poprzez odpowiedzi na pytania zamknięte jak i otwarte – od 2011 r. w formie elektronicznej), a członkowie Komisji odbyli szereg wizyt studyjnych zdobywając wiedzę wykorzystywaną następnie tak w bezpośrednim działaniu, jak i w wprowadzaniu zmian związanych z przekształcaniem obowiązującego prawa. Ponadto Komisja, stosując zasadę jawności działania i chcąc uczynić swą pracę oraz stosowane kryteria bardziej przejrzystymi, rozpoczęła publikowanie na swojej stronie internetowej raportów z wizytacji, co czyni nadal mimo, iż nie wymagają tego zmienione przepisy prawa, obligujące do publikowania w Biuletynie Informacji Publicznej uchwał w sprawie ocen jakości kształcenia. Dbając o wysokie standardy etyczne działań podejmowanych przez jej członków, ekspertów i współpracowników z Biura PKA, Komisja opracowała i wdrożyła Kodeks Etyki PKA, a także powołała czuwający nad powyższym Zespół ds. Etyki, który niestety kilkakrotnie musiał badać i rozstrzygać zgodność postępowania członków PKA z postanowieniami Kodeksu.

Na początku kadencji PKA została poddana ocenie międzynarodowego zespołu ekspertów, którzy dokonali wszechstronnej analizy jej działalności pod kątem zgodności z Kodeksem Dobrych Praktyk ECA oraz standardami ENQA. W wyniku wysoce pozytywnej oceny Komisja w 2009 r. stała się dwunastym wówczas, pełnoprawnym członkiem ENQA przyjętym na maksymalny okres (5 lat) i została wpisana do European Quality Assurance Register for Higher Education (EQAR), uzyskując status wiarygodnej europejskiej agencji akredytacyjnej (na koniec 2011 r. było ich 28), Komisja zrealizowała zatem zadanie dotyczące dostosowania obowiązujących ją standardów do wysokich wy-

magań najważniejszych stowarzyszeń europejskich instytucji, których przedmiotem działania jest akredytacja i ocena jakości kształcenia. W III kadencji PKA r. prowadziła nadal, opisaną w jednym z rozdziałów tej publikacji, intensywną współpracę międzynarodową, jednocześnie zdobywając wiedzę na temat doświadczeń innych agencji, które dokonują ocen instytucjonalnych, bowiem po okresie dyskusji nad założeniami reformy szkolnictwa wyższego w 2009 r. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego przystąpił do jej realizacji formułując projekt ustawy zmieniającej m.in. ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym, w którym Komisji planowano powierzyć kompetencje do dokonywania takiej oceny.

Należy podkreślić, że w III kadencji PKA i jej Biuro były bardzo poważnie zaangażowane w proces konsultacji, którym poddawane były zarówno założenia do reformy szkolnictwa wyższego jak i projekty wspomnianej ustawy oraz rozporządzeń wydanych na jej podstawie. Proces ten miał służyć, jak pragnęły obydwie wspomniane gremia, wypracowaniu dobrego i spójnego prawa. Tymczasem ustawa, która weszła w życie, wprowadzała nie tylko fundamentalne zmiany w zasadach kształcenia w szkołach wyższych, mających wpływ na obszar działania Komisji, ale niosła wiele niespodzianek, jak się okazało także dla niektórych jej twórców, w tym najpoważniejszą – brak przepisów przejściowych pozwalających Komisji na płynne i stopniowe dostosowywanie się do zmieniających się warunków prawa. Komisja musiała zatem od 1 października 2011 r. podjąć działania, do których obligowała ją ustawa, co było o tyle trudne, że nie mogło się rozpocząć bez ustalenia nowych przepisów wewnętrznych, kryteriów i procedur uwzględniających zmiany wprowadzone tą ustawą i regulacje szczegółowe zawarte w aktach wykonawczych, które ukazywały się jeszcze w ostatnim kwartale 2011 r. (dwa najważniejsze z tego punktu widzenia rozporządzenia – w sprawie warunków oceny programowej i oceny instytucjonalnej oraz prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia – zostały podpisane odpowiednio 29 września i 5 października 2011 r.). Po raz pierwszy w historii Komisji zdarzyło się wówczas, iż wprowadzony w życie przepis jej dotyczący różnił się w zasadniczy sposób od przedstawionego w fazie uzgodnień i uniemożliwiał przyznawanie osobom wykonującym zadania na rzecz Komisji wynagrodzeń adekwatnych do wartości ich pracy. Spowodowało to zdecydowaną reakcję Komisji i zmianę tychże regulacji.

Zaskoczenie wywołały sprzeczne z wprowadzonymi w życie przepisami komentarze i informacje przekazywane uczelniom, iż Komisja nie powinna dokonywać ocen według nowej formuły, bowiem uczelnie nie są do tego przygotowane. Komisja przed 1 października 2011 r. tj. przed wejściem w życie wyżej wspomnianej ustawy, badała wiele aspektów kształcenia odzwierciedlone w przepisach, do których dostosowane zostały nowe wzory raportów, w tym również formułowaną i realizowaną koncepcję kształcenia, oceniając m.in. zdefiniowane przez uczelnię efekty kształcenia, ich zgodność ze standardami i realizowanym programem, oraz funk-

cjonowanie wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia, oceniając m.in. czy dokonywane są okresowe przeglądy planów i programów studiów pod kątem spójności ich konstrukcji i treści z zamierzonymi efektami kształcenia. Już wówczas Komisja uznawała za istotne dla procesu kształcenia m.in. precyzyjne określanie i osiąganie zamierzonych efektów kształcenia, skorelowanie tych efektów z potrzebami i wymaganiami rynku pracy, budowanie przez uczelnie kompleksowych i efektywnych systemów zapewnienia jakości kształcenia, udział wszystkich zainteresowanych w procesie kształcenia – od formułowania jego założeń aż do weryfikowania efektów – także absolwentów i pracodawców. Zatem nowa formuła oceny jakości kształcenia i brak przepisów przejściowych nie mogły być przeszkodą w realizowaniu ustawowych zadań PKA. Komisja musiała jedynie podjąć działania, aby zminimalizować skutki terminu wejścia w życie przyjętych rozwiązań prawnych dotyczących jej funkcjonowania. Dokonując ocen programowych już w końcu 2011 r. uwzględniła sytuację, w jakiej znajdują się uczelnie, w których odbywa się ocena. Wprawdzie zarówno wzór raportu samooceny jak i wzór raportu z wizytacji musiały zostać dostosowane do nowych przepisów ustalających kompetencje Komisji i ogólne warunki przeprowadzania oceny programowej, jednakże zespoły oceniające, brały pod uwagę określony w art. 29 ust. 1 ustawy nowelizującej ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym, obowiązek uczelni do zapewnienia studentom możliwości kontynuacji kształcenia rozpoczętego w roku akademickim 2011/2012 i latach wcześniejszych, aż do zakończenia pełnego cyklu, według programów opracowanych na podstawie przepisów obowiązujących przed dniem wejścia w życie tej ustawy. Zatem nie dokonywały oceny spełnienia wymagań KRK, a jedynie stopień przygotowania do ich wprowadzenia, co miało pomóc uczelniom w przeprowadzaniu tego procesu. Ponadto, ponieważ ustawa wprowadziła ocenę instytucjonalną już w roku akademickim 2011/2012, w którym weszła w życie, Prezydium Komisji postanowiło, iż pierwsze oceny instytucjonalne będą przeprowadzane w jednostkach, w których nie tylko pozytywnie zostały ocenione kierunki studiów, ale także wewnętrzne systemy zapewnienia jakości zostały wdrożone i są doskonalone, zatem w takich, które w największym stopniu powinny być przygotowane do poddania się takiej ocenie.

Jak z powyższego wynika Komisja jest aktywnym uczestnikiem, ale jednocześnie i obserwatorem procesów zachodzących w szkolnictwie wyższym oraz skutków polityki państwa w tym obszarze, mając nadzieję, iż w przyszłości dzięki niej studia wyższe będą przygotowywały nie tylko wysokiej jakości specjalistów w obszarze wyznaczonym programem kształcenia, ale także w decydujący sposób będą wpływały na kształtowanie wysokiego poziomu kultury oraz właściwych postaw moralnych i etycznych osób, które legitymować się będą dyplomem ich ukończenia.

Reasumując, III kadencja przyniosła Komisji poważne wyzwania, które wypełniając swoją misję, odpowiedzialnie podjęła: nie przerywając wykonywania zadań wynikających z jej kompetencji, badając i do-

skonałać jakość własnego działania, prowadząc współpracę z krajowymi instytucjami działającymi w obszarze szkolnictwa wyższego oraz intensywną i skuteczną współpracę międzynarodową, włączyła się z nadzieją w prace nad założeniami do reformy szkolnictwa wyższego, a potem w dyskusje nad kształtem ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i aktów prawnych, które miały być wydane na podstawie upoważnień w niej zawartych. Dążyła do wcześniejszego przygotowania ekspertów Komisji do zadań przewidzianych ustawą nowelizującą, opracowując koncepcję i program szkolenia, na które niestety nie otrzymała dodatkowych środków. Po ogłoszeniu wspomnianych przepisów bez zbędnej zwłoki dostosowała do nich regulacje wewnętrzne, metody działania, procedury, kryteria ocen. Komisja zrealizowała zadania zapisane w strategii przyjętej na lata 2007–2011 i te, które do strategii dopisało życie, współdziałając ze wszystkimi, którym na sercu leży jakość kształcenia w szkołach wyższych, ale i pokonując przeszkody zbudowane – z niechęci czy niezrozumienia – przez innych. Trwająca od 2002 roku historia Polskiej Komisji Akredytacyjnej przywodzi na myśl bajkowe jej porównanie do okrętu mającego wytyczyć szlaki do krainy bogactwa i szczęśliwości, dowodzonego przez mądrego i doświadczonego kapitana, kierującego sprawną i ofiarną załogą, na którym każdy ma swoje miejsce i wypełnia powierzone mu zadania, okrętu często przeciwstawiającego się potężnym bałwanom burzliwych fal, zawijającego do nie zawsze życzliwych portów, na który mapy dostarcza od czasu do czasu naczelnny kartograf królestwa, mający twórcze i raczej artystycznie niekonwencjonalne podejście do geografii i nawigacji. Życzcie mu Państwo pomyślnych wiatrów!

Kryteria oceny programowej

1. Jednostka formułuje koncepcję rozwoju ocenianego kierunku.

- 1) Koncepcja kształcenia nawiązuje do misji Uczelni oraz odpowiada celom określonym w strategii jednostki,
- 2) wewnątrzni i zewnątrzni interesariusze uczestniczą w procesie określania koncepcji kształcenia na danym kierunku studiów, w tym jego profilu, celów, efektów oraz perspektyw rozwoju.

2. Jednostka opracowuje i stosuje spójny opis zakładanych celów i efektów kształcenia ocenianego kierunku oraz system potwierdzający ich osiągnięcie.

- 1) Zakładane przez jednostkę efekty kształcenia odnoszące się do danego programu studiów, stopnia i profilu, kształcenia są zgodne z wymogami KRK oraz koncepcją rozwoju kierunku; zakładane efekty kształcenia na kierunkach o profilu praktycznym uwzględniają oczekiwania rynku pracy lub wymagania organizacji zawodowych, umożliwiające uzyskanie uprawnień do wykonywania zawodu, a na kierunkach o profilu ogólnoakademickim wymagania formułowane dla danego obszaru nauki, z którego kierunek się wywodzi; opis efektów jest publikowany,
- 2) efekty kształcenia danego programu zostały sformułowane w sposób zrozumiały i są sprawdzalne,
- 3) jednostka stosuje przejrzysty system oceny efektów kształcenia, umożliwiający weryfikację zakładanych celów i ocenę osiągnięcia efektów kształcenia na każdym etapie kształcenia; system ten jest powszechnie dostępny,
- 4) jednostka monitoruje kariery absolwentów na rynku pracy, a uzyskane wyniki wykorzystuje w celu doskonalenia jakości procesu kształcenia.

3. Program studiów umożliwia osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia.

- 1) Realizowany program kształcenia umożliwia studentom osiągnięcie każdego z zakładanych celów i efektów kształcenia oraz uzyskanie zakładanej struktury kwalifikacji absolwenta,
- 2) zakładane efekty kształcenia, treści programowe, formy zajęć oraz stosowane metody dydaktyczne tworzą spójną całość.

4. Liczba i jakość kadry gwarantuje zrealizowanie celów edukacyjnych programu studiów.

- 1) Liczba pracowników naukowo-dydaktycznych i struktura ich kwalifikacji umożliwiają osiągnięcie założonych celów kształcenia i efektów realizacji danego programu,
- 2) dorobek naukowy i kwalifikacje dydaktyczne kadry, zwłaszcza tworzącej minimum kadrowe, są adekwatne do realizowanego programu i zakładanych efektów kształcenia; na kierunkach o profilu praktycznym w procesie kształcenia uczestniczą nauczyciele z doświadczeniem praktycznym, związanym z danym kierunkiem studiów,
- 3) jednostka prowadzi politykę kadrową sprzyjającą podnoszeniu kwalifikacji i zapewnia pracownikom warunki rozwoju naukowego i dydaktycznego, w tym także przez wymianę z uczelniami i jednostkami naukowo-badawczymi w kraju i za granicą.

5. Jednostka dysponuje właściwą infrastrukturą dydaktyczną i naukową zapewniającą realizację zakładanych efektów kształcenia oraz prowadzonych badań naukowych.

Uczelnia zapewnia bazę materialną, niezbędną do osiągnięcia końcowych efektów kształcenia na ocenianym kierunku studiów, a także uwzględniająca potrzeby osób niepełnosprawnych.

6. Jednostka prowadzi badania naukowe w zakresie obszaru/obszarów kształcenia, do którego został przyporządkowany oceniany kierunek studiów.

Rezultaty prowadzonych badań naukowych są wykorzystywane w procesie kształcenia; na kierunkach o profilu ogólnoakademickim jednostka stwarza studentom możliwość uczestnictwa w badaniach naukowych oraz zdobycia wiedzy i umiejętności przydatnych w pracy naukowo-badawczej.

7. Uczelnia zapewnia studentom właściwe wsparcie w procesie uczenia się.

- 1) Zasady i procedury rekrutacji studentów są przejrzyste, uwzględniają zasadę równych szans i zapewniają właściwą selekcję kandydatów na dany kierunek studiów,
- 2) system oceny osiągnięć studentów jest zorientowany na proces uczenia się, zawiera standardowe wymagania i zapewnia przejrzystość oraz obiektywizm formułowania ocen,
- 3) struktura i organizacja programu ocenianego kierunku studiów sprzyja krajowej i międzynarodowej mobilności studentów,
- 4) system pomocy naukowej, dydaktycznej i materialnej sprzyja rozwojowi naukowemu, społecznemu i zawodowemu studentów oraz skutecznemu osiągnięciu założonych efektów kształcenia.

8. Jednostka rozwija wewnętrzny system zapewniania jakości zorientowany na osiągnięcie wysokiej kultury jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów.

- 1) Jednostka wypracowała przejrzystą strukturę zarządzania kierunkiem studiów oraz dokonuje systematycznej, kompleksowej oceny efektów kształcenia; wyniki tej oceny stanowią podstawę rewizji programu studiów oraz metod jego realizacji zorientowanej na doskonalenie jakości jego końcowych efektów,
- 2) w procesie zapewniania jakości i budowy kultury jakości uczestniczą pracownicy, studenci, absolwenci oraz inni interesariusze zewnętrzni.

Kryteria oceny instytucjonalnej

1. Jednostka ma określoną strategię rozwoju.

- 1) Strategia rozwoju jednostki jest zbieżna z misją i strategią uczelni oraz uwzględnia politykę zapewniania wysokiej jakości kształcenia,
- 2) jednostka opracowała koncepcję kształcenia obejmującą studia I i II stopnia, studia doktoranckie i podyplomowe, zwane dalej „studiami”, spójną z jej celami strategicznymi,
- 3) jednostka identyfikuje swoją rolę i pozycję na rynku edukacyjnym, uwzględniając znaczenie jakości kształcenia,
- 4) wewnętrzni i zewnętrzni interesariusze uczestniczą w procesie kształtowania oferty edukacyjnej jednostki oraz budowaniu wysokiej kultury jakości kształcenia.

2. Jednostka stosuje skuteczny wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia.

- 1) Struktura podejmowania decyzji w zarządzaniu jakością jest przejrzysta i zapewnia udział pracowników, studentów, doktorantów, słuchaczy oraz interesariuszy zewnętrznych w podejmowaniu istotnych decyzji dotyczących jakości kształcenia,
- 2) wewnętrzne procedury zapewnienia jakości kształcenia mają charakter kompleksowy, przeciwdziałają powstawaniu zjawisk patologicznych i zapewniają weryfikację i ocenę efektywności wszystkich czynników wpływających na jakość kształcenia, a w szczególności umożliwiają:
 - a) ocenę stopnia realizacji efektów kształcenia, zdefiniowanych dla prowadzonych przez jednostkę studiów,
 - b) udział pracodawców i innych przedstawicieli rynku pracy w określaniu i ocenie efektów kształcenia,
 - c) monitorowanie losów absolwentów w celu oceny efektów kształcenia na rynku pracy,
 - d) monitorowanie i okresowe przeglądy programów kształcenia,
 - e) ocenę zasad oceniania studentów, doktorantów i słuchaczy oraz weryfikację efektów ich kształcenia,
 - f) ocenę jakości kadry prowadzącej i wspierającej proces kształcenia, w tym także przez studentów, doktorantów i słuchaczy, oraz realizowanej polityki kadrowej,
 - g) ocenę poziomu naukowego jednostki,
 - h) ocenę zasobów materialnych, w tym infrastrukturę dydaktyczną i naukową, a także środki wsparcia dla studentów,
 - i) funkcjonowanie systemu informacyjnego, tj. sposobu gromadzenia, analizowania i wykorzystywania stosownych informacji w zapewnieniu jakości kształcenia,
 - j) publiczny dostęp do aktualnych i obiektywnie przedstawionych informacji o programach studiów, zakładanych efektach kształcenia, organizacji i procedurach toku studiów,
- 3) jednostka dokonuje systematycznej oceny efektywności wewnętrznego systemu zapewniania jakości, a jej wyniki wykorzystuje do doskonalenia polityki zapewniania jakości i budowy kultury jakości kształcenia.

3. Jednostka stosuje spójny opis celów i efektów kształcenia na oferowanych studiach doktoranckich i podyplomowych oraz stosuje sprawny i wiarygodny system weryfikujący i potwierdzający ich osiągnięcie.

- 1) Jednostka w wyniku kształcenia na studiach doktoranckich, zapewnia uzyskanie efektów kształcenia właściwych dla obszaru badawczego, którego dotyczą oraz umożliwia uzyskanie stopnia naukowego doktora,
- 2) jednostka zapewnia efekty kształcenia na studiach podyplomowych zgodne z wymaganiami organizacji zawodowych i pracodawców oraz umożliwiające nabycie uprawnień do wykonywania zawodu lub nowych umiejętności niezbędnych na rynku pracy,
- 3) wewnętrzni i zewnętrzni interesariusze uczestniczą w procesie określania efektów kształcenia,
- 4) jednostka stosuje system ECTS, w którym liczba punktów odpowiada nakładowi pracy doktoranta i słuchacza, adekwatnemu do osiągniętych efektów kształcenia,
- 5) jednostka posiada wiarygodny, przejrzysty i powszechnie dostępny – zwłaszcza dla studentów, doktorantów i słuchaczy – system umożliwiający ocenę stopnia osiągnięcia zakładanych celów i efektów kształcenia.

4. Jednostka posiada wystarczające zasoby kadrowe, materialne i finansowe dla realizacji zakładanych celów strategicznych i osiągnięcia efektów kształcenia.

- 1) Jednostka zapewnia kadre stosowną do potrzeb wynikających z prowadzonej działalności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej oraz prowadzi politykę kadrową umożliwiającą rozwój kwalifikacji naukowych i dydaktycznych pracowników,
- 2) jednostka dysponuje odpowiednią infrastrukturą dydaktyczną dostosowaną do specyfiki oferowanych studiów, zapewniającą osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia,
- 3) polityka finansowa jednostki zapewnia stabilność jej rozwoju.

5. Jednostka w prowadzi badania naukowe.

Jednostka prowadzi badania naukowe w obszarach, dziedzinach i dyscyplinach naukowych związanych z oferowanymi studiami, a wyniki tych badań oraz najnowsze osiągnięcia nauki w danym obszarze wykorzystuje w procesie kształcenia. Jednostka stwarza doktorantom warunki do prowadzenia samodzielnych badań naukowych, a studentom umożliwia udział w badaniach przez nią prowadzonych.

6. Jednostka uczestniczy w krajowej i międzynarodowej wymianie studentów, doktorantów, pracowników naukowych i dydaktycznych oraz współpracuje z krajowymi i międzynarodowymi instytucjami akademickimi, a także z przedsiębiorstwami i instytucjami.

- 1) Studenci, doktoranci i pracownicy jednostki uczestniczą w programach międzynarodowych,
- 2) jednostka podejmuje działania mające na celu internacjonalizację procesu kształcenia, w tym w zakresie określania efektów i realizacji programu kształcenia,
- 3) jednostka współpracuje z krajowymi i zagranicznymi ośrodkami akademickimi,
- 4) jednostka współpracuje z otoczeniem społeczno-gospodarczym, w celu osiągania właściwych efektów kształcenia.

7. Jednostka zapewnia studentom i doktorantom właściwe wsparcie naukowe, dydaktyczne i materialne w procesie uzyskiwania efektów uczenia się.

- 1) Jednostka ma wdrożony system opieki naukowej, dydaktycznej i materialnej, uwzględniający także potrzeby osób niepełnosprawnych,
- 2) jednostka ma efektywny system rozpatrywania skarg i rozwiązywania sytuacji konfliktowych,
- 3) jednostka wspiera działalność samorządu oraz organizacji zrzeszających studentów lub doktorantów i współpracuje z nimi; organy jednostki, podejmują aktywne działania mające na celu szerokie włączanie studentów oraz doktorantów i ich przedstawicieli do prac organów jednostki, komisji statutowych i doraźnych, zwłaszcza koncentrujących swoje prace wokół procesu dydaktycznego i spraw dotyczących studentów i doktorantów.

8. W jednostce funkcjonuje spójny system wewnętrznych przepisów prawnych normujących proces zapewnienia jakości kształcenia, zgodny z przepisami powszechnie obowiązującymi.

Kryteria i warunki przyznawania ocen

1. Przepisy części I i II stosuje się odpowiednio przy dokonywaniu ocen i opracowywaniu opinii, o których mowa w art. 49 ust. 1 pkt 1, 3 i 4 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.).

2. Komisja dokonując ocen, o których mowa w art. 49 ust. 1 pkt 2 i ust. 4 ustawy oraz w § 21 statutu, zgodnie z kryteriami zawartymi w cz. I i II, stosuje skalę ocen określoną w art. 49 ust. 6 ustawy, uwzględniając następujące warunki przyznawania ocen:

- 1) w przypadku oceny programowej:
 - a) ocena wyróżniająca – może być przyznana jeżeli kryteria określone w części I w ust. 2, 3, 4 i 8 zostały spełnione w stopniu wyróżniającym, a pozostałe odnoszące się do prowadzonego na danym kierunku poziomu kształcenia – co najmniej w pełni;
 - b) ocena pozytywna – może być przyznana jeżeli kryteria określone w części I w ust. 2, 3, 4 i 8 zostały spełnione co najmniej w pełni, a pozostałe odnoszące się do prowadzonego na danym kierunku poziomu kształcenia – co najmniej znacząco lub częściowo, z tym że spełnienie częściowe może dotyczyć nie więcej niż 25% łącznej liczby kryteriów;
 - c) ocena warunkowa – może być przyznana jeżeli kryteria określone w części I w ust. 2, 3, 4 i 8 zostały spełnione co najmniej znacząco, a pozostałe odnoszące się do prowadzonego na danym kierunku poziomu kształcenia – co najmniej częściowo;
 - d) ocena negatywna – może być przyznana jeżeli kryteria określone dla oceny warunkowej nie zostały spełnione.

2) w przypadku oceny instytucjonalnej

- a) ocena wyróżniająca – może być przyznana jeżeli kryteria określone w części II w ust. 1 i 2 zostały spełnione w stopniu wyróżniającym, a pozostałe odnoszące się do prowadzonych w jednostce form kształcenia – co najmniej w pełni;
- b) ocena pozytywna – może być przyznana jeżeli kryteria określone w części II w ust. 1 i 2 zostały spełnione co najmniej w pełni, a pozostałe odnoszące się do prowadzonych w jednostce form kształcenia – co najmniej znacząco lub częściowo, z tym że spełnienie częściowe może dotyczyć nie więcej niż 25% łącznej liczby kryteriów;
- c) ocena warunkowa – może być przyznana jeżeli kryteria określone w części II w ust. 1 i 2 zostały spełnione co najmniej znacząco, a pozostałe odnoszące się do prowadzonych w jednostce form kształcenia – co najmniej częściowo;
- d) ocena negatywna – może być przyznana jeżeli kryteria określone dla oceny warunkowej nie zostały spełnione.

WZÓR

RAPORT SAMOOCENY

OCENA PROGRAMOWA

Nazwa szkoły wyższej:

.....

Nazwa wydziału (jednostki) prowadzącej oceniany kierunek

.....

.....

Nazwa ocenianego kierunku ze wskazaniem:

- profilu kształcenia:
- poziomu kształcenia:
- formy kształcenia:
- obszaru kształcenia oraz dziedzin i dyscyplin naukowych¹, do których przyporządkowane zostały efekty kształcenia (kwalifikacje):
- informacji o ocenach Państwowej Komisji Akredytacyjnej, jakie uzyskał wizytowany kierunek studiów:

Poziom studiów	Profil ⁶	Rodzaj oceny	Data wydania	Uwagi i zalecenia ⁷

⁶ Nie dotyczy okresu poprzedzającego wprowadzenie profili kształcenia.

⁷ Należy podać kryterium, w odniesieniu do którego je sformułowano (np. program kształcenia, minimum kadrowe, itp.). Natomiast działania podjęte przez uczelnię / jednostkę w celu ich usunięcia i efekty tych działań należy szczegółowo opisać w odpowiednich częściach raportu.

Skład zespołu przygotowującego raport samooceny

Imię i nazwisko

Stanowisko/tytuł lub stopień naukowy/
funkcja pełniona w Uczelni

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Nazwa organu opiniującego raport

.....

¹ Użyte określenia: obszar nauki, dziedzina i dyscyplina naukowa, dorobek naukowy, stopień i tytuł naukowy oznaczają odpowiednio: obszar sztuki, dziedziny i dyscypliny artystyczne, dorobek artystyczny oraz stopień i tytuł w zakresie sztuki.

Program kształcenia.

I.1. Koncepcja kształcenia.

Należy przedstawić koncepcję kształcenia oraz wskazać:

- czy oraz w jaki sposób, i w jakim zakresie koncepcja kształcenia nawiązuje do misji Uczelni i strategii jednostki;
- czy i jacy wewnątrzni i zewnątrzni interesariusze uczestniczyli w procesie kształtowania koncepcji kształcenia?

I.2. Cele i efekty kształcenia.

Należy przedstawić:

- cele i efekty kształcenia odnoszące się do wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych.

Cel kształcenia	Przedmiot	Treści kształcenia	Metody dydaktyczne	Formy zajęć	Zakładane efekty kształcenia
wiedza					wiedza
umiejętności					umiejętności
kompetencje społeczne					kompetencje społeczne

- porównanie zgodności przyjętych rozwiązań z efektami opisanymi w Krajowych Ramach Kwalifikacji;
- ocenę spójności zakładanych efektów kształcenia, treści kształcenia i stosowanych metod dydaktycznych,
- opis i ocena skuteczności procedur mających na celu dostosowanie efektów kształcenia do oczekiwań rynku pracy.

I.3. Struktura programu kształcenia.

Należy przedstawić opis programu z uwzględnieniem liczby semestrów, liczby godzin zajęć dydaktycznych, rodzaju modułów wraz z przyporządkowanymi do nich przedmiotami i punktami ECTS; wymiaru, zasad i form odbywania praktyk, jeżeli program je przewiduje.

I.4. System ECTS.

Należy przedstawić zasady budowania systemu ECTS, ocenić ich zgodność z powszechnie obowiązującymi przepisami prawa oraz dokonać analizy wykorzystania przez studentów możliwości stwarzanych przez ten system.

I.5. Proces kształcenia.

1. Liczba studentów.

Należy podać liczbę studentów kierunku, z podziałem na poziomy, lata, profile i formy studiów uwzględniając tylko te formy i profile studiów, które są prowadzone na ocenianym kierunku oraz przedstawić ocenę zmian w tym zakresie.

Poziom studiów	Rok studiów	Liczba studentów studiów				Razem
		stacjonarnych		niestacjonarnych		
		PO ⁸	PP ^{9/10}	PO ⁴	PP ^{5/6}	
I stopnia	I					
	II					
	III					
	IV					
II stopnia	I					
	II					
jednolite studia magisterskie	I					
	II					
	III					
	IV					
	V					
RAZEM:	VI					

⁸ Profil ogólnoakademicki.

⁹ Profil praktyczny.

¹⁰ Dla danych dotyczących okresu poprzedzającego wprowadzenie profili kształcenia należy wypełnić jedynie kolumnę „profil ogólnoakademicki”

2. Liczba absolwentów.

Należy podać liczbę absolwentów ocenianego kierunku studiów w ostatnich trzech latach z podziałem na poziomy, profile i formy studiów uwzględniając tylko te, które są prowadzone na ocenianym kierunku studiów.

Poziom studiów	Rok ukończenia	Liczba absolwentów studiów				Razem
		stacjonarnych		niestacjonarnych		
		PO ^a	PP	PO	PP	
I stopnia	...					
	...					
	...					
II stopnia	...					
	...					
	...					
jednolite studia magisterskie	...					
	...					
	...					
RAZEM:						

^a Dla danych dotyczących okresu poprzedzającego wprowadzenie profili kształcenia należy wypełnić jedynie kolumnę „profil ogólnoakademicki”

3. Organizacja procesu kształcenia.

Należy przedstawić:

- wymagania wstępne dla kandydatów na oceniany kierunek studiów oraz sposób ich selekcji, a także wskazać do jakich kandydatów kierowana jest oferta edukacyjna,
- organizację procesu kształcenia i uzasadnienie przyjętych rozwiązań w kontekście realizacji zakładanych efektów kształcenia,
- rozwiązania w zakresie indywidualizacji procesu kształcenia, w tym kształcenia studentów niepełnosprawnych,
- opis systemu opieki naukowej, dydaktycznej i materialnej, w tym działania wspierające mobilność studentów,
- relację pomiędzy liczbą nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe a liczbą studentów,
- oraz ocenę przyjętych rozwiązań.

– liczba nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe na ocenianym kierunku studiów:

.....

– Liczba studentów ocenianego kierunku:

.....

Do raportu należy dołączyć: uchwałę Senatu lub innego organu kolegialnego określonego w statucie uczelni, w kompetencji którego pozostaje ustalenie zasad rekrutacji, dotyczącą roku akademickiego, w którym przeprowadzana jest wizytacja, programy kształcenia zawierające opis efektów kształcenia i procesu kształcenia, sylabusy dla poszczególnych przedmiotów, plany studiów, uchwały właściwych organów kolegialnych, w tym uchwałę senatu w sprawie określenia efektów kształcenia oraz uchwałę / decyzję w sprawie utworzenia ocenianego kierunku studiów.

II. Zasoby kadrowe.

II.1. Struktura zatrudnienia

Tytuł lub stopień naukowy albo tytuł zawodowy	Razem	Liczba nauczycieli akademickich, dla których uczelnia stanowi					Liczba pracowników nie będących nauczycielami akademickimi ¹²
		Podstawowe miejsce pracy ¹³			Dodatkowe miejsce pracy		
		Ogółem	z tego:		w pełnym wymiarze czasu pracy ⁹	w niepełnym wymiarze czasu pracy	
			prowadzący zajęcia na danym kierunku	z tego: stanowiący minimum kadrowe			
Profesor		()			()		
Doktor habilitowany		()			()		
Doktor		()			()		
Pozostali		()			()		
Razem:		()			()	()	

¹² W nawiasie należy podać liczbę osób uczestniczących w procesie dydaktycznym na ocenianym kierunku.

¹³ W nawiasie należy podać dane dotyczące nauczycieli akademickich zaliczonych do minimum kadrowego ocenionego kierunku.

II.2. Struktura kwalifikacji kadry prowadzącej zajęcia na ocenianym kierunku studiów.

Tytuł lub stopień naukowy albo tytuł zawodowy	Ogółem	Liczba nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia											
		Z tego reprezentujących											
		Obszar nauki...						Obszar nauki...					
		Dziedzina nauki			Dziedzina nauki			Dziedzina nauki			Dziedzina nauki		
		Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa
Studia I stopnia													
• prof. ¹⁴		() ¹⁵	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
• dr hab.		()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
• dr		()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
• mgr ¹⁶													
Studia II stopnia													
• prof.		()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
• dr hab.		()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
• dr		()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
• mgr													
jednolite studia magisterskie													
• prof.		()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
• dr hab.		()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
• dr		()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
• mgr													

¹⁴ Należy podać dane zgodne z dokumentami o nadaniu tytułów i stopni naukowych (w zakresie sztuki) oraz tytułu zawodowego. W przypadku zmiany profilu badawczego po ostatnim awansie naukowym należy podać informacje dotyczące aktualnego profilu badawczego wraz z komentarzem pod tabelą.

¹⁵ W nawiasie należy podać dane dotyczące nauczycieli akademickich zaliczonych do minimum kadrowego ocenianego kierunku.

¹⁶ Lub równorzędny.

II.3. Rozwój kadry naukowo – dydaktycznej.

Należy podać liczbę stopni i tytułów naukowych uzyskanych przez pracowników jednostki w ostatnich pięciu latach, z wyodrębnieniem stopni i tytułów naukowych uzyskanych przez pracowników prowadzących zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku.

Rok	Doktoraty	Habilitacje	Tytuły profesora
	()	()	()
	()	()	()
	()	()	()
RAZEM:	()	()	()

Należy podać opis i ocenę realizowanej polityki kadrowej oraz systemu wspierającego rozwój kadry naukowo – dydaktycznej.

Wykaz nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe oraz wykaz pozostałych nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów, należy przedstawić odpowiednio w załączniku nr 1 i 2 do raportu.

III. Infrastruktura dydaktyczna.

Należy przedstawić opis bazy dydaktycznej, w tym sal wykładowych, pracowni, laboratoriów oraz ich wyposażenia, dostęp do komputerów i internetu, zasoby biblioteczne własne i udostępnione przez inne biblioteki (w tym wirtualne), a także jej dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych, dokonując przy tym oceny zaspokojenia potrzeb w tym zakresie wynikających ze specyfiki ocenianego kierunku studiów, ze szczególnym uwzględnieniem bazy specjalistycznej własnej i udostępnionej.

Dokumenty poświadczające prawo do korzystania z opisanej bazy powinny być przygotowane do wglądu w czasie wizytacji.

IV. Badania naukowe.

Należy przedstawić:

- opis badań naukowych realizowanych w jednostce przez nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia na ocenianym kierunku;
- udział w tych badaniach studentów;
- bazę jaką dysponuje jednostka do prowadzenia badań naukowych związanych z ocenianym kierunkiem studiów;
- źródła i wysokość środków finansowych przeznaczonych na badania i ich rozwój, oraz ocenić wpływ badań naukowych na proces kształcenia.

V. Internacjonalizacja procesu kształcenia.

V.1. Informacja o wynikach dotychczasowych ocen i akredytacji kierunku dokonanych przez instytucje zagraniczne.

Ocena programowa	
Wyniki akredytacji / oceny ¹⁷	Nazwa zagranicznej instytucji akredytującej

¹⁷ Należy podać ocenę oraz uwagi i zalecenia.

V.2. Informacja o udziale studentów i nauczycieli akademickich w programach międzynarodowych oraz o wymianie realizowanej z zagranicznymi ośrodkami akademickimi.

Rok ¹⁸	Rodzaj programu międzynarodowego	Liczba uczestniczących w wymianie			
		studentów		nauczycieli akademickich	
		W ¹⁹	P ²⁰	W	P

Nazwa kraju	Liczba nauczycieli akademickich									
	prowadzących zajęcia za granicą					z zagranicy prowadzących zajęcia na ocenianym kierunku				
	Rok ²¹	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok

Przedstawione dane powinny dotyczyć wyłącznie studentów ocenianego kierunku studiów i nauczycieli akademickich prowadzących na nim zajęcia.

¹⁸ Należy podać dane dotyczące ostatnich 3–5 lat.

¹⁹ W – liczba osób wyjeżdżających za granicę.

²⁰ P – liczba osób przyjeżdżających z zagranicy.

²¹ Dane z ostatnich 5 lat

V.3. Informacja na temat współpracy międzynarodowej, z uwzględnieniem wpływu jej czynników na proces dydaktyczny, w tym formułowanie i realizację programów kształcenia i jego efektów.

Rok ²²	Rodzaj współpracy	Nazwa instytucji partnerskiej	Liczba osób uczestniczących w realizacji

Należy przedstawić informacje charakteryzujące współpracę międzynarodową w zakresie dydaktyki (np. udział przedstawicieli instytucji partnerskich w projektowaniu i realizacji kształcenia) i badań naukowych (realizacja wspólnych tematów badawczych) oraz ocenić jej znaczenie dla procesu dydaktycznego.

²² Należy podać dane dotyczące ostatnich 3–5 lat.

V.4. Informacja o zajęciach prowadzonych w językach obcych.

Rok	Nazwa przedmiotu	Forma realizacji	Semestr	Forma studiów	Język wykładowy	Liczba studentów

Należy przedstawić informacje odnoszące się do oferty dydaktycznej realizowanej w językach obcych (skala, zainteresowanie studentów, udział zagranicznych nauczycieli akademickich w realizacji zajęć, itp.).

VI. Wewnętrzny system zapewniania jakości

Funkcjonowanie wewnętrznego systemu zapewniania jakości powinno zostać przedstawione ze szczególnym uwzględnieniem następujących aspektów:

1. Zarządzanie kierunkiem

Należy przedstawić:

- strukturę procesu decyzyjnego, w tym organy i osoby podejmujące decyzje odnoszące się do tworzenia i prowadzenia kształcenia na ocenianym kierunku studiów z uwzględnieniem zakresu ich kompetencji i odpowiedzialności;
- system oceny procesu zarządzania kierunkiem i sposób wykorzystania jej wyników w celu doskonalenia kształcenia na ocenianym kierunku, a także ocenę skuteczności przyjętych rozwiązań.

2. Weryfikacja zakładanych efektów kształcenia.

Należy przedstawić system weryfikacji osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia na różnych jego etapach, w tym:

- opis procedur określania efektów kształcenia oraz monitorowania ich realizacji,
 - opis sposobów potwierdzania efektów na każdym etapie kształcenia, w tym:
 - ✓ system oceny prac zaliczeniowych, projektowych, egzaminacyjnych,
 - ✓ system weryfikacji efektów uzyskanych w wyniku odbycia praktyk/stażu,
 - ✓ system sprawdzania końcowych efektów (proces dyplomowania), oraz jeżeli jest to możliwe ze względu na specyfikę i profil prowadzonego kształcenia system monitorowania karier zawodowych na rynku pracy;
 - opis udziału interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych w procesie określania i weryfikacji zakładanych efektów kształcenia;
 - opis mechanizmów mających na celu doskonalenie programu kształcenia i jego efektów;
 - opis procedur zapewniających publiczną dostępność opisu efektów kształcenia, systemu ich oceny oraz weryfikacji;
 - opis systemu zapobiegania zjawiskom patologicznym, związanym z procesem kształcenia,
- oraz dokonać oceny trafności i skuteczności przyjętych rozwiązań.

Należy podać te informacje, które są niezbędne do oceny wpływu funkcjonowania WSZJ na doskonalenie jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów.

Pełna dokumentacja dotycząca funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewniania jakości, w tym weryfikacji jego efektywności powinna zostać przedstawiona do wglądu w czasie wizytacji.

VII. Perspektywy rozwoju kierunku.

Załącznik nr 1

Kadra naukowo – dydaktyczna.

1. Wykaz nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe.

1. Imię i nazwisko (data urodzenia)

Posiadane stopnie i tytuły naukowe:

doktor nauk... nadany w ... r., tytuł pracy:

doktor habilitowany nauk... nadany w ... r., tytuł pracy:

tytuł profesora... nadany w ... r.

Data i forma zatrudnienia w Uczelni:

w uczelni zatrudniony od..., w tym od.... na podstawie (umowy o pracę / mianowania) w (pełnym / niepełnym) wymiarze czasu pracy na (ostatnio zajmowanym) stanowisku. Uczelnia stanowi (podstawowe / dodatkowe) miejsce pracy.

Prowadzone zajęcia dydaktyczne:

- wymiar zajęć (wykonanie / plan)²³:.....
- rodzaje zajęć²⁴:...

Dorobek naukowy:

Należy podać krótki opis:

- dorobku w obszarze wiedzy odpowiadającym obszarowi kształcenia wskazanemu dla ocenianego kierunku, w zakresie jednej z dyscyplin nauki, do których odnoszą się efekty kształcenia dla tego kierunku²⁵, lub
- doświadczenia zawodowego zdobytego poza uczelnią, związanego z umiejętnościami wskazanymi w opisie efektów kształcenia dla ocenianego kierunku²⁶.

Informacja o jednostkach, kierunkach studiów i poziomach kształcenia, na których nauczyciel akademicki stanowi minimum kadrowe:

Do raportu należy dołączyć wykazy publikacji z ostatnich 5 lat, natomiast pozostałe dokumenty potwierdzające powyższe dane powinny być przygotowane do wglądu w czasie wizytacji.

²³ Należy podać liczbę godzin zajęć dydaktycznych prowadzonych osobiście na ocenianym kierunku; wykonanie dotyczy poprzedniego roku akademickiego, a plan bieżącego roku akademickiego.

²⁴ Należy podać nazwę przedmiotu, liczbę i rodzaj zajęć prowadzonych na ocenianym kierunku.

²⁵ Dotyczy kierunku o profilu ogólnoakademickim

²⁶ Dotyczy kierunku o profilu praktycznym

Załącznik nr 2

2. Wykaz pozostałych nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów.

Lp.	Tytuł/stopień naukowy z podaniem dziedziny/ dziedziny i dyscypliny	Imię i nazwisko	Rok urodz.	Specjalność naukowa	Forma i data zatrudnienia w uczelni	Pensum wyk./plan godz. ²⁷	Prowadzone zajęcia dydaktyczne ²⁸
1.							
2.							
3.							
4.							

²⁷ Należy podać liczbę godzin zajęć dydaktycznych prowadzonych osobiście na ocenianym kierunku; wykonanie dotyczy poprzedniego roku akademickiego, a plan bieżącego roku akademickiego.

²⁸ Należy podać nazwę przedmiotu, rodzaj i liczbę zajęć prowadzonych na ocenianym kierunku.

WZÓR

RAPORT SAMOOCENY

OCENA INSTYTUCJONALNA

Nazwa szkoły wyższej:

założona przez²..... w roku.....

Nazwa podstawowej jednostki organizacyjnej podlegającej ocenie instytucjonalnej:

Informacja o prowadzonych w jednostce kierunkach studiów i ocenach, jakie zostały sformułowane przez PKA:

Nazwa kierunku	Nazwa obszaru kształcenia		Poziom	Profil ²⁹	Rodzaj oceny	Data wystawienia	Uwagi/ zalecenia ³⁰
	dziedzina ³¹	dyscyplina					

²⁹ Nie dotyczy okresu poprzedzającego wprowadzenie profili kształcenia.³⁰ Należy podać kryterium, w odniesieniu do którego je sformułowano (np. program kształcenia, minimum kadrowe, itp.). Natomiast działania podjęte przez uczelnię / jednostkę w celu ich usunięcia i efekty tych działań należy szczegółowo opisać w odpowiednich częściach raportu.³¹ Użyte określenia: obszar nauki, dziedzina i dyscyplina naukowa, dorobek naukowy, stopień i tytuł naukowy oznaczają odpowiednio: obszar sztuki, dziedziny i dyscypliny artystyczne, dorobek artystyczny oraz stopień i tytuł w zakresie sztuki.

Skład zespołu przygotowującego raport samooceny

Imię i nazwisko

Stanowisko/tytuł lub stopień naukowy/
funkcja pełniona w Uczelni

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Nazwa organu opiniującego raport

.....

Część I.
Krótką prezentacja Uczelni i ocenianej podstawowej jednostki organizacyjnej.

1. Misja i cele strategiczne Uczelni a cele strategiczne ocenianej jednostki, ocena ich realizacji i wynikające wnioski.

Należy podać informacje umożliwiające ocenę czy:

- jednostka ma sformułowaną strategię rozwoju?
- strategia rozwoju jednostki jest zbieżna z misją Uczelni i nawiązuje do polityki budowy wysokiej jakości kształcenia?
- jednostka opracowała koncepcję kształcenia obejmującą studia I i II stopnia, studia doktoranckie i podyplomowe, spójną z jej celami strategicznymi?
- jednostka identyfikuje swoją rolę i pozycję na rynku edukacyjnym uwzględniając znaczenie jakości kształcenia,
- jednostka ma zidentyfikowanych wewnętrznych i zewnętrznych interesariuszy oraz czy uczestniczą oni w procesie kształtowania oferty edukacyjnej jednostki i budowaniu wysokiej kultury jakości kształcenia, a także sformułować ocenę przyjętych rozwiązań w tym zakresie oraz wynikające z niej wnioski.

Misja, strategia i polityka jakości powinny być dołączone do raportu, natomiast pozostałe przepisy prawne, które dotyczą pkt. 1 powinny zostać przedstawione do wglądu podczas wizytacji.

2. Pozycja jednostki w Uczelni:

Należy podać informację o kategorii naukowej jednostki oraz uzyskanych przez nią uprawnieniach do nadawania stopni naukowych.

2.1. Liczba studentów, uczestników studiów doktoranckich oraz słuchaczy studiów podyplomowych.

Forma kształcenia	Liczba studentów				Liczba uczestników studiów doktoranckich				Liczba słuchaczy studiów podyplomowych			
	D.5.L. ³²		B.R.A. ³³		D.5.L		B.R.A.		D.5.L		B.R.A.	
	U. ³⁴	J. ³⁵	U.	J.	U.	J.	U.	J.	U.	J.	U.	J.
Studia stacjonarne												
Studia niestacjonarne												
Razem:												
Charakterystyka i ocena zmian w badanym okresie:												

³² Dane sprzed 5 lat.

³³ Bieżący rok akademicki.

³⁴ Uczelnia.

³⁵ Jednostka.

2.2. Liczba nauczycieli akademickich.

Tytuł lub stopień naukowy albo tytuł zawodowy	Liczba nauczycieli akademickich zatrudnionych w							
	Podstawowym miejscu pracy				Dodatkowym miejscu pracy			
	rok.....*		rok.....**		rok.....*		rok.....**	
	w uczelni	w jednostce	w uczelni	w jednostce	w uczelni	w jednostce	w uczelni	w jednostce
Profesor								
Doktor habilitowany								
Doktor								
Pozostali								
Razem								
Charakterystyka i ocena zmian w badanym okresie oraz prowadzonej w tym zakresie polityki kadrowej:								

* Dane sprzed 5 lat.

** Dane dotyczące roku kalendarzowego, w którym prowadzona jest wizytacja.

2.3. Rozwój kadry akademickiej.

Rok ³⁷	Liczba:																						
	dziedzin i dyscyplin nauki, których dotyczą uprawnienia do nadawania stopni naukowych								nadanych w Uczelni stopni naukowych								uzyskanych tytułów naukowych profesora na wniospek		stopni i tytułów naukowych uzyskanych poza Uczelnią				
									Doktora				Doktora habilitowanego										
	w Uczelni				w Jednostce				w U.		w J.		w U.		w J.		U.	J.	Dr	Dr hab.	Prof.		
Dz. ³⁸	Dys. ³⁹	Dz.	Dys.	Dz.	Dys.	Dz.	Dys.	Dz.	Dys.	Dz.	Dys.	Dz.	Dys.	Dz.	Dys.	Dz.	Dys.	Dz.	Dys.				
Razem:																							
Charakterystyka i ocena uwarunkowań oraz tendencji rozwojowych kadry oraz prowadzonej w tym zakresie polityki kadrowej:																							

³⁷ Dane dotyczące ostatnich 5 lat.

³⁸ Dziedzina.

³⁹ Dyscyplina.

Część II. Wewnętrzny system zapewniania jakości

1. Wewnętrzne przepisy stanowiące podstawę funkcjonowania systemu.

Należy wskazać poszczególne przepisy i ich zakres normatywny, w tym przepisy:

- konstytuujące wewnętrzny system zapewniania jakości oraz określające kompetencje organów uczelni i jednostki w tym zakresie,
- dotyczące tworzenia programów kształcenia studiów, studiów doktoranckich i studiów podyplomowych, zwanych dalej studiami,
- dotyczące określania i weryfikacji efektów kształcenia, w tym procesu dyplomowania,
- zasad rekrutacji,
- toku studiów,
- oceny nauczycieli akademickich i pracowników niebędących nauczycielami akademickimi,
- funkcjonowania biura karier, oraz
- dotyczące pomocy udzielanej studentom w procesie kształcenia.

Pełna dokumentacja dotycząca funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewniania jakości powinna zostać przedstawiona do wglądu podczas wizytacji.

2. System zarządzania jakością.

Należy przedstawić system podejmowania decyzji dotyczących zarządzania jakością ze wskazaniem upoważnionych organów i zakresu ich kompetencji oraz określeniem roli interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych.

3. Wewnętrzne procedury zapewnienia jakości stanowiące podstawę weryfikacji wszystkich czynników wpływających na jakość kształcenia.

Należy przedstawić procedury / procesy dotyczące:

- weryfikacji osiągania zakładanych efektów kształcenia;
- zapewnienia studentom dydaktycznego, naukowego i materialnego wsparcia w procesie uczenia się;
- prowadzenia badań naukowych w zakresie obszaru / obszarów, do których zostały przyporządkowane prowadzone studia;
- zasad oceniania studentów, doktorantów i słuchaczy studiów podyplomowych;
- monitorowania i oceny efektów kształcenia na rynku pracy;
- udziału pracodawców i innych przedstawicieli rynku pracy w określaniu i ocenie efektów kształcenia;
- publicznego dostępu do informacji o programach studiów, efektach kształcenia, organizacji i procedurach toku studiów;
- weryfikacji poziomu naukowego jednostki;
- weryfikacji zasobów materialnych, w tym infrastruktury dydaktycznej i naukowej;
- polityki finansowej;
- oceny doboru kadry prowadzącej i wspierającej proces kształcenia, w tym nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe (tabele 3.1, 3.2, 3.3).

4. Mechanizmy weryfikacji i doskonalenia wewnętrznego systemu zapewniania jakości.

Należy przedstawić procedury i procesy dotyczące oceny efektywności wewnętrznego systemu zapewniania jakości, doskonalenia tego systemu i korygowania polityki zapewniania jakości oraz ich ocenę.

3.1. Struktura zatrudnienia nauczycieli akademickich jednostki.

Nazwa rodzaju studiów i kierunku studiów	Razem	Liczba nauczycieli akademickich, dla których uczelnia stanowi											
		Podstawowe miejsce pracy				Dodatkowe miejsce pracy							
		Prof.	Dr hab.	Dr	Pozostali	W pełnym wymiarze czasu pracy				W niepełnym wymiarze czasu pracy			
						Prof.	Dr hab.	Dr	Pozostali	Prof.	Dr hab.	Dr	Pozostali
Kierunek X, I stopień		() ⁴⁰	()	()	() ⁴¹	()	()	()	()				
Kierunek X, II stopień		()	()	()									
Kierunek Y, I stopień		()	()	()	()	()	()	()	()				
Kierunek Y, II stopień		()	()	()									
Kierunek Z, jednolite studia magisterskie		()	()	()									
Studia doktoranckie													
Studia podyplomowe													

⁴⁰ W nawiasach należy podać liczbę osób zaliczonych przez uczelnię do minimum kadrowego.

⁴¹ W nawiasie należy podać liczbę magistrów zaliczonych do minimum kadrowego zamiast doktorów.

3.2. Struktura kwalifikacji nauczycieli akademickich jednostki.

Tytuł lub stopień naukowy, albo tytuł zawodowy	Liczba nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia												
	Ogółem	Z tego reprezentujących											
		Obszar nauki...						Obszar nauki...					
		Dziedzina nauki			Dziedzina nauki			Dziedzina nauki			Dziedzina nauki		
		Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa
Studia I stopnia													
• prof. ⁴²													
• dr hab.													
• dr													
• mgr ⁴³													
Studia II stopnia													
• prof.													
• dr hab.													
• dr													
• mgr													
jednolite studia magisterskie													
• prof.													
• dr hab.													
• dr													
• mgr													

⁴² Należy podać dane zgodne z dokumentami o nadaniu tytułów i stopni naukowych (w zakresie sztuki) oraz tytułu zawodowego. W przypadku zmiany profilu badawczego po ostatnim awansie naukowym należy podać stosowne informacje wraz z komentarzem pod tabelą.

⁴³ Lub równorzędny.

Tytuł lub stopień naukowy, albo tytuł zawodowy	Liczba nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia												
	Ogółem	Z tego reprezentujących											
		Obszar nauki...						Obszar nauki...					
		Dziedzina nauki			Dziedzina nauki			Dziedzina nauki			Dziedzina nauki		
		Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa
Studia doktoranckie													
• prof.													
• dr hab.													
• dr													
• mgr													
Studia podyplomowe													
• prof.													
• dr hab.													
• dr													
• mgr													

3.3. Udział kadry spoza Uczelni w realizacji prowadzonego w jednostce kształcenia³.

	Rodzaje instytucji											
	Szkoły wyższe		instytuty naukowo – badawcze		placówki PAN		instytucje gospodarcze		instytucje społeczne		instytucje kultury	
	Z	UC-P	Z	UC-P	Z	UC-P	Z	UC-P	Z	UC-P	Z	UC-P
Studia I stopnia												
• kierunek...	()		()		()		()		()		()	
• kierunek...	()		()		()		()		()		()	
• kierunek...	()		()		()		()		()		()	
Studia II stopnia i jednolite studia magisterskie												
• kierunek...	()		()		()		()		()		()	
• kierunek...	()		()		()		()		()		()	
• kierunek...	()		()		()		()		()		()	
Studia doktoranckie												
• w zakresie...												
• w zakresie...												
• w zakresie...												
Studia podyplomowe												
• w zakresie (...)												
• w zakresie (...)												
• w zakresie (...)												

W nawiasach należy podać liczbę nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe:
- Z – świadczących pracę w ramach stosunku pracy;
- UC-P – świadczących pracę w ramach umów cywilno-prawnych.

Część III. Studia doktoranckie.

1. Informacja o prowadzonych w jednostce studiach doktoranckich.

Nazwa studiów doktoranckich	Forma studiów	Liczba doktorantów	Rok ⁴⁴	Rok ⁴⁵
	stacjonarne	przyjętych:		
		którzy ukończyli studia uzyskując stopień naukowy doktora:		
		którzy ukończyli studia nie uzyskując stopnia naukowego doktora:		
		skreślonych:		
	niestacjonarne	przyjętych:		
		którzy ukończyli studia uzyskując stopień naukowy doktora:		
		którzy ukończyli studia nie uzyskując stopnia naukowego doktora:		
		skreślonych:		

⁴⁴ i ¹⁸ – należy podać dane dotyczące studiów, które powinny być ukończone w dwóch ostatnich latach akademickich.

2. Zasady rekrutacji.

Należy przedstawić charakterystykę wymagań rekrutacyjnych i sposobu selekcji kandydatów.

Uchwałę Senatu lub innego organu kolegialnego określonego w statucie uczelni, w kompetencji którego pozostaje ustalanie zasad rekrutacji, dotyczącego roku akademickiego, w którym przeprowadzana jest wizytacja, należy przygotować do wglądu.

³ Tabela 3.3 ma dostarczyć informacji dotyczących stopnia zaangażowania nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia dydaktyczne w jednostce w działalność zawodową poza uczelnią. Stąd w przypisach wyjaśnienie, iż również w przypadku osób stanowiących minimum kadrowe należy wskazać czy wykonują one pracę poza uczelnią nie tylko w ramach stosunku pracy, ale także na podstawie umów cywilno – prawnych. Jeżeli tabela nie wyczerpuje wszystkich rodzajów instytucji, w których nauczyciele akademicy wykonują pracę należy albo odpowiednio zmienić tytuł kolumny zawierającej określenie rodzaju instytucji, w której wpisów nie będzie, albo rozszerzyć tabelę.

3. Efekty kształcenia i system ich potwierdzania.

Należy podać informacje umożliwiające ocenę czy:

- jednostka stosuje spójny opis celów i efektów kształcenia na oferowanych studiach doktoranckich oraz sprawny i wiarygodny system weryfikujący ich osiągnięcie;
- określone przez jednostkę efekty kształcenia odnoszą się do wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych oraz czy jednostka umożliwia ich osiągnięcie;
- jednostka umożliwia prowadzenie samodzielnych badań naukowych, w tym również poza nią, oraz przygotowanie publikacji naukowej, a także stwarza warunki do przygotowania do egzaminu doktorskiego i rozprawy doktorskiej;
- wewnątrzni i zewnątrzni interesariusze uczestniczą w procesie określania efektów kształcenia;
- jednostka stosuje system ECTS, w którym liczba punktów odpowiada nakładowi pracy doktoranta, a nakład pracy jest adekwatny do osiąganych efektów kształcenia;
- jednostka posiada wiarygodny, przejrzysty i publicznie dostępny system umożliwiający ocenę, w jakim stopniu są osiągane zakładane cele i efekty kształcenia,
- oraz dokonać oceny trafności i skuteczności przyjętych rozwiązań.

4. Kadra naukowo – dydaktyczna.

Należy podać informacje na temat struktury kadry naukowo – dydaktycznej prowadzącej zajęcia na studiach doktoranckich i uzasadnić trafność jej doboru, a także przedstawić zasady prowadzonej polityki kadrowej i jej wpływ na rozwój kadry.

Tytuł, stopień naukowy, albo tytuł zawodowy	Liczba nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia											
	Ogółem	Z tego reprezentujących										
		Obszar nauki...						Obszar nauki...				
		Dziedzina nauki			Dziedzina nauki			Dziedzina nauki			Dziedzina nauki	
		Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa
	Nazwa studiów doktoranckich...											
• prof.												
• dr hab.												
• dr												
• mgr												
	Nazwa studiów doktoranckich...											
• prof.												
• dr hab.												
• dr												
• mgr												

5. Badania naukowe.

Należy podać informacje o prowadzonych badaniach naukowych i ich wynikach, oraz związku z tematyką prowadzonych studiów doktoranckich i udziale w nich doktorantów, a także ocenić wpływ tych badań na proces kształcenia doktorantów.

6. Informacja dotycząca infrastruktury naukowo – dydaktycznej.

Należy podać opis bazy dydaktycznej i badawczej, która jest wykorzystywana do prowadzenia studiów doktoranckich, w tym sal wykładowych, pracowni, laboratoriów i innych obiektów oraz ich wyposażenia, a także zasobów bibliotecznych, dokonując przy tym oceny zaspokojenia potrzeb w tym zakresie.

**Część IV.
Studia podyplomowe.**

1. Informacja o prowadzonych studiach podyplomowych⁴⁶.

Nazwa studiów podyplomowych	Czas trwania	Cel	Nazwa instytucji współpracujących	Rodzaj współpracy	Liczba słuchaczy		Forma potwierdzenia uzyskanych kwalifikacji
					P ⁴⁷	U ⁴⁸	
Rok...							
Rok...							
Rok...							

⁴⁶ Należy podać dane za ostatnie 3 lata.

⁴⁷ P – liczba osób przyjętych.

⁴⁸ U – liczba osób, które ukończyły studia.

2. Efekty kształcenia i system ich potwierdzania.

Należy podać informacje umożliwiające ocenę czy:

- jednostka zapewnia na studiach podyplomowych efekty kształcenia zgodne z wymogami organizacji zawodowych i pracodawców oraz umożliwiające nabycie uprawnień do wykonywania zawodu lub nowych umiejętności niezbędnych na rynku pracy;
- wewnętrzni i zewnętrzni interesariusze uczestniczą w procesie określania efektów kształcenia;
- jednostka stosuje system ECTS, w którym liczba punktów odpowiada nakładowi pracy słuchacza studiów podyplomowych, a nakład pracy jest adekwatny do osiągniętych efektów kształcenia;
- jednostka posiada wiarygodny, przejrzysty i publicznie dostępny system umożliwiający ocenę, w jakim stopniu są osiągane zakładane cele i efekty kształcenia; a także przedstawić oceny interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych dotyczące rozwiązań programowych i efektów prowadzonego kształcenia.

3. Kadra naukowo – dydaktyczna.

Należy podać informacje na temat struktury kadry naukowo – dydaktycznej prowadzącej zajęcia na studiach podyplomowych i uzasadnić trafność jej doboru.

Tytuł, stopień naukowy, albo tytuł zawodowy	Liczba nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia											
	Ogółem	Z tego reprezentujących										
		Obszar nauki...						Obszar nauki...				
		Dziedzina nauki			Dziedzina nauki			Dziedzina nauki			Dziedzina nauki	
		Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa	Dyscyplina naukowa
Nazwa studiów podyplomowych...												
• prof.												
• dr hab.												
• dr												
• mgr												
Nazwa studiów podyplomowych...												
• prof.												
• dr hab.												
• dr												
• mgr												

4. Baza dydaktyczna.

Należy przedstawić informację o specjalistycznej bazie dydaktycznej i badawczej, która jest wykorzystywana do prowadzonych studiów podyplomowych.

Część V. Internacjonalizacja.

1. Informacja o wynikach dotychczasowych ocen i akredytacji dokonanych przez instytucje krajowe i zagraniczne w ocenianej jednostce

Ocena programowa

Wyniki akredytacji / oceny ⁴⁹	nazwa zagranicznej instytucji akredytującej	Nazwa ocenianego kierunku

ocena instytucjonalna

Wyniki akredytacji / oceny ²²	nazwa zagranicznej instytucji akredytującej

⁴⁹ Należy podać ocenę oraz uwagi i zalecenia.

2. Informacja o udziale studentów, doktorantów i pracowników jednostki w programach międzynarodowych oraz o wymianie realizowanej z zagranicznymi ośrodkami akademickimi.

Rok ⁵⁰	Rodzaj programu międzynarodowego	Liczba uczestniczących w wymianie					
		studentów		doktorantów		pracowników	
		W ⁵¹	P ⁵²	W	P	W	P

⁵⁰ Należy podać dane dotyczące ostatnich 3–5 lat.

⁵¹ W – liczba osób wyjeżdżających za granicę.

⁵² P- liczba osób przyjeżdżających z zagranicy.

3. Informacja na temat współpracy międzynarodowej, z uwzględnieniem wpływu jej czynników na proces dydaktyczny, w tym formułowanie i realizację programów kształcenia i jego efektów.

Rok ⁵³	Rodzaj współpracy	Nazwa instytucji partnerskiej	Liczba osób uczestniczących w realizacji

Należy przedstawić informacje charakteryzujące współpracę międzynarodową w zakresie dydaktyki (np. udział przedstawicieli instytucji partnerskich w projektowaniu i realizacji kształcenia i badań naukowych (realizacja wspólnych tematów badawczych) oraz ocenić jej wpływ na proces dydaktyczny.

⁵³ Należy podać dane dotyczące ostatnich 3-5 lat.

Część VI. Relacje z otoczeniem.

1. Informacja na temat współpracy z krajowymi ośrodkami akademickimi, przedsiębiorstwami i instytucjami oraz jej wpływ na określanie i osiągnięcie właściwych efektów kształcenia.

Lp.	Nazwa instytucji	Rodzaj współpracy
1.		
2.		

Należy przedstawić charakterystykę współpracy, uwzględniającą jej zakładane cele i wyniki, w tym wpływ na prowadzoną w uczelni działalność naukowo – dydaktyczną.

2. Znaczenie działalności jednostki dla regionu.

Należy przedstawić informacje dotyczące działalności jednostki na rzecz środowiska, w którym funkcjonuje, oraz ich ocenę.

Część VII. Perspektywy rozwoju jednostki.

1. Analiza SWOT.

Analizy należy dokonać w odniesieniu do wszystkich elementów wyszczególnionych w centralnym miejscu tabeli.

	POZYTYWNE	NEGATYWNE
Czynniki wewnętrzne	Mocne strony należy wskazać atuty jednostki, które w sposób pozytywny wyróżniają ją wśród jednostek o podobnym profilu	Słabe strony należy wskazać ograniczenia w odniesieniu do wyszczególnionych aspektów funkcjonowania jednostki
Czynniki zewnętrzne	Szanse należy wskazać zjawiska i tendencje w otoczeniu, które odpowiednio wykorzystane staną się impulsem do rozwoju oraz osłabią zagrożenia	Zagrożenia należy wskazać wszystkie czynniki zewnętrzne, które są postrzegane jako bariery dla rozwoju jednostki

– funkcjonowanie wewnętrznego systemu zapewnienia jakości,
– posiadane zasoby: kadrowe, materialne, finansowe,
– oferta dydaktyczna, w tym studia doktoranckie i podyplomowe,
– pozycja jednostki i uczelni,
– internacjonalizacja,
– relacje z otoczeniem

2. Perspektywy rozwoju jednostki wynikające z jej strategii.

**WZÓR
RAPORT**

na temat działań naprawczych podjętych w Uczelni po otrzymaniu warunkowej oceny jakości kształcenia

Nazwa szkoły wyższej:

.....

Nazwa wydziału (jednostki) prowadzącej oceniany kierunek (makrokierunek, studia międzykierunkowe):

.....

.....

Nazwa ocenianego kierunku (makrokierunku, studiów międzykierunkowych), ze wskazaniem poziomu i formy kształcenia:

.....

.....

Skład zespołu przygotowującego raport

Imię i nazwisko

Stanowisko/tytuł lub stopień naukowy/
funkcja pełniona w Uczelni

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Nazwa organu opiniującego raport

.....

1. Zarzuty wymienione w Uchwale Nr..... Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej z dnia

2. Informacje o działaniach naprawczych odnoszących się do poszczególnych zarzutów wymienionych w pkt. 1.

3. Informacje o pozostałych zmianach jakie zaistniały w uczelni/jednostce, bezpośrednio związanych z kierunkiem studiów, którego raport dotyczy, w porównaniu z danymi zawartymi w raporcie zespołu oceniającego Państwowej Komisji Akredytacyjnej.

4. W przypadku zmian przepisów prawa raport powinien uwzględniać również informację o spełnieniu nowych wymagań.

5. Informacje, o których mowa w pkt. 2 – 4 należy udokumentować zgodnie z zasadami i według wzorów dokumentów określonych w raporcie samooceny, stanowiącym załącznik nr 1, z zastrzeżeniem ust. 6.

6. W przypadku włączenia do minimum kadrowego nie wymienionych uprzednio nauczycieli akademickich, do raportu – poza wykazami dorobku naukowego – należy dołączyć także potwierdzone za zgodność z oryginałem kopie dokumentów dotyczących nawiązania z nimi stosunku pracy, posiadanych przez te osoby stopni i tytułów naukowych oraz oświadczeń o możliwości stanowienia minimum kadrowego.

(Pieczęć uczelni)

.....

(podpis Rektora)

....., dnia.....

(miejscowość)

.....

(podpis Dziekana/Kierownika jednostki)

**WZÓR
RAPORT Z WIZYTACJI
OCENA PROGRAMOWA**

dokonanej w dniach..... na kierunku

prowadzonym w ramach na poziomie studiów.....

obszar kształcenia

o profilu⁴ realizowanych w formie

na/w

⁵
nazwa podstawowej jednostki organizacyjnej oraz uczelni

przez zespół oceniający Polskiej Komisji Akredytacyjnej w składzie:

przewodniczący:..... członek PKA
członkowie:

Krótką informacją o wizytacji

Należy wskazać przesłanki wizytacji (własna inicjatywa PKA, wniosek ministra, wniosek uczelni) oraz czy jest to pierwsza czy kolejna wizytacja (w tym przypadku informacje, w którym roku została przeprowadzona i jakie były jej wyniki przedstawić w **Załączniku nr 3**)

Załącznik nr 1 Podstawa prawna wizytacji.

Załącznik nr 2 Szczegółowy harmonogram przeprowadzonej wizytacji uwzględniający podział zadań pomiędzy członków zespołu oceniającego.

1. Koncepcja rozwoju ocenianego kierunku formułowana przez jednostkę⁶

1). Ocena powiązania założonej koncepcji kształcenia na ocenianym kierunku z misją Uczelni oraz ze strategią jednostki.

Ocena stopnia różnorodności i innowacyjności oferty kształcenia oraz możliwości jej elastycznego kształtowania.

2). Ocena udziału zewnętrznych i wewnętrznych interesariuszy w procesie ustalania koncepcji kształcenia na ocenianym kierunku, poziomie i profilu studiów, w tym określenia celów i efektów kształcenia, oraz w procesie jej dostosowywania do zmieniających się potrzeb zewnętrznych i uwarunkowań wewnętrznych.

Ocena końcowa 1 kryterium ogólnego⁷.....

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1).....

2).....

2. Spójność opracowanego i stosowanego w jednostce opisu zakładanych celów i efektów kształcenia dla ocenianego kierunku oraz system potwierdzający ich osiągnięcie

1) Ocena zgodności założonych celów oraz specyficznych i szczegółowych efektów kształcenia dla ocenianego kierunku, poziomu kwalifikacji i profilu kształcenia z Krajowymi Ramami Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego (wzorcowymi efektami kształcenia albo celami i efektami kształcenia wskazanymi w standardach kształcenia, w tym standardach kształcenia nauczycieli, określonych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego), a także z koncepcją rozwoju kierunku. Ocena spójności specyficznych i szczegółowych efektów kształcenia. W przypadku profilu praktycznego ocena obejmuje stopień uwzględnienia wymagań organizacji zawodowych umożliwiających nabycie uprawnień do wykonywania zawodu oraz zakres wpływu absolwentów i przedstawicieli pracodawców w formułowaniu efektów kształcenia, a w odniesieniu do profilu ogólnoakademickiego – wymagań formułowanych dla obszaru nauki⁸, z którego kierunku się wywodzi.

⁴ nie dotyczy kształcenia rozpoczętego w okresie poprzedzającym wprowadzenie profili kształcenia;

⁵ lub jednostki międzyuczelnianej, jednostki wspólnej, jednostki organizacyjnej związku uczelni lub kilku podstawowych jednostek uczelni w przypadku, gdy wspólnie prowadzą kształcenie na ocenianym kierunku;

⁶ numeracja punktów odpowiada numerom *kryteriów głównych*, a podpunktów – numerom *kryteriów szczegółowych* określonym w Części I Załącznika do Statutu PKA pt. Kryteria oceny programowej

⁷ według przyjętej skali ocen: wyróżniająco, w pełni, znacząco, częściowo, niedostatecznie

⁸ użyte określenia: obszar nauki, dziedzina i dyscyplina naukowa, stopień i tytuł naukowy, działalność naukowo-badawcza, dorobek naukowy, oznaczają odpowiednio: obszar sztuki, dziedziny i dyscypliny artystyczne stopień i tytuł w zakresie sztuki, oraz działalność artystyczną i dorobek artystyczny.

Ocena możliwości osiągnięcia ogólnych i specyficznych efektów kształcenia poprzez realizację celów i szczegółowych efektów kształcenia dla modułów kształcenia (poszczególnych przedmiotów, grup przedmiotów) oraz praktyk zawodowych (o ile są przewidziane w programie studiów).

Ocena dostępności opisu założonych efektów kształcenia czy i w jaki sposób opis efektów kształcenia jest publikowany.

- 2). Ocena czy efekty kształcenia są sformułowane w sposób zrozumiały i pozwalający na opracowanie przejrzystego systemu ich weryfikacji.
- 3). Analiza i ocena systemu weryfikacji efektów kształcenia, w tym:
 - objęcia tym systemem wszystkich kategorii efektów kształcenia (wiedza, umiejętności, kompetencje społeczne), oraz wszystkich etapów kształcenia;
 - możliwości zmierzenia i oceny efektów kształcenia na poszczególnych jego etapach, prawidłowości ustalonych procedur, metod (dobór o ocenianego kryterium) i ocen, ze szczególnym uwzględnieniem procesu dyplomowania;
 - standaryzacji wymagań, zapewnienia przejrzystości i obiektywizmu formułowania ocen;
 - w przypadku prowadzenia kształcenia na odległość: czy weryfikacja uzyskanych efektów kształcenia prowadzona jest na bieżąco tj. co najmniej z równą częstotliwością jak na studiach prowadzonych w uczelni w sposób tradycyjny i pozwala na ich porównanie z zakładanymi efektami kształcenia, oraz czy zaliczenia i egzaminy kończące zajęcia dydaktyczne z przedmiotu są prowadzone w siedzibie uczelni;
 - analiza skali i przyczyn odsiewu;
 - ocena dostępności informacji na temat stosowanego systemu oceny efektów kształcenia.
- 4). Ocena procedur i mechanizmów umożliwiających badanie losów (karier) absolwentów oraz dostosowanie efektów kształcenia do oczekiwań absolwentów ocenianego kierunku studiów i otoczenia społeczno-gospodarczego (w tym rynku pracy), a także stopnia zaangażowania (wpływu) przedstawicieli tych interesariuszy na kształtowanie struktury efektów kształcenia. Analiza efektywności działalności prowadzonej przez uczelnię/jednostkę w tym zakresie.

Załącznik nr 4 Ocena losowo wybranych prac etapowych oraz dyplomowych.

- 5). W przypadku, gdy przeprowadzana jest kolejna ocena jakości kształcenia na danym kierunku studiów należy ocenić dokonane zmiany, odnieść się do stopnia realizacji zaleceń, jeśli poprzednio były sformułowane, lub efektów działań naprawczych, a także ocenić proces rozwoju kierunku.

Ocena końcowa 2 kryterium ogólnego³.....

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)

3. Program studiów a możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia

- 1). Ocena czy realizowany program studiów umożliwi osiągnięcie każdego z określonych celów oraz ogólnych i szczegółowych efektów kształcenia, a także uzyskanie zakładanej struktury kwalifikacji absolwenta. W przypadku kształcenia nauczycieli oraz kierunków, dla których określone zostały standardy kształcenia – również ocena spełnienia wymagań odpowiednich standardów;
 - ocena czasu trwania kształcenia, prawidłowości doboru treści kształcenia, form zajęć dydaktycznych i metod kształcenia w celu osiągnięcia efektów kształcenia określonych dla każdego przedmiotu/modułu, w tym modułu przedmiotów do wyboru, danego poziomu kwalifikacji. W przypadku wykorzystywania metod i technik kształcenia na odległość ocena czy kształcenie, którego celem jest zdobycie umiejętności praktycznych, odbywa się w warunkach rzeczywistych, z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich i studentów;
 - ocena zgodności przyjętej punktacji ECTS z przepisami ustalającymi podstawowe wymagania w tym zakresie, w przypadku kształcenia nauczycieli i kierunków, dla których ustalono standardy kształcenia – również zgodności z odpowiednimi standardami. Ocena sposobu wykorzystania możliwości stworzonych przez ten system w indywidualizowaniu procesu kształcenia, w tym poprzez wymianę międzyuczelnianą, międzynarodową;
 - ocena prawidłowości sekwencji przedmiotów i modułów określonej w planie i programie studiów poszczególnych poziomów kwalifikacji;
 - ocena spójności programu i wymiaru praktyk studenckich, terminu ich realizacji oraz doboru miejsc, w których się odbywają, z celami i efektami kształcenia określonymi dla tych praktyk. Ocena systemu kontroli i zaliczania praktyk;
 - ocena organizacji procesu kształcenia realizowanego w ramach poszczególnych form kształcenia przewidzianych dla danego kierunku, poziomu i profilu studiów w kontekście możliwości osiągnięcia zakładanych celów i efektów kształcenia. Prawidłowość organizacji kształcenia w ZOD, jeżeli taki ośrodek funkcjonuje w ramach jednostki. Ocena prawidłowości doboru form realizacji zajęć dydakty-

- cznych z przedmiotów tworzących moduł praktyczny (zajęcia praktyczne, w tym w środowisku pracy) do założonych efektów kształcenia;
- ocena możliwości indywidualizacji procesu kształcenia studentów wybitnie uzdolnionych, studentów niepełnosprawnych;
- 2) Ocena czy zakładane efekty kształcenia, treści programowe, formy i metody dydaktyczne tworzą spójną całość.
- 3) W przypadku, gdy przeprowadzana jest kolejna ocena jakości kształcenia na danym kierunku studiów należy ocenić dokonane zmiany i ich efekty, odnieść się do stopnia realizacji sformułowanych poprzednio zaleceń, lub efektów działań naprawczych, a także ocenić proces zmian programu studiów w aspekcie rozwoju kierunku.

Ocena końcowa 3 kryterium ogólnego³.....

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1).....

2).....

4. Liczba i jakość kadry dydaktycznej a możliwość zrealizowania celów edukacyjnych programu studiów

- 1). Ocena czy struktura kwalifikacji osób prowadzących zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów oraz ich liczba umożliwiają osiągnięcie zakładanych celów i efektów kształcenia.

Załącznik nr 5 Nauczyciele akademicy realizujący zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów, w tym stanowiący minimum kadrowe. Cz. I. Nauczyciele akademicy stanowiący minimum kadrowe. Cz. II. Pozostali nauczyciele akademicy.

- 2). Ocena spełnienia przez nauczycieli akademickich wymienionych w minimum kadrowym warunków określonych w przepisach prawa (w tym posiadanie odpowiednich kwalifikacji naukowych i dorobku w danym obszarze wiedzy lub doświadczenia zawodowego, pensum dydaktyczne, wymiar czasu pracy, a w przypadku studiów na poziomie magisterskim/drugiego stopnia-podstawowe miejsce pracy, nie przekroczenie limitu minimum kadrowych, złożenie oświadczenia dotyczącego zaliczenia do minimum kadrowego). Ocena czy w minimum kadrowym są reprezentanci każdego obszaru wiedzy, odpowiadającego obszarowi kształcenia, do którego przyporządkowano oceniany kierunek studiów oraz czy obejmuje ono reprezentantów dyscyplin naukowych lub artystycznych, do których odnoszą się efekty kształcenia.

Jednoznaczna ocena spełnienia wymagań dotyczących minimum kadrowego dla ocenianego kierunku, poziomu i profilu studiów.

Ocena stabilności minimum kadrowego (częstotliwości zmian jego składu).

Ocena spełnienia wymagań dotyczących relacji między liczbą nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe a liczbą studentów ocenianego kierunku studiów.

Ocena prawidłowości obsady zajęć dydaktycznych z poszczególnych przedmiotów: ocena zgodności obszarów nauki, dziedzin i dyscyplin naukowych reprezentowanych przez poszczególnych nauczycieli akademickich (w przypadku profilu praktycznego – ich doświadczenia zawodowego), ze szczegółowymi efektami kształcenia dla poszczególnych przedmiotów/modułów. W przypadku prowadzenia kształcenia na odległość: ocena przygotowania nauczycieli akademickich do realizacji zajęć dydaktycznych w tej formie.

Ogólna ocena hospitowanych zajęć dydaktycznych.

Załącznik nr 6 Informacja o hospitowanych zajęciach i ich ocena.

- 3). Ocena prowadzonej polityki kadrowej i jej spójności z założeniami rozwoju ocenianego kierunku studiów:
- procedur i kryteriów doboru oraz weryfikacji nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów, ich przejrzystości i upowszechnienia;
 - systemu wspierania rozwoju kadry naukowo-dydaktycznej, w tym poprzez zapewnienie warunków do rozwoju naukowego i umiejętności dydaktycznych (urlopy naukowe, stypendia, staże, wymianę z uczelniami i jednostkami naukowo-badawczymi w kraju i za granicą), oraz ocena jego efektywności.
- Opinie prezentowane przez nauczycieli akademickich podczas spotkania z zespołem oceniającym, perspektywy rozwoju kierunku i ograniczenia.
- 4). W przypadku kolejnej oceny jakości kształcenia na danym kierunku studiów należy ocenić zmiany, ich wpływ na osiągnięte efekty i jakość kształcenia, odnieść się do stopnia realizacji zaleceń sformułowanych poprzednio lub efektów działań naprawczych.

Ocena końcowa 4 kryterium ogólnego³.....

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1)

2)

3)

5. Infrastruktura dydaktyczna i naukowa, którą dysponuje jednostka a możliwość realizacji zakładanych efektów kształcenia oraz prowadzonych badań naukowych

- ocena stopnia dostosowania bazy dydaktycznej służącej realizacji procesu kształcenia na ocenianym kierunku studiów do możliwości osiągnięcia deklarowanych efektów kształcenia, w szczególności zapewnienia dostępu do infrastruktury niezbędnej z uwagi na specyfikę kierunku (sale wykładowe, pracownie i laboratoria specjalistyczne oraz ich wyposażenie, dostęp do komputerów, Internetu, specjalistycznego oprogramowania, specjalistycznych baz danych, niezbędnego księgozbioru, w tym udostępnionego przez inne biblioteki, także wirtualnie). W przypadku stwierdzenia braków w tym zakresie należy wskazać w jaki sposób braki te mają wpływ na jakość kształcenia oraz jakie efekty kształcenia nie zostaną osiągnięte;
- ocena poprawności doboru instytucji, w których prowadzone są zajęcia praktyczne lub praktyki zawodowe do celów kształcenia i założonych efektów kształcenia;
- ocena spójności planowanego rozwoju ocenianego kierunku z rozwojem infrastruktury, w której prowadzone jest kształcenie na tym kierunku. Ocena polityki finansowej uczelni i jednostki w tym zakresie (planowane nakłady na utrzymanie i doskonalenie infrastruktury);
- ocena przystosowania infrastruktury dydaktycznej do potrzeb studentów niepełnosprawnych;
- w przypadku kolejnej oceny jakości kształcenia na danym kierunku studiów należy ocenić dokonane zmiany, odnieść się do stopnia realizacji zaleceń sformułowanych poprzednio, efektów działań naprawczych, a także ocenić wpływ zmian infrastruktury na możliwość osiągnięcia założonych efektów kształcenia i jego jakość.

Ocena końcowa 5 kryterium ogólnego³.....

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryterium szczegółowego.....

6. Badania naukowe prowadzone przez jednostkę w zakresie obszaru/obszarów kształcenia, do którego został przyporządkowany oceniany kierunek studiów

- ocena wpływu prowadzonych w jednostce badań naukowych na realizowany proces dydaktyczny, w tym na kształtowanie programu kształcenia i indywidualizację nauczania, oraz ocena udziału studentów w badaniach naukowych i w prezentacji /publikacji ich wyników;
- ocena wpływu współpracy naukowej i badawczej z innymi uczelniami lub instytucjami z otoczenia gospodarczego i społecznego na proces dydaktyczny (dostęp studentów do nowoczesnego, unikatowego sprzętu i aparatury, nowych technologii, finansowanie zakupu specjalistycznego wyposażenia pracowni i laboratoriów jednostki itp.);
- w przypadku, gdy przeprowadzana jest kolejna ocena jakości kształcenia na danym kierunku studiów należy ocenić ewentualną zmianę stopnia oddziaływania prowadzonych badań naukowych na proces rozwoju kierunku.

Ocena końcowa 6 kryterium ogólnego³.....

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryterium szczegółowego.....

7. Wsparcie studentów w procesie uczenia się zapewniane przez Uczelnię

1). Ocena czy zasady rekrutacji umożliwiają dobór kandydatów posiadających wiedzy umiejętności niezbędne do uzyskania w procesie kształcenia zakładanych efektów kształcenia. Ocena czy nie zawierają regulacji dyskryminujących określoną grupę kandydatów. Ocena zasad ustalania wielkości rekrutacji – uwzględnienie związku liczby rekrutowanych studentów z potencjałem dydaktycznym jednostki i jakością kształcenia.

Ocena prawidłowości określenia nakładu pracy i czasu niezbędnego do osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia – ogólnych, specyficznych i szczegółowych (dla kierunku, poziomu kwalifikacji i profilu, modułu kształcenia).

2). Ocena czy system oceny osiągnięć studentów jest zorientowany na proces uczenia się, zapewnia przejrzystość i obiektywizm formułowania ocen, a wymagania w nim określone są wystandaryzowane.

3). Ocena możliwości mobilności studentów stworzonych poprzez strukturę i organizację programu ocenianego kierunku. Ocena działań wspierających mobilność studentów, w tym związanych z popularyzacją wiedzy na temat systemu ECTS, i ułatwiania studentom wykorzystania możliwości stwarzanych przez ten system zarówno w kraju jak i za granicą.

Ocena wpływu współpracy międzynarodowej prowadzonej przez jednostkę na możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia (wymiana studentów, udział studentów w badaniach realizowanych w ramach tej współpracy).

4). Ocena systemu opieki naukowej i dydaktycznej nad studentami ocenianego kierunku studiów, w tym wspomaganie studentów w procesie uczenia się: bez udziału nauczycieli akademickich oraz z wykorzystaniem technik i metod kształcenia na odległość.

Ocena kompletności informacji zawartych w programach poszczególnych przedmiotów (sylabusach) i ich

przydatności studentom w procesie uczenia się. Ocena przydatności zalecanych materiałów dydaktycznych do realizacji zakładanych celów i efektów kształcenia;

Ocena mechanizmów motywujących studentów do osiągnięcia lepszych efektów kształcenia i ich skuteczności.

Ocena zakresu opieki materialnej i socjalnej oferowanej studentom ocenianego kierunku studiów. Ocena działalności uczelni/jednostki wspierającej rozwój zawodowy, kulturowy i społeczny studentów.

Opinie studentów prezentowane podczas spotkania z zespołem oceniającym, wskazywane przez nich mocne i słabe strony procesu kształcenia, poziom zadowolenia z systemu opieki naukowej, dydaktycznej, materialnej i socjalnej.

Ocena poziomu zadowolenia z systemu opieki naukowej, dydaktycznej, materialnej i socjalnej oraz sposobu rozstrzygania skarg i rozpatrywania wniosków zgłaszanych przez studentów.

- 5). W przypadku, gdy przeprowadzana jest kolejna ocena jakości kształcenia na danym kierunku studiów należy ocenić dokonane zmiany, efekty działań naprawczych, odnieść się do stopnia realizacji zaleceń sformułowanych poprzednio.

Ocena końcowa 7 kryterium ogólnego³.....

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1).....

2)

3)

4)

8. Stosowanie na ocenianym kierunku studiów wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia zorientowanego na osiągnięcie wysokiej kultury jakości kształcenia

- 1). Ocena działań zmierzających do zapewnienia wysokiej jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów. Ocena przejrzystości struktury zarządzania procesem dydaktycznym na ocenianym kierunku studiów, a także systematyczności i kompleksowości przeprowadzanych ocen i analiz osiąganych efektów kształcenia, stanowiących podstawę doskonalenia programu kształcenia tj. efektów kształcenia, programu studiów oraz metod jego realizacji;

– ocena efektywności systemu zapewnienia jakości kształcenia w zakresie analizy efektów kształcenia i mechanizmów służących monitorowaniu i doskonaleniu programu kształcenia, w tym dostosowywania do zmieniających się potrzeb interesariuszy zewnętrznych oraz potrzeb i możliwości interesariuszy wewnętrznych. Ocena przydatności tego systemu do badania zgodności programu kształcenia na danym kierunku studiów i metod jego realizacji z założonymi (lub wzorcowymi) efektami kształcenia albo ze standardami kształcenia, ocena jego dotychczasowej skuteczności w diagnozowaniu słabych stron programu kształcenia;

– ocena systemu upowszechniania informacji dotyczących wyników monitorowania jakości procesu kształcenia i uzyskiwanych efektów kształcenia, oraz wprowadzanych zmian.

- 2). Ocena udziału interesariuszy zewnętrznych i wewnętrznych w procesie zapewnienia jakości kształcenia i działań podejmowanych przez jednostkę, mających aktywizować uczestników i beneficjentów procesu kształcenia do podnoszenia jego jakości. Ocena stopnia zainteresowania studentów jakością kształcenia i ich wpływu na tę jakość. Ocena roli przedstawicieli studentów w organach kolegialnych uczelni/ jednostki oraz przedstawicieli Parlamentu Studentów RP w procesie zwiększania świadomego wpływu studentów na jakość kształcenia, optymalizację osiąganych efektów kształcenia i ich dostosowywanie do aktualnego poziomu wiedzy i wymagań otoczenia społeczno-gospodarczego, w tym rynku pracy.

W przypadku, gdy przeprowadzana jest kolejna ocena jakości kształcenia na danym kierunku studiów należy odnieść się do stopnia realizacji zaleceń, jeżeli były sformułowane poprzednio, ocenić dokonane zmiany i ich efekty.

W przypadku dokonania oceny kierunku/akredytacji jednostki przez zagraniczną instytucję akredytacyjną – należy przedstawić stanowisko w sprawie wykorzystania wyników tej oceny w podnoszeniu jakości kształcenia.

Tabela nr 1 Ocena możliwości realizacji zakładanych efektów kształcenia (odrębnie dla każdego poziomu kompetencji).

Zakładane efekty kształcenia	Program i plan studiów	Kadra	Infrastruktura dydaktyczna/ biblioteka	Działalność naukowa	Działalność międzynarodowa	Organizacja kształcenia
wiedza						
umiejętności						
kompetencje społeczne						

- + - pozwala na pełne osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia
- +/- - budzi zastrzeżenia- pozwala na częściowe osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia
- - nie pozwala na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

Ocena końcowa 8 kryterium ogólnego³.....

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1).....

2).....

9. Podsumowanie

Tabela nr 2 Ocena spełnienia kryteriów oceny programowej

Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
	wyróżniająco	w pełni	znaczaco	częściowo	niedostatecznie
koncepcja rozwoju kierunku					
cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji					
program studiów					
zasoby kadrowe					
infrastruktura dydaktyczna					
prowadzenie badań naukowych					
system wsparcia studentów w procesie uczenia się					
wewnętrzny system zapewnienia jakości					

Ocena możliwości uzyskania zakładanych efektów kształcenia i rozwoju ocenianego kierunku w wizytowanej jednostce oraz zapewnienia wysokiej jakości kształcenia, a także wskazanie obszarów nie budzących zastrzeżeń, w których wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia jest wysoce efektywny oraz obszarów wymagających podjęcia określonych działań (uzasadnienie powinno odnosić się do konstatacji zawartych w raporcie, zawierać zalecenia).

Uwaga: jeżeli wyjaśnienia przedstawione w odpowiedzi na raport z wizytacji będą uzasadniały zmianę uprzednio sformułowanych ocen raport powinien zostać uzupełniony. Należy syntetycznie omówić wyjaśnienia, dokumenty i dodatkowe informacje, które spowodowały zmianę oceny (odnieć się do każdego kryterium odrębnie, a ostateczną ocenę umieścić w Tabeli nr 3).

Tabela nr 3

Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
	wyróżniająco	w pełni	znacząco	częściowo	niedostatecznie
Uwaga: należy wymienić tylko te kryteria, w odniesieniu do których nastąpiła zmiana oceny					

Załącznik nr 1 Podstawa prawna wizytacji.

Załącznik nr 2 Szczegółowy harmonogram przeprowadzonej wizytacji uwzględniający podział zadań pomiędzy członków zespołu oceniającego.

Załącznik nr 3 Informacje o wynikach poprzedniej oceny programowej (lub oceny jakości kształcenia w przypadku gdy ostatnia ocena dokonywana była na podstawie przepisów obowiązujących do 30.09.2011 r.).

Rok akademicki oceny Nr Uchwały PKA	Ocena, okres obowiązywania (rok akademicki wskazany w Uchwale)	Obszary wymagające działań naprawczych	Zakres stwierdzonych uchybień/sformułowanych zaleceń

Załącznik nr 4 Ocena losowo wybranych prac etapowych oraz dyplomowych.

Załącznik nr 5 Nauczyciele akademicki realizujący zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów, w tym stanowiący minimum kadrowe.

Część I. Nauczyciele akademicki stanowiący minimum kadrowe

1) Imię i nazwisko (rok urodzenia)

• Posiadane stopnie i tytuły naukowe

- doktor nauk.....w zakresie..... rok nadania.....
tytuł pracy.....

- doktor habilitowany nauk.....w zakresie..... rok nadania..... tytuł pracy.....

- profesor nauk.....rok nadania.....

• Posiadanie uprawnień równoważnych uprawnieniom doktora habilitowanego

- data zawiadomienia Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów o decyzji rektora
.....

• Data i forma zatrudnienia w uczelni

zatrudniony od..... na podstawie.....,

wymiar czasu pracyuczelnia stanowi podstawowe / dodatkowe miejsce pracy.

• Oświadczenie o wyrażeniu zgody na zaliczenie do minimum kadrowego oraz informacja o wszystkich minimach kadrowych, do których dany nauczyciel akademicki jest zaliczony.

• Prowadzone zajęcia dydaktyczne

- wymiar zajęć (* wykonanie / plan.....)

- rodzaje zajęć (**.....)

*należy podać liczbę godzin zajęć dydaktycznych prowadzonych osobiście na ocenianym kierunku, wykonanie dotyczy poprzedniego roku akademickiego, a plan bieżącego roku akademickiego.

**należy podać nazwę przedmiotu, rodzaj zajęć prowadzonych na ocenianym kierunku.

• Dorobek naukowy/ praktyczny lub doświadczenie zawodowe

• Wniosek:

W przypadku każdego nauczyciela akademickiego mającego stanowić minimum kadrowe należy jednoznacznie wskazać czy zostaje zaliczony do minimum, w przypadku niezaliczenia – szczegółowo uzasadnić.

Część II. Pozostali nauczyciele akademicki - zakres ich kwalifikacji i zajęcia dydaktyczne prowadzone na ocenianym kierunku studiów (stan na dzień wizytacji).

Tytuł, stopień naukowy lub w zakresie sztuki, tytuł zawodowy, imię, nazwisko	Obszar wiedzy/dziedzina nauki/ dyscyplina naukowa	zakresu dorobku praktycznego/doświadczenia zawodowego ¹	Nazwa przedmiotu forma zajęć dydaktycznych

¹ w przypadku minimum kadrowego studiów pierwszego stopnia – dotyczy odpowiednio – doktorów w minimum kadrowym kierunków „pielęgniarstwo” i „położnictwo” oraz osób z tytułem zawodowym magistra w minimum kadrowym studiów o profilu praktycznym

Załącznik nr 6 Informacja o hospitowanych zajęciach i ich ocena.

**WZÓR
RAPORT Z WIZYTACJI
OCENA INSTYTUCJONALNA**

na/w
nazwa podstawowej jednostki organizacyjnej oraz uczelni

dokonanej w dniach.....
przez zespół oceniający Polskiej Komisji Akredytacyjnej w składzie:
przewodniczący:..... członek PKA
członkowie:

.....
.....

Informacja o wizytacji i jej przebiegu

Należy wskazać czy jest to pierwsza czy kolejna ocena (ocena, uchwała), wskazać jej przesłanki (własna inicjatywa PKA, wniosek ministra, wniosek uczelni).

Załącznik nr 1 Podstawa prawna wizytacji.

Załącznik nr 2 Szczegółowy harmonogram przeprowadzonej wizytacji uwzględniający podział zadań pomiędzy członków zespołu oceniającego.

- 1. Strategia realizowana przez jednostkę***
Krótka prezentacja jednostki, jej pozycja w Uczelni.

Tabela nr 1 Liczba osób kształcących się w Uczelni i ocenianej jednostce

Forma kształcenia	Liczba studentów		Liczba uczestników studiów doktoranckich		Liczba słuchaczy studiów podyplomowych	
	uczelni	jednostki	uczelni	jednostki	uczelni	jednostki
studia stacjonarne						
studia niestacjonarne						
RAZEM:						

* numeracja punktów odpowiada numerom *kryteriów głównych*, a podpunktów – numerom *kryteriów szczegółowych* określonym w Części II Załącznika do Statutu PKA pt. Kryteria oceny instytucjonalnej

1). Ocena zbieżności strategii działalności i rozwoju jednostki z misją i strategią Uczelni, w szczególności w zakresie zapewnienia wysokiej jakości kształcenia i prowadzonych badań naukowych, a także związku z potrzebami otoczenia społeczno-gospodarczego, w tym rynku pracy.

2). Ocena czy koncepcja kształcenia obejmuje wszystkie poziomy i rodzaje studiów. Ocena spójności koncepcji kształcenia i działalności naukowo-badawczej jednostki z celami określonymi w jej strategii.

3). Ocena czy strategia oraz koncepcja kształcenia i działalność naukowo-badawcza świadczą, iż jednostka identyfikuje swoją rolę i pozycję na rynku edukacyjnym, uwzględniając znaczenie jakości kształcenia.

4). Ocena roli interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych w formułowaniu i realizacji strategii jednostki, w tym budowaniu wysokiej kultury jakości kształcenia.

Załącznik nr 3 Informacja o kierunkach studiów prowadzonych w jednostce oraz wynikach dotychczasowych ocen jakości kształcenia.

Załącznik nr 4 Informacja o studiach doktoranckich i podyplomowych prowadzonych w jednostce oraz o uprawnieniach do nadawania stopni naukowych, w zakresie których nie są prowadzone studia doktoranckie.

Ocena końcowa 1 kryterium ogólnego⁹.....

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1).....
- 2).....
- 3).....
- 4).....

2. Skuteczność stosowanego wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia

- 1). Ocena struktury systemu, podziału kompetencji i odpowiedzialności. Ocena przejrzystości i efektywności struktury decyzyjnej w obszarze zarządzania jakością, prawidłowości i skuteczności podejmowanych działań oraz wpływu interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych na decyzje podejmowane w zakresie zapewnienia jakości kształcenia.
- 2). Ocena kompleksowości systemu – czy obejmuje wszystkie prowadzone w jednostce rodzaje studiów: I–II stopnia, w tym indywidualne międzyobszarowe, III stopnia (doktoranckie), podyplomowe, oraz uwzględnia wszystkie czynniki mające wpływ na jakość kształcenia.

Ocena funkcjonowania systemu zapewnienia jakości kształcenia, tj.:

- doboru procedur i narzędzi służących do badania poszczególnych czynników mających wpływ na jakość kształcenia, kryteriów i metod oceny, a także prawidłowości sekwencji procedur i ich przeprowadzania;
 - metod analizy otrzymanych wyników, formułowanych ocen oraz planowania i realizacji działań w celu poprawy jakości kształcenia;
- użyte określenia: działalność naukowo-badawcza, dorobek naukowy, obszar nauki, dziedzina i dyscyplina naukowa, stopień i tytuł naukowy oznaczają odpowiednio: działalność i dorobek artystyczny, obszar sztuki, dziedziny i dyscypliny artystyczne, oraz stopień i tytuł w zakresie sztuki;
- mechanizmów weryfikacji wyników przeprowadzonych działań korygujących, naprawczych i doskonalących, w odniesieniu do:
- a) stopnia realizacji efektów kształcenia,
 - b) udziału interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych w procesie badania i oceny poszczególnych czynników, a także analizy skuteczności działań naprawczych; udziału przedstawicieli rynku pracy w ustalaniu i ocenie efektów kształcenia,
 - c) monitorowania losów absolwentów w celu badania zbieżności zakładanych efektów kształcenia z potrzebami rynku pracy,
 - d) programów i planów studiów, ich monitorowania i aktualizacji,
 - e) zasad oceniania studentów, doktorantów i słuchaczy oraz weryfikacji efektów kształcenia,
 - f) jakości kadry prowadzącej i wspierającej proces kształcenia, w tym oceny dokonywanej przez studentów, doktorantów i słuchaczy, oraz realizowanej polityki kadrowej jednostki (doboru, weryfikacji, zapewnienia rozwoju kadry dydaktycznej),
 - g) poziomu działalności naukowej jednostki, w szczególności w zakresie obszaru/obszarów wiedzy związanych z prowadzonym kształceniem,
 - h) posiadanych zasobów materialnych, w tym infrastruktury dydaktycznej i naukowej, oraz form/środków wsparcia studentów – administracyjnych, społecznych (powoływanie opiekunów lat, grup, organizowanie pomocy psychologicznej i prawnej, wsparcie przedsiębiorczości studenckiej itp.) i socjalnych,
 - i) systemu informacyjnego tj. sposobów gromadzenia, analizowania i wykorzystywania informacji w zapewnieniu jakości kształcenia,
 - j) powszechnego/publicznego dostępu do aktualnych i obiektywnie przedstawionych informacji o programach studiów, zakładanych efektach kształcenia, organizacji i procedurach toku studiów.

Ocena mechanizmów wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia stosowanych w celu zapobiegania i eliminacji zjawisk patologicznych.

Załącznik nr 5 Funkcjonowanie wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia.

Załącznik nr 6 Efektywność wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia w odniesieniu do obszarów wpływających na jakość kształcenia – wg badań jednostki.

- 3). Ocena efektywności wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia w badaniu przez jednostkę jakości kształcenia prowadzonego na poszczególnych kierunkach studiów, studiach doktoranckich i podyplomowych, przeprowadzania weryfikacji i oceny działań naprawczych.

Ocena skuteczności sposobów monitorowania wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia, częstotliwości i wyników przeglądów procedur, prawidłowości doboru metod i narzędzi przeprowadzania oceny danego czynnika w celu zwiększenia ich efektywności. Ocena efektywności mechanizmów i wyników ocen doskonalenia tego systemu.

Ocena wpływu/stopnia wykorzystania wyników ocen jakości kształcenia dokonanych przez krajowe i zagraniczne instytucje akredytacyjne, w tym PKA, w procesie doskonalenia jakości prowadzonego kształcenia oraz

⁹ według przyjętej skali ocen: wyróżniająco, w pełni, znacząco, częściowo, niedostatecznie.

weryfikacji prawidłowości funkcjonowania systemu zapewnienia jakości kształcenia w jednostce. Informacja o zakresie zaleceń sformułowanych przez te instytucje i efektach związanych z nimi działań przeprowadzonych przez Uczelnię/jednostkę – okres 5 lat poprzedzających ocenę instytucjonalną lub ostatnią dokonaną ocenę, jeśli odbyła się wcześniej. Ocena stopnia objęcia obszarów wskazanych w zaleceniach działaniami naprawczymi i ich weryfikacja w wewnętrznym systemie zapewnienia jakości kształcenia.

Załącznik nr 7 Efektywność wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia w odniesieniu do obszarów wymagających działań korygujących, naprawczych lub doskonalących wskazanych podczas poprzedniej oceny instytucjonalnej dokonanej przez Polską Komisję Akredytacyjną.

Ocena końcowa 2 kryterium ogólnego²

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1).....

2)

3).....

3. Cele i efekty kształcenia na oferowanych studiach doktoranckich oraz podyplomowych, a także system weryfikujący i potwierdzający ich osiągnięcie

1) Ocena programu studiów doktoranckich i jego realizacji w zakresie możliwości osiągnięcia efektów kształcenia właściwych dla obszaru badawczego, którego dotyczą:

- przygotowania do pracy o charakterze badawczym lub badawczo-rozwojowym poprzez stworzenie możliwości uzyskania zaawansowanej wiedzy dotyczącej najnowszych osiągnięć nauki w dziedzinie i obszarze prowadzonych badań;
- umiejętności dotyczących metodyki i metodologii prowadzenia badań naukowych;
- kompetencji społecznych odnoszących się do działalności naukowo-badawczej i społecznej roli uczonego lub artysty.

Ocena prawidłowości doboru modułu przedmiotów fakultatywnych do realizacji założonych efektów kształcenia, w tym zdobycia przez doktoranta kwalifikacji w zakresie nowoczesnych metod i technik prowadzenia zajęć dydaktycznych.

Ocena zapewnienia przez jednostkę możliwości pracy naukowej doktorantów w zespołach badawczych, w tym międzynarodowych, udziału w badaniach naukowych związanych z tematyką studiów doktoranckich w innych jednostkach, w tym zagranicznych.

Ocena skuteczności działań podejmowanych przez jednostkę w celu umożliwienia/ułatwienia doktorantom przygotowania publikacji naukowej.

Ocena zgodności kwalifikacji naukowej kadry naukowo-dydaktycznej prowadzącej zajęcia dydaktyczne na studiach doktoranckich oraz sprawującej opiekę naukową nad doktorantami z celami i efektami kształcenia na tych studiach.

2) Ocena zgodności efektów kształcenia na studiach podyplomowych z wymaganiami organizacji zawodowych i pracodawców, a także możliwości nabycia uprawnień do wykonywania zawodu lub nowych umiejętności niezbędnych na rynku pracy. Jeżeli celem studiów podyplomowych jest aktualizacja lub pogłębienie wiedzy albo rozwój predyspozycji intelektualnych, ocena powinna dotyczyć możliwości pogłębienia przez słuchacza wiedzy służącej rozwojowi ogólnemu.

Ocena programu i planu studiów podyplomowych, możliwości realizacji zakładanych efektów kształcenia, w tym w założonym czasie trwania tych studiów.

Ocena prawidłowości doboru i liczby osób realizujących zajęcia dydaktyczne na studiach podyplomowych dla uzyskania zakładanych efektów kształcenia oraz zapewnienia właściwej jakości kształcenia.

3) Ocena udziału interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych, (w przypadku studiów podyplomowych – w szczególności pracodawców), w procesie określania efektów kształcenia, ich osiągania oraz weryfikacji, a także oceny jakości kształcenia prowadzonego na tych studiach.

4) Ocena stosowanego systemu ECTS – prawidłowości określenia nakładu pracy i czasu niezbędnego do osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia. Ocena sposobu wykorzystania możliwości stworzonych przez ten system w indywidualizowaniu procesu kształcenia na studiach doktoranckich poprzez wymianę międzyuczelnianą i międzynarodową.

5) Ocena wiarygodności i przejrzystości stosowanego w jednostce systemu oceny stopnia osiągnięcia zakładanych celów i efektów kształcenia. Ocena stopnia dostępności tego systemu, w szczególności dla doktorantów i słuchaczy studiów podyplomowych.

Ocena końcowa 3 kryterium ogólnego²

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1)

2)

3)

4)

5).....

4. Zasoby kadrowe, materialne i finansowe posiadane przez jednostkę mające służyć realizacji zakładanych celów strategicznych i osiągnięcia efektów kształcenia

- 1) Ocena polityki kadrowej prowadzonej w jednostce: zasad i metod doboru kadry naukowo-dydaktycznej do potrzeb wynikających z prowadzonego kształcenia i badań naukowych realizowanych w jednostce, prawidłowości powierzania jej zadań dydaktycznych i naukowych, weryfikacji jakości wykonywania tych zadań, w tym badania opinii studentów, doktorantów i słuchaczy, stwarzania możliwości rozwoju kwalifikacji naukowych i dydaktycznych pracowników. Ocena efektów realizacji tej polityki (spójności zakresu specjalności reprezentowanych przez kadre naukowo-dydaktyczną i dydaktyczną z efektami kształcenia określonymi dla prowadzonych w jednostce studiów, adekwatności liczby nauczycieli akademickich zaangażowanych w proces dydaktyczny do liczby jego uczestników).
- 2) Ocena dostosowania infrastruktury dydaktycznej i naukowej do profilu i rozmiarów prowadzonego kształcenia oraz specyfiki realizowanych badań. Ocena planów jednostki w zakresie rozwoju tej infrastruktury. Udział interesariuszy zewnętrznych w zapewnieniu dostępu do bazy o najwyższych standardach dydaktycznych i naukowych, w tym nowoczesnych laboratoriów, zaawansowanych technologii związanych z realizowanym kształceniem i badaniami naukowymi.
- 3) Ocena polityki finansowej jednostki pod względem zapewnienia realizacji jej celów strategicznych oraz osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia i stabilności rozwoju. Ocena uwzględnienia w polityce finansowej jednostki konieczności realizacji zadań projakościowych określonych m.in. w wyniku działania wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia.

Ocena końcowa 4 kryterium ogólnego ²

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1).
- 2)
- 3)

5. Badania naukowe prowadzone przez jednostkę

Ocena spójności obszarów, dziedzin i dyscyplin naukowych prowadzonych badań naukowych z realizowanym kształceniem i ich wpływu na osiągane efekty kształcenia. Ocena stopnia udziału doktorantów i studentów w prowadzonych badaniach naukowych. Ocena możliwości realizowania przez doktorantów samodzielnych badań naukowych, także poza jednostką prowadzącą studia doktoranckie.

Ocena końcowa 5 kryterium ogólnego ¹

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryterium szczegółowego

6. Uczestniczenie jednostki w krajowej i międzynarodowej wymianie studentów, doktorantów, pracowników naukowych i dydaktycznych oraz współpraca z krajowymi i międzynarodowymi instytucjami akademickimi, a także z przedsiębiorstwami i instytucjami

- 1) Ocena zapewnienia przez jednostkę udziału studentów, doktorantów, pracowników w realizacji programów międzynarodowych w ramach obszarów, dziedzin i dyscyplin związanych z prowadzonymi studiami.
- 2) Ocena podejmowanych przez jednostkę działań służących internacjonalizacji procesu kształcenia i ich wpływu na określenie, modyfikację i osiąganie efektów kształcenia oraz realizację procesu kształcenia.
- 3) Ocena skali i związku współpracy krajowej oraz międzynarodowej z ośrodkami akademickimi na prowadzone kształcenie i działalność naukowo-badawczą.
- 4) Ocena zakresu i wyników współpracy jednostki z otoczeniem społeczno-gospodarczym i jej wpływu na osiągane efekty kształcenia.

Ocena końcowa 6 kryterium ogólnego ²

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)

7. Wsparcie naukowe, dydaktyczne i materialne zapewniane przez jednostkę studentom i doktorantom w procesie uzyskiwania efektów uczenia się

- 1) Ocena funkcjonującego w jednostce systemu opieki naukowej, dydaktycznej i materialnej, w tym stopnia uwzględnienia potrzeb osób niepełnosprawnych. Ocena udziału studentów i doktorantów w weryfikacji prawidłowości działania tego systemu.

- 2) Ocena podejmowanych działań zapobiegawczych i rozwiązywania sytuacji konfliktowych w jednostce oraz efektywności systemu rozpatrywania skarg studentów, doktorantów i słuchaczy studiów podyplomowych.
- 3) Ocena działalności samorządu studentów, doktorantów oraz organizacji ich zrzeszających, wspierającej proces uczenia się oraz wszechstronnego rozwoju i nabywania kompetencji społecznych studentów i doktorantów, a także współpracy w tym zakresie z władzami jednostki. Ocena roli jednostki w aktywizacji tych środowisk zarówno w pracach dotyczących procesu kształcenia i weryfikacji jego jakości, jak i rozwoju kultury oraz uwrażliwienia na potrzeby społeczne. Ocena realizacji przez Parlament Studentów RP wymogów prowadzenia szkoleń studentów rozpoczynających kształcenie w zakresie ich praw i obowiązków (od roku akademickiego 2012/2013), oraz ocena stworzonych przez Uczelnię/jednostkę warunków umożliwiających spełnienie tych wymogów.

Ocena końcowa 7 kryterium ogólnego ²

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1)
- 2)
- 3)

8. System wewnętrznych przepisów prawnych normujących proces zapewnienia jakości kształcenia, jego spójność i zgodność z przepisami powszechnie obowiązującymi

Ocena kompletności i spójności wewnętrznych przepisów prawnych normujących proces zapewnienia jakości kształcenia zawartych w dokumentach (decyzje, zarządzenia, uchwały) dotyczących prowadzonej polityki jakości, celów jakościowych, strategii realizacji tych celów oraz wprowadzenia i doskonalenia systemu zapewnienia jakości i zarządzania tym systemem.

Ocena zakresu, sposobu prowadzenia i kompletności dokumentacji dotyczącej dokonywanych analiz i podejmowanych działań odnoszących się do poszczególnych czynników mających wpływ na jakość kształcenia na prowadzonych kierunkach studiów, studiach doktoranckich i podyplomowych, oraz doskonalenia tego systemu.

Ocena końcowa 8 kryterium ogólnego ²

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryterium szczegółowego.....

9. Podsumowanie

Tabela nr 2 Ocena spełnienia kryteriów oceny instytucjonalnej

Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
	wyróżniająco	w pełni	znaczaco	częściowo	niedostatecznie
strategia rozwoju					
wewnętrzny system zapewnienia jakości					
cele i efekty kształcenia na studiach doktoranckich i podyplomowych oraz system ich weryfikacji					
zasoby kadrowe, materialne i finansowe					
prowadzenie badań naukowych					
współpraca krajowa i międzynarodowa					
system wsparcia studentów i doktorantów					
przepisy wewnętrzne normujące proces zapewnienia jakości kształcenia,					

Odniesienie się do dokonanej przez jednostkę analizy SWOT w kontekście wyników przeprowadzonej oceny wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia oraz oceny zasobów kadrowych, materialnych, działalności naukowej i międzynarodowej, współpracy z beneficjentami procesu kształcenia.

Uwaga: jeżeli argumenty przedstawione w odpowiedzi na raport z wizytacji będą uzasadniały zmianę uprzednio sformułowanych ocen raport powinien zostać uzupełniony. Należy wskazać dokumenty, syntetycznie omówić wyjaśnienia, i dodatkowe informacje, które spowodowały zmianę oceny (odnieć się do każdego kryterium odrębnie, a ostateczną ocenę umieścić w Tabeli nr 3).

Tabela nr 3

Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
	wyróżniająco	w pełni	znaczaco	częściowo	niedostatecznie
Uwaga: należy wymienić tylko te kryteria, w odniesieniu do których nastąpiła zmiana oceny					

Załącznik nr 1 Podstawa prawna wizytacji.

Załącznik nr 2 Szczegółowy harmonogram przeprowadzonej wizytacji uwzględniający podział zadań pomiędzy członków zespołu oceniającego.

Załącznik nr 3 Informacja o kierunkach studiów prowadzonych w jednostce oraz wynikach dotychczasowych ocen jakości kształcenia.

Tabela nr 1 Informacja o wynikach programowej oceny jakości kształcenia PKA na kierunkach studiów prowadzonych w jednostce – wypełniana w przypadku, gdy bieżąca ocena instytucjonalna poprzedzona była oceną programową lub oceną jakości kształcenia dokonaną na podstawie przepisów obowiązujących do 30.09.2011 r.

Kierunki i poziomy studiów	Liczba studentów ¹		Rok akademicki oceny	Ocena, okres obowiązywania	Obszary wymagające działań naprawczych	Zakres działań naprawczych
	S ²	N ³				
Nazwa obszaru/ obszarów wiedzy						
Nazwa obszaru/ obszarów wiedzy						

¹ w roku bieżącej oceny instytucjonalnej

² studia stacjonarne

³ studia niestacjonarne

Tabela nr 2 Informacja o pozostałych kierunkach studiów prowadzonych w jednostce (dane dotyczące studentów – dla bieżącego roku akademickiego, absolwentów – roku poprzedniego). W przypadku, gdy bieżąca ocena była poprzedzona oceną instytucjonalną informacja dotyczy wszystkich prowadzonych w jednostce kierunków studiów

Kierunek i poziom studiów	Liczba studentów		Liczba absolwentów	
	S ¹	N ²	S ¹	N ²
Nazwa obszaru/ obszarów wiedzy				
Nazwa obszaru/ obszarów wiedzy				

¹ studia stacjonarne

² studia niestacjonarne

Tabela nr 3 Informacja o ocenach instytucjonalnych przeprowadzonych przez PKA – w przypadku jednostki, w której bieżąca ocena instytucjonalna poprzedzona była oceną instytucjonalną

Rok akademicki dokonania oceny	Ocena	Okres na jaki została wydana	Zalecenia, uchybienia dotyczące		
			obszaru studiów I i II stopnia/ jednolitych magisterskich	studiów doktoranckich	studiów podyplomowych

Załącznik nr 4 Informacja o studiach doktoranckich i podyplomowych prowadzonych w jednostce oraz o uprawnieniach do nadawania stopni naukowych, w zakresie których nie są prowadzone studia doktoranckie.

Tabela nr 1 Informacja o prowadzonych studiach doktoranckich oraz o uprawnieniach do nadawania stopni naukowych, w zakresie których nie są prowadzone studia doktoranckie – dotyczy roku przeprowadzania oceny instytucjonalnej (liczba absolwentów i nadanych im stopni – w roku poprzedzającym ocenę)

Zakres posiadanych uprawnień (stopień doktora, doktora habilitowanego)	Zakres studiów doktoranckich	Czas trwania	Liczba uczestników	Liczba absolwentów	Liczba nadanych stopni
Nazwa obszaru wiedzy / dziedzina nauki lub sztuki / dyscyplina naukowa lub artystyczna					
Nazwa obszaru wiedzy / dziedzina nauki lub sztuki / dyscyplina naukowa lub artystyczna					

Tabela nr 2 Informacja o prowadzonych studiach podyplomowych – dotyczy roku przeprowadzania oceny instytucjonalnej (absolwenci – w roku poprzedzającym ocenę)

Kierunki studiów, do których odnoszą się studia podyplomowe	Zakres studiów podyplomowych	Czas trwania	Liczba słuchaczy, cel kształcenia		Liczba absolwentów, cel kształcenia	
			doskonalenie	uprawnienia zawodowe	doskonalenie	uprawnienia zawodowe
Nazwa obszaru/ obszarów wiedzy						
Nazwa obszaru/ obszarów wiedzy						

Załącznik nr 5 Funkcjonowanie wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia.

Badany obszar	Procedura	Metoda i kryteria	Częstotliwość badania	Dokumentacja	Zespoły/osoby	
					monitorujące	podjmujące decyzje

Załącznik nr 6 Efektywność wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia w odniesieniu do obszarów wpływających na jakość kształcenia wg. badań jednostki.

Badany obszar	Ocena w poprzednim badaniu	Wyniki badania				Wyniki powtórnego badania	Wnioski
		stwierdzone uchybienia	zalecenia	terminy wykonania	zespół/osoba odpowiedzialna		

Załącznik nr 7 Efektywność wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia w odniesieniu do obszarów wymagających działań korygujących, naprawczych lub doskonalących wskazanych podczas poprzedniej oceny instytucjonalnej dokonanej przez Polską Komisję Akredytacyjną.

Tabela nr 1 Studia wyższe pierwszego i drugiego stopnia, jednolite studia magisterskie

Badany obszar	Ocena w poprzednim badaniu	Wyniki badania			Wyniki powtórnego badania	Wnioski
		stwierdzone uchybienia	zalecenia	terminy wykonania		

Tabela nr 2 Studia doktoranckie

Badany obszar	Ocena w poprzednim badaniu	Wyniki badania			Wyniki powtórnego badania	Wnioski
		stwierdzone uchybienia	zalecenia	terminy wykonania		

Tabela nr 3 Studia podyplomowe

Badany obszar	Ocena w poprzednim badaniu	Wyniki badania			Wyniki powtórnego badania	Wnioski
		stwierdzone uchybienia	zalecenia	terminy wykonania		

WZÓR
RAPORT Z WIZYTACJI
(powtórna ocena programowa)

dokonanej w dniach/ w dniu na kierunku

prowadzonym w ramach na poziomie studiów.....

obszar kształcenia

o profilu¹⁰realizowanych w formie

na/w

¹¹
nazwa podstawowej jednostki organizacyjnej oraz uczelni

przez zespół oceniający Polskiej Komisji Akredytacyjnej w składzie:

przewodniczący:..... członek PKA

członkowie:

.....

.....

Część I: Zarzuty wymienione w Uchwale Nr.....Prezydium PKA z dnia.....

(należy wymienić wszystkie zastrzeżenia i zarzuty stanowiące podstawę ustalenia oceny wydanej wskazaną Uchwałą, oraz podać ich uzasadnienie)

Część II: Ocena efektów działań naprawczych odnoszących się do poszczególnych zastrzeżeń i zarzutów wymienionych w części I – należy przedstawić podjęte przez jednostkę działania naprawcze oraz ocenić ich skuteczność

Część III: Informacje o pozostałych zmianach wprowadzonych w uczelni/jednostce w ocenianym okresie oraz ocena zasadności i skutków ich wprowadzenia

Część IV: Podsumowanie – zawierające wnioski dotyczące skuteczności i kompletności wprowadzonych zmian

¹⁰ nie dotyczy kształcenia rozpoczętego w okresie poprzedzającym wprowadzenie profili kształcenia;

¹¹ lub jednostki międzyuczelnianej, jednostki wspólnej, jednostki organizacyjnej związku uczelni lub kilku podstawowych jednostek uczelni w przypadku, gdy wspólnie prowadzą kształcenie na ocenianym kierunku;

**WZÓR
RAPORT Z WIZYTACJI
(powtórna ocena instytucjonalna)**

na/w
nazwa podstawowej jednostki organizacyjnej oraz uczelni

dokonanej w dniach.....

przez zespół oceniający Polskiej Komisji Akredytacyjnej w składzie:

przewodniczący:..... członek PKA

członkowie:

.....

.....

Część I: Zarzuty wymienione w Uchwale Nr.....Prezydium PKA z dnia.....

(należy wymienić wszystkie zastrzeżenia i zarzuty stanowiące podstawę ustalenia oceny wydanej wskazaną Uchwałą, oraz podać ich uzasadnienie)

Część II: Ocena efektów działań naprawczych odnoszących się do poszczególnych zastrzeżeń i zarzutów wymienionych w części I – należy przedstawić podjęte przez jednostkę działania naprawcze oraz ocenić ich skuteczność

Część III: Informacje o pozostałych zmianach wprowadzonych w uczelni/jednostce w ocenianym okresie oraz ocena zasadności i skutków ich wprowadzenia

Część IV: Podsumowanie – zawierające wnioski dotyczące skuteczności i kompletności wprowadzonych zmian

WZÓR
Opinia o jakości kształcenia

w
(nazwa jednostki, nazwa uczelni)

ubiegającej się o nadanie uprawnień do nadawania stopnia naukowego¹² doktora / doktora habilitowanego w dziedzinie nauki w dyscyplinie naukowej

Polska Komisja Akredytacyjna (PKA) jest instytucją działającą niezależnie na rzecz doskonalenia jakości kształcenia w polskim systemie szkolnictwa wyższego. Od 2009 r. PKA zarejestrowana jest w Europejskim Rejestrze Agencji Akredytacyjnych (EQAR), ponadto posiada status pełnego członka Europejskiego Stowarzyszenia na rzecz Zapewnienia Jakości w Szkolnictwie Wyższym (ENQA), Europejskiego Konsorcjum ds. Akredytacji (ECA), Międzynarodowej Sieci Agencji Zapewnienia Jakości w Szkolnictwie Wyższym (INQAAHE), a także Środkowowschodniej Europejskiej Sieci Agencji Zapewnienia Jakości w Szkolnictwie Wyższym (CEENQA).

PKA zawarła dwustronne umowy o uznawalności decyzji akredytacyjnych z holenderską oraz austriacką agencją akredytacyjną, a mianowicie **Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)** i **Österreichischer Akkreditierungsrat (ÖAR)**. Poza tym, PKA podpisała wielostronną umowę o uznawalności decyzji akredytacyjnych wydanych w odniesieniu do joint programmes, której stronami są agencje akredytacyjne z Austrii (**Fachhochschulrat – FHR** i **Österreichischer Akkreditierungsrat – ÖAR**), Francji (**Commission des Titres d'Ingénieur – CTI**), Hiszpanii (**Agencia Nacional de Evaluación de la Alidada y Acreditación – ANECA**) oraz Holandii (**Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie – NVAO**). Okres obowiązywania umów o uznawalności decyzji akredytacyjnych upływa w 2013 r.

Opinia została sporządzona na podstawie :

Raportów powizytacyjnych
Odpowiedzi uczelni na raporty powizytacyjne
Sprawozdań Zespołów oraz protokołów Prezydium PKA
Uchwał PKA

I. Krótka informacja wstępna o jednostce ubiegającej się o uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauki..... w dyscyplinie naukowej.....

Okres działalności uczelni oraz jednostki.

Prowadzone kierunki studiów przez jednostkę i ich związek z dziedziną nauki oraz dyscypliną naukową dotyczącą uprawnień, o które ubiega się jednostka.

Zakres terytorialny i organizacyjny działalności dydaktycznej jednostki – prowadzone ZOD.

Struktura kształcenia wg form studiów: liczba i udział w łącznej liczbie studentów jednostki studentów studiów stacjonarnych oraz studiów niestacjonarnych.

Wyniki ocen (akredytacji) jakości kształcenia na prowadzonych kierunkach studiów wydanych przez:

- Polską Komisję Akredytacyjną: rodzaj oceny (programowa lub instytucjonalna) i jej wynik, data wydania oceny, okres obowiązywania oceny;
- inne instytucje akredytujące (rodzaj oceny i jej wynik, data wydania, okres obowiązywania oceny).

II. Ocena jakości kształcenia na kierunkach związanych z dziedziną nauki i dyscypliną naukową dotyczącą uprawnień, o które ubiega się jednostka.

1. Ocena kadry akademickiej stanowiącej minimum kadrowe oraz prowadzącej zajęcia dydaktyczne na realizowanych w jednostce kierunkach studiów, w tym znaczenie jej dorobku naukowego dla doskonalenia jakości kształcenia.
2. Ocena bazy dydaktycznej, w tym zaplecza laboratoryjnego, pracowni specjalistycznych, zasobów bibliotecznych w świetle zakładanych efektów kształcenia.
3. Ocena poziomu prac dyplomowych i procesu dyplomowania jako końcowego efektu kształcenia.
4. Ocena dorobku naukowego jednostki ubiegającej się o uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora i jego wpływu na jakość kształcenia:
 - ocena badań naukowych i ich wpływu na jakość kształcenia
 - ocena upowszechniania efektów badań
 - dorobek wydawniczy jednostki i jego rola w doskonaleniu jakości kształcenia.
5. Współpraca międzynarodowa i jej wpływ na jakość kształcenia.
6. Ocena udziału studentów w pracach badawczych, ocena działalności kół naukowych.

¹² użyte określenia: stopień naukowy, tytuł naukowy, obszar nauki, dziedzina nauki, dyscyplina naukowa, dorobek naukowy oznaczają odpowiednio stopień i tytuł w zakresie sztuki, obszar sztuki, dziedzinę sztuki, dyscyplinę artystyczną oraz dorobek artystyczny.

III. Ocena jakości kształcenia na pozostałych kierunkach studiów

1. Ocena kadry akademickiej stanowiącej minimum kadrowe oraz prowadzącej zajęcia dydaktyczne na realizowanych w jednostce kierunkach studiów, w tym znaczenie jej dorobku naukowego dla doskonalenia jakości kształcenia.
2. Ocena bazy dydaktycznej, w tym zaplecza laboratoryjnego, pracowni specjalistycznych, zasobów bibliotecznych w świetle zakładanych efektów kształcenia.
3. Ocena poziomu prac dyplomowych i procesu dyplomowania jako końcowego efektu kształcenia.
4. Ocena dorobku naukowego jednostki ubiegającej się o uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora i jego wpływu na jakość kształcenia:
 - ocena badań naukowych i ich wpływu na jakość kształcenia
 - ocena upowszechniania efektów badań
 - dorobek wydawniczy jednostki i jego rola w doskonaleniu jakości kształcenia.
5. Współpraca międzynarodowa i jej wpływ na jakość kształcenia.
6. Ocena udziału studentów w pracach badawczych, ocena działalności kół naukowych.

IV. Ocena jakości kształcenia na prowadzonych przez jednostkę studiach doktoranckich (na podstawie wyników oceny instytucjonalnej)

V. Ocena doskonalenia jakości kształcenia w jednostce

1. Ocena skuteczności wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia.
2. Reakcja jednostki na zalecenia PKA dotyczące doskonalenia jakości kształcenia (odpowiedzi na raport powizytacyjny, efekty podjętych działań naprawczych oraz wyniki kolejnej oceny itp.).
3. Znaczenie rozwoju kadry naukowej dla podniesienia jakości kształcenia.
4. Ocena rozwoju badań naukowych i znaczenia ich efektów dla potrzeb procesu dydaktycznego.
5. Ocena perspektyw rozwojowych jednostki w świetle przeprowadzonych ocen jakości kształcenia ze szczególnym uwzględnieniem perspektyw rozwoju prowadzonych kierunków studiów związanych z dziedziną nauki i dyscypliną naukową dotyczącą uprawnień, o które ubiega się jednostka.

V. Ogólna ocena jakości kształcenia w świetle przeprowadzonych ocen jakości kształcenia.

**Wzór
dotyczy kierunków studiów,
dla których nie zostały określone
wzorcowe efekty kształcenia**

**Recenzja
wniosku..... o nadanie.....
uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie
studiów pierwszego stopnia na kierunku.....
(profil.....)**

I. Krótka informacja wstępna o wnioskodawcy

II. Koncepcja kształcenia

1. Czy jednostka organizacyjna uczelni określiła nazwę kierunku studiów właściwie ilustrującą związek z określonymi przez nią efektami kształcenia?
2. Czy jednostka właściwie przyporządkowała kierunek studiów do obszaru kształcenia lub obszarów kształcenia określonych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych (Dz. U. Nr 179, poz.1065) oraz wskazała odpowiednie dziedziny nauki lub sztuki i dyscypliny naukowe lub artystyczne, do których odnoszą się sformułowane we wniosku efekty kształcenia?
3. Czy określony profil kształcenia (ogólnoakademicki, praktyczny) oraz forma studiów znajduje uzasadnienie w efektach kształcenia oraz wskazanych przez jednostkę dziedzinach nauki lub sztuki i dyscyplinach naukowych lub artystycznych, do których odnoszą się efekty kształcenia?
4. Czy koncepcja kształcenia na wnioskowanym kierunku studiów nawiązuje do misji uczelni, znajduje odniesienie w strategii rozwoju uczelni? Jacy interesariusze wewnętrzni i zewnętrzni brali udział w tworzeniu koncepcji kształcenia?
5. Czy koncepcja kształcenia jest programowo osadzona w obszarach kształcenia oraz dziedzinach i dyscyplinach naukowych, do których odnoszą się efekty kształcenia?
6. Czy koncepcja kształcenia uwzględnia potrzeby rynku pracy?

Wnioski

III. Program studiów

1. Efekty kształcenia

- 1.1. Czy opis zakładanych celów oraz efektów kształcenia dla kierunku, poziomu i profilu kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych uwzględnia efekty kształcenia właściwe dla danego kierunku studiów, poziomu i profilu kształcenia określone dla obszaru lub obszarów kształcenia, z których wyodrębniony został wnioskowany kierunek określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego (Dz. U. Nr 253, poz.1520)?
- 1.2. Czy określone dla wnioskowanego kierunku studiów efekty kształcenia ogólne i specyficzne (szczegółowe) są zgodne z zakresem wiedzy i metod właściwych dla tych dziedzin i dyscyplin naukowych/artystycznych, do których jednostka te efekty odnosi?
- 1.3. Czy treści programowe, formy zajęć oraz metody dydaktyczne umożliwią realizację wszystkich zakładanych efektów kształcenia? Czy macierz efektów kształcenia wskazuje na których zajęciach / przedmiotach określone efekty kształcenia mają być osiągnięte?
- 1.4. Czy w przypadku oferowania profilu praktycznego koncepcja kształcenia uwzględnia wymagania organizacji zawodowych umożliwiające nabycie uprawnień do wykonywania zawodu?
- 1.5. Czy w przypadku studiów kończących się uzyskaniem tytułu zawodowego inżyniera opis zakładanych efektów kształcenia uwzględnia także kompetencje inżynierskie określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego (Dz. U. Nr 253, poz.1520)?
- 1.6. Czy jednostka określiła efekty kształcenia dla wszystkich wnioskowanych profili kształcenia (ogólnoakademicki i praktyczny)?

- 1.7. Czy określone efekty kształcenia są takie same dla wszystkich form studiów – stacjonarnych i niestacjonarnych, w tym e-learningowych?
- 1.8. Czy określono właściwe metody oraz sposoby weryfikacji ogólnych i szczegółowych efektów kształcenia i czy forma oraz warunki zaliczenia przedmiotu/zajęć pozwalają na weryfikację efektów kształcenia?
- 1.9. W jaki sposób są weryfikowane efekty zajęć bez udziału nauczycieli akademickich i czy zajęcia te nie ograniczają możliwości zdobywania założonych efektów kształcenia?
- 1.10. Czy metody dydaktyczne, w tym kształcenie na odległość są odpowiednie dla danego kierunku studiów i przedmiotów ujętych w programie studiów, czy umożliwiają realizację zakładanych efektów kształcenia oraz czy spełniają wymagania określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 września 2007 r. w sprawie warunków, jakie muszą być spełnione, aby zajęcia dydaktyczne na studiach mogły być prowadzone z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość (Dz. U. Nr 188, poz. 1347 i Nr 208, poz.1506 z 2007 r., Nr 90, poz.551 z 2008 r., Nr 246, poz.1470 z 2011 r.)?

2. Konstrukcja programowa i ECTS

- 2.1. Czy proponowana liczba semestrów studiów oraz ogólna liczba punktów ECTS tworzy właściwe ramy dla realizacji zakładanych efektów kształcenia?
- 2.2. Czy struktura programu studiów wyodrębnia takie moduły kształcenia, zajęcia lub grupy zajęć, do których przypisane zostały efekty kształcenia oraz punkty ECTS uwzględniające wszystkie elementy pracy studenta niezbędne dla osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia?
- 2.3. Czy udział zajęć wymagających bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich i studentów jest wystarczający w świetle określonych efektów kształcenia i czy określona została łączna liczba punktów ECTS dla tych zajęć?
- 2.4. Czy udział zajęć oraz przypisana im liczba punktów ECTS w ramach nauk podstawowych, do których odnoszą się efekty kształcenia są wystarczające do uzyskania tych efektów?
- 2.5. Czy udział zajęć o charakterze praktycznym, w tym zajęć laboratoryjnych i projektowych i przypisana im łączna liczba punktów ECTS są wystarczające do uzyskania określonych efektów kształcenia?
- 2.6. Czy oferowane zajęcia ogólnouczelniane lub prowadzone na innym kierunku studiów i przypisana im liczba punktów ECTS wzmocniają pozycję studenta na rynku pracy oraz sprzyjają jego ogólnemu rozwojowi?
- 2.7. Czy program studiów zawiera zajęcia z WF wraz z przypisaną im liczbą punktów ECTS?
- 2.8. Czy program studiów umożliwia studentowi wybór modułów kształcenia, do których przypisuje się punkty ECTS w wymiarze nie mniejszym niż 30 % łącznej liczby punktów ECTS koniecznej do uzyskania kwalifikacji odpowiadających poziomowi studiów?
- 2.9. Czy w przypadku kierunku studiów przyporządkowanego do więcej niż jednego obszaru kształcenia wskazany udział procentowy liczby punktów ECTS dla każdego z tych obszarów w łącznej liczbie punktów ECTS jest uzasadniony w świetle określonych efektów kształcenia?
- 2.10. Czy treści programowe, formy zajęć oraz metody dydaktyczne uwzględniają związek efektów kształcenia określonych dla wnioskowanego kierunku studiów ze wskazanymi dziedzinami i dyscyplinami naukowymi, z których ten kierunek się wywodzi?
- 2.11. Czy sekwencja przedmiotów ujętych w programie studiów sprzyja realizacji efektów kształcenia?
- 2.12. Czy jednostka przedstawiła plany studiów stacjonarnych i niestacjonarnych?
- 2.13. Czy zapewniona zostanie właściwa organizacja zajęć dydaktycznych, w tym odpowiednia liczba zjazdów na studiach niestacjonarnych umożliwiająca realizację programu studiów oraz właściwą koncentrację zajęć?

3. Karty przedmiotów / Sylabusy

- 3.1. Czy opracowano dla poszczególnych przedmiotów/zajęć, które mają być realizowane na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych karty przedmiotów/ sylabusy uwzględniające w szczególności:
 - podstawowe informacje,
 - założenia i cele przedmiotu, zajęć,
 - efekty kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych,
 - punkty ECTS i ich rozkład z uwzględnieniem poszczególnych form pracy studenta,
 - wymagania wstępne,
 - formę zajęć,

- metody oraz sposoby weryfikacji efektów kształcenia, w tym formę i warunki zaliczenia przedmiotu,
 - metody dydaktyczne,
 - treści programowe,
 - wykaz literatury podstawowej i uzupełniającej,
 - nazwisko osoby prowadzącej/osób prowadzących.
- 3.2. Czy literatura obowiązkowa i uzupełniająca umożliwia zdobycie deklarowanych efektów kształcenia oraz czy jest aktualna i dostępna na rynku wydawniczym?

4. Praktyki

Czy zapewniona będzie właściwa realizacja praktyk dla studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych wspomagająca uzyskanie deklarowanych efektów kształcenia (jeżeli program studiów przewiduje praktyki), tj.:

- 4.1. Czy cel, program i terminy realizacji praktyk zostały właściwie zharmonizowane z procesem kształcenia?
- 4.2. Czy opracowany został system kontroli praktyk i ich zaliczania?
- 4.3. Czy przewidziano właściwy wymiar i formę praktyk w odpowiednich dla wnioskowanego kierunku studiów przedsiębiorstwach, instytucjach i innych zakładach pracy?
- 4.4. Czy przedstawiono listy intencyjne firm wyrażające gotowość przyjęcia określonej liczby studentów?
- 4.5. Czy praktykom przypisano właściwą liczbę punktów ECTS?

Wnioski

IV. Minimum kadrowe

1. Czy wniosek spełnia wymagania kadrowe właściwe dla danego kierunku i poziomu kształcenia ujęte w §§ 12, 13 i 14 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445), tj.:
 - 1.1. Czy osoby zaproponowane do minimum kadrowego wnioskowanego kierunku studiów o profilu ogólnoakademickim, posiadają dorobek: w obszarze wiedzy, odpowiadającym obszarowi kształcenia, wskazanemu dla tego kierunku studiów w zakresie jednej z dyscyplin naukowych lub artystycznych, do których odnoszą się efekty kształcenia?

Obszary kształcenia, do których przyporządkowano wnioskowany kierunek studiów	Dziedziny nauki i dyscypliny nauki, do których odnoszą się określone efekty kształcenia	Nazwisko osoby proponowanej do minimum kadrowego (tytuł, stopień naukowy)	Specjalność naukowa / zawodowa	Zaliczono/niezaliczono do minimum kadrowego

Uwaga:

- nazwiska osób wskazanych do minimum kadrowego należy umieścić przy tych obszarach kształcenia, i dziedzinach /dyscyplinach naukowych, w których posiadają dorobek.

- 1.2. Czy osoby zaproponowane do minimum kadrowego wnioskowanego kierunku studiów o profilu praktycznym, posiadają dorobek: w obszarze wiedzy, odpowiadającym obszarowi kształcenia, wskazanemu dla tego kierunku studiów w zakresie jednej z dyscyplin naukowych lub artystycznych, do których odnoszą się efekty kształcenia lub posiadają doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią związane z umiejętnościami wskazanymi w opisie efektów kształcenia?

Obszary kształcenia, do których przyporządkowano wnioskowany kierunek studiów	Dziedziny nauki i dyscypliny nauki, do których odnoszą się określone efekty kształcenia	Nazwisko osoby proponowanej do minimum kadrowego, tytuł, stopień naukowy	Specjalność naukowa / zawodowa	Zaliczono/niezaliczono do minimum kadrowego

Uwaga:

– nazwiska osób wskazanych do minimum kadrowego należy umieścić przy tych obszarach kształcenia i dyscyplinach naukowych, w których posiadają dorobek naukowy/zawodowy zdobyty poza uczelnią.

1.3. Osoby, o których mowa w art. 9 a ust. 2, 3, 4 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz.1365, z późn. zm.) proponowane do minimum kadrowego wnioskowanego kierunku studiów o profilu praktycznym.

Obszary kształcenia, do których przyporządkowano wnioskowany kierunek studiów	Dziedziny nauki i dyscypliny nauki, do których odnoszą się określone efekty kształcenia	Nazwisko osoby proponowanej do minimum kadrowego, tytuł, stopień naukowy, tytuł zawodowy	Specjalność naukowa / zawodowa	Zaliczono / nie zaliczono do minimum kadrowego

Uwaga:

– nazwiska osób wskazanych do minimum kadrowego należy umieścić przy tych obszarach kształcenia, i dyscyplinach naukowych, w których posiadają dorobek naukowy/zawodowy zdobyty poza uczelnią.

1.4. Czy osoby tworzące minimum kadrowe będą zatrudnione w uczelni, od semestru rozpoczynającego kształcenie na wnioskowanym kierunku studiów, na podstawie mianowania lub umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy oraz będą prowadzić zajęcia w wymiarze godzin nie niższym niż:

30 godzin w przypadku profesorów i doktorów habilitowanych

-
-
-

60 godzin w przypadku doktorów

-
-
-

1.5. Czy osoby proponowane do minimum kadrowego złożyły stosowne oświadczenia deklarujące przynależność do minimum kadrowego?

1.6. Czy w minimum kadrowym każdy obszar kształcenia, do którego przyporządkowano kierunek studiów reprezentowany jest przynajmniej przez jednego nauczyciela akademickiego posiadającego dorobek odpowiadający temu obszarowi kształcenia?

1.7. Osoby, które nie mogą zostać zaliczone do minimum kadrowego: imię i nazwisko oraz uzasadnienie uwzględniające wymagania określone w pkt. 1.1.–1.5.

1.8. Czy w przypadku prowadzenia dwóch profili kształcenia: ogólnoakademickiego i praktycznego spełnione jest minimum dla profilu ogólnoakademickiego?

2. Czy spełniona jest relacja między liczbą studentów a liczbą osób zaliczonych do minimum kadrowego określona w § 17 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445)?

3. Czy poszczególne zajęcia związane z określoną dyscypliną naukową lub artystyczną ujęte w programie i planie studiów prowadzone będą przez nauczycieli akademickich posiadających dorobek naukowy lub artystyczny w zakresie tej dyscypliny?

4. Czy zajęcia związane z praktycznym przygotowaniem zawodowym będą prowadzone przez osoby posiadające doświadczenie zawodowe zdobyte w praktyce zawodowej, odpowiednie do zakładanych efektów kształcenia prowadzonych zajęć?

Wnioski

V. Baza dydaktyczna

1. Czy wnioskodawca dysponuje infrastrukturą zapewniającą prawidłową realizację celów i efektów kształcenia, tj. czy baza dydaktyczna dostosowana jest do specyfiki wnioskowanego kierunku studiów oraz trybu studiowania i zapewnia pełną realizację efektów kształcenia, w tym:

- liczba i powierzchnia sal wykładowych, seminaryjnych, ćwiczeń, laboratoriów, pracowni specjalistycznych i komputerowych jest dostosowana do przewidywanej liczby studentów,

- w salach ćwiczeń, laboratoriach i pracowniach liczba stanowisk jest adekwatna do powierzchni pomieszczenia i liczby studentów,
 - pomieszczenia dydaktyczne są wyposażone w odpowiadający współczesnym wymogom sprzęt audiowizualny, komputerowy z odpowiednim oprogramowaniem i zapewniający interaktywną komunikację ze studentami w przypadku stosowania technik kształcenia na odległość, laboratoryjny, sportowy i inny sprzęt dydaktyczny gwarantujący prawidłową realizację treści kształcenia oraz zajęć praktycznych, a także zdobycie przez studentów wiedzy i umiejętności deklarowanych w celach i efektach kształcenia.
2. Czy studenci będą mieli zapewniony dostęp do komputerów i internetu, także poza zajęciami dydaktycznymi, dla realizacji zadań pracy własnej?
 3. Czy w świetle przedstawionego opisu bazy dydaktycznej jednostka zapewnia właściwe warunki do prowadzenia zajęć związanych z praktycznym przygotowaniem zawodowym przewidzianych w programie studiów dla profilu praktycznego tj. czy będą odbywać się w warunkach właściwych dla danego zakresu działalności zawodowej i umożliwiają bezpośrednio wykonywanie odpowiednich czynności praktycznych przez studentów?
 4. Jeżeli uczelnia nie jest właścicielem obiektów dydaktycznych powinna udokumentować prawo dysponowania lokalami przeznaczonymi na siedzibę uczelni (przedstawiając np. umowy najmu, dzierżawy itp. powinny to być umowy długoterminowe).
 5. Czy jednostka spełni wymagania w zakresie wyposażenia sal dydaktycznych, pracowni i laboratoriów w dniu rozpoczęcia zajęć, które będą w nich prowadzone – zgodnie z § 9 ust. 2 pkt. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445)?

Wnioski

VI. Biblioteka

1. Czy zostanie zapewniony dostęp do biblioteki wyposażonej w literaturę zalecaną w ramach kształcenia na danym kierunku studiów, tj. czy:
 - uczelnia posiada własną bibliotekę i czytelnię,
 - księgozbiór związany z wnioskowanym kierunkiem studiów obejmuje co najmniej aktualne pozycje wskazane jako literatura podstawowa i uzupełniająca dla poszczególnych przedmiotów realizowanych w ramach tego kierunku studiów, w liczbie egzemplarzy zapewniającej studentom swobodny dostęp, oraz
 - czytelnia wyposażona jest w podręczny, aktualny księgozbiór związany z danym kierunkiem studiów oraz w odpowiednią do przewidywanej liczby studentów liczbę komputerów z dostępem do Internetu i specjalistycznych baz danych?
1. Jeżeli uczelnia zawarła umowy z innymi bibliotekami, niezbędne jest przedstawienie informacji o zasobach bibliotecznych związanych tematycznie z wnioskowanym kierunkiem studiów.
2. Jeżeli uczelnia zamierza utworzyć bibliotekę lub uzupełnić jej zbiory powinna przedstawić wykaz literatury, którą planuje nabyć oraz określić wysokość i źródła środków finansowych przeznaczonych na ten cel.
3. Czy uczelnia zapewnia dostęp do zasobów Wirtualnej Biblioteki Nauki?

Wnioski

VII. Wewnętrzny system zapewnienia jakości

Czy jednostka ma opracowany wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia, który może być wdrożony na wnioskowanym kierunku studiów z dniem rozpoczęcia kształcenia zgodnie z wymaganiami § 9 ust. 2 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445)?

Czy system ten umożliwi prowadzenie działań na rzecz doskonalenia programu kształcenia na wnioskowanym kierunku studiów, a w szczególności przewiduje odpowiednie formy weryfikowania wszystkich efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych, dokonywanie oceny przez studentów, uwzględnianie wniosków wynikających z monitorowania kariery zawodowej absolwentów? Czy opracowano system oceny osiągnięć studentów?

Wnioski

VIII. Wniosek końcowy i propozycja uzasadnienia Uchwały Prezydium PKA

Wzór
dotyczy kierunków studiów,
dla których zostały określone
wzorcowe efekty kształcenia

Recenzja
wniosku..... o nadanie.....
uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie
studiów pierwszego stopnia na kierunku.....
(profil.....)

I. Krótka informacja wstępna o wnioskodawcy

II. Koncepcja kształcenia

1. Czy jednostka organizacyjna uczelni określiła nazwę kierunku studiów poziom i profil kształcenia oraz formę studiów zgodnie ze wzorcowymi efektami kształcenia określonymi w odpowiednim rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego?
2. Czy jednostka przyporządkowała kierunek studiów do obszaru kształcenia lub obszarów kształcenia określonych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych (Dz. U. Nr 179, poz.1065) oraz wskazała odpowiednie dziedziny nauki lub sztuki i dyscypliny naukowe lub artystyczne, zgodnie z wzorcowymi efektami kształcenia określonymi w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 4 listopada 2011 r. (Dz. U. Nr 253, poz.1521)?
3. Czy koncepcja kształcenia na wnioskowanym kierunku nawiązuje do misji uczelni, znajduje odniesienie w strategii rozwoju uczelni? Jacy interesariusze wewnętrzni i zewnętrzni brali udział w tworzeniu koncepcji kształcenia?
4. Czy koncepcja kształcenia na wnioskowanym kierunku jest programowo osadzona w obszarach kształcenia oraz dziedzinach i dyscyplinach naukowych, do których odnoszą się wzorcowe efekty kształcenia?
5. Czy koncepcja kształcenia uwzględnia potrzeby rynku pracy?

Wnioski

III. Program studiów

1. **Efekty kształcenia**
 - 1.1. Czy treści programowe, formy zajęć oraz metody dydaktyczne umożliwią realizację wszystkich wzorcowych efektów kształcenia? Czy macierz efektów kształcenia wskazuje, na których zajęciach/przedmiotach określone efekty kształcenia mają być osiągnięte?
 - 1.2. Czy w przypadku oferowania profilu praktycznego koncepcja kształcenia uwzględnia wymagania organizacji zawodowych umożliwiających nabycie uprawnień do wykonywania zawodu?
 - 1.3. Czy przyjęte wzorcowe efekty kształcenia są takie same dla wszystkich form studiów – stacjonarnych i niestacjonarnych, w tym e-learningowych?
 - 1.4. Czy określono właściwe metody oraz sposoby weryfikacji wzorcowych efektów kształcenia i czy forma oraz warunki zaliczenia przedmiotu/zajęć pozwalają na weryfikację efektów kształcenia?
 - 1.5. W jaki sposób są weryfikowane efekty kształcenia zajęć bez udziału nauczycieli akademickich i czy zajęcia te nie ograniczają możliwości zdobywania założonych wzorcowych efektów kształcenia?
 - 1.6. Czy metody dydaktyczne, w tym kształcenie na odległość są odpowiednie dla danego kierunku studiów i przedmiotów ujętych w programie studiów, czy umożliwiają realizację zakładanych wzorcowych efektów kształcenia oraz czy spełniają wymagania określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 września 2007 r. w sprawie warunków, jakie muszą być spełnione, aby zajęcia dydaktyczne na studiach mogły być prowadzone z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość (Dz. U. Nr 188, poz. 1347 i Nr 208, poz.1506 z 2007 r., Nr 90, poz. 551 z 2008 r., Nr 246, poz.1470 z 2011 r.)?

2. Konstrukcja programowa i ECTS

- 2.1. Czy proponowana liczba semestrów studiów oraz ogólna liczba punktów ECTS tworzy właściwe ramy dla realizacji zakładanych wzorcowych efektów kształcenia?
- 2.2. Czy struktura programu studiów wyodrębnia takie moduły kształcenia, zajęcia lub grupy zajęć, do których przypisane zostały efekty kształcenia oraz punkty ECTS uwzględniające wszystkie elementy pracy studenta niezbędne dla osiągnięcia zakładanych wzorcowych efektów kształcenia?
- 2.3. Czy udział zajęć wymagających bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich i studentów jest wystarczający w świetle wzorcowych efektów kształcenia i czy określona została łączna liczba punktów ECTS dla tych zajęć?
- 2.4. Czy udział zajęć oraz przypisana im liczba punktów ECTS w ramach nauk podstawowych, do których odnoszą się wzorcowe efekty kształcenia są wystarczające do uzyskania tych efektów?
- 2.5. Czy udział zajęć o charakterze praktycznym, w tym zajęć laboratoryjnych i projektowych i przypisana im łączna liczba punktów ECTS są wystarczające do uzyskania wzorcowych efektów kształcenia?
- 2.6. Czy oferowane zajęcia ogólnouniversyteckie lub prowadzone na innym kierunku studiów i przypisana im liczba punktów ECTS wzmocniają pozycję studenta na rynku pracy oraz sprzyjają jego ogólnemu rozwojowi?
- 2.7. Czy program studiów zawiera zajęcia z WF wraz z przypisaną im liczbą punktów ECTS?
- 2.8. Czy program studiów umożliwia studentowi wybór modułów kształcenia, do których przypisuje się punkty ECTS w wymiarze nie mniejszym niż 30 % łącznej liczby punktów ECTS koniecznej do uzyskania kwalifikacji odpowiadających poziomowi studiów?
- 2.9. Czy w przypadku kierunku studiów przyporządkowanego do więcej niż jednego obszaru kształcenia wskazany udział procentowy liczby punktów ECTS dla każdego z tych obszarów w łącznej liczbie punktów ECTS jest uzasadniony w świetle wzorcowych efektów kształcenia?
- 2.10. Czy treści programowe, formy zajęć oraz metody dydaktyczne uwzględniają związek wzorcowych efektów kształcenia określonych dla wnioskowanego kierunku studiów ze wskazanymi dziedzinami i dyscyplinami naukowymi, z których ten kierunek się wywodzi?
- 2.11. Czy sekwencja przedmiotów ujętych w programie studiów sprzyja realizacji wzorcowych efektów kształcenia?
- 2.12. Czy jednostka przedstawiła plany studiów stacjonarnych i niestacjonarnych?
- 2.13. Czy zapewniona zostanie właściwa organizacja zajęć dydaktycznych, w tym odpowiednia liczba zjazdów na studiach niestacjonarnych umożliwiająca realizację programu studiów oraz właściwą koncentrację zajęć?

3. Karty przedmiotów / Sylabusy

- 3.1. Czy opracowano dla poszczególnych przedmiotów/zajęć, które mają być realizowane na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych karty przedmiotów/ sylabusy uwzględniające w szczególności:
 - podstawowe informacje,
 - założenia i cele przedmiotu, zajęć,
 - efekty kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych,
 - punkty ECTS i ich rozkład z uwzględnieniem poszczególnych form pracy studenta,
 - wymagania wstępne,
 - formę zajęć,
 - metody oraz sposoby weryfikacji efektów kształcenia, w tym formę i warunki zaliczenia przedmiotu,
 - metody dydaktyczne,
 - treści programowe,
 - wykaz literatury podstawowej i uzupełniającej,
 - nazwisko osoby prowadzącej/osób prowadzących.
- 3.2. Czy literatura obowiązkowa i uzupełniająca umożliwia zdobycie deklarowanych efektów kształcenia oraz czy jest aktualna i dostępna na rynku wydawniczym?

4. Praktyki

Czy zapewniona będzie właściwa realizacja praktyk dla studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych wspomagająca uzyskanie wzorcowych efektów kształcenia (jeżeli program studiów przewiduje praktyki), tj.:

- 4.1. Czy cel, program i terminy realizacji praktyk zostały właściwie zharmonizowane z procesem kształcenia?

- 4.2 Czy opracowany został system kontroli praktyk i ich zaliczania?
- 4.3 Czy przewidziano właściwy wymiar i formę praktyk w odpowiednich dla wnioskowanego kierunku studiów przedsiębiorstwach, instytucjach i innych zakładach pracy?
- 4.4 Czy przedstawiono listy intencyjne firm wyrażające gotowość przyjęcia określonej liczby studentów?
- 4.5 Czy praktykom przypisano właściwą liczbę punktów ECTS?

Wnioski

IV. Minimum kadrowe

1. Czy wniosek spełnia wymagania kadrowe właściwe dla danego kierunku i poziomu kształcenia ujęte w §§ 12, 13 i 14 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445), tj.:
 - 1.1. Czy osoby zaproponowane do minimum kadrowego wnioskowanego kierunku studiów o profilu ogólnoakademickim, posiadają dorobek: w obszarze wiedzy, odpowiadającym obszarowi kształcenia, wskazanemu dla tego kierunku studiów w zakresie jednej z dyscyplin naukowych lub artystycznych, do których odnoszą się efekty kształcenia?

Obszary kształcenia, do których przyporządkowano wnioskowany kierunek studiów	Dziedziny nauki i dyscypliny nauki, do których odnoszą się określone efekty kształcenia	Nazwisko osoby proponowanej do minimum kadrowego (tytuł, stopień naukowy)	Specjalność naukowa / zawodowa	Zaliczono/niezaliczono do minimum kadrowego

Uwaga:

– nazwiska osób wskazanych do minimum kadrowego należy umieścić przy tych obszarach kształcenia, i dziedzinach /dyscyplinach naukowych, w których posiadają dorobek.

- 1.2. Czy osoby zaproponowane do minimum kadrowego wnioskowanego kierunku studiów o profilu praktycznym, posiadają dorobek: w obszarze wiedzy, odpowiadającym obszarowi kształcenia, wskazanemu dla tego kierunku studiów w zakresie jednej z dyscyplin naukowych lub artystycznych, do których odnoszą się efekty kształcenia lub posiadają doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią związane z umiejętnościami wskazanymi w opisie efektów kształcenia?

Obszary kształcenia, do których przyporządkowano wnioskowany kierunek studiów	Dziedziny nauki i dyscypliny nauki, do których odnoszą się określone efekty kształcenia	Nazwisko osoby proponowanej do minimum kadrowego, tytuł, stopień naukowy	Specjalność naukowa / zawodowa	Zaliczono/niezaliczono do minimum kadrowego

Uwaga:

– nazwiska osób wskazanych do minimum kadrowego należy umieścić przy tych obszarach kształcenia i dyscyplinach naukowych, w których posiadają dorobek naukowy/zawodowy zdobyty poza uczelnią.

- 1.3. Osoby, o których mowa w art. 9 a ust. 2, 3, 4 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz.1365,z późn. zm.) proponowane do minimum kadrowego wnioskowanego kierunku studiów o profilu praktycznym.

Obszary kształcenia, do których przyporządkowano wnioskowany kierunek studiów	Dziedziny nauki i dyscypliny nauki, do których odnoszą się określone efekty kształcenia	Nazwisko osoby proponowanej do minimum kadrowego, tytuł, stopień naukowy, tytuł zawodowy	Specjalność naukowa / zawodowa	Zaliczono / nie zaliczono do minimum kadrowego

Uwaga:

– nazwiska osób wskazanych do minimum kadrowego należy umieścić przy tych obszarach kształcenia, i dyscyplinach naukowych, w których posiadają dorobek naukowy/zawodowy zdobyty poza uczelnią.

1.4. Czy osoby tworzące minimum kadrowe będą zatrudnione w uczelni, od semestru rozpoczynającego kształcenie na wnioskowanym kierunku studiów, na podstawie mianowania lub umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy oraz będą prowadzić zajęcia w wymiarze godzin nie niższym niż:
30 godzin w przypadku profesorów i doktorów habilitowanych

-
-
-

60 godzin w przypadku doktorów

-
-
-

1.5. Czy osoby proponowane do minimum kadrowego złożyły stosowne oświadczenia deklarujące przynależność do minimum kadrowego?

1.6. Czy w minimum kadrowym każdy obszar kształcenia, do którego przyporządkowano kierunek studiów reprezentowany jest przynajmniej przez jednego nauczyciela akademickiego posiadającego dorobek odpowiadający temu obszarowi kształcenia?

1.7. Osoby, które nie mogą zostać zaliczone do minimum kadrowego: imię i nazwisko oraz uzasadnienie uwzględniające wymagania określone w pkt. 1.1.–1.5.

1.8. Czy w przypadku prowadzenia dwóch profili kształcenia: ogólnoakademickiego i praktycznego spełnione jest minimum dla profilu ogólnoakademickiego?

2. Czy spełniona jest relacja między liczbą studentów a liczbą osób zaliczonych do minimum kadrowego określona w § 17 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445)?

3. Czy poszczególne zajęcia związane z określoną dyscypliną naukową lub artystyczną ujęte w programie i planie studiów prowadzone będą przez nauczycieli akademickich posiadających dorobek naukowy lub artystyczny w zakresie tej dyscypliny?

4. Czy zajęcia związane z praktycznym przygotowaniem zawodowym będą prowadzone przez osoby posiadające doświadczenie zawodowe zdobyte w praktyce zawodowej, odpowiednie do zakładanych efektów kształcenia prowadzonych zajęć?

Wnioski

V. Baza dydaktyczna

1. Czy wnioskodawca dysponuje infrastrukturą zapewniającą prawidłową realizację celów i wzorcowych efektów kształcenia, tj. czy baza dydaktyczna dostosowana jest do specyfiki wnioskowanego kierunku studiów oraz trybu studiowania i zapewnia pełną realizację efektów kształcenia, w tym:

- liczba i powierzchnia sal wykładowych, seminaryjnych, ćwiczeń, laboratoriów, pracowni specjalistycznych i komputerowych jest dostosowana do przewidywanej liczby studentów,
- w salach ćwiczeń, laboratoriach i pracowniach liczba stanowisk jest adekwatna do powierzchni pomieszczenia i liczby studentów,
- pomieszczenia dydaktyczne są wyposażone w odpowiadający współczesnym wymogom sprzęt audiowizualny, komputerowy z odpowiednim oprogramowaniem i zapewniający interaktywną komunikację ze studentami w przypadku stosowania technik kształcenia na odległość, laboratoryjny, sportowy i inny sprzęt dydaktyczny gwarantujący prawidłową realizację treści kształcenia oraz zajęć praktycznych, a także zdobycie przez studentów wiedzy i umiejętności deklarowanych w celach i efektach kształcenia.

2. Czy studenci będą mieli zapewniony dostęp do komputerów i internetu, także poza zajęciami dydaktycznymi, dla realizacji zadań pracy własnej?

3. Czy w świetle przedstawionego opisu bazy dydaktycznej jednostka zapewnia właściwe warunki do prowadzenia zajęć związanych z praktycznym przygotowaniem zawodowym przewidzianych w programie studiów dla profilu praktycznego tj. czy będą odbywać się w warunkach właściwych dla danego zakresu działalności zawodowej i umożliwiają bezpośrednie wykonywanie odpowiednich czynności praktycznych przez studentów?

4. Jeżeli uczelnia nie jest właścicielem obiektów dydaktycznych powinna udokumentować prawo dysponowania lokalami przeznaczonymi na siedzibę uczelni (przedstawiając np. umowy najmu, dzierżawy itp. powinny to być umowy długoterminowe).
5. Czy jednostka spełni wymagania w zakresie wyposażenia sal dydaktycznych, pracowni i laboratoriów w dniu rozpoczęcia zajęć, które będą w nich prowadzone – zgodnie z § 9 ust. 2 pkt. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445)?

Wnioski

VI. Biblioteka

1. Czy zostanie zapewniony dostęp do biblioteki wyposażonej w literaturę zalecaną w ramach kształcenia na danym kierunku studiów, tj. czy:
 - uczelnia posiada własną bibliotekę i czytelnię,
 - księgozbiór związany z wnioskowanym kierunkiem studiów obejmuje co najmniej aktualne pozycje wskazane jako literatura podstawowa i uzupełniająca dla poszczególnych przedmiotów realizowanych w ramach tego kierunku studiów, w liczbie egzemplarzy zapewniającej studentom swobodny dostęp, oraz
 - czytelnia wyposażona jest w podręczny, aktualny księgozbiór związany z danym kierunkiem studiów oraz w odpowiednią do przewidywanej liczby studentów liczbę komputerów z dostępem do Internetu i specjalistycznych baz danych?
2. Jeżeli uczelnia zawarła umowy z innymi bibliotekami, niezbędne jest przedstawienie informacji o zasobach bibliotecznych związanych tematycznie z wnioskowanym kierunkiem studiów.
3. Jeżeli uczelnia zamierza utworzyć bibliotekę lub uzupełnić jej zbiory powinna przedstawić wykaz literatury, którą planuje nabyć oraz określić wysokość i źródła środków finansowych przeznaczonych na ten cel.
4. Czy uczelnia zapewnia dostęp do zasobów Wirtualnej Biblioteki Nauki?

Wnioski

VII. Wewnętrzny system zapewnienia jakości

Czy jednostka ma opracowany wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia, który może być wdrożony na wnioskowanym kierunku studiów z dniem rozpoczęcia kształcenia zgodnie z wymaganiami § 9 ust. 2 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445)?

Czy system ten umożliwi prowadzenie działań na rzecz doskonalenia programu kształcenia na wnioskowanym kierunku studiów, a w szczególności przewiduje odpowiednie formy weryfikowania wszystkich efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych, dokonywanie oceny przez studentów, uwzględnianie wniosków wynikających z monitorowania kariery zawodowej absolwentów? Czy opracowano system oceny osiągnięć studentów?

Wnioski

VIII. Wniosek końcowy i propozycja uzasadnienia Uchwały Prezydium PKA

**Wzór
dotyczy kierunków studiów,
dla których zostały określone
wzorcowe efekty kształcenia**

**Recenzja/ opinia
wniosku..... o nadanie.....
uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie
studiów drugiego stopnia (oraz jednolitych studiów magisterskich)
na kierunku.....
(profil.....)**

I. Krótka informacja wstępna o wnioskodawcy

II. Koncepcja kształcenia

1. Czy jednostka organizacyjna uczelni określiła nazwę kierunku studiów poziom i profil kształcenia oraz formę studiów zgodnie ze wzorcowymi efektami kształcenia określonymi w odpowiednim rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego?
2. Czy jednostka przyporządkowała kierunek studiów do obszaru kształcenia lub obszarów kształcenia określonych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych (Dz. U. Nr 179, poz. 1065) oraz wskazała odpowiednie dziedziny nauki lub sztuki i dyscypliny naukowe lub artystyczne, zgodnie z wzorcowymi efektami kształcenia określonymi w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 4 listopada 2011 r. (Dz. U. Nr 253, poz. 1521)?
3. Czy koncepcja kształcenia na wnioskowanym kierunku nawiązuje do misji uczelni, znajduje odniesienie w strategii rozwoju uczelni. Jacy interesariusze wewnętrzni i zewnętrzni brali udział w tworzeniu koncepcji kształcenia?
4. Czy koncepcja kształcenia na wnioskowanym kierunku jest programowo osadzona w obszarach kształcenia oraz dziedzinach i dyscyplinach naukowych, do których odnoszą się wzorcowe efekty kształcenia?
5. Czy koncepcja kształcenia uwzględnia potrzeby rynku pracy?
6. Czy koncepcja kształcenia uwzględnia wzorce międzynarodowe?
7. Czy warunki rekrutacji określają efekty kształcenia niezbędne do podjęcia studiów II stopnia i czy uczelnia określiła sposoby i terminy ich weryfikacji?

Wnioski

III. Program studiów

1. **Efekty kształcenia**
 - 1.1. Czy treści programowe, formy zajęć oraz metody dydaktyczne umożliwią realizację wszystkich wzorcowych efektów kształcenia. Czy macierz efektów kształcenia wskazuje, na których zajęciach/przedmiotach określone efekty kształcenia mają być osiągnięte?
 - 1.2. Czy w przypadku oferowania profilu praktycznego koncepcja kształcenia uwzględnia wymagania organizacji zawodowych umożliwiających nabycie uprawnień do wykonywania zawodu?
 - 1.3. Czy przyjęte wzorcowe efekty kształcenia są takie same dla wszystkich form studiów – stacjonarnych i niestacjonarnych, w tym e-learningowych?
 - 1.4. Czy określono właściwe metody oraz sposoby weryfikacji wzorcowych efektów kształcenia i czy forma oraz warunki zaliczenia przedmiotu-zajęć pozwalają na weryfikację efektów kształcenia?
 - 1.5. W jaki sposób są weryfikowane efekty kształcenia zajęć bez udziału nauczycieli akademickich i czy zajęcia te nie ograniczają możliwości zdobywania założonych wzorcowych efektów kształcenia?
 - 1.6. Czy metody dydaktyczne, w tym kształcenie na odległość są odpowiednie dla danego kierunku studiów i przedmiotów ujętych w programie studiów, czy umożliwiają realizację zakładanych wzorcowych efektów kształcenia oraz czy spełniają wymagania określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 września 2007 r. w sprawie warunków, jakie muszą być spełnio-

ne, aby zajęcia dydaktyczne na studiach mogły być prowadzone z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość (Dz. U. Nr 188, poz. 1347 i Nr 208, poz. 1506 z 2007 r., Nr 90, poz.551 z 2008 r., Nr 246, poz.1470 z 2011 r.)?

2. Konstrukcja programowa i ECTS

- 2.1. Czy proponowana liczba semestrów studiów oraz ogólna liczba punktów ECTS tworzy właściwe ramy dla realizacji zakładanych wzorcowych efektów kształcenia?
- 2.2. Czy struktura programu studiów wyodrębnia takie moduły kształcenia, zajęcia lub grupy zajęć, do których przypisane zostały efekty kształcenia oraz punkty ECTS uwzględniające wszystkie elementy pracy studenta niezbędne dla osiągnięcia zakładanych wzorcowych efektów kształcenia?
- 2.3. Czy udział zajęć wymagających bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich i studentów jest wystarczający w świetle wzorcowych efektów kształcenia i czy określona została łączna liczba punktów ECTS dla tych zajęć?
- 2.4. Czy udział zajęć oraz przypisana im liczba punktów ECTS w ramach nauk podstawowych, do których odnoszą się wzorcowe efekty kształcenia są wystarczające do uzyskania tych efektów?
- 2.5. Czy udział zajęć o charakterze praktycznym w tym zajęć laboratoryjnych i projektowych i przypisana im łączna liczba punktów ECTS są wystarczające do uzyskania wzorcowych efektów kształcenia?
- 2.6. Czy oferowane zajęcia ogólnouczelniane lub prowadzone na innym kierunku studiów i przypisana im liczba punktów ECTS wzmocniają pozycję studenta na rynku pracy oraz sprzyjają jego ogólnemu rozwojowi?
- 2.7. Czy program studiów zawiera zajęcia z WF wraz z przypisaną im liczbą punktów ECTS?
- 2.8. Czy program studiów umożliwia studentowi wybór modułów kształcenia, do których przypisuje się punkty ECTS w wymiarze nie mniejszym niż 30 % łącznej liczby punktów ECTS koniecznej do uzyskania kwalifikacji odpowiadających poziomowi studiów?
- 2.9. Czy w przypadku kierunku studiów przyporządkowanego do więcej niż jednego obszaru kształcenia wskazany udział procentowy liczby punktów ECTS dla każdego z tych obszarów w łącznej liczbie punktów ECTS jest uzasadniony w świetle wzorcowych efektów kształcenia?
- 2.10. Czy treści programowe, formy zajęć oraz metody dydaktyczne uwzględniają związek wzorcowych efektów kształcenia określonych dla wnioskowanego kierunku studiów ze wskazanymi dziedzinami i dyscyplinami naukowymi, z których ten kierunek się wywodzi?
- 2.11. Czy sekwencja przedmiotów ujętych w programie studiów sprzyja realizacji wzorcowych efektów kształcenia?
- 2.12. Czy jednostka przedstawiła plany studiów stacjonarnych i niestacjonarnych?
- 2.13. Czy zapewniona zostanie właściwa organizacja zajęć dydaktycznych, w tym odpowiednia liczba zjazdów na studiach niestacjonarnych umożliwiająca realizację programu studiów oraz właściwą koncentrację zajęć?

3. Karty przedmiotów / Sylabusy

- 3.1. Czy opracowano dla poszczególnych przedmiotów/zajęć, które mają być realizowane na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych karty przedmiotów/ sylabusy uwzględniające w szczególności:
 - podstawowe informacje,
 - założenia i cele przedmiotu, zajęć,
 - efekty kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych,
 - punkty ECTS i ich rozkład z uwzględnieniem poszczególnych form pracy studenta,
 - wymagania wstępne,
 - formę zajęć,
 - metody oraz sposoby weryfikacji efektów kształcenia, w tym formę i warunki zaliczenia przedmiotu,
 - metody dydaktyczne,
 - treści programowe,
 - wykaz literatury podstawowej i uzupełniającej,
 - nazwisko osoby prowadzącej/osób prowadzących.
- 3.2. Czy literatura obowiązkowa i uzupełniająca umożliwia zdobycie deklarowanych efektów kształcenia oraz czy jest aktualna i dostępna na rynku wydawniczym?

4. Praktyki

Czy zapewniona będzie właściwa realizacja praktyk dla studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych wspomagająca uzyskanie deklarowanych wzorcowych efektów kształcenia (jeżeli program studiów przewiduje praktyki), tj.:

- 4.1. Czy cel, program i terminy realizacji praktyk zostały właściwie zharmonizowane z procesem kształcenia?
- 4.2. Czy opracowany został system kontroli praktyk i ich zaliczania?
- 4.3. Czy przewidziano właściwy wymiar i formę praktyk w odpowiednich dla wnioskowanego kierunku studiów przedsiębiorstwach, instytucjach i innych zakładach pracy?
- 4.4. Czy przedstawiono listy intencyjne firm wyrażające gotowość przyjęcia określonej liczby studentów?
- 4.5. Czy praktykom przypisano właściwą liczbę punktów ECTS?

Wnioski

IV. Minimum kadrowe

1. Czy wniosek spełnia wymagania kadrowe właściwe dla danego kierunku i poziomu kształcenia ujęte w §§ 12, 13, 15 i 16 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445), tj.:
- 1.1. Czy osoby zaproponowane do minimum kadrowego wnioskowanego kierunku studiów o profilu ogólnoakademickim, posiadają dorobek: w obszarze wiedzy, odpowiadającym obszarowi kształcenia, wskazanemu dla tego kierunku studiów w zakresie jednej z dyscyplin naukowych lub artystycznych, do których odnoszą się efekty kształcenia?

Obszary kształcenia, do których przyporządkowano wnioskowany kierunek studiów	Dziedziny nauki i dyscypliny nauki, do których odnoszą się określone efekty kształcenia	Nazwisko osoby proponowanej do minimum kadrowego, tytuł, stopień naukowy	Specjalność naukowa / zawodowa	Zaliczono/niezaliczono do minimum kadrowego

Uwaga :

– nazwiska osób wskazanych do minimum kadrowego należy umieścić przy tych obszarach kształcenia, i dyscyplinach naukowych, w których posiadają dorobek.

- 1.2. Czy osoby zaproponowane do minimum kadrowego wnioskowanego kierunku studiów o profilu praktycznym, posiadają dorobek: w obszarze wiedzy, odpowiadającym obszarowi kształcenia, wskazanemu dla tego kierunku studiów w zakresie jednej z dyscyplin naukowych lub artystycznych, do których odnoszą się efekty kształcenia lub posiadają doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią związane z umiejętnościami wskazanymi w opisie efektów kształcenia?

Obszary kształcenia, do których przyporządkowano wnioskowany kierunek studiów	Dziedziny nauki i dyscypliny nauki, do których odnoszą się określone efekty kształcenia	Nazwisko osoby proponowanej do minimum kadrowego, tytuł, stopień naukowy	Specjalność naukowa / zawodowa	Zaliczono/niezaliczono do minimum kadrowego

Uwaga :

– nazwiska osób wskazanych do minimum kadrowego należy umieścić przy tych obszarach kształcenia, i dyscyplinach naukowych w których posiadają dorobek naukowy/ zawodowy zdobyty poza uczelnią.

- 1.3. Czy osoby tworzące minimum kadrowe będą zatrudnione w uczelni na podstawowym miejscu pracy od semestru rozpoczynającego kształcenie na wnioskowanym kierunku studiów, na podstawie mianowania lub umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy oraz będą prowadzić zajęcia w wymiarze godzin nie niższym niż:

30 godzin w przypadku profesorów i doktorów habilitowanych

-
-
-

60 godzin w przypadku doktorów

-
-
-

- 1.4. Czy osoby proponowane do minimum kadrowego złożyły stosowne oświadczenia deklarujące przynależność do minimum kadrowego?
- 1.5. Czy w minimum kadrowym każdy obszar kształcenia, do którego przyporządkowano kierunek studiów reprezentowany jest przynajmniej przez jednego nauczyciela akademickiego posiadającego dorobek odpowiadający temu obszarowi kształcenia?
- 1.6. Osoby, które nie mogą zostać zaliczone do minimum kadrowego: imię i nazwisko oraz uzasadnienie uwzględniające wymagania określone w pkt. 1.1.–1.4.
- 1.7. Czy w przypadku prowadzenia dwóch profili kształcenia: ogólnoakademickiego i praktycznego spełnione jest minimum dla profilu ogólnoakademickiego?
2. Czy spełniona jest relacja między liczbą studentów a liczbą osób zaliczonych do minimum kadrowego określona w § 17 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445)?
3. Czy poszczególne zajęcia związane z określoną dyscypliną naukową lub artystyczną ujęte w programie i planie studiów prowadzone będą przez nauczycieli akademickich posiadających dorobek naukowy lub artystyczny w zakresie tej dyscypliny?
4. Czy zajęcia związane z praktycznym przygotowaniem zawodowym będą prowadzone przez osoby posiadające doświadczenie zawodowe zdobyte w praktyce zawodowej, odpowiednie do zakładanych efektów kształcenia prowadzonych zajęć?

Wnioski

V. Baza dydaktyczna

1. Czy wnioskodawca dysponuje infrastrukturą zapewniającą prawidłową realizację celów i wzorcowych efektów kształcenia, tj. czy baza dydaktyczna dostosowana jest do specyfiki wnioskowanego kierunku studiów oraz trybu studiowania i zapewnia pełną realizację efektów kształcenia, w tym:
 - liczba i powierzchnia sal wykładowych, seminaryjnych, ćwiczeń, laboratoriów, pracowni specjalistycznych i komputerowych jest dostosowana do przewidywanej liczby studentów,
 - w salach ćwiczeń, laboratoriach i pracowniach liczba stanowisk jest adekwatna do powierzchni pomieszczenia i liczby studentów,
 - pomieszczenia dydaktyczne są wyposażone w odpowiadający współczesnym wymogom sprzęt audiowizualny, komputerowy z odpowiednim oprogramowaniem i zapewniający interaktywną komunikację ze studentami w przypadku stosowania technik kształcenia na odległość, laboratoryjny, sportowy i inny sprzęt dydaktyczny gwarantujący prawidłową realizację treści kształcenia oraz zajęć praktycznych, a także zdobycie przez studentów wiedzy i umiejętności deklarowanych w celach i efektach kształcenia.
2. Czy studenci będą mieli zapewniony dostęp do komputerów i internetu, także poza zajęciami dydaktycznymi, dla realizacji zadań pracy własnej?
3. Czy w świetle przedstawionego opisu bazy dydaktycznej jednostka zapewnia właściwe warunki do prowadzenia zajęć związanych z praktycznym przygotowaniem zawodowym przewidzianych w programie studiów dla profilu praktycznego tj. czy będą odbywać się w warunkach właściwych dla danego zakresu działalności zawodowej i umożliwiają bezpośrednio wykonywanie odpowiednich czynności praktycznych przez studentów?
4. Jeżeli uczelnia nie jest właścicielem obiektów dydaktycznych powinna udokumentować prawo dysponowania lokalami przeznaczonymi na siedzibę uczelni (przedstawiając np. umowy najmu, dzierżawy itp. powinny to być umowy długoterminowe).
5. Czy jednostka spełni wymagania w zakresie wyposażenia sal dydaktycznych, pracowni i laboratoriów w dniu rozpoczęcia zajęć, które będą w nich prowadzone – zgodnie z § 9 ust. 2 pkt. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445)?

Wnioski

VI. Biblioteka

1. Czy zostanie zapewniony dostęp do biblioteki wyposażonej w literaturę zalecaną w ramach kształcenia na danym kierunku studiów, tj. czy:
 - uczelnia posiada własną bibliotekę i czytelnię,
 - księgozbiór związany z wnioskowanym kierunkiem studiów obejmujące co najmniej aktualne pozycje wskazane jako literatura podstawowa i uzupełniająca dla poszczególnych przedmiotów realizowanych w ramach tego kierunku studiów, w liczbie egzemplarzy zapewniającej studentom swobodny dostęp, oraz
 - czytelnia wyposażona jest w podręczny, aktualny księgozbiór związany z danym kierunkiem studiów oraz w odpowiednią do przewidywanej liczby studentów liczbę komputerów z dostępem do Internetu i specjalistycznych baz danych?
2. Jeżeli uczelnia zawarła umowy z innymi bibliotekami, niezbędne jest przedstawienie informacji o zasobach bibliotecznych związanych tematycznie z wnioskowanym kierunkiem studiów.
3. Jeżeli uczelnia zamierza utworzyć bibliotekę lub uzupełnić jej zbiory powinna przedstawić wykaz literatury, którą planuje nabyć oraz określić wysokość i źródła środków finansowych przeznaczonych na ten cel.
4. Czy uczelnia zapewnia dostęp do zasobów Wirtualnej Biblioteki Nauki?

Wnioski

VII. Wewnętrzny system zapewnienia jakości

Czy jednostka ma opracowany wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia, który może być wdrożony na wnioskowanym kierunku studiów z dniem rozpoczęcia kształcenia zgodnie z wymaganiami § 9 ust. 2 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz. 1445)?

Czy system ten umożliwi prowadzenie działań na rzecz doskonalenia programu kształcenia na wnioskowanym kierunku studiów, a w szczególności przewiduje odpowiednie formy weryfikowania wszystkich efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych, dokonywanie oceny przez studentów, uwzględnianie wniosków wynikających z monitorowania kariery zawodowej absolwentów? Czy opracowano system oceny osiągnięć studentów?

Wnioski

VIII. Badania naukowe

1. Czy wnioskująca jednostka prowadzi udokumentowaną działalność naukowo-badawczą w co najmniej jednym obszarze wiedzy odpowiadającym obszarowi kształcenia właściwemu dla danego kierunku studiów oraz przedstawiła sprawozdanie z tej działalności zawierające następujące informacje:
 - skład zespołów badawczych,
 - realizowane tematy badawcze oraz opis efektów tych badań,
 - wykaz opublikowanych prac będących wynikiem działalności naukowej jednostki, wraz z podaniem ich autorów oraz miejsca publikacji. W wykazie powinny zostać wyraźnie wskazane pozycje opublikowane w recenzowanych wydawnictwach naukowych wraz ze wskazaniem przyznanej im punktacji. Należy także wyodrębnić prace, które ich autorzy afiliowali przy uczelni występującej z wnioskiem.
2. Czy posiada bazę umożliwiającą prowadzenie badań naukowych na odpowiednio wysokim poziomie, w tym:
 - aparaturę naukową, instalacje doświadczalne, warsztaty itp.,
 - księgozbiór z zakresu danej dziedziny nauki i dyscypliny naukowej,
 - dostęp poprzez łącza internetowe do branżowych baz danych z zakresu danej dziedziny nauki i dyscypliny naukowej.
3. Czy organizowała lub współorganizowała konferencje naukowe?
4. Czy udokumentowała środki, które:
 - przeznaczyła na prowadzenie działalności naukowej
 - zamierza przeznaczyć na realizację planowanych badań.

5. Czy uzyskała grant/granty/ lub inne środki na finansowanie badań naukowych?
6. Czy wspiera rozwój naukowy własnej kadry poprzez system stypendiów, urlopów naukowych, staży itp.?

(Powyższe kryteria stosowane są odpowiednio przy ocenie wymagań w zakresie dziedzin sztuki i dyscyplin artystycznych oraz twórczości artystycznej)

Wnioski

IX. Wniosek końcowy i propozycja uzasadnienia Uchwały Prezydium PKA

**Wzór
dotyczy kierunków studiów,
dla których nie zostały określone
wzorcowe efekty kształcenia**

**Recenzja
wniosku..... o nadanie.....
uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie
studiów drugiego stopnia oraz jednolitych magisterskich
na kierunku.....
(profil.....)**

I. Krótka informacja wstępna o wnioskodawcy

II. Koncepcja kształcenia

1. Czy jednostka organizacyjna określiła nazwę kierunku studiów ilustrującą związek z określonymi przez nią efektami kształcenia?
2. Czy jednostka właściwie przyporządkowała kierunek studiów do obszaru kształcenia lub obszarów kształcenia określonych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych (Dz. U. Nr 179, poz.1065) oraz wskazała odpowiednie dziedziny nauki lub sztuki i dyscypliny naukowe lub artystyczne, do których odnoszą się sformułowane we wniosku efekty kształcenia?
3. Czy określony profil kształcenia (ogólnoakademicki, praktyczny) oraz forma studiów znajduje uzasadnienie w efektach kształcenia oraz wskazanych przez jednostkę dziedzinach nauki lub sztuki i dyscyplinach naukowych lub artystycznych do których odnoszą się efekty kształcenia?
4. Czy koncepcja kształcenia na wnioskowanym kierunku nawiązuje do misji uczelni, znajduje odniesienie w strategii rozwoju uczelni? Jacy interesariusze wewnętrzni i zewnętrzni brali udział w tworzeniu koncepcji kształcenia?
5. Czy koncepcja kształcenia jest programowo osadzona w obszarach kształcenia oraz dziedzinach i dyscyplinach naukowych, do których odnoszą się efekty kształcenia?
6. Czy koncepcja kształcenia uwzględnia potrzeby rynku pracy?
7. Czy koncepcja kształcenia uwzględnia wzorce międzynarodowe?
8. Czy warunki rekrutacji określają efekty kształcenia niezbędne do podjęcia studiów II stopnia i czy uczelnia określiła sposoby i terminy ich weryfikacji?

Wnioski

III. Program studiów

1. **Efekty kształcenia**
 - 1.1. Czy opis zakładanych celów oraz efektów kształcenia dla kierunku, poziomu i profilu kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych uwzględnia efekty kształcenia właściwe dla danego kierunku studiów, poziomu i profilu kształcenia określone dla obszaru lub obszarów kształcenia, z których wyodrębniony został wnioskowany kierunek określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 roku w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego (Dz. U. Nr 253, poz.1520)?
 - 1.2. Czy określone efekty kształcenia – ogólne i specyficzne (szczegółowe) są zgodne z zakresem wiedzy i metod właściwych dla tych dziedzin i dyscyplin naukowych/ artystycznych, do których jednostka te efekty odnosi?

- 1.3. Czy treści programowe, formy zajęć oraz metody dydaktyczne umożliwią realizację wszystkich zakładanych efektów kształcenia? Czy macierz efektów kształcenia wskazuje na których zajęciach / przedmiotach określone efekty kształcenia mają być osiągnięte?
- 1.4. Czy w przypadku oferowania profilu praktycznego koncepcja kształcenia uwzględnia wymagania organizacji zawodowych umożliwiające nabycie uprawnień do wykonywania zawodu?
- 1.5. Czy w przypadku studiów kończących się uzyskaniem tytułu zawodowego inżyniera opis zakładanych efektów kształcenia uwzględnia także kompetencje inżynierskie określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego (Dz. U. Nr 253, poz.1520)?
- 1.6. Czy jednostka określiła efekty kształcenia dla wszystkich wnioskowanych profili kształcenia (ogólnoakademicki i praktyczny)?
- 1.7. Czy określone efekty kształcenia są takie same dla wszystkich form studiów – stacjonarnych i niestacjonarnych, w tym e-learningowych?
- 1.8. Czy określono właściwe metody oraz sposoby weryfikacji ogólnych i szczegółowych efektów kształcenia i czy forma oraz warunki zaliczenia przedmiotu-zajęć pozwalają na weryfikację efektów kształcenia?
- 1.9. W jaki sposób są weryfikowane efekty zajęć bez udziału nauczycieli akademickich i czy zajęcia te nie ograniczają możliwości zdobywania założonych efektów kształcenia?
- 1.10. Czy metody dydaktyczne, w tym kształcenie na odległość są odpowiednie dla danego kierunku studiów i przedmiotów ujętych w programie studiów, czy umożliwiają realizację zakładanych efektów kształcenia oraz czy spełniają wymagania określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 września 2007 r. w sprawie warunków, jakie muszą być spełnione, aby zajęcia dydaktyczne na studiach mogły być prowadzone z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość (Dz. U. Nr 188, poz. 1347 i Nr 208, poz.1506 z 2007 r., Nr 90, poz.551 z 2008 r., Nr 246, poz.1470 z 2011 r.)?

2. Konstrukcja programowa i ECTS

- 2.1. Czy proponowana liczba semestrów studiów oraz ogólna liczba punktów ECTS tworzy właściwe ramy dla realizacji zakładanych efektów kształcenia?
- 2.2. Czy struktura programu studiów wyodrębnia takie moduły kształcenia, zajęcia lub grupy zajęć, do których przypisane zostały efekty kształcenia oraz punkty ECTS uwzględniające wszystkie elementy pracy studenta niezbędne dla osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia?
- 2.3. Czy udział zajęć wymagających bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich i studentów jest wystarczający w świetle określonych efektów kształcenia i czy określona została łączna liczba punktów ECTS dla tych zajęć?
- 2.4. Czy udział zajęć oraz przypisana im liczba punktów ECTS w ramach nauk podstawowych do których odnoszą się efekty kształcenia są wystarczające do uzyskania tych efektów?
- 2.5. Czy udział zajęć o charakterze praktycznym w tym zajęć laboratoryjnych i projektowych i przypisana im łączna liczba punktów ECTS są wystarczające do uzyskania określonych efektów kształcenia?
- 2.6. Czy oferowane zajęcia ogólnounicelniczne lub prowadzone na innym kierunku studiów i przypisana im liczba punktów ECTS wzmocniają pozycję studenta na rynku pracy oraz sprzyjają jego ogólnemu rozwojowi?
- 2.7. Czy program studiów zawiera zajęcia z WF wraz z przypisaną im liczbą punktów ECTS?
- 2.8. Czy program studiów umożliwia studentowi wybór modułów kształcenia, do których przypisuje się punkty ECTS w wymiarze nie mniejszym niż 30 % łącznej liczby punktów ECTS koniecznej do uzyskania kwalifikacji odpowiadających poziomowi studiów?
- 2.9. Czy w przypadku kierunku studiów przyporządkowanego do więcej niż jednego obszaru kształcenia wskazany udział procentowy liczby punktów ECTS dla każdego z tych obszarów w łącznej liczbie punktów ECTS jest uzasadniony w świetle określonych efektów kształcenia?
- 2.10. Czy treści programowe, formy zajęć oraz metody dydaktyczne uwzględniają związek efektów kształcenia określonych dla wnioskowanego kierunku studiów ze wskazanymi dziedzinami i dyscyplinami naukowymi, z których ten kierunek się wywodzi?
- 2.11. Czy sekwencja przedmiotów ujętych w programie studiów sprzyja realizacji efektów kształcenia?
- 2.12. Czy jednostka przedstawiła plany studiów stacjonarnych i niestacjonarnych?
- 2.13. Czy zapewniona zostanie właściwa organizacja zajęć dydaktycznych, w tym odpowiednia liczba zjazdów na studiach niestacjonarnych umożliwiająca realizację programu studiów oraz właściwą koncentrację zajęć?

3. Karty przedmiotów /Sylabusy

- 3.1. Czy opracowano dla poszczególnych przedmiotów/zajęć, które mają być realizowane na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych karty przedmiotów/sylabusy uwzględniające w szczególności :
- podstawowe informacje,
 - założenia i cele przedmiotu, zajęć,
 - efekty kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych,
 - punkty ECTS i ich rozkład z uwzględnieniem poszczególnych form pracy studenta,
 - wymagania wstępne,
 - formę zajęć,
 - metody oraz sposoby weryfikacji efektów kształcenia, w tym formę i warunki zaliczenia przedmiotu,
 - metody dydaktyczne,
 - treści programowe,
 - wykaz literatury podstawowej i uzupełniającej,
 - nazwisko osoby prowadzącej/osób prowadzących.
- 3.2. Czy literatura obowiązkowa i uzupełniająca zapewni zdobycie deklarowanej wiedzy oraz czy jest aktualna i dostępna na rynku wydawniczym?

4. Praktyki

Czy zapewniona będzie właściwa realizacja praktyk dla studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych wspomagająca uzyskanie deklarowanych efektów kształcenia (jeżeli program studiów przewiduje praktyki), tj.:

- 4.1. Czy cel, program i terminy realizacji praktyk zostały właściwie zharmonizowane z procesem kształcenia?
- 4.2. Czy opracowany został system kontroli praktyk i ich zaliczania?
- 4.3. Czy przewidziano właściwy wymiar i formę praktyk w odpowiednich dla wnioskowanego kierunku studiów przedsiębiorstwach, instytucjach i innych zakładach pracy?
- 4.4. Czy przedstawiono listy intencyjne firm wyrażające gotowość przyjęcia określonej liczby studentów?
- 4.5. Czy praktykom przypisano właściwą liczbę punktów ECTS?

Wnioski

IV. Minimum kadrowe

1. Czy wniosek spełnia wymagania kadrowe właściwe dla danego kierunku i poziomu kształcenia ujęte w §§ 12, 13, 15 i 16 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445), tj.:
- 1.1. Czy osoby zaproponowane do minimum kadrowego wnioskowanego kierunku studiów o profilu ogólnoakademickim, posiadają dorobek: w obszarze wiedzy, odpowiadającym obszarowi kształcenia, wskazanemu dla tego kierunku studiów w zakresie jednej z dyscyplin naukowych lub artystycznych, do których odnoszą się efekty kształcenia?

Obszary kształcenia, do których przyporządkowano wnioskowany kierunek studiów	Dziedziny nauki i dyscypliny nauki, do których odnoszą się określone efekty kształcenia	Nazwisko osoby proponowanej do minimum kadrowego, tytuł, stopień naukowy	Specjalność naukowa / zawodowa	Zaliczono/niezaliczono do minimum kadrowego

Uwaga :

- nazwiska osób wskazanych do minimum kadrowego należy umieścić przy tych obszarach kształcenia, i dyscyplinach naukowych, w których posiadają dorobek.

1.2. Czy osoby zaproponowane do minimum kadrowego wnioskowanego kierunku studiów o profilu praktycznym, posiadają dorobek: w obszarze wiedzy, odpowiadającym obszarowi kształcenia, wskazanemu dla tego kierunku studiów w zakresie jednej z dyscyplin naukowych lub artystycznych, do których odnoszą się

efekty kształcenia lub posiadają doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią związane z umiejętnościami wskazanymi w opisie efektów kształcenia?

Obszary kształcenia, do których przyporządkowano wnioskowany kierunek studiów	Dziedziny nauki i dyscypliny nauki, do których odnoszą się określone efekty kształcenia	Nazwisko osoby proponowanej do minimum kadrowego, tytuł, stopień naukowy	Specjalność naukowa/zawodowa	Zaliczono/niezaliczony do minimum kadrowego

Uwaga :

– nazwiska osób wskazanych do minimum kadrowego należy umieścić przy tych obszarach kształcenia, i dyscyplinach naukowych, w których posiadają dorobek naukowy / zawodowy zdobyty poza uczelnią.

1.3. Czy osoby tworzące minimum kadrowe będą zatrudnione w uczelni na podstawowym miejscu pracy od semestru rozpoczynającego kształcenie na wnioskowanym kierunku studiów, na podstawie mianowania lub umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy oraz będą prowadzić zajęcia w wymiarze godzin nie niższym niż:

30 godzin w przypadku profesorów i doktorów habilitowanych

–

–

–

60 godzin w przypadku doktorów

–

–

–

1.4. Czy osoby proponowane do minimum kadrowego złożyły stosowne oświadczenia deklarujące przynależność do minimum kadrowego?

1.5. Czy w minimum kadrowym każdy obszar kształcenia do którego przyporządkowano kierunek studiów reprezentowany jest przynajmniej przez jednego nauczyciela akademickiego posiadającego dorobek odpowiadający temu obszarowi kształcenia?

1.6. Osoby, które nie mogą zostać zaliczone do minimum kadrowego: imię i nazwisko oraz uzasadnienie uwzględniające wymagania określone w pkt. 1.1.–1.4.

1.7. Czy w przypadku prowadzenia dwóch profili kształcenia: ogólnoakademickiego i praktycznego spełnione jest minimum dla profilu ogólnoakademickiego?

2. Czy spełniona jest relacja między liczbą studentów a liczbą osób zaliczonych do minimum kadrowego określona w § 17 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445)?

3. Czy poszczególne zajęcia związane z określoną dyscypliną naukową lub artystyczną ujęte w programie i planie studiów prowadzone będą przez nauczycieli akademickich posiadających dorobek naukowy lub artystyczny w zakresie tej dyscypliny?

4. Czy zajęcia związane z praktycznym przygotowaniem zawodowym będą prowadzone przez osoby posiadające doświadczenie zawodowe zdobyte w praktyce zawodowej, odpowiednie do zakładanych efektów kształcenia prowadzonych zajęć?

Wnioski

V. Baza dydaktyczna

1. Czy wnioskodawca dysponuje infrastrukturą zapewniającą prawidłową realizację celów i efektów kształcenia, tj. czy baza dydaktyczna dostosowana jest do specyfiki wnioskowanego kierunku studiów oraz trybu studiowania i zapewnia pełną realizację efektów kształcenia, w tym:

- liczba i powierzchnia sal wykładowych, seminaryjnych, ćwiczeń, laboratoriów, pracowni specjalistycznych i komputerowych jest dostosowana do przewidywanej liczby studentów,
- w salach ćwiczeń, laboratoriach i pracowniach liczba stanowisk jest adekwatna do powierzchni pomieszczenia i liczby studentów,
- pomieszczenia dydaktyczne są wyposażone w odpowiadający współczesnym wymogom sprzęt audiowizualny, komputerowy z odpowiednim oprogramowaniem i zapewniający interaktywną

komunikację ze studentami w przypadku stosowania technik kształcenia na odległość, laboratoryjny, sportowy i inny sprzęt dydaktyczny gwarantujący prawidłową realizację treści kształcenia oraz zajęć praktycznych, a także zdobycie przez studentów wiedzy i umiejętności deklarowanych w celach i efektach kształcenia.

2. Czy studenci będą mieli zapewniony dostęp do komputerów i internetu, także poza zajęciami dydaktycznymi, dla realizacji zadań pracy własnej?
3. Czy w świetle przedstawionego opisu bazy dydaktycznej jednostka zapewnia właściwe warunki do prowadzenia zajęć związanych z praktycznym przygotowaniem zawodowym przewidzianych w programie studiów dla profilu praktycznego tj. czy będą odbywać się w warunkach właściwych dla danego zakresu działalności zawodowej i umożliwiają bezpośrednio wykonywanie odpowiednich czynności praktycznych przez studentów?
4. Jeżeli uczelnia nie jest właścicielem obiektów dydaktycznych powinna udokumentować prawo dysponowania lokalami przeznaczonymi na siedzibę uczelni /przedstawiając np. umowy najmu, dzierżawy itp. Powinny to być umowy długoterminowe/.
5. Czy jednostka spełni wymagania w zakresie wyposażenia sal dydaktycznych, pracowni i laboratoriów w dniu rozpoczęcia zajęć, które będą w nich prowadzone – zgodnie z § 9 ust. 2 pkt. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445)?

Wnioski

VI. Biblioteka

1. Czy zostanie zapewniony dostęp do biblioteki wyposażonej w literaturę zalecaną w ramach kształcenia na danym kierunku studiów, tj. czy: uczelnia posiada własną bibliotekę i czytelnię, księgozbiór związany z wnioskowanym kierunkiem studiów obejmujący co najmniej aktualne pozycje wskazane jako literatura podstawowa i uzupełniająca dla poszczególnych przedmiotów realizowanych w ramach tego kierunku studiów, w liczbie egzemplarzy zapewniającej studentom swobodny dostęp oraz czytelnię wyposażoną w podręczny, aktualny księgozbiór związany z danym kierunkiem studiów oraz w odpowiednią do przewidywanej liczby studentów liczbę komputerów z dostępem do Internetu i specjalistycznych baz danych?
2. Jeżeli uczelnia zawarła umowy z innymi bibliotekami, niezbędne jest przedstawienie informacji o zasobach bibliotecznych związanych tematycznie z wnioskowanym kierunkiem studiów.
3. Jeżeli uczelnia zamierza utworzyć bibliotekę lub uzupełnić jej zbiory powinna przedstawić wykaz literatury, którą planuje nabyć oraz określić wysokość i źródła środków finansowych przeznaczonych na ten cel.
4. Czy uczelnia zapewnia dostęp do zasobów Wirtualnej Biblioteki Nauki?

Wnioski

VII. Wewnętrzny system zapewnienia jakości

Czy jednostka ma opracowany wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia, który może być wdrożony na wnioskowanym kierunku studiów z dniem rozpoczęcia kształcenia zgodnie z wymaganiami § 9 ust. 2 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445). Czy system ten umożliwi prowadzenie działań na rzecz doskonalenia programu kształcenia na wnioskowanym kierunku studiów, a w szczególności przewiduje odpowiednie formy weryfikowania wszystkich efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych, dokonywanie oceny przez studentów, uwzględnianie wniosków wynikających z monitorowania kariery zawodowej absolwentów? Czy opracowano system oceny osiągnięć studentów?

Wnioski

VIII. Badania naukowe

1. Czy wnioskująca jednostka prowadzi udokumentowaną działalność naukowo-badawczą w co najmniej jednym obszarze wiedzy odpowiadającym obszarowi kształcenia właściwemu dla danego kierunku studiów oraz przedstawiła sprawozdanie z tej działalności zawierające następujące informacje:
 - skład zespołów badawczych,

- realizowane tematy badawcze oraz opis efektów tych badań,
 - wykaz opublikowanych prac będących wynikiem działalności naukowej jednostki, wraz z podaniem ich autorów oraz miejsca publikacji. W wykazie powinny zostać wyraźnie wskazane pozycje opublikowane w recenzowanych wydawnictwach naukowych wraz ze wskazaniem przyznanej im punktacji. Należy także wyodrębnić prace, które ich autorzy afiliowali przy uczelni występującej z wnioskiem.
2. Czy posiada bazę umożliwiającą prowadzenie badań naukowych na odpowiednio wysokim poziomie, w tym:
 - aparaturę naukową, instalacje doświadczalne, warsztaty itp.,
 - księgozbiór z zakresu danej dziedziny nauki i dyscypliny naukowej,
 - dostęp poprzez łącza internetowe do branżowych baz danych z zakresu danej dziedziny nauki i dyscypliny naukowej.
 3. Czy organizowała lub współorganizowała konferencje naukowe?
 4. Czy udokumentowała środki, które:
 - przeznaczyła na prowadzenie działalności naukowej
 - zamierza przeznaczyć na realizację planowanych badań.
 5. Czy uzyskała grant/granty/ lub inne środki na finansowanie badań naukowych?
 6. Czy wspiera rozwój naukowy własnej kadry poprzez system stypendiów, urlopów naukowych, staży itp.?

(Powyższe kryteria stosowane są odpowiednio przy ocenie wymagań w zakresie dziedzin sztuki i dyscyplin artystycznych oraz twórczości artystycznej)

Wnioski

Każda z części powinna kończyć się jednoznacznie sformułowanymi i uzasadnionymi wnioskami.

IX. Wniosek końcowy i propozycja uzasadnienia Uchwały Prezydium PKA

**Wzór
dotyczy kierunków studiów,
dla których zostały określone
standardy kształcenia**

**Recenzja
wniosku..... o nadanie.....
uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie
studiów pierwszego stopnia na kierunku.....
(profil.....)**

I. Krótka informacja wstępna o wnioskodawcy

II. Koncepcja kształcenia

1. Czy jednostka organizacyjna uczelni określiła nazwę kierunku studiów, stopień i formę kształcenia zgodnie ze standardami kształcenia określonymi w odpowiednim rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego?
2. Czy koncepcja kształcenia zachowuje spójność między standardami kształcenia a dopełniającą propozycją programową jednostki?
3. Czy koncepcja kształcenia na wnioskowanym kierunku nawiązuje do misji uczelni, znajduje odniesienie w strategii rozwoju? Jacy interesariusze wewnętrzni i zewnętrzni brali udział w tworzeniu koncepcji kształcenia?
4. Czy koncepcja kształcenia zawiera wszystkie wymagania określone w standardach kształcenia, w tym: wymagania ogólne, treści kształcenia, zasadnicze cele kształcenia, efekty kształcenia itp.?
5. Czy koncepcja kształcenia uwzględnia potrzeby rynku pracy?

Wnioski

III. Program studiów

1. Efekty kształcenia

- 1.1. Czy treści programowe, formy zajęć oraz metody dydaktyczne umożliwią realizację wszystkich efektów kształcenia określonych w standardach kształcenia. Czy macierz efektów kształcenia wskazuje, na których zajęciach/przedmiotach określone efekty kształcenia mają być osiągnięte?
- 1.2. Czy w przypadku oferowania profilu praktycznego koncepcja kształcenia uwzględnia wymagania organizacji zawodowych umożliwiających nabycie uprawnień do wykonywania zawodu?
- 1.3. Czy określone na podstawie standardów efekty kształcenia są takie same dla wszystkich form studiów – stacjonarnych i niestacjonarnych, w tym e-learningowych?
- 1.4. Czy określono właściwe metody oraz sposoby weryfikacji efektów kształcenia i czy forma oraz warunki zaliczenia przedmiotu-zajęć pozwalają na weryfikację efektów kształcenia?
- 1.5. W jaki sposób są weryfikowane efekty kształcenia zajęć bez udziału nauczycieli akademickich i czy zajęcia te nie ograniczają możliwości zdobywania założonych efektów kształcenia?
- 1.6. Czy metody dydaktyczne, w tym kształcenie na odległość są odpowiednie dla danego kierunku studiów i przedmiotów ujętych w programie studiów, czy umożliwiają realizację zakładanych efektów kształcenia oraz czy spełniają wymagania określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 września 2007 r. w sprawie warunków, jakie muszą być spełnione, aby zajęcia dydaktyczne na studiach mogły być prowadzone z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość (Dz. U. Nr 188, poz. 1347 i Nr 208, poz.1506 z 2007 r., Nr 90, poz.551 z 2008 r., Nr 246, poz.1470 z 2011 r.)?

2. Konstrukcja programowa i ECTS

- 2.1. Czy proponowana liczba semestrów studiów oraz ogólna liczba punktów ECTS jest zgodna ze standardami kształcenia?

- 2.2. Czy struktura programu studiów wyodrębnia takie moduły kształcenia, zajęcia lub grupy zajęć, do których przypisane zostały efekty kształcenia oraz punkty ECTS uwzględniające wszystkie elementy pracy studenta niezbędne dla osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia określonych w standardach kształcenia?
- 2.3. Czy udział zajęć wymagających bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich i studentów jest wystarczający w świetle określonych w standardach efektów kształcenia i czy określona została łączna liczba punktów ECTS dla tych zajęć?
- 2.4. Czy udział zajęć o charakterze praktycznym, w tym zajęć laboratoryjnych i projektowych i przypisana im łączna liczba punktów ECTS są wystarczające do uzyskania określonych w standardach efektów kształcenia?
- 2.5. Czy oferowane zajęcia ogólnouczelniane lub prowadzone na innym kierunku studiów i przypisana im liczba punktów ECTS wzmacniają pozycję studenta na rynku pracy oraz sprzyjają jego ogólnemu rozwojowi?
- 2.6. Czy program studiów zawiera zajęcia z WF wraz z przypisaną im liczbą punktów ECTS?
- 2.7. Czy program studiów umożliwia studentowi wybór modułów kształcenia, do których przypisuje się punkty ECTS w wymiarze nie mniejszym niż 30 % łącznej liczby punktów ECTS koniecznej do uzyskania kwalifikacji odpowiadających poziomowi studiów?
- 2.8. Czy w przypadku kierunku studiów przyporządkowanego do więcej niż jednego obszaru kształcenia wskazany udział procentowy liczby punktów ECTS dla każdego z tych obszarów w łącznej liczbie punktów ECTS jest uzasadniony w świetle efektów kształcenia określonych w standardach kształcenia?
- 2.9. Czy treści programowe, formy zajęć oraz metody dydaktyczne uwzględniają związek efektów kształcenia określonych dla wnioskowanego kierunku studiów ze wskazanymi dziedzinami i dyscyplinami naukowymi, z których ten kierunek się wywodzi?
- 2.10. Czy sekwencja przedmiotów ujętych w programie studiów sprzyja realizacji efektów kształcenia?
- 2.11. Czy jednostka przedstawiła plany studiów stacjonarnych i niestacjonarnych?
- 2.12. Czy zapewniona zostanie właściwa organizacja zajęć dydaktycznych, w tym odpowiednia liczba zjazdów na studiach niestacjonarnych umożliwiająca realizację programu studiów oraz właściwą koncentrację zajęć?

3. Karty przedmiotów / Sylabusy

- 3.1. Czy opracowano dla poszczególnych przedmiotów/zajęć, które mają być realizowane na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych karty przedmiotów/ sylabusy uwzględniające w szczególności:
 - podstawowe informacje,
 - założenia i cele przedmiotu, zajęć,
 - efekty kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych,
 - punkty ECTS i ich rozkład z uwzględnieniem poszczególnych form pracy studenta,
 - wymagania wstępne,
 - formę zajęć,
 - metody oraz sposoby weryfikacji efektów kształcenia, w tym formę i warunki zaliczenia przedmiotu,
 - metody dydaktyczne,
 - treści programowe,
 - wykaz literatury podstawowej i uzupełniającej,
 - nazwisko osoby prowadzącej/osób prowadzących.
- 3.2. Czy literatura obowiązkowa i uzupełniająca umożliwia zdobycie deklarowanych efektów kształcenia oraz czy jest aktualna i dostępna na rynku wydawniczym?

4. Praktyki

Czy zapewniona będzie właściwa realizacja praktyk dla studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych wspomagająca uzyskanie efektów kształcenia określonych w standardach (jeżeli program studiów przewiduje praktyki), tj.:

- 4.1. Czy cel, program i terminy realizacji praktyk zostały właściwie zharmonizowane z procesem kształcenia?
- 4.2. Czy opracowany został system kontroli praktyk i ich zaliczania?
- 4.3. Czy przewidziano właściwy wymiar i formę praktyk w odpowiednich dla wnioskowanego kierunku studiów przedsiębiorstwach, instytucjach i innych zakładach pracy?
- 4.4. Czy przedstawiono listy intencyjne firm wyrażające gotowość przyjęcia określonej liczby studentów?
- 4.5. Czy praktykom przypisano właściwą liczbę punktów ECTS?

Wnioski

IV. Minimum kadrowe

1. Czy wniosek spełnia wymagania kadrowe właściwe dla danego kierunku i poziomu kształcenia ujęte w §§ 12, 13 i 14 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445), tj.:
- 1.1. Czy osoby zaproponowane do minimum kadrowego wnioskowanego kierunku studiów o profilu ogólnoakademickim, posiadają dorobek: w obszarze wiedzy, odpowiadającym obszarowi kształcenia, wskazanemu dla tego kierunku studiów w zakresie jednej z dyscyplin naukowych lub artystycznych, do których odnoszą się efekty kształcenia?

Obszary kształcenia, do których przyporządkowano wnioskowany kierunek studiów	Dziedziny nauki i dyscypliny nauki, do których odnoszą się określone efekty kształcenia	Nazwisko osoby proponowanej do minimum kadrowego (tytuł, stopień naukowy)	Specjalność naukowa / zawodowa	Zaliczono/niezaliczono do minimum kadrowego

Uwaga:

- nazwiska osób wskazanych do minimum kadrowego należy umieścić przy tych obszarach kształcenia, i dziedzinach /dyscyplinach naukowych, w których posiadają dorobek.

1.2. Czy osoby zaproponowane do minimum kadrowego wnioskowanego kierunku studiów o profilu praktycznym, posiadają dorobek: w obszarze wiedzy, odpowiadającym obszarowi kształcenia, wskazanemu dla tego kierunku studiów w zakresie jednej z dyscyplin naukowych lub artystycznych, do których odnoszą się efekty kształcenia lub posiadają doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią związane z umiejętnościami wskazanymi w opisie efektów kształcenia?

Obszary kształcenia, do których przyporządkowano wnioskowany kierunek studiów	Dziedziny nauki i dyscypliny nauki, do których odnoszą się określone efekty kształcenia	Nazwisko osoby proponowanej do minimum kadrowego, tytuł, stopień naukowy	Specjalność naukowa /zawodowa	Zaliczono/niezaliczono do minimum kadrowego

Uwaga:

- osoby wskazane do minimum kadrowego należy umieścić przy tych obszarach kształcenia i dyscyplinach naukowych w których posiadają dorobek naukowy / zawodowy zdobyty poza uczelnią.

1.3. Osoby, o których mowa w art. 9 a ust. 2, 3, 4 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz.1365, z późn. zm.) proponowane do minimum kadrowego wnioskowanego kierunku studiów o profilu praktycznym.

Obszary kształcenia, do których przyporządkowano wnioskowany kierunek studiów	Dziedziny nauki i dyscypliny nauki, do których odnoszą się określone efekty kształcenia	Nazwisko osoby proponowanej do minimum kadrowego, tytuł, stopień naukowy, tytuł zawodowy	Specjalność naukowa / zawodowa	Zaliczono / nie zaliczono do minimum kadrowego

Uwaga:

- nazwiska osób wskazanych do minimum kadrowego należy umieścić przy tych obszarach kształcenia, i dyscyplinach naukowych, w których posiadają dorobek naukowy/zawodowy zdobyty poza uczelnią.

- 1.4. Czy osoby tworzące minimum kadrowe będą zatrudnione w uczelni, od semestru rozpoczynającego kształcenie na wnioskowanym kierunku studiów, na podstawie mianowania lub umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy oraz będą prowadzić zajęcia w wymiarze godzin nie niższym niż:
- 30 godzin w przypadku profesorów i doktorów habilitowanych
-
-
-
- 60 godzin w przypadku doktorów
-
-
-
- 1.5. Czy osoby proponowane do minimum kadrowego złożyły stosowne oświadczenia deklarujące przynależność do minimum kadrowego?
- 1.6. Czy w minimum kadrowym każdy obszar kształcenia, do którego przyporządkowano kierunek studiów reprezentowany jest przynajmniej przez jednego nauczyciela akademickiego posiadającego dorobek odpowiadający temu obszarowi kształcenia?
- 1.7. Osoby, które nie mogą zostać zaliczone do minimum kadrowego: imię i nazwisko oraz uzasadnienie uwzględniające wymagania określone w pkt. 1.1.–1.5.
- 1.8. Czy w przypadku prowadzenia dwóch profili kształcenia: ogólnoakademickiego i praktycznego spełnione jest minimum dla profilu ogólnoakademickiego?
2. Czy spełniona jest relacja między liczbą studentów a liczbą osób zaliczonych do minimum kadrowego określona w § 17 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445)?
3. Czy poszczególne zajęcia związane z określoną dyscypliną naukową lub artystyczną ujęte w programie i planie studiów prowadzone będą przez nauczycieli akademickich posiadających dorobek naukowy lub artystyczny w zakresie tej dyscypliny?
4. Czy zajęcia związane z praktycznym przygotowaniem zawodowym będą prowadzone przez osoby posiadające doświadczenie zawodowe zdobyte w praktyce zawodowej, odpowiednie do zakładanych efektów kształcenia prowadzonych zajęć?

Wnioski

V. Baza dydaktyczna

1. Czy wnioskodawca dysponuje infrastrukturą zapewniającą prawidłową realizację celów i efektów kształcenia, tj. czy baza dydaktyczna dostosowana jest do specyfiki wnioskowanego kierunku studiów oraz trybu studiowania i zapewnia pełną realizację efektów kształcenia, w tym:
- liczba i powierzchnia sal wykładowych, seminaryjnych, ćwiczeń, laboratoriów, pracowni specjalistycznych i komputerowych jest dostosowana do przewidywanej liczby studentów,
 - w salach ćwiczeń, laboratoriach i pracowniach liczba stanowisk jest adekwatna do powierzchni pomieszczenia i liczby studentów,
 - pomieszczenia dydaktyczne są wyposażone w odpowiadający współczesnym wymagom sprzęt audiowizualny, komputerowy z odpowiednim oprogramowaniem i zapewniający interaktywną komunikację ze studentami w przypadku stosowania technik kształcenia na odległość, laboratoryjny, sportowy i inny sprzęt dydaktyczny gwarantujący prawidłową realizację treści kształcenia oraz zajęć praktycznych, a także zdobycie przez studentów wiedzy i umiejętności deklarowanych w celach i efektach kształcenia.
2. Czy studenci będą mieli zapewniony dostęp do komputerów i internetu, także poza zajęciami dydaktycznymi, dla realizacji zadań pracy własnej?
3. Czy w świetle przedstawionego opisu bazy dydaktycznej jednostka zapewnia właściwe warunki do prowadzenia zajęć związanych z praktycznym przygotowaniem zawodowym, przewidzianych w programie studiów dla profilu praktycznego tj. czy będą odbywać się w warunkach właściwych dla danego zakresu działalności zawodowej i umożliwiają bezpośrednio wykonywanie odpowiednich czynności praktycznych przez studentów?
4. Jeżeli uczelnia nie jest właścicielem obiektów dydaktycznych powinna udokumentować prawo dysponowania lokalami przeznaczonymi na siedzibę uczelni (przedstawiając np. umowy najmu, dzierżawy itp. powinny to być umowy długoterminowe).

5. Czy jednostka spełni wymagania w zakresie wyposażenia sal dydaktycznych, pracowni i laboratoriów w dniu rozpoczęcia zajęć, które będą w nich prowadzone – zgodnie z § 9 ust. 2 pkt. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445)?

Wnioski

VI. Biblioteka

1. Czy zostanie zapewniony dostęp do biblioteki wyposażonej w literaturę zalecaną w ramach kształcenia na danym kierunku studiów, tj. czy:
 - uczelnia posiada własną bibliotekę i czytelnię,
 - księgozbiór związany z wnioskowanym kierunkiem studiów obejmuje co najmniej aktualne pozycje wskazane jako literatura podstawowa i uzupełniająca dla poszczególnych przedmiotów realizowanych w ramach tego kierunku studiów, w liczbie egzemplarzy zapewniającej studentom swobodny dostęp, oraz
 - czytelnia wyposażona jest w podręczny, aktualny księgozbiór związany z danym kierunkiem studiów oraz w odpowiednią do przewidywanej liczby studentów liczbę komputerów z dostępem do Internetu i specjalistycznych baz danych?
2. Jeżeli uczelnia zawarła umowy z innymi bibliotekami, niezbędne jest przedstawienie informacji o zasobach bibliotecznych związanych tematycznie z wnioskowanym kierunkiem studiów.
3. Jeżeli uczelnia zamierza utworzyć bibliotekę lub uzupełnić jej zbiory powinna przedstawić wykaz literatury, którą planuje nabyć oraz określić wysokość i źródła środków finansowych przeznaczonych na ten cel.
4. Czy uczelnia zapewni dostęp do zasobów Wirtualnej Biblioteki Nauki?

Wnioski

VII. Wewnętrzny system zapewnienia jakości

Czy jednostka ma opracowany wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia, który może być wdrożony na wnioskowanym kierunku studiów z dniem rozpoczęcia kształcenia zgodnie z wymaganiami § 9 ust. 2 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445)?

Czy system ten umożliwi prowadzenie działań na rzecz doskonalenia programu kształcenia na wnioskowanym kierunku studiów, a w szczególności przewiduje odpowiednie formy weryfikowania wszystkich efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych, dokonywanie oceny przez studentów, uwzględnianie wniosków wynikających z monitorowania kariery zawodowej absolwentów? Czy opracowano system oceny osiągnięć studentów?

Wnioski

VIII. Wniosek końcowy i propozycja uzasadnienia Uchwały Prezydium PKA

**Wzór
dotyczy kierunków studiów,
dla których zostały określone
standardy kształcenia**

**Recenzja
wniosku..... o nadanie.....
uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie
studiów drugiego stopnia lub jednolitych studiów magisterskich
na kierunku.....
(profil.....)**

I. Krótka informacja wstępna o wnioskodawcy

II. Koncepcja kształcenia

1. Czy jednostka organizacyjna uczelni określiła nazwę kierunku studiów, stopień i formę kształcenia zgodnie ze standardami kształcenia określonymi w odpowiednim rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego?
2. Czy koncepcja kształcenia zachowuje spójność między standardami kształcenia a dopełniającą propozycją programową jednostki?
3. Czy określony profil kształcenia (ogólnoakademicki, praktyczny) oraz forma studiów znajduje uzasadnienie w efektach kształcenia oraz wskazanych przez jednostkę dziedzinach nauki lub sztuki i dyscyplinach naukowych lub artystycznych do których odnoszą się efekty kształcenia?
4. Czy koncepcja kształcenia na wnioskowanym kierunku nawiązuje do misji uczelni, znajduje odniesienie w strategii rozwoju? Jacy interesariusze wewnętrzni i zewnętrzni brali udział w tworzeniu koncepcji kształcenia?
5. Czy koncepcja kształcenia zawiera wszystkie wymagania określone w standardach kształcenia w tym: wymagania ogólne, treści kształcenia, zasadnicze cele kształcenia, efekty kształcenia itp.?
6. Czy koncepcja kształcenia uwzględnia potrzeby rynku pracy?
7. Czy koncepcja kształcenia uwzględnia wzorce międzynarodowe?
8. Czy warunki rekrutacji określają efekty kształcenia niezbędne do podjęcia studiów drugiego stopnia i czy uczelnia określiła sposoby i terminy ich weryfikacji?

Wnioski

III. Program studiów

1. **Efekty kształcenia**
 - 1.1. Czy treści programowe, formy zajęć oraz metody dydaktyczne umożliwią realizację wszystkich efektów kształcenia. Czy macierz efektów kształcenia wskazuje, na których zajęciach/przedmiotach określone efekty kształcenia mają być osiągnięte?
 - 1.2. Czy w przypadku oferowania profilu praktycznego koncepcja kształcenia uwzględnia wymagania organizacji zawodowych umożliwiających nabycie uprawnień do wykonywania zawodu?
 - 1.3. Czy przyjęte efekty kształcenia są takie same dla wszystkich form studiów – stacjonarnych i niestacjonarnych, w tym e-learningowych?
 - 1.4. Czy określono właściwe metody oraz sposoby weryfikacji efektów kształcenia i czy forma oraz warunki zaliczenia przedmiotu-zajęć pozwalają na weryfikację efektów kształcenia?
 - 1.5. W jaki sposób są weryfikowane efekty kształcenia zajęć bez udziału nauczycieli akademickich i czy zajęcia te nie ograniczają możliwości zdobywania założonych efektów kształcenia?
 - 1.6. Czy metody dydaktyczne, w tym kształcenie na odległość są odpowiednie dla danego kierunku studiów i przedmiotów ujętych w programie studiów, czy umożliwiają realizację zakładanych efektów kształcenia oraz czy spełniają wymagania określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 września 2007 r. w sprawie warunków, jakie muszą być spełnione, aby zajęcia dydaktyczne na studiach mogły być prowadzone z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na

odległość (Dz. U. Nr 188, poz. 1347 i Nr 208, poz.1506 z 2007 r., Nr 90, poz.551 z 2008 r., Nr 246, poz.1470 z 2011 r.)?

2. Konstrukcja programowa i ECTS

- 2.1. Czy proponowana liczba semestrów studiów oraz ogólna liczba punktów ECTS jest zgodna ze standardami kształcenia?
- 2.2. Czy struktura programu studiów wyodrębnia takie moduły kształcenia, zajęcia lub grupy zajęć, do których przypisane zostały efekty kształcenia oraz punkty ECTS uwzględniające wszystkie elementy pracy studenta niezbędne dla osiągnięcia zakładanych w standardach kształcenia efektów kształcenia?
- 2.3. Czy udział zajęć wymagających bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich i studentów jest wystarczający w świetle określonych w standardach efektów kształcenia i czy określona została łączna liczba punktów ECTS dla tych zajęć?
- 2.4. Czy udział zajęć o charakterze praktycznym w tym zajęć laboratoryjnych i projektowych i przypisana im łączna liczba punktów ECTS są wystarczające do uzyskania określonych w standardach efektów kształcenia?
- 2.5. Czy oferowane zajęcia ogólnouczelniane lub prowadzone na innym kierunku studiów i przypisana im liczba punktów ECTS wzmocniają pozycję studenta na rynku pracy oraz sprzyjają jego ogólnemu rozwojowi?
- 2.6. Czy program studiów zawiera zajęcia z WF wraz z przypisaną im liczbą punktów ECTS?
- 2.7. Czy program studiów umożliwi studentowi wybór modułów kształcenia, do których przypisuje się punkty ECTS w wymiarze nie mniejszym niż 30 % łącznej liczby punktów ECTS koniecznej do uzyskania kwalifikacji odpowiadających poziomowi studiów?
- 2.8. Czy w przypadku kierunku studiów przyporządkowanego do więcej niż jednego obszaru kształcenia wskazany udział procentowy liczby punktów ECTS dla każdego z tych obszarów w łącznej liczbie punktów ECTS jest uzasadniony w świetle efektów kształcenia określonych w standardach kształcenia ?
- 2.9. Czy treści programowe, formy zajęć oraz metody dydaktyczne uwzględniają związek efektów kształcenia określonych dla wnioskowanego kierunku studiów ze wskazanymi dziedzinami i dyscyplinami naukowymi, z których ten kierunek się wywodzi?
- 2.10. Czy sekwencja przedmiotów ujętych w programie studiów sprzyja realizacji efektów kształcenia określonych w standardach kształcenia?
- 2.11. Czy jednostka przedstawiła plany studiów stacjonarnych i niestacjonarnych?
- 2.12. Czy zapewniona zostanie właściwa organizacja zajęć dydaktycznych, w tym odpowiednia liczba zjazdów na studiach niestacjonarnych umożliwiająca realizację programu studiów oraz właściwą koncentrację zajęć?

3. Karty przedmiotów / Sylabusy

- 3.1. Czy opracowano dla poszczególnych przedmiotów/zajęć, które mają być realizowane na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych karty przedmiotów/ sylabusy uwzględniające w szczególności:
 - podstawowe informacje,
 - założenia i cele przedmiotu, zajęć,
 - efekty kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych,
 - punkty ECTS i ich rozkład z uwzględnieniem poszczególnych form pracy studenta,
 - wymagania wstępne,
 - formę zajęć,
 - metody oraz sposoby weryfikacji efektów kształcenia, w tym formę i warunki zaliczenia przedmiotu,
 - metody dydaktyczne,
 - treści programowe,
 - wykaz literatury podstawowej i uzupełniającej,
 - nazwisko osoby prowadzącej/osób prowadzących.
- 3.2. Czy literatura obowiązkowa i uzupełniająca umożliwi zdobycie deklarowanych efektów kształcenia oraz czy jest aktualna i dostępna na rynku wydawniczym?

4. Praktyki

Czy zapewniona będzie właściwa realizacja praktyk dla studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych wspomagająca uzyskanie deklarowanych efektów kształcenia określonych w standardach kształcenia (jeżeli program studiów przewiduje praktyki), tj.:

- 4.1. Czy cel, program i terminy realizacji praktyk zostały właściwie zharmonizowane z procesem kształcenia?
- 4.2. Czy opracowany został system kontroli praktyk i ich zaliczania?
- 4.3. Czy przewidziano właściwy wymiar i formę praktyk w odpowiednich dla wnioskowanego kierunku studiów przedsiębiorstwach, instytucjach i innych zakładach pracy?
- 4.4. Czy przedstawiono listy intencyjne firm wyrażające gotowość przyjęcia określonej liczby studentów?
- 4.5. Czy praktykom przypisano właściwą liczbę punktów ECTS?

Wnioski

IV. Minimum kadrowe

1. Czy wniosek spełnia wymagania kadrowe właściwe dla danego kierunku i poziomu kształcenia ujęte w §§ 12, 13, 15 i 16 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445), tj.:
 - 1.1. Czy osoby zaproponowane do minimum kadrowego wnioskowanego kierunku studiów o profilu ogólnoakademickim, posiadają dorobek: w obszarze wiedzy, odpowiadającym obszarowi kształcenia, wskazanemu dla tego kierunku studiów w zakresie jednej z dyscyplin naukowych lub artystycznych, do których odnoszą się efekty kształcenia?

Obszary kształcenia, do których przyporządkowano wnioskowany kierunek studiów	Dziedziny nauki i dyscypliny nauki, do których odnoszą się określone efekty kształcenia	Nazwisko osoby proponowanej do minimum kadrowego, tytuł, stopień naukowy	Specjalność naukowa / zawodowa	Zaliczono/niezaliczono do minimum kadrowego

Uwaga :

– nazwiska osób wskazanych do minimum kadrowego należy umieścić przy tych obszarach kształcenia, i dyscyplinach naukowych w których posiadają dorobek.

- 1.2. Czy osoby zaproponowane do minimum kadrowego wnioskowanego kierunku studiów o profilu praktycznym, posiadają dorobek: w obszarze wiedzy, odpowiadającym obszarowi kształcenia, wskazanemu dla tego kierunku studiów w zakresie jednej z dyscyplin naukowych lub artystycznych, do których odnoszą się efekty kształcenia lub posiadają doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią związane z umiejętnościami wskazanymi w opisie efektów kształcenia?

Obszary kształcenia, do których przyporządkowano wnioskowany kierunek studiów	Dziedziny nauki i dyscypliny nauki, do których odnoszą się określone efekty kształcenia	Nazwisko osoby proponowanej do minimum kadrowego, tytuł, stopień naukowy	Specjalność naukowa / zawodowa	Zaliczono/niezaliczono do minimum kadrowego

Uwaga :

– nazwiska osób wskazanych do minimum kadrowego należy umieścić przy tych obszarach kształcenia, i dyscyplinach naukowych w których posiadają dorobek naukowy / zawodowy zdobyty poza uczelnią.

- 1.3. Czy osoby tworzące minimum kadrowe będą zatrudnione w uczelni na podstawowym miejscu pracy od semestru rozpoczynającego kształcenie na wnioskowanym kierunku studiów, na podstawie mianowania lub umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy oraz będą prowadzić zajęcia w wymiarze godzin nie niższym niż:

30 godzin w przypadku profesorów i doktorów habilitowanych

-
-
-

60 godzin w przypadku doktorów

-
-
-

- 1.4. Czy osoby proponowane do minimum kadrowego złożyły stosowne oświadczenia deklarujące przynależność do minimum kadrowego?
- 1.5. Czy w minimum kadrowym każdy obszar kształcenia do którego przyporządkowano kierunek studiów reprezentowany jest przynajmniej przez jednego nauczyciela akademickiego posiadającego dorobek odpowiadający temu obszarowi kształcenia?
- 1.6. Osoby, które nie mogą zostać zaliczone do minimum kadrowego: imię i nazwisko oraz uzasadnienie uwzględniające wymagania określone w pkt. 1.1.-1.4.
- 1.7. Czy w przypadku prowadzenia dwóch profili kształcenia: ogólnoakademickiego i praktycznego spełnione jest minimum dla profilu ogólnoakademickiego?
2. Czy spełniona jest relacja między liczbą studentów a liczbą osób zaliczonych do minimum kadrowego określona w § 17 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445)?
3. Czy poszczególne zajęcia związane z określoną dyscypliną naukową lub artystyczną ujęte w programie i planie studiów prowadzone będą przez nauczycieli akademickich posiadających dorobek naukowy lub artystyczny w zakresie tej dyscypliny?
4. Czy zajęcia związane z praktycznym przygotowaniem zawodowym będą prowadzone przez osoby posiadające doświadczenie zawodowe zdobyte w praktyce zawodowej, odpowiednie do zakładanych efektów kształcenia prowadzonych zajęć?

Wnioski

V. Baza dydaktyczna

1. Czy wnioskodawca dysponuje infrastrukturą zapewniającą prawidłową realizację celów i efektów kształcenia określonych w standardach, tj. czy baza dydaktyczna dostosowana jest do specyfiki wnioskowanego kierunku studiów oraz trybu studiowania i zapewnia pełną realizację efektów kształcenia, w tym:
 - liczba i powierzchnia sal wykładowych, seminaryjnych, ćwiczeń, laboratoriów, pracowni specjalistycznych i komputerowych jest dostosowana do przewidywanej liczby studentów,
 - w salach ćwiczeń, laboratoriach i pracowniach liczba stanowisk jest adekwatna do powierzchni pomieszczenia i liczby studentów,
 - pomieszczenia dydaktyczne są wyposażone w odpowiadający współczesnym wymaganiom sprzęt audiowizualny, komputerowy z odpowiednim oprogramowaniem i zapewniający interaktywną komunikację ze studentami w przypadku stosowania technik kształcenia na odległość, laboratoryjny, sportowy i inny sprzęt dydaktyczny gwarantujący prawidłową realizację treści kształcenia oraz zajęć praktycznych, a także zdobycie przez studentów wiedzy i umiejętności deklarowanych w celach i efektach kształcenia.
2. Czy studenci będą mieli zapewniony dostęp do komputerów i internetu, także poza zajęciami dydaktycznymi, dla realizacji zadań pracy własnej?
3. Czy w świetle przedstawionego opisu bazy dydaktycznej jednostka zapewnia właściwe warunki do prowadzenia zajęć związanych z praktycznym przygotowaniem zawodowym przewidzianych w programie studiów dla profilu praktycznego tj. czy będą odbywać się w warunkach właściwych dla danego zakresu działalności zawodowej i umożliwiają bezpośrednio wykonywanie odpowiednich czynności praktycznych przez studentów?
4. Jeżeli uczelnia nie jest właścicielem obiektów dydaktycznych powinna udokumentować prawo dysponowania lokalami przeznaczonymi na siedzibę uczelni (przedstawiając np. umowy najmu, dzierżawy itp. powinny to być umowy długoterminowe).
5. Czy jednostka spełni wymagania w zakresie wyposażenia sal dydaktycznych, pracowni i laboratoriów w dniu rozpoczęcia zajęć, które będą w nich prowadzone – zgodnie z § 9 ust. 2 pkt. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445)?

Wnioski

VI. Biblioteka

1. Czy zostanie zapewniony dostęp do biblioteki wyposażonej w literaturę zalecaną w ramach kształcenia na danym kierunku studiów, tj. czy:
 - uczelnia posiada własną bibliotekę i czytelnię,
 - księgozbiór związany z wnioskowanym kierunkiem studiów obejmujący co najmniej aktualne pozycje wskazane jako literatura podstawowa i uzupełniająca dla poszczególnych przedmiotów realizowanych w ramach tego kierunku studiów, w liczbie egzemplarzy zapewniającej studentom swobodny dostęp oraz
 - czytelnię wyposażoną w podręczny, aktualny księgozbiór związany z danym kierunkiem studiów oraz w odpowiednią do przewidywanej liczby studentów liczbę komputerów z dostępem do Internetu i specjalistycznych baz danych?
2. Jeżeli uczelnia zawarła umowy z innymi bibliotekami, niezbędne jest przedstawienie informacji o zasobach bibliotecznych związanych tematycznie z wnioskowanym kierunkiem studiów.
3. Jeżeli uczelnia zamierza utworzyć bibliotekę lub uzupełnić jej zbiory powinna przedstawić wykaz literatury, którą planuje nabyć oraz określić wysokość i źródła środków finansowych przeznaczonych na ten cel.
4. Czy uczelnia zapewnia dostęp do zasobów Wirtualnej Biblioteki Nauki?

Wnioski

VII. Wewnętrzny system zapewnienia jakości

Czy jednostka ma opracowany wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia, który może być wdrożony na wnioskowanym kierunku studiów z dniem rozpoczęcia kształcenia zgodnie z wymaganiami § 9 ust. 2 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz.1445)?

Czy system ten umożliwi prowadzenie działań na rzecz doskonalenia programu kształcenia na wnioskowanym kierunku studiów, a w szczególności przewiduje odpowiednie formy weryfikowania wszystkich efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych oraz dokonywanie oceny przez studentów, uwzględniania wniosków wynikających z możliwości wykorzystywania monitorowania kariery zawodowej absolwentów? Czy opracowano system oceny osiągnięć studentów?

Wnioski

VIII. Badania naukowe

1. Czy wnioskująca jednostka prowadzi udokumentowaną działalność naukowo-badawczą w co najmniej jednym obszarze wiedzy odpowiadającym obszarowi kształcenia właściwemu dla danego kierunku studiów oraz przedstawiła sprawozdanie z tej działalności zawierające następujące informacje:
 - skład zespołów badawczych,
 - realizowane tematy badawcze oraz opis efektów tych badań,
 - wykaz opublikowanych prac będących wynikiem działalności naukowej jednostki, wraz z podaniem ich autorów oraz miejsca publikacji. W wykazie powinny zostać wyraźnie wskazane pozycje opublikowane w recenzowanych wydawnictwach naukowych wraz ze wskazaniem przyznanej im punktacji. Należy także wyodrębnić prace, które ich autorzy afiliowali przy uczelni występującej z wnioskiem.
2. Czy posiada bazę umożliwiającą prowadzenie badań naukowych na odpowiednio wysokim poziomie, w tym:
 - aparaturę naukową, instalacje doświadczalne, warsztaty 1.,
 - księgozbiór z zakresu danej dziedziny nauki i dyscypliny naukowej,
 - dostęp poprzez łącza internetowe do branżowych baz danych z zakresu danej dziedziny nauki i dyscypliny naukowej.
3. Czy organizowała lub współorganizowała konferencje naukowe?
4. Czy udokumentowała środki, które:
 - przeznaczyła na prowadzenie działalności naukowej
 - zamierza przeznaczyć na realizację planowanych badań?
5. Czy uzyskała grant/granty/ lub inne środki na finansowanie badań naukowych?

6. Czy wspiera rozwój naukowy własnej kadry poprzez system stypendiów, urlopów naukowych, staży itp.?

(Powyższe kryteria stosowane są odpowiednio przy ocenie wymagań w zakresie dziedzin sztuki i dyscyplin artystycznych oraz twórczości artystycznej)

Wnioski

IX. Wniosek końcowy i propozycja uzasadnienia Uchwały Prezydium PKA